

Journal of Spatial Development and Policy

ISSN: 2985-220x (Online)

July-August 2025
Vol. 3 No. 4

Journal of Spatial Development and Policy ปีที่ 3 ฉบับที่ 4

JSDP

ISSN: 2985-220X (Online)

Journal of Spatial Development and Policy Vol. 3 No. 4

Journal of Spatial Development and Policy

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 080-224-1454, 081-601-5934 อีเมล: ajsdp9900@gmail.com

Journal of Spatial Development and Policy

เจ้าของ: ปัญญาพัฒน์ 3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ สุวิทย์ อธิศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระภัทร เอกผาชัยสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท วิจิตรศรีกรม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ ศรีโสมพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ นานา

มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ แยมเย็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ผู้จัดการวารสาร:

นางสาวศิริรัตน์ ประศรี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

Journal of Spatial Development and Policy มีกำหนดวงรอบการเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร <https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JSDP/index> เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Aim and Scope)

Journal of Spatial Development and Policy ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ตั้งแต่ระดับองค์กร กลุ่มหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ภูมิภาค ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ วารสารมุ่งเน้นส่งเสริมงานวิชาการที่มีลักษณะเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ที่ผลักดันไปสู่การสร้างนโยบายของพื้นที่ โดยเปิดรับบทความทางด้านการพัฒนาพื้นที่ที่บูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ ได้แก่ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เกษตรศาสตร์ และงานทางด้านสหวิทยาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่และผลักดันสู่การสร้างกรอบนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีละ 6 ฉบับ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ เช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับด้านสังคมศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนในประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

บทบรรณาธิการแถลง

Journal of Spatial Development and Policy ฉบับนี้เป็นปีที่ 3 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม – สิงหาคม 2568) มุ่งเน้นการเผยแพร่ บทความทางด้านการพัฒนาพื้นที่ที่บูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ ได้แก่ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เกษตรศาสตร์ และงานทางด้านสหวิทยาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่และผลักดันสู่การสร้างกรอบนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่จากหลากหลายหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งนี้ ทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นสื่อกลาง สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทุกท่าน ที่ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่าน ซึ่งจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์อย่างเข้มข้น จำนวน 3 ท่าน จึงกล่าวได้ว่าบทความที่ทาง Journal of Spatial Development and Policy ได้เผยแพร่ไปนั้น มีมาตรฐานทางวิชาการ

กระผมในฐานะบรรณาธิการวารสาร จึงขอขอบคุณท่านผู้มีส่วนในการสร้างงานวิชาการเหล่านี้ นับตั้งแต่เจ้าของผลงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการวารสาร และคณะกรรมการ บรรณาธิการ วารสารนี้ยังคงเป็นแหล่งรองรับผลงานดี ๆ ที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องทางวิชาการแก่นักวิชาการ และวิญญูชนผู้สนใจโดยทั่วไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการต่อไป ด้วยจิตคารวะและขอบคุณทุกท่าน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส

บรรณาธิการ Journal of Spatial Development and Policy

สารบัญ

บทความวิจัย

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี <i>เลอพร ศุภสร</i>	1-14
การส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น <i>ญานิศ ไพรสุข, นิภาพรรณ เจนสันติกุล</i>	15-28
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน <i>ธีรพันธ์ ตาวารัตน์, นลินฉัตร ธารสิริวิทย์, พาวีกร อินลวง</i>	29-40
แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก <i>ธณินันท์ เสนานิมิตร</i>	41-54
อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร สายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ <i>ศุภลดา ตันเถระ, นลินฉัตร ธารสิริวิทย์, จอมขวัญ ศุภศิริกิจเจริญ</i>	55-68
การวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ <i>พระวุฒิพงษ์ กิตติวโน, พระราชพัชรธรรมเมธี</i>	69-80
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี <i>ศรัณยา วิชากร, มานะ ลักษมีอรุณทัย</i>	81-96
แนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย: ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการปฏิรูปนโยบาย <i>สุวิมล เสงพัฒนา, อัญชลี ศรีกลชาญ, พิมพ์ตะวัน จันทน์, ชลวิทย์ เจียรจิตต์, วิไลลักษณ์ ลังกา, สรสิทธิ์ รังสิยานนท์, ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์</i>	97-120
การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่น ในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ <i>ปวีรพรต โสภารัตน์, สายันท์ อินนันใจ</i>	121-132
ภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ <i>อดิศักดิ์ พิศพันธ์, พระครูโสภณกิตติบัณฑิต, สายันท์ อินนันใจ</i>	133-144

Development of a Digital Technology-Based Database and Evidence Management System in the Justice Process: A Case Study of Ubon Ratchathani Province

Lerporn Supasorn^{1*}

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: lerporn02@gmail.com

ABSTRACT

This research aims (1) to examine the problems and obstacles concerning the data system and evidence storage in the justice process of Ubon Ratchathani Province, and (2) to propose development approaches using digital technologies. The study adopts a qualitative research methodology, utilizing in-depth interviews with 13 key informants from the police, public prosecutors, judiciary, probation department, and digital technology scholars. Data were collected using semi-structured interview guides, approved by a research ethics committee, and analyzed through content analysis and triangulation. The findings reveal two major areas: 1) Key problems and challenges in the provincial data and evidence management systems include: (1) Fragmented data structures and continued reliance on paper-based documentation; (2) Disconnected systems such as AWIS/POLIS, e-Saraban, e-Filing/CIOS, and DOPIS, which require physical transmission of case files and judgments; (3) Limited access to the central data exchange platform, restricted to central agencies, with no shared standard case number system; (4) Lack of real-time case tracking mechanisms; (5) Paper-based file storage imposes burdens on retrieval and timely disposal; and (6) Administrative staff face redundant data entry into both digital and paper systems, causing delays and inefficiencies. 2) Proposed development approaches for a secure and verifiable integrated data system include: (1) A centralized or interoperable database with standardized protocols; (2) Single Sign-On (SSO) with identity verification providers and a unified reference via black-case numbers; (3) Blockchain technology to verify the integrity and auditability of evidence; (4) Role-Based Access Control (RBAC) with audit logging; (5) Open data integration through a provincial-level data exchange center; (6) Artificial Intelligence (AI) to assist in evidence classification and analysis; (7) Encryption aligned with NIST, PDPA and GDPR standards; and (8) Establishing a joint digital infrastructure fund within the justice sector to support progressive budgeting and inter-agency collaboration. Policy recommendations include enacting legislation for a standard case number system, mandating paperless processes, and upgrading the provincial justice data center into a fully integrated hub.

Keywords: Based Database, Evidence Management System, Digital Technology

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

เลอพร ศุภสร^{1*}

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Lerporn02@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดอุบลราชธานี และ (2) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาระบบดังกล่าวด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนหน่วยงานตำรวจ อัยการ ศาล คุมประพฤติ และนักวิชาการด้านเทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งหมด 13 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และได้รับอนุมัติจริยธรรมการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรคของระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานระดับจังหวัดที่สำคัญมีดังนี้ (1) โครงสร้างข้อมูลแยกส่วนและยังพึ่งพาเอกสารกระดาษ (2) ระบบ AWIS/POLIS, e-Saraban, e-Filing/CIOS และ DOPIS ไม่เชื่อมโยงกัน ทำให้การส่งสำนวนและคำพิพากษาต้องใช้เอกสารภาพถ่าย (3) การเข้าถึงศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลางจำกัดเฉพาะส่วนกลางและขาดเลขคดีมาตรฐานร่วม (4) ไม่มีระบบติดตามสำนวนแบบเรียลไทม์ (5) การเก็บสำนวนกระดาษสร้างภาระในการค้นคืนและทำลายเมื่อครบอายุเก็บ และ (6) เจ้าหน้าที่ธุรการต้องบันทึกข้อมูลซ้ำทั้งดิจิทัลและกระดาษ ทำให้กระบวนการล่าช้าและซ้ำซ้อน 2) แนวทางพัฒนาระบบข้อมูลที่บูรณาการด้านความปลอดภัย ตรวจสอบได้ ประกอบด้วย (1) ฐานข้อมูลกลางหรือ ที่เชื่อมผ่านระบบมาตรฐาน (2) ใช้ล็อกอินครั้งเดียวกับผู้ให้บริการยืนยันตัวตนและใช้เลขคดีดำเป็นรหัสอ้างอิงเดียว (3) ใช้บล็อกเชนยืนยันความถูกต้อง ตรวจสอบย้อนหลังหลักฐาน (4) กำหนดการควบคุมสิทธิการเข้าถึงตามบทบาท และบันทึกการตรวจสอบ (5) กรอบการบูรณาการข้อมูลแบบเปิดผ่านศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลางระดับจังหวัด (6) ใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์หลักฐาน (7) เข้ารหัสข้อมูลตาม “NIST PDPA และ GDPR” และ (8) ตั้งกองทุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลร่วมภาคยุติธรรม เพื่อสนับสนุนงบประมาณแบบก้าวหน้าและความร่วมมือ ข้อเสนอเชิงนโยบายเน้นการตรากฎหมายรองรับเลขคดีมาตรฐาน บังคับใช้กระบวนการไร้เอกสาร และยกระดับเป็นศูนย์ข้อมูลกลางยุติธรรมระดับจังหวัด

คำสำคัญ: ระบบฐานข้อมูล, การจัดเก็บหลักฐาน, เทคโนโลยีดิจิทัล

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือเป็นกลไกหลักของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและปกป้องสิทธิของประชาชน ตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม สอบสวน สั่งฟ้อง พิพากษาคดี ไปจนถึงการลงโทษและการฟื้นฟูผู้กระทำผิด ทุกขั้นตอนล้วนต้องอาศัยข้อมูลและพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง การจัดเก็บหลักฐานอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และตรวจสอบได้จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมอย่างยิ่ง การบริหารงานยุติธรรมสมัยใหม่ การจัดการข้อมูลและหลักฐานถือเป็นรากฐานสำคัญของความยุติธรรม ความโปร่งใส และประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทุกระดับ อย่างไรก็ตามระบบการบริหารงานยุติธรรมไทยยังคงเผชิญกับปัญหาด้านการจัดเก็บหลักฐานและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่แยกส่วน ขาดการบูรณาการ และไม่มีมาตรฐานกลางที่สามารถรองรับการบริหารงานในลักษณะเชื่อมโยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อิติพงศ์ ภิวัฒน์วุฒิกุล, 2561) ในเชิงการบริหารกระบวนการตั้งแต่การรับคดี การสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณา และการบังคับคดี จำเป็นต้องใช้ข้อมูลและหลักฐานที่ถูกต้องแม่นยำ และเข้าถึงได้ทันเวลา ระบบที่ใช้ในปัจจุบันซึ่งยังพึ่งพาเอกสารกระดาษ และมีการประมวลผลข้อมูลด้วยตนเอง

หลายขั้นตอน ส่งผลให้เกิดความล่าช้า ความซ้ำซ้อน และความเสี่ยงต่อการสูญหายของหลักฐาน โดยเฉพาะในคดีอาญาที่มีความซับซ้อน เช่น คดียาเสพติด คดีค้ายาเสพติด และคดีอาญาร้ายแรง ซึ่งต้องมีการเชื่อมโยงพยานหลักฐานจากหลายหน่วยงาน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สำนักงานอัยการสูงสุดมีจำนวนสำนวนคดีอาญาที่รับใหม่และค้างเก่ารวมกันถึง 799,490 เรื่อง โดยสามารถดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว 771,934 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 96.55 ของจำนวนสำนวนทั้งหมด สถิติดังกล่าวสะท้อนถึงปริมาณงานที่สูงและความจำเป็นในการมีระบบจัดการข้อมูลและหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการดำเนินคดีที่ซับซ้อนและหลากหลาย (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2566) โดยเฉพาะในบริบทระดับจังหวัด การจัดเก็บและแลกเปลี่ยนข้อมูลหลักฐานระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ เช่น การเก็บรักษาหลักฐานในรูปแบบกระดาษที่เสี่ยงต่อการสูญหายหรือปลอมแปลง การขาดระบบเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างตำรวจ อัยการ ศาล และหน่วยงานอื่น ๆ ตลอดจนข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาเรื่องความล่าช้า ความผิดพลาดในการพิจารณาคดี และการเข้าถึงข้อมูลของคู่ความอย่างไม่เท่าเทียมด้วยหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานยุติธรรม จึงเป็นที่มาของการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาระบบจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งเน้นการศึกษาในระดับจังหวัด ซึ่งจะสะท้อนบริบทที่แท้จริงของการปฏิบัติงานในพื้นที่และปัญหาเฉพาะที่อาจแตกต่างจากบริบทในส่วนกลาง โดยเลือกจังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ประชากรหนาแน่น ประมาณ 1.8 ล้านคน มีลักษณะพื้นที่ชายแดนที่มีโอกาสเกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ค้ายาเสพติด ความรุนแรงในครอบครัว และการกระทำความผิดของเยาวชน ประกอบกับพบว่า สถิติคดีอาญาของสถานีตำรวจภูธรเมืองอุบลราชธานี ประจำปี พ.ศ. 2562 ถึง 2565 มีคดีอาญาเกิดขึ้นเฉลี่ยปีละประมาณ จำนวน 28,000 คดี (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุบลราชธานี, 2566) ดังนั้นจึงเป็นหนึ่งในจังหวัดใหญ่ที่มีจำนวนคดีอาญาสูง และมีลักษณะคดีที่ต้องใช้พยานหลักฐานหลากหลายประเภททั้งภาพถ่าย กล้องวงจรปิด เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และวัตถุพยาน ซึ่งต้องมีระบบจัดเก็บและเรียกใช้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการทำงานของตำรวจ อัยการ ศาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในมิติของการบริหารงานยุติธรรมระดับพื้นที่ นอกจากนี้ ยังเป็นศูนย์กลางของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมในระดับภูมิภาค ทั้งสำนักงานตำรวจภูธร ศาลยุติธรรม อัยการ คุมประพฤติ ราชทัณฑ์ และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งมีคดีที่ต้องดำเนินการจำนวนมาก ดังนั้น จังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การศึกษา เนื่องจากมีลักษณะของ “Critical case” ที่สามารถสะท้อนความซับซ้อนของระบบยุติธรรมในระดับพื้นที่ได้อย่างชัดเจน (Flyvbjerg, 2006; Yin, 2018) และมีปัญหาเชิงโครงสร้างที่สัมพันธ์กับข้อจำกัดในการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเลือกพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2567) อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรม เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดการหลักฐานมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงาน กระบวนการทางกฎหมาย และหลักธรรมาภิบาลข้อมูล ที่ควรมีการประเมินความจำเป็นที่ครอบคลุมถึงปัญหาเดิม ข้อจำกัด และโอกาสในการปรับปรุงด้วยเทคโนโลยี ความต้องการเชิงระบบ

ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับการสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดและอุปสรรคที่สำคัญในการจัดการระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไทยในระดับจังหวัด โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งการวิเคราะห์ปัญหาในระดับพื้นที่จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการออกแบบแนวทางการพัฒนาระบบ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการกำหนดนโยบายระดับชาติ เช่น การจัดทำแผนแม่บทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการยุติธรรม การออกแบบระบบฐานข้อมูลร่วมระหว่างหน่วยงาน และการจัดทำมาตรฐานด้านการจัดเก็บหลักฐานดิจิทัลในระดับประเทศ นอกจากนี้ ข้อมูลจากกรณีศึกษายังสามารถเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุน การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างประสิทธิภาพ การบริหารงานยุติธรรมของไทยให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยมุ่งหวังให้เกิดการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ลดความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาคดี และยกระดับมาตรฐานความยุติธรรมให้เท่าทันกับนโยบายรัฐและแนวโน้มสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัด อุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงและมีบทบาทสำคัญในระบบการจัดการข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัด รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 5 กลุ่ม รวมทั้งหมดจำนวน 13 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตัวแทนเจ้าหน้าที่ตำรวจจากตำรวจภูธรจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) ผู้กำกับการสอบสวนที่มีอำนาจกำกับดูแลการสอบสวนคดีอาญาในจังหวัด และมีประสบการณ์ด้านการควบคุมคุณภาพของสำนวน 2) พนักงานสอบสวน ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญาโดยตรง และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดเก็บและส่งมอบพยานหลักฐาน และ 3) ผู้ช่วยพนักงานสอบสวน ผู้ปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนการสอบสวนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดการเอกสารหรือหลักฐานเบื้องต้น

กลุ่มที่ 2 ตัวแทนจากสำนักงานอัยการจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) อัยการจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการบริหารงานคดีอาญาในระดับจังหวัด และมีความเข้าใจต่อปัญหาการส่งสำนวนคดีและการจัดเก็บพยานหลักฐาน 2) รองอัยการจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับอัยการจังหวัดในการกำกับดูแลฝ่ายอัยการ รวมทั้งติดตามความคืบหน้าของสำนวนคดีที่ส่งมาจากตำรวจ และ 3) ผู้อำนวยการสำนักงานอัยการจังหวัดอุบลราชธานีที่มีหน้าที่กำกับดูแลงานธุรการและระบบการจัดเก็บเอกสารภายในสำนักงานอัยการ

กลุ่มที่ 3 ตัวแทนจากศาลจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 2 คน ได้แก่ 1) เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการ มีประสบการณ์ในการจัดระบบการนัดหมายคดี การบันทึกกระบวนการพิจารณา และการจัดเก็บข้อมูลพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดี และ 2) เจ้าพนักงานคดีปฏิบัติการ ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรับฟ้อง การตรวจสอบสำนวน การออกหมายต่าง ๆ และมีบทบาทสำคัญในกระบวนการส่งต่อข้อมูลจากตำรวจและอัยการสู่ศาล

กลุ่มที่ 4 ตัวแทนจากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) รองผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดอุบลราชธานี เป็นผู้มีบทบาทในด้านการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการข้อมูลภายในสำนักงาน ตลอดจนมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลภายในหน่วยงาน จึงสามารถให้ข้อมูล เชิงนโยบาย ความท้าทายเชิงระบบ และแนวทางพัฒนาฐานข้อมูลในระดับองค์กร 2) หัวหน้ากลุ่มพนักงานคุมประพฤติ ผู้มีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลกระบวนการรายงาน การจัดทำรายงานสืบเสาะพินิจ และการติดตามผู้ถูกคุมประพฤติ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้ฐานข้อมูลประวัติผู้กระทำผิด การประเมินพฤติกรรม และการส่งต่อข้อมูลให้หน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกด้านกระบวนการทำงานและปัญหาจากการใช้งานระบบฐานข้อมูลปัจจุบัน และ 3) เจ้าหน้าที่ธุรการคดี ผู้มีบทบาทในด้านการจัดเก็บเอกสารคดี การบันทึกข้อมูลลงระบบสารสนเทศของกรมคุมประพฤติ และการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งศาล อัยการ และเรือนจำ จึงมีข้อมูลเกี่ยวกับข้อจำกัดทางเทคนิคและขั้นตอนการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

กลุ่มที่ 5 ตัวแทนนักวิชาการด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นอาจารย์นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานด้านการวางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีความเชี่ยวชาญเชิงวิชาการในระดับลึกสามารถให้ข้อมูลด้านกรอบแนวคิดเชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างระบบฐานข้อมูล ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และแนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีในระดับนโยบาย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบระบบฐานข้อมูลที่เหมาะสมกับบริบทของกระบวนการยุติธรรมไทย จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ซึ่งผู้วิจัยจัดทำขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เอกสารราชการ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งแบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้วิธี ดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินมีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และมีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 0.89 ซึ่งอยู่ในระดับดี

ผู้วิจัยได้ขอการพิจารณาและผ่านรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เลขที่ HE6720051 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เพื่อให้มั่นใจว่าการเก็บข้อมูลจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้มีการใช้เครื่องมือสนับสนุน ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และ ใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลอย่างครบถ้วนภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสำคัญ 2 ประเภท ได้แก่ ดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เก็บรวบรวมโดยผู้วิจัยผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 13 คน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัดอุบลราชธานี และนักวิชาการด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือหลัก ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลดำเนินการหลังจากผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผู้วิจัยยื่นหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัยต่อหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าว และเมื่อได้รับอนุญาตจึงดำเนินการประสานงาน นัดหมาย และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้ศึกษารายงาน สถิติ เอกสารวิชาการ กฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้อง อาทิ รายงานของสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานศาลยุติธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Content analysis) โดยยึดหลักการวิเคราะห์เชิงระบบ ควบคู่กับการตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อมูลผ่านวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยเน้นการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนบริบทจริงของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัดและแนวคิดด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 1) การถอดถ้อยคำจากเครื่องบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมดอย่างละเอียด 2) การอ่านข้อมูลซ้ำหลายรอบ เพื่อทำความเข้าใจบริบทและสาระสำคัญของข้อมูล 3) การเข้ารหัสข้อมูล (Coding) โดยแยกข้อความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยออกเป็นหน่วยความหมาย 4) การจัดกลุ่มรหัส โดยนำรหัสที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมารวมเป็นหมวดหมู่ 5) การสังเคราะห์และตีความ เพื่อให้ได้ประเด็นหลักที่สะท้อนภาพรวมของข้อมูล 6) การนำเสนอผลการวิเคราะห์อย่างมีโครงสร้าง โดยอ้างอิงคำพูดหรือความเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามแนวทางของลินคอล์น และ กูบา (Lincoln & Guba, 1985) เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลมีความเที่ยงตรง ตรวจสอบได้ มีความเป็นกลาง และสามารถถ่ายโอนไปสู่บริบทอื่นได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้มีกรอบแนวคิดที่ผสมองค์ความรู้จาก 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการภาครัฐด้วยข้อมูล (Data-driven public administration) (Kettunen & Kallio, 2021; Janssen & van der Voort, 2016) 2) ทฤษฎีธรรมาภิบาลข้อมูล (Data governance) (Weber et al., 2009) และ 3) แนวคิดด้านการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลในภาครัฐ (Digital transformation in justice administration) (OECD, 2020; United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2021)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดอุบลราชธานียังคงแยกส่วนและขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลและหลักฐานระหว่างหน่วยงานเกิดความล่าช้าไม่ทันต่อกระบวนการพิจารณาคดี และส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้เกี่ยวข้องในคดี อย่างไรก็ตามพบปัญหาและข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

1.1 ขาดระบบกลางในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้เกิดปัญหาและข้อจำกัดในการปฏิบัติงาน ดังนี้

(1) ระบบสารสนเทศของแต่ละหน่วยงานแยกส่วน ขาดศูนย์กลางข้อมูลร่วมแม้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะมีระบบสารสนเทศเป็นของตนเอง เช่น ตำรวจใช้ “AWIS” และ “POLIS” อัยการใช้ “e-Saraban” ศาลใช้ “e-Filing” และ “CIOS” ส่วนคุมประพฤติใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของกรมคุมประพฤติ แต่ระบบเหล่านี้ไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้โดยตรง ส่งผลให้การส่งต่อข้อมูล เช่น สำนวนคดี คำสั่งไม่ฟ้อง หรือคำพิพากษา ต้องดำเนินการผ่านเอกสารกระดาษ ซึ่งใช้เวลานาน

(2) ข้อจำกัดด้านสิทธิการเข้าถึงข้อมูลและการแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยงานแม้จะมีศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลาง แต่การเข้าถึงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ยังต้องได้รับอนุญาตจากส่วนกลาง และจำกัดเฉพาะเจ้าหน้าที่บางตำแหน่ง ทำให้หน่วยงานในระดับจังหวัด เช่น สำนักงานคุมประพฤติ ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูล คำพิพากษาหรือสถานะของผู้ต้องขังได้โดยตรง

(3) การขาดระบบอัปเดตสถานะคดีและข้อมูลทางคดีอย่างครบวงจร กรณีที่ศาลมีคำสั่ง “ไม่ฟ้อง” หรือ “ยกฟ้อง” แต่ข้อมูลในระบบของตำรวจหรือคุมประพฤดียังไม่ถูกปรับแก้ตาม ทำให้บุคคลนั้นยังปรากฏว่าเป็นผู้มีประวัติอาชญากรรม ขณะที่การตรวจสอบสถานะผู้ต้องขังที่ได้รับการพักโทษ หรือ ผู้ที่อยู่ในระหว่าง การคุมประพฤติ ยังต้องอาศัยการทำหนังสือประสานงานระหว่างหน่วยงาน แทนที่จะตรวจสอบได้ทันทีผ่านระบบสารสนเทศกลาง

(4) ไม่มีระบบเฉพาะสำหรับรองรับกรณีพิเศษ เช่น ผู้ได้รับการพักโทษในโครงการ “JSOC” (Justice System of Care) สำนักงานคุมประพฤติไม่สามารถตรวจสอบสถานะได้โดยตรงจากระบบสารสนเทศ เจ้าหน้าที่ต้องรอหนังสือแจ้งจากกรมราชทัณฑ์ หรือสอบถามเป็นรายกรณี

นอกจากนี้ ยังพบว่าในกรณีที่พนักงานคุมประพฤติต้องจัดทำรายงานสืบเสาะและพินิจ หรือประเมินพฤติกรรมของผู้ต้องหาก่อนพิจารณาคดี การเข้าถึงข้อมูลประวัติการต้องโทษหรือการละเมิด มีเงื่อนไขที่ต้องอาศัยการประสานกับหน่วยงานภายนอก ทำให้เกิดความล่าช้าและไม่สามารถจัดทำรายงานได้อย่างครบถ้วนภายในเวลาที่ศาลกำหนด

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสารสำนวนคดีและการค้นหาย้อนกลับ ทั้งตำรวจ อัยการ ศาล คุมประพฤดียังมีการจัดเก็บสำนวนคดีในรูปแบบเอกสารกระดาษโดยจัดเรียงตามลำดับหมายเลขคดี ซึ่งแม้จะเป็นแนวทางปฏิบัติที่สะดวก

ต่อการรับ-ส่งเอกสารในระบบปัจจุบัน แต่เมื่อปริมาณคดีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การค้นหาเอกสารย้อนหลังเป็นไปอย่างล่าช้า ดังเช่น

(1) กรณีสำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหลายราย เช่น คดีค้ายาเสพติด ซึ่งในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับกุมผู้ต้องหาบางรายและดำเนินการส่งสำนวนให้อัยการดำเนินคดีจนถึงชั้นศาลมีคำพิพากษา ซึ่งภายหลังสำนวนดังกล่าวจะถูกจัดเก็บเป็น “สำนวนส่งเสร็จ” ที่ส่งกลับมายังสำนักงานอัยการเพื่อจัดเก็บไว้ในแฟ้ม อย่างไรก็ตาม หากในเวลาต่อมามีการติดตามจับกุมผู้ต้องหารายอื่นในคดีเดียวกันเพิ่มได้ สำนักงานอัยการจะต้องดำเนินการค้นหาสำนวนคดีเดิมเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาดำเนินคดีใหม่อีกครั้ง และ

(2) ปัญหาการจัดเก็บและค้นย้อนกลับ “สำนวนหน้าขาว” หรือสำนวนที่ตำรวจส่งให้อัยการ ซึ่งเป็นเอกสารที่ยังไม่มีความคิดเห็นของพนักงานอัยการ ปัญหาค้นย้อนหลังได้ยากในกรณีข้ามปีที่ต้องค้นหาจากแฟ้มสำนวนทางกายภาพ ซึ่งใช้เวลานาน ในบางคดีอัยการเจ้าของสำนวนย้ายไปปฏิบัติราชการที่อื่นแล้วจึงมีผลต่อลงความเห็นจากอัยการคนเดิมไม่ได้ อยู่ในพื้นที่ที่เก็บสำนวน และอาจเผชิญปัญหาหากเอกสารถูกจัดเก็บไม่เป็นระบบหรือไม่ต่อเนื่องจากการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ธุรการ หรือไม่มีสำเนาสำรองในระบบดิจิทัล ส่งผลให้ต้องประสานขอเอกสารใหม่จากหน่วยงานต้นทาง

1.3 ปัญหาเชิงระบบที่เชื่อมโยงกับการใช้สำนวนเอกสารกระดาษและกระบวนการทำลายสำนวนคดี โดยเฉพาะหน่วยงานตำรวจ อัยการ และคุมประพฤติยังใช้วิธีการจัดเก็บแฟ้มเอกสารในรูปแบบกระดาษเป็นหลัก ซึ่งแม้จะเป็นระบบที่คุ้นชินและสะดวกต่อการใช้งาน แต่กลับกลายเป็นภาระในการจัดเก็บระยะยาว และเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ สูญหาย หรือไม่สามารถค้นคืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนวนคดีที่สิ้นสุดแล้วต้องเก็บไว้นานถึง 10 ปี ก่อนเข้าสู่กระบวนการ “ทำลายเอกสาร” ด้วยวิธีเผา ซึ่งต้องมีการตรวจสอบแต่ละแฟ้มด้วยตนเองเพื่อป้องกันความผิดพลาด ยิ่งเวลานาน ยิ่งเพิ่มภาระให้กับเจ้าหน้าที่ธุรการและพนักงานอัยการที่ต้องรับผิดชอบในการตรวจสอบก่อนการทำลายที่ต้องใช้วิธี “เปิดอ่าน” ทีละแฟ้มโดยตรง และระหว่างการทำลายยังต้องมีการจัดพนักงานอัยการเข้าร่วมสังเกตการณ์และควบคุมกระบวนการอย่างใกล้ชิดซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยระยะเวลาและใช้ทรัพยากรบุคคลจำนวนมาก

1.4 ระบบดิจิทัลที่มีอยู่ยังไม่สามารถใช้งานทดแทนระบบเอกสารได้จริง แม้จะมีการพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์บางส่วน เช่น ระบบรับคดีของอัยการ แต่ก็ยังคงต้องดำเนินการควบคู่กับเอกสารกระดาษ “ตัวเล่มสำนวน” ซึ่งหมายความว่าข้อมูลในระบบดิจิทัลไม่สามารถแทนที่หรือเชื่อมโยงการทำงานได้อย่างครบวงจร ยังต้องอาศัยการตรวจเอกสารจริงอย่างต่อเนื่อง แม้สำนักงานอัยการจะพัฒนาระบบ “สารคดีอิเล็กทรอนิกส์” เพื่อรองรับการดำเนินงานดิจิทัล แต่ยังไม่สามารถลดการพึ่งพาเอกสารกระดาษได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะในส่วนของ “ตัวเล่มสำนวน” ที่ยังต้องส่งจริงผ่านฝ่ายธุรการ ทำให้ข้อมูลในระบบดิจิทัลและเอกสารกายภาพแยกจากกัน ส่งผลให้ติดตามสถานะสำนวนได้ไม่ครบถ้วนในระบบเดียว และเกิดปัญหาความล่าช้า ความไม่สอดคล้องของข้อมูล รวมถึงความยุ่งยากในการตรวจสอบย้อนหลังหรือเรียกดูพยานหลักฐานแบบเรียลไทม์

1.5 ข้อจำกัดที่ไม่มีหมายเลขอ้างอิงร่วมระหว่างหน่วยงาน ทำให้การเชื่อมโยงเอกสารเป็นไปได้ยาก แต่ละหน่วยงานใช้ระบบเลขคดีของตนเอง เช่น ตำรวจใช้ “เลขสำนวนสอบสวน” ขณะที่อัยการใช้ “เลขรับคดีอาญา” ศาลใช้ “เลขดำ-แดง” ทำให้ไม่สามารถเทียบเคียงกันอัตโนมัติ ต้องใช้แรงงานคนเทียบข้อมูลแฟ้มต่อแฟ้ม ซึ่งเสี่ยงต่อความคลาดเคลื่อน เช่น กรณีอัยการต้องค้นหาสำนวนของผู้ต้องหารายเดิมที่เคยถูกจับในคดีก่อนหน้านี้ ไม่มีระบบที่สามารถค้นด้วยเลขประจำตัวประชาชนข้ามหน่วยงานได้ ต้องโทรประสานตำรวจสถานีต้นทางเพื่อขอข้อมูลย้อนหลัง

1.6 ขาดระบบติดตามสถานะสำนวนแบบเรียลไทม์ หรือระบบกลไกที่สามารถติดตามตำแหน่ง การเปลี่ยนแปลง และประวัติการเคลื่อนไหวของข้อมูล วัตถุ หรือคดีในระบบ เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อสำนวนเดินทางข้ามหน่วยงาน เช่น จากตำรวจไปอัยการ หรือจากอัยการไปศาล ไม่มีระบบที่สามารถตรวจสอบได้ว่าสำนวนอยู่กับใคร อยู่ในขั้นตอนใด การรับ-ส่งสำนวนยังต้องพึ่งพาเอกสารกระดาษและเจ้าหน้าที่ในหลายกรณี การส่งผลคำพิพากษา หรือเอกสารสำคัญยังต้องจัดทำเป็นหนังสือทางราชการแบบกระดาษ ส่งผ่านระบบสารบรรณ โดยไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลแบบอัตโนมัติ ทำให้ขั้นตอนเกิดความล่าช้า เสี่ยงต่อการตกหล่น และไม่สามารถติดตามสถานะได้แบบเรียลไทม์

1.7 ข้อจำกัดในทางปฏิบัติเกี่ยวกับบริการข้อมูลระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ประชาชนยังต้องขอเอกสารคำพิพากษาหรือใบรับรองผลคดีด้วยตนเอง แม้ว่าศาลจะมีระบบเก็บข้อมูลคำพิพากษาแบบอิเล็กทรอนิกส์แล้ว แต่สำนักงานอัยการหรือประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงได้โดยตรง ทำให้ต้องเดินทางไปขอสำเนาด้วยตนเอง เช่น ผู้ต้องการใช้ใบรับรองผลคดีเพื่อต่อใบขับขี่ต้องยื่นคำขอเป็นเอกสาร แล้วรอการประมวลผล 2 ถึง 7 วัน ทั้งที่ระบบสามารถสืบค้นออนไลน์ได้ทันที

1.8 ข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีที่มีความเสถียรในการใช้งาน เช่น การล่มของระบบ หรือระบบตอบสนองช้า ปัญหาเกี่ยวกับความไม่เสถียรของอินเทอร์เน็ตในบางพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถใช้งานระบบออนไลน์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสำนักงานคุมประพฤติระดับจังหวัดได้รับผลกระทบต่อการบันทึกข้อมูลแบบเรียลไทม์

1.9 ข้อจำกัดด้านบุคลากรและการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานอย่างทั่วถึงและครบวงจรในกระบวนการยุติธรรม แม้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะมีความพยายามในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลและหลักฐานทางคดี แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดสำคัญด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ ส่งผลให้การใช้งานระบบดิจิทัลที่มีอยู่ไม่เต็มประสิทธิภาพ รวมถึงขาดแผนการฝึกอบรมที่ต่อเนื่องและครอบคลุมทุกระดับ ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม พบว่า ยังขาดการบูรณาการนโยบายและแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีระหว่างหน่วยงาน เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล กรมคุมประพฤติ และกรมราชทัณฑ์ ส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างแยกส่วน ขาดมาตรฐานร่วมกัน และไม่สามารถแลกเปลี่ยนหรือเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้อย่างราบรื่นนำไปสู่การกลับไปใช้วิธีจัดการเอกสารในรูปแบบกระดาษเช่นเดิม

2. แนวทางในการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

โดยผ่านการประเมินความจำเป็นและความเสี่ยงในการใช้เทคโนโลยีจัดเก็บข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมจากข้อเสนอแนะจากรองอัยการและเจ้าหน้าที่ศาลจังหวัด พบข้อกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ-สกุล พฤติการณ์การกระทำผิด และข้อมูลเกี่ยวกับคดี ซึ่งอาจเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิหากไม่มีมาตรการควบคุมที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการประเมินความจำเป็นและความเสี่ยง (Risk and Needs Assessment) มาวิเคราะห์ควบคู่กับการออกแบบระบบ โดยพบว่า มีความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ไขปัญหาการแยกส่วนของข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันจำเป็นต้องควบคุมความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว จึงได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีและศึกษาแนวทางจากต่างประเทศเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และกรอบมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบที่สำคัญในการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในภาครัฐโดยเฉพาะในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้ กฎระเบียบทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูล (General Data Protection Regulation หรือ GDPR) ของสหภาพยุโรป มีความเหมาะสมที่จะเป็นต้นแบบในการพัฒนานโยบายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระบบยุติธรรมของไทย เนื่องจากครอบคลุมทั้งสิทธิของเจ้าของข้อมูล กลไกความยินยอม การเข้าถึงข้อมูล และการควบคุมการประมวลผลโดยยึดหลักสิทธิมนุษยชนเชิงดิจิทัล และการบริหารจัดการข้อมูลอย่างโปร่งใสเป็นสำคัญ ขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล “PDPA” ของประเทศไทย มีโครงสร้างอิงตาม “GDPR” จึงควรเร่งพัฒนาแนวปฏิบัติให้มีผลในทางปฏิบัติให้เทียบเท่ากัน” นอกจากนี้มาตรฐานจากองค์กร “National Institute of Standards and Technology หรือ NIST” ของสหรัฐอเมริกา สามารถใช้เป็นแนวทางด้านเทคนิคและความมั่นคงปลอดภัยของระบบจัดเก็บและแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีกับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของไทย พบว่า มีแนวทางสำคัญดังนี้

1) ระบบลงชื่อเข้าใช้เพียงครั้งเดียว (Single Sign-On หรือ SSO) ร่วมกับการใช้ “เลขคดีดำ” เป็นรหัสกลาง

2) ฐานข้อมูลยุติธรรมดิจิทัลในรูปแบบศูนย์กลางที่รองรับมาตรฐานมาตรฐานกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยสหรัฐอเมริกา (National Information Exchange Model-Extensible Markup Language) เพื่อสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลที่ปลอดภัย เชื่อถือได้มีโครงสร้าง โดยใช้ XML (Extensible Markup Language) เป็นภาษาหลักในการจัดรูปแบบข้อมูลให้สามารถแลกเปลี่ยนระหว่างระบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมต่อผ่านชุดของกฎเกณฑ์และเครื่องมือที่ช่วยให้ระบบหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ สามารถติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยน

ข้อมูลกันได้อย่างเป็นระบบโดยอัตโนมัติ โดยไม่จำเป็นต้องรู้รายละเอียดภายในของกันและกัน (Application Programming Interface หรือ API)

3) นำเทคโนโลยีบล็อกเชน มาใช้ในกระบวนการบันทึกและติดตาม การครอบครอง การควบคุม การถ่ายโอน และการจัดเก็บพยานหลักฐาน ตั้งแต่จุดเริ่มต้น เช่น การเก็บหลักฐาน ณ ที่เกิดเหตุ ไปจนถึงการนำเสนอในชั้นศาล เพื่อให้มั่นใจว่าหลักฐานไม่มีการดัดแปลง ปลอมแปลง หรือสูญหาย และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

4) ในการควบคุมสิทธิ์ การเข้าถึงตามบทบาท (Role-Based Access Control หรือ RBAC) และบันทึกการตรวจสอบ (Audit log)

5) กรอบการบูรณาการข้อมูลแบบเปิดผ่านศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลาง ที่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานกลางของรัฐบาลดิจิทัลสำหรับเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ผ่านมาตรฐาน “API” ระดับจังหวัด

6) ใช้ปัญญาประดิษฐ์และการเรียนรู้ของเครื่อง (Artificial Intelligence and Machine Learning: AI/ML) ช่วยคัดแยก แจ้งเตือนหลักฐาน

7) การออกแบบระบบให้มีมาตรการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cybersecurity) ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีเข้ารหัสข้อมูลตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง (End-to-End Encryption) เพื่อให้ข้อมูลไม่รั่วไหลหรือถูกดัดแปลงระหว่างส่งหรือจัดเก็บ โดยอ้างอิงตามแนวปฏิบัติของ “National Institute of Standards and Technology” (NIST) สหรัฐอเมริกา และให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Act หรือ PDPA)

8) สร้างกองทุนสำหรับวางโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และการจัดสรรงบประมาณแบบเพิ่มระดับความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อคลาวด์และความมั่นคงไซเบอร์

อภิปรายผล

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัด อุบลราชธานี พบว่า มี 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) ระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมจังหวัด อุบลราชธานียังคงทำงานแบบแยกส่วน 2) สิทธิ์การเข้าถึงถูกจำกัดอยู่ที่หน่วยงานต้นสังกัดและระดับตำแหน่ง 3) กฎหมายและระเบียบรองรับพยานหลักฐานดิจิทัลยังไม่ครอบคลุมการใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น “AI” หรือ “Blockchain” ในการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ปัญหาทั้งสามประการนี้สะท้อนถึง ช่องว่างระหว่างโครงสร้างการทำงานในระดับท้องถิ่นกับแนวโน้มการบริหารข้อมูลยุติธรรมสมัยใหม่ ซึ่งขัดกับหลักการขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2024) ที่เสนอให้รัฐพัฒนาข้อมูลยุติธรรมแบบเปิด เชื่อมโยงได้ และยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง ภายใต้กรอบธรรมาภิบาลข้อมูลร่วม พร้อมระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลแบบเรียลไทม์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและความโปร่งใสของรัฐ ประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางของ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2023) ที่เสนอให้ประเทศสมาชิกจัดทำระบบสถิติและข้อมูลที่เชื่อมโยงได้จริงระหว่างตำรวจ อัยการ ศาล และเรือนจำ เพื่อยกระดับการบริหารกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน Simshaw (2025) ชี้ว่า ความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ทางกฎหมาย (Legal AI) จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการออกแบบโครงสร้างข้อมูลที่เปิด เชื่อมโยงกันได้ และเคารพต่อความเป็นส่วนตัวของผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลยุติธรรมจึงต้องไม่เน้นเพียงด้านเทคนิค แต่ควรออกแบบให้รองรับการใช้งานข้ามหน่วยงานและตอบสนองหลักสิทธิมนุษยชนดิจิทัลควบคู่กัน และสอดคล้องกับกระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Department of Justice, 2024) ที่รายงานว่า ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการอาญาจะเกิดประโยชน์ได้ต่อเมื่อมีข้อมูลเชิงคุณภาพสูงและตรวจสอบย้อนกลับได้ พร้อมเน้นย้ำปัญหาความโปร่งใสและอคติหากระบบข้อมูลไม่เชื่อมโยงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Perez et al. (2025) ที่ศึกษาการใช้บล็อกเชนยืนยันห่วงโซ่ความครอบครองหลักฐาน พบว่า กรอบกฎหมายต้องถูกปรับให้สอดคล้องกับหลักฐานดิจิทัลแบบกระจายศูนย์ เพื่อให้การรับรองทางศาลมีน้ำหนัก

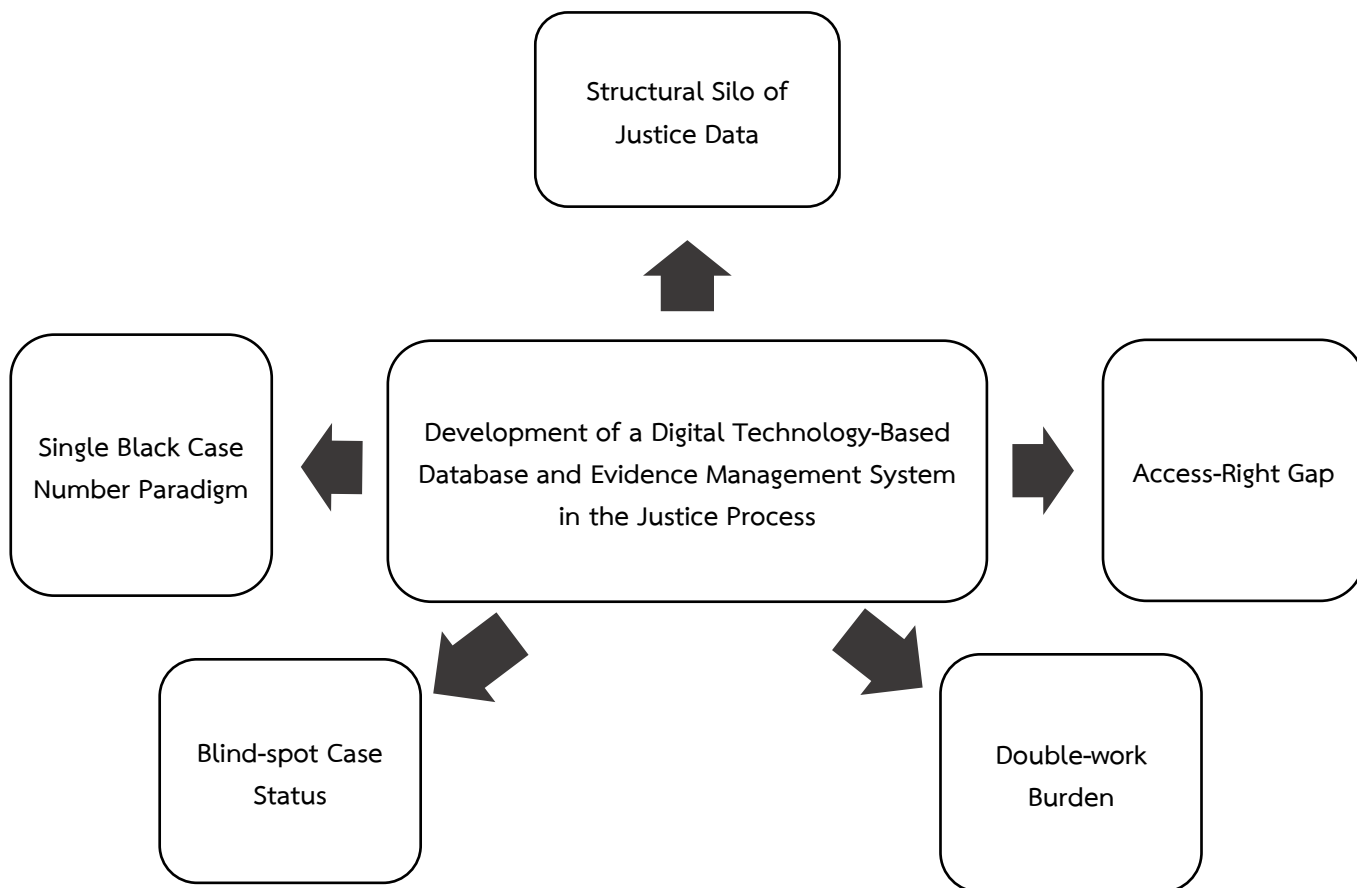
แนวทางในการพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัด ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัดควรมุ่งสู่การสร้าง “ระบบข้อมูล ที่บูรณาการ ปลอดภัย และตรวจสอบได้” พบว่า การเชื่อมโยงข้อมูลผ่านระบบกลางที่ยืดหยุ่น ควรใช้เทคโนโลยีพิสูจน์ตัวตน ผู้ใช้งานเพียงครั้งเดียว (Single Sign-On หรือ SSO) และ อินเทอร์เฟซการเขียนโปรแกรมประยุกต์ (Application Programming Interface: API) เป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ให้ระบบของตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลได้แบบเรียลไทม์ภายใต้โครงสร้างที่ปลอดภัย โดยไม่จำเป็นต้องรวมศูนย์ฐานข้อมูล ทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Data Federation” และหลักการ “เปิด แต่ควบคุมได้” ตามกรอบแนวคิดธรรมาภิบาล ข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง “ข้อมูลยุติธรรมแบบเชื่อมโยงและยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง” สอดคล้องตามข้อเสนอของ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), (2024) การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง โดยการประยุกต์เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) เพื่อรักษาห่วงโซ่ความครอบครองพยานหลักฐาน (Chain of Custody) และ “AI/ML” เพื่อจัดหมวดหมู่และแจ้งเตือนข้อมูล มีศักยภาพในการเพิ่มความแม่นยำและลดภาระงานซ้ำซ้อน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Simshaw (2025) และ United States Department of Justice (2024) ที่ชี้ว่าประสิทธิภาพ ของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทางกฎหมายต้องอาศัยข้อมูลที่สามารถเชื่อมต่อ ตรวจสอบย้อนหลัง และมีคุณภาพสูง การยกระดับ ระบบข้อมูลที่บูรณาการ ปลอดภัย และตรวจสอบได้ จำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างโครงข่ายการลงชื่อเข้าใช้เพียงครั้งเดียว ซึ่งเป็นกลไกที่ผู้ใช้ล็อกอินด้วยบัญชีเดียวแล้วสามารถเข้าถึงระบบหรือบริการดิจิทัลหลายระบบที่เชื่อมถึงกันได้โดยไม่ต้อง กรอกชื่อผู้ใช้ สอดคล้องกับ สำนักงานกิจการยุติธรรม (2566) ที่ยืนยันความจำเป็นของรหัสคดีร่วมและฐานข้อมูลกลาง สอดคล้องกับ กานต์ ศรีสุวรรณ (2564) ที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนและปัญญาประดิษฐ์ รวมการแก้กฎหมาย รองรับหลักฐานดิจิทัล และสอดคล้องกับ ยุทธพร เพ็ญโรจน์ (2566) ที่เสนอพัฒนามาตรฐานข้อมูลกลางและปรับกฎหมาย กำกับรองรับข้อเสนอเรื่องมาตรฐานการทำงานร่วมกันของข้อมูล และ กรอบการจัดการข้อมูลแบบเปิดอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และใช้ซ้ำได้ และแนวทางที่เสนออย่างสอดคล้องกับหลัก “Digital-by-Design” ของ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2024) ซึ่งกำหนดให้ข้อมูลรัฐต้องเปิด เชื่อมโยงได้ และยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง รวมถึงผลศึกษา United States Department of Justice (2024) ที่ระบุว่า “AI” และ “Blockchain” จะใช้ได้เต็ม ศักยภาพเมื่อมีข้อมูลคุณภาพสูง ตรวจสอบย้อนกลับได้ และกฎหมายคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. “ภาวะข้อมูลแยกส่วนเชิงโครงสร้าง” (Structural Silo of Justice Data) งานวิจัยยืนยันเชิงประจักษ์ว่าระบบ สารสนเทศต่างหน่วยงานไม่เพียง “ไม่เชื่อมต่อ” แต่ยังใช้รหัสคดี เมทาดาตาคนละชุด ทำให้กระบวนการสืบค้นหรือยืนยัน ข้อมูลต้องวนกลับไปพึ่งเอกสารกระดาษ แม้มีศูนย์ประสบการณ์ดิจิทัล (Digital Experience Center หรือ DXC) อยู่แล้ว
2. “ช่องว่างสิทธิข้อมูล” (Access-Right Gap) อนุมัติจากส่วนกลางและการควบคุมสิทธิการเข้าถึงตามบทบาท ที่ตั้งค่าผิดระดับ ทำให้จังหวัดเข้าไม่ถึงข้อมูลสำคัญ เช่น สถานะผู้ถูกคุมประพฤติหรือคำพิพากษา ทั้งที่ระบบมีอยู่แต่ข้อมูล เรียลไทม์ถูกปิดกั้นเชิงโครงสร้างมากกว่าด้านเทคนิค
3. “ภาระซ้อน” (Double-work Burden) การเดินเอกสารคู่ขนานกับระบบอิเล็กทรอนิกส์ก่อให้เกิดต้นทุนเวลาและ ไข้บุคลากรซ้ำซ้อนตลอดสายงาน
4. “Blind-spot Case Status” เมื่อไม่มีการติดตามและตรวจสอบย้อนกลับ (Track & Trace) และการอัปเดต สถานะอัตโนมัติ ผู้ใช้ปลายทาง เช่น คุมประพฤตินี้ไม่สามารถเห็นจุดการเชื่อมโยงข้อมูลผู้กระทำผิดต้นทางและปลายทาง ทำให้การดูแลผู้พักโทษหรือราย “JSOC” ขาดความต่อเนื่อง

5. กระบวนทัศน์หมายเลขคดีดำเดียว (Single Black Case Number Paradigm) ผลวิจัยเสนอโมเดล “เลขคดีดำ” เป็นรหัสกลางเชื่อมทุกฐานข้อมูล ซึ่งยังไม่เคยทดสอบในระดับจังหวัดไทยมาก่อน ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้านสถาปัตยกรรมข้อมูลยุติธรรมเชิงพื้นที่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคของระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ยังแยกส่วน โดยไม่มีศูนย์กลางหรือมาตรฐานข้อมูลร่วม ทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างตำรวจ อัยการ ศาล และคุมประพฤติเป็นไปอย่างล่าช้า และต้องพึ่งเอกสารกระดาษ หรือการประสานงานแบบไม่เป็นทางการ ข้อมูลสำคัญ เช่น คำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง คำพิพากษา และสถานะผู้ถูกคุมประพฤติ ไม่สามารถอัปเดตแบบเรียลไทม์ และเสี่ยงต่อความคลาดเคลื่อนสาเหตุหลัก ได้แก่ (1) ขาดศูนย์กลางข้อมูลที่รองรับการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างระบบหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานร่วม (Interoperable data hub) ที่เชื่อมโยงระบบของแต่ละหน่วยงาน (2) การเข้าถึงข้อมูลจำกัดเฉพาะบางตำแหน่งและบางระดับ (3) กฎหมายยังไม่รองรับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) และบล็อกเชน (Blockchain)

แนวทางในการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการสร้างระบบข้อมูลที่มีบูรณาการ ปลอดภัย และตรวจสอบได้ โดยมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบระบบให้เป็นดิจิทัลตั้งแต่ต้นทาง (Digital by Design) ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) และข้อเสนอจากงานวิจัยในประเทศไทย ได้แก่ การพัฒนามาตรฐานข้อมูลกลาง การปรับปรุงกฎหมายให้รองรับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) และบล็อกเชน (Blockchain) และการออกแบบระบบเชื่อมโยงข้อมูลแบบเปิดภายใต้กรอบมาตรฐานการทำงานร่วมกันของระบบข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ออกพระราชกฤษฎีกา หรือระเบียบกลาง กำหนดให้ “เลขคดีดำ” เป็นรหัสหรือหมายเลขเฉพาะ (Unique Case Identifier) ทุกหน่วยงาน และบังคับใช้มาตรฐานการทำงานร่วมกันของข้อมูล (Interoperability standards) ตามกรอบแบบจำลองการแลกเปลี่ยนข้อมูลระดับชาติของประเทศไทย (National Information Exchange Model–Thailand หรือ NIEM-TH)

1.2 ปรับปรุงกฎหมายพยานหลักฐานดิจิทัล ให้รองรับลายเซ็นดิจิทัล การประยุกต์ใช้บล็อกเชนในฐานะสมุดบัญชี (Ledger) ภายในระบบฐานข้อมูลยุติธรรมทำหน้าที่เป็นโครงสร้างข้อมูลแบบระบบที่กระจายการจัดเก็บข้อมูลไปยังหลายจุดหรือหลายเครื่อง และโครงสร้างข้อมูลที่อนุญาตให้เพิ่มข้อมูลใหม่ได้เท่านั้น ไม่สามารถลบหรือแก้ไขข้อมูลที่บันทึกไปแล้วได้ที่ใช้กลไกแฮชเชนและฉันทามติ เพื่อรับรองว่าแต่ละธุรกรรม เช่น การบันทึกสำนวนคดี การอัปโหลดหลักฐานดิจิทัล หรือการปรับปรุงสถานะจำเลย ถูกจัดทึ่อย่าง “เปลี่ยนแปลงย้อนหลังไม่ได้” และตรวจสอบย้อนกลับได้ตลอดสายโซ่ความครอบครอง (Chain of custody) อันเป็นหลักฐานความน่าเชื่อถือเชิงนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัลควบคู่กัน การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทำหน้าที่การจัดการข้อมูลในสามมิติหลัก พร้อมกำหนดมาตรการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล

1.3 จัดตั้งฐานข้อมูลยุติธรรมดิจิทัลแบบสหพันธ์ เชื่อมผ่านบริการเว็บ (API) ที่ออกแบบให้รับ ส่งข้อมูลในรูปแบบเอกสารภาษาคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการจัดเก็บและแลกเปลี่ยนข้อมูลในรูปแบบที่เป็นโครงสร้าง (XML) ตามมาตรฐาน “NIEM” (National Information Exchange Model) ซึ่งต้องไม่ใช่แค่รับไฟล์ “XML” เท่านั้น แต่ต้องสืมาตามมาตรฐาน “NIEM” จัดทำข้อกำหนดมาตรฐานการตรวจสอบ/ความปลอดภัย และให้คู่เชื่อมต่อใช้งานได้แบบใช้ภาษาเดียวกันทุกหน่วยงานยุติธรรม จึงจะแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างไร้รอยต่อและตรวจสอบย้อนกลับได้พร้อมกลไกการพิสูจน์ตัวตนที่ให้ผู้ใช้ออกอินเพียงครั้งเดียว แล้วสามารถเข้าถึง หลายระบบหรือหลายบริการดิจิทัลที่เชื่อมโยงกัน ได้โดยไม่ต้องกรอกรหัสผ่านซ้ำในแต่ละระบบ (Single Sign-On หรือ SSO) ระดับจังหวัด

1.3 สร้างกองทุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลภาครัฐแบบบูรณาการ ลักษณะรวมศูนย์ และประสานความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

1.4 นำการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนเพื่อบันทึกลำดับการครอบครองหลักฐานโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine learning หรือ ML) จัดหมวดหมู่สำนวนและแจ้งเตือนสถานะ เสริมระบบติดตามและตรวจสอบสถานะ (Track & Trace)

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนและผลลัพธ์ ของกองทุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลภาครัฐแบบบูรณาการ เทียบรูปแบบงบประมาณในกระทรวงยุติธรรม เพื่อสร้างหลักฐานเชิงเศรษฐศาสตร์ต่อรองบปีถัดไป

2.2 ศึกษาผลทางสิทธิมนุษยชนจากการนำบล็อกเชน มาบันทึกกระบวนการติดตามการส่งมอบพยานหลักฐาน ช่วยยกระดับความ ตรวจสอบย้อนกลับและไม่อาจแก้ไขย้อนหลังของข้อมูล และประเมินความเสี่ยงตามหลัก ความเป็นส่วนตัวโดยการออกแบบ (Privacy by Design หรือ PbD) อย่างเป็นระบบ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศ เน้นกลไกแบบจำลอง “ให้สิทธิ์ตามบทบาท” และกรอบมาตรฐาน โครงสร้างข้อมูลสำหรับการแลกเปลี่ยนผ่านอินเทอร์เฟซการเขียนโปรแกรมประยุกต์ (Application Programming Interface: API) และที่เปิดให้หน่วยงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้อย่างโปร่งใส และเงื่อนไขความสำเร็จด้านธรรมาภิบาลข้อมูล เพื่อนำโมเดลที่เหมาะสมกลับมาปรับใช้ในบริบทไทย

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ ศรีสุวรรณ. (2564). *กระบวนการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัล: การวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเชิงนโยบาย*. (ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- อิติพงศ์ ภัทมนุกุล. (2561). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม. *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, 8(2), 66–81.
- ยุคลธร เพ็ญโรจน์. (2566). การพัฒนารูปแบบข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(7), 108–119.
- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2567). *คู่มือนักวิจัย (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2566). *One-Page Concept Paper: การบริหารจัดการข้อมูลประวัติผู้กระทำผิดของกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ*. สืบค้นจาก https://www.oja.go.th/wp-content/uploads/2023/04/02_One-Page-Concept-Paper-ยธส.13_กาสะลอง-1.pdf.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุบลราชธานี. (2566). *อุบลฯ จัดโครงการ: การรักษาความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยของประชาชน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาอาชญากรรมในชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. สืบค้นจาก <https://ubonratchathani.prd.go.th/th/content/category/detail/id/33/iid/165568?>.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2566). *รายงานประจำปี ปี 66 สำนักงานอัยการสูงสุด*. สืบค้นจาก <https://fliphtml5.com/ccsfj/chxc//>.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219–245.
- Janssen, M., & van der Voort, H. (2016). Adaptive governance: Towards a stable, accountable and responsive government. *Government Information Quarterly*, 33(1), 1–5.
- Kettunen, P., & Kallio, J. (2021). Data-driven management in the public sector: Contextual drivers and barriers. *Government Information Quarterly*, 38(3), 101598.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. California: Sage Publications.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). *The OECD digital government policy framework: Six dimensions of a digital government*. Paris: OECD Publishing.
- _____. (2024). *Towards Effective Governance of Justice Data*. Paris: OECD Publishing.
- Pérez, C., López, I., & López, F. (2025). Blockchain-Based Evidence and Legal Validity: Reformulating Norms for Decentralized Justice Systems. *Rechtsnormen: Journal of Law*, 3(2), 180-189.
- Simshaw, D. (2024). Interoperable Legal AI for Access to Justice. *The Yale Law Journal Forum*, 134, 795.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2021). *Digital transformation of the judiciary: Policy approaches and case studies from across the world*. Vienna, Austria: United Nations.
- _____. (2023). *Guidelines for the governance of statistical data in crime and criminal justice systems*. Retrieved from https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/Statistical_guidelines_governance.pdf.
- United States Department of Justice, Office of Legal Policy. (2024). *Artificial intelligence and criminal justice: Final report*. Retrieved from <https://www.justice.gov/olp/media/1381796/dl>.
- Weber, K., Otto, B., & Österle, H. (2009). One size does not fit all---a contingency approach to data governance. *Journal of Data and Information Quality*, 1(1), 1-27.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods*. (6th ed.). Thousand Oaks, C.A.: Sage.

Promoting of employment for the elderly in local administrative organizations in Khon Kaen Province

Yanisa Paisuk^{1*} and Nipapan Jentsantikul²

¹ Student, Master of Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, Thailand

² Lecture, Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: yanisapa@kkumail.com

ABSTRACT

This research article aimed to study (1) the process of promoting employment for the elderly to develop the quality of life of local administrative organizations in Khon Kaen Province and (2) the approach to promoting employment for the elderly to develop the quality of life of local administrative organizations in Khon Kaen Province. This research is qualitative research, collecting data from 27 informants, purposively selected. The research instruments used were interview guidelines and content analysis. The result of the study found that: 1) the process of promoting employment for the elderly to develop the quality of life of local administrative organizations in Khon Kaen Province was conducted according to the 3P principle: policy, project, and participatory process. 2) Guidelines for promoting employment for the elderly in order to develop the quality of life of local administrative organizations in Khon Kaen Province are: (1) Local administrative organizations should change their working methods by using the area and the target group of elderly people as the basis. (2) Local administrative organizations should analyze and classify the potential of the elderly. (3) Local administrative organizations should cooperate with other organizations to jointly determine employment conditions, wages, working periods, job descriptions and qualifications of the elderly.

Keywords: Employment, Elderly, Local Administrative Organizations

การส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

ญาณิศา ไพรสุข^{1*} และ นิภาพรรณ เจนสันติกุล²

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: yanisapa@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น และ (2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 27 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวทางการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า 1) กระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ดำเนินการตามหลัก 3P คือ นโยบาย โครงการ และกระบวนการมีส่วนร่วม 2) แนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น คือ (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานโดยใช้พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุเป็นตัวตั้ง (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรวิเคราะห์และจำแนกศักยภาพของผู้สูงอายุ (3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีความร่วมมือกับองค์กรอื่น เพื่อร่วมกันกำหนดเงื่อนไขการทำงาน ค่าจ้าง ระยะเวลาการทำงาน ลักษณะงาน และคุณสมบัติของผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: การมีงานทำ, ผู้สูงอายุ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

จากเอกสาร World Population Data Sheet 2023 ระบุว่าในปัจจุบันมีประชากรโลกมากกว่า 8,000 ล้านคน ซึ่งภายใน พ.ศ. 2593 คาดว่าประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นถึง 9,800 ล้านคน สำหรับประเทศไทย พบว่า ใน พ.ศ. 2566 มีจำนวนประชากรอยู่ที่ 66.0 ล้านคน มีอัตราการเจริญพันธุ์และการตายอยู่ที่ 7 และ 9 ต่อประชากร 1,000 คน และเนื่องจากอัตราการเจริญพันธุ์ที่ลดลง อาจส่งผลให้ประชากรทั้งหมดในประเทศไทยลดลงเหลือ 57.9 ล้านคน ภายใน พ.ศ. 2593 (International Institute for Sustainable Development, 2024) ซึ่งจากสถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยผู้สูงอายุ พ.ศ. 2545 (The Madrid International Plan of Action on Ageing: MIPAA) ซึ่งเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจากการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับโลก ครั้งที่ 2 ซึ่งจัดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อขอให้ประเทศสมาชิกได้เห็นชอบร่วมกันในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ เพื่อมุ่งหวังให้เกิดผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและเอื้อประโยชน์ต่อการยกระดับ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทุกคนในโลก โดยได้กำหนดแนวปฏิบัติหลักภายใต้แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยผู้สูงอายุ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุกับการพัฒนา 2) การส่งเสริมสุขภาพและสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุ และ 3) การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ (ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์, 2561) จากข้อมูลจำนวนผู้สูงอายุทั่วโลกที่เพิ่มมากขึ้นจะส่งผลกระทบ คือ 1) ประชากรวัยทำงานทั่วโลกจะลดลงร้อยละ 10 ภายในปี ค.ศ. 2060 โดยจะลดลงมากที่สุดถึงร้อยละ 35 หรือมากกว่า ในประเทศกรีซ ญี่ปุ่น เกาหลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย และโปแลนด์ ในขณะที่ประเทศออสเตรเลีย เม็กซิโก และอิสราเอลประชากรวัยทำงานจะเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 20 2) มีคนขอรับสิทธิประโยชน์ด้านบำนาญมากขึ้น แต่มีคนจ่ายภาษีเงินได้น้อยลง แรงงานหดตัวและอาจถูกบังคับให้จ่ายภาษีมากขึ้น 3) ค่าใช้จ่ายด้านการดูแลสุขภาพที่เพิ่มขึ้น โดยผู้ที่มีอายุมากกว่า

65 ปีมีแนวโน้มที่จะมีโรคเรื้อรังอย่างน้อยหนึ่งโรคและต้องได้รับการดูแลในระยะยาวซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง และ 4) ภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงกำลังแรงงานอาจส่งผลให้เงินทุนไหลออกจากประเทศที่มีอายุน้อยกว่าอย่างรวดเร็วไปยังประเทศที่มีอายุน้อยกว่า ส่งผลให้การกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไป (Jones, 2020)

ปัจจุบันมีการเฉลี่ยอายุอยู่ที่ประมาณ 75 ปี แต่ในปี 2568 อายุของประชากรไทยจะเฉลี่ยประมาณอยู่ที่ 85 ปี ประกอบกับนโยบายการวางแผนครอบครัวที่ส่งผลให้อัตราการเกิดของประชากรไทยลดลง ทำให้ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เพราะครอบครัวในยุคปัจจุบันนิยมมีลูกคนเดียวมากขึ้นและตัดสินใจที่จะมีลูกช้าลง ทำให้จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลง และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจที่เติบโตช้าลง เริ่มมีการขาดแคลนกำลังวัยแรงงาน ต้องมีการนำเข้าเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีเข้ามาทดแทน หรือมีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวมากขึ้น ในขณะเดียวกันสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้เงินสวัสดิการหรือเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุอาจไม่เพียงพอต่อการดูแลด้วยสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบันของประเทศไทยมีอัตราเงินเฟ้อมากขึ้น ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น อัตราค่าการเข้ารับการรักษายาบาลที่สูงขึ้นด้วย ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ไปเบียดเบียนเงินเก็บของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุบางรายมีเงินเก็บหลังเกษียณไม่เพียงพอ เพราะเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุหรือวัยเกษียณผู้สูงอายุจะขาดรายได้หรือมีรายได้น้อยลงทำให้วัยแรงงานต้องแบกรับภาระในการดูแลค่าใช้จ่ายในครอบครัวมากขึ้น พร้อมทั้งภาครัฐก็จำเป็นต้องเพิ่มงบประมาณค่าใช้จ่ายสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้การออมของประเทศลดลง เพราะผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติลดลง (Gross National Product: GNP) ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลและคุณภาพการผลิตภัณฑ์ลดลงด้วย ประเทศไทยจึงต้องหาเงินหมุนเวียนหรือเงินสำรองเพื่อไว้ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนมากขึ้นและวัยแรงงานที่กำลังเตรียมตัวเข้าใกล้วัยผู้สูงอายุ ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องมีการวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ มีการวางแผนหลักประกันการออมเงิน มีการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และส่งเสริมทักษะผู้สูงอายุให้หารายได้หลังเกษียณเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นการช่วยลดปัญหาด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุที่ต้องอยู่คนเดียวหรือรู้สึกเป็นภาระแก่ลูกหลาน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) ซึ่งจากการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545 ประเทศไทยได้นำกรอบแนวปฏิบัติที่ชี้นำทิศทางการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุมาจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาและการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในภาพรวม และเพื่อประสานความร่วมมือการดำเนินงานและบูรณาการดำเนินนโยบายขับเคลื่อนภารกิจด้านผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่านการบริหารงานผู้สูงอายุด้วยการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ มีการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ มีการสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ มีการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และพัฒนา เผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561) ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของรัฐบาลในระดับองค์กรรวมและระดับพื้นที่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

โดยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นภาคอันดับ 1 ที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 31.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) โดยเมื่อพิจารณาค่าดัชนีการสูงวัย ประจำปี 2558-2573 พบว่า ในจังหวัดขอนแก่นมีค่าดัชนีสูงวัยที่เข้าใกล้สังคมสูงวัยระดับสุดยอดมากที่สุด在全国ภูมิภาค โดยมีค่าดัชนีสูงวัยในปี พ.ศ. 2563 2568 และ 2573 คิดเป็นร้อยละ 135.81 172.21 และ 199.49 ตามลำดับ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557) อีกทั้งเมื่อพิจารณาค่าดัชนีสูงวัย 5 ปีย้อนหลังในจังหวัดขอนแก่น ยังพบว่า มีค่าดัชนีสูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกด้วย (สำนักงานสถิติจังหวัดขอนแก่น, 2567) ซึ่งปรากฏปัญหาสำคัญเกี่ยวกับความต้องการการมีงานทำของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น จากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากที่สุดในภูมิภาค ซึ่งจากแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2566-2570 ระบุว่า ลักษณะงานในจังหวัดขอนแก่นที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุไม่สามารถตอบสนองและรองรับความต้องการของผู้สูงอายุได้เพียงพอ จึงส่งผลให้ผู้สูงอายุมีรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และตกเป็นภาระของครอบครัวโดยเฉพาะภาระต่อวัยแรงงาน โดยพบว่าอัตราส่วนการเป็นภาระวัยสูงอายุจังหวัดขอนแก่น มีอัตราส่วนร้อยละ 30.08 หรือมีสัดส่วน 1:3 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566)

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ทำให้การส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุกลายเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากวัยแรงงานลดลงในขณะที่ผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่นมีความ

ต้องการการมีงานทำเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุที่ต้องอยู่คนเดียวหรือรู้สึกเป็นภาระแก่ลูกหลานเพิ่มขึ้น โดยหน่วยงานที่ดูแลใกล้ชิดและรับผิดชอบดำเนินนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งจากที่มาและความสำคัญข้างต้นเป็นที่มาของบทความวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น โดยการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลที่ได้รับไปสู่การพัฒนาและกำหนดแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 5 แห่ง จำแนกเป็น 3 กลุ่ม โดยพิจารณาบทบาทและอำนาจหน้าที่ ตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยมาเป็นแนวทางในการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน 2) ผู้ปฏิบัติงานในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 11 คน และ 3) ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 11 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดจำนวน 27 คน (Subedi, 2021) โดยจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวคำนึงถึงความหลากหลายของการได้ข้อมูล

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ 1) เป็นผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมายหรือเจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งเกี่ยวข้องกับส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ มีบทบาทและทำหน้าที่บริหารงานภายในขอบเขตตามที่กฎหมายกำหนด และรับผิดชอบการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนด 2) เป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ ความเข้าใจหรือมีประสบการณ์ในด้านการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุ และหากเป็นผู้สูงอายุจะต้องเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัญชาติไทย ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีสุขภาพร่างกาย จิตใจ ความพร้อมที่สมบูรณ์ และเป็นกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น 60-69 ปี มีบทบาทในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบาย โดยเริ่มตั้งแต่การลงพื้นที่สำรวจความต้องการและความคิดเห็น เสนอแผนและดำเนินโครงการด้านการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุตามที่ได้รับมอบหมาย 3) เป็นผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มและผลักดันการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน ทำหน้าที่ประสานงานเขียนข้อเสนอโครงการยื่นต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 4) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่มเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดขอนแก่น หรืออาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ไม่น้อยกว่า 5 ปี 5) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่มเป็นบุคคลที่อ่านออกเขียนได้ และ 6) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่มมีความยินดีในการเข้าร่วมโครงการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวทางการสัมภาษณ์ โดยกำหนดแนวทางคำถามไว้ 3 ชุด โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในพื้นที่ กระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ผลการดำเนินการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุ และแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุ (Moser & Korstjens,

2018; Oranga & Matere, 2023) โดยแนวทางการสัมภาษณ์มีจำนวน 3 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อความจำนวน 6 ข้อ ชุดที่ 2 สำหรับผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 15 ข้อ และชุดที่ 3 สำหรับผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน จำนวน 13 ข้อ

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพผู้วิจัยนำแนวทางการสัมภาษณ์จำนวน 3 ชุด ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยพิจารณาค่าตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) จากผู้ทรงคุณวุฒิ (วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ, 2565; สุพัฒน์ สุกมลสันต์, 2567) จำนวน 4 ท่าน ผลการหาค่าตรงตามเนื้อหา (Item-Content Validity Index: I-CVI) ของแนวทางการสัมภาษณ์ โดยคิดจากอัตราส่วนของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาเกี่ยวกับความเห็นว่ามีข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัดมากน้อยเพียงใด พบว่า แนวทางการสัมภาษณ์มีจำนวน 3 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อความจำนวน 6 ข้อ ได้ค่า I-CVI เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ชุดที่ 2 สำหรับผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 15 ข้อ ได้ค่า I-CVI เท่ากับ 1.00 จำนวน 13 ข้อ มีข้อที่ 12 และข้อที่ 13 ได้ค่า I-CVI เท่ากับ 0.75 ผู้วิจัยทำการปรับปรุงข้อคำถามให้ชัดเจนขึ้นตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และชุดที่ 3 สำหรับผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน จำนวน 13 ข้อ ได้ค่า I-CVI เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ โดยงานวิจัยเลขที่ HE673537 นี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2567

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการขอเข้าเก็บข้อมูลจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นถึงผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจัดส่งแบบตอบรับและแนวทางการสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้า จากนั้นจึงนัดหมายวันและเวลาในการสัมภาษณ์ ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประเด็นที่จะทำการเก็บข้อมูล ประโยชน์ของการวิจัย และข้อมูลการติดต่อกับผู้วิจัย ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ใช้การจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์โดยก่อนการสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกครั้ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

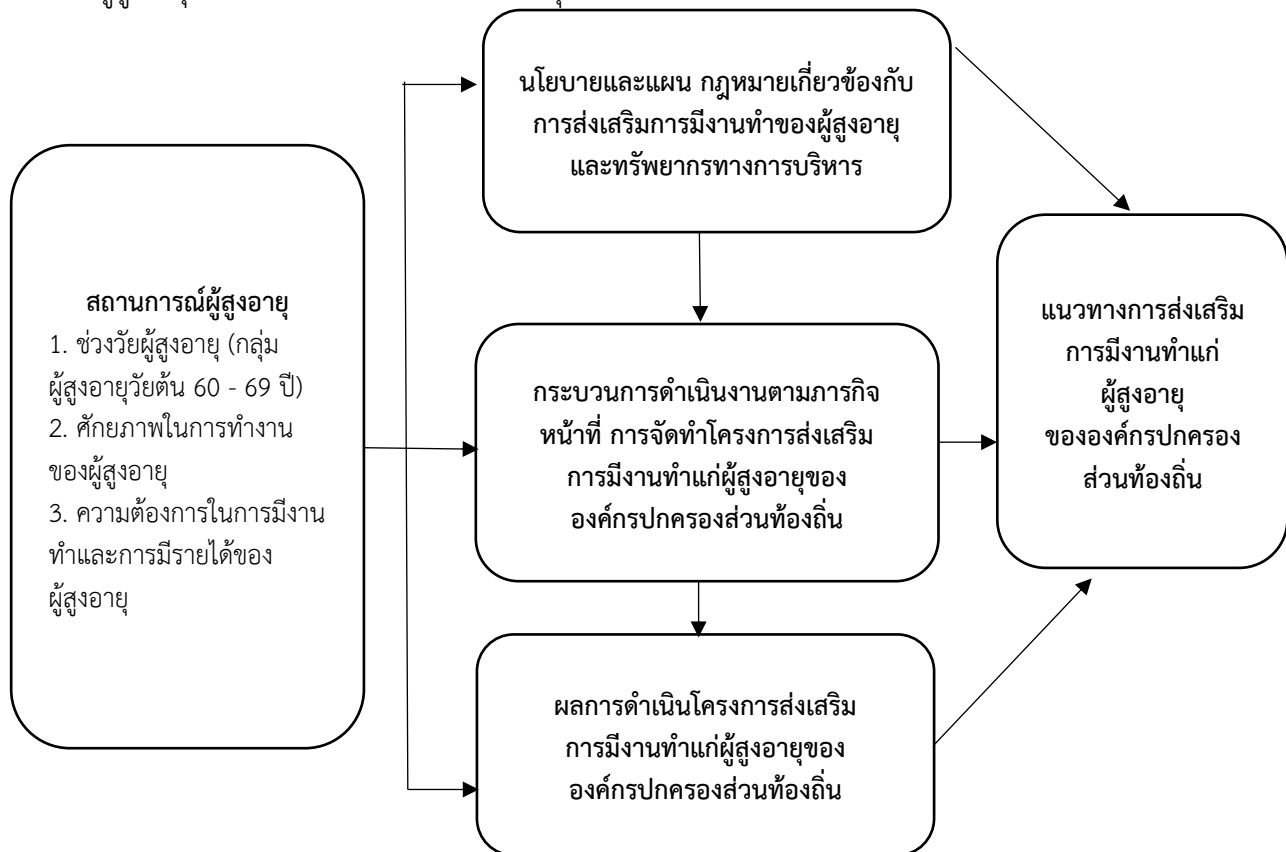
ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็น จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลที่จดบันทึกด้วยตนเองในแต่ละประเด็นโดยใช้วิธีการตีความตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลการวิจัยแยกเป็นประเด็น ๆ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ และนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันหรือความแตกต่างกันของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับข้อมูลจากเอกสาร เพื่อใช้ในการอภิปรายผล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดในการวิจัยจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2560 มาตรา 74 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553) มาตรา 11 (3) ประกาศกระทรวงแรงงาน ณ วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2562 เรื่องขอความร่วมมือส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำ ปณิญาผู้สูงอายุไทย ประกาศใช้ ณ วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 639) พ.ศ. 2560 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566–2570 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 แผนปฏิบัติราชการกรมกิจการผู้สูงอายุ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) และมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์จำนวน 2 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. สถานการณ์ผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ช่วงวัยผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำงาน ศักยภาพ และความต้องการในการมีงานทำและการมีรายได้ของผู้สูงอายุ

2. นโยบายและแผน กฎหมายเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ และทรัพยากรทางการบริหาร
 3. กระบวนการดำเนินงานตามภารกิจ หน้าที่ การจัดทำโครงการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 4. ผลการดำเนินโครงการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูล และวิเคราะห์องค์ประกอบ 4 ส่วนข้างต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษากระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

ผลการวิเคราะห์กระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ดำเนินการตามหลัก 3P ดังนี้

1.1 นโยบาย (Policy) โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการสาธารณะไว้หลายด้าน โดยเฉพาะด้านการสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ไว้ในหมวด 2 มาตรา 16 (10) ระบุให้เทศบาลเมืองพิมายและองค์การบริหารส่วนตำบล ให้การสังคมสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสและแผนพัฒนาท้องถิ่น ที่รวบรวม วิเคราะห์มาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“ทุกปี เราจะมีการเดินทางตามแผนชุมชน ก็คือจะลงเดินสำรวจปัญหาความต้องการทุกด้านของชุมชน ลงครบทั้ง 95 ชุมชนเลย จะทำอย่างนี้ทุกปี เพื่อที่ว่าเราจะเอาข้อมูลเหล่านี้มาจัดโครงการในปีงบประมาณ ถัดไป แต่ว่าโครงการก็คือเราจะสอบถามทุกด้านนะคะ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุขโภชนาการขั้นพื้นฐาน ถนน หนทางหรือความต้องการด้านอาชีพแล้วนำข้อมูลมาคัดกรองจัดลำดับความสำคัญ”

(แสง มาติ [นามสมมติ], 2568)

1.2 โครงการ (Project) ในระดับท้องถิ่นมีการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพ โดยจำนวนโครงการอยู่ระหว่าง 2-5 โครงการพิจารณาการจัดทำโครงการตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร สำหรับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีความรู้ แต่ขาดทรัพยากร โครงการที่จัดเป็นลักษณะของการอบรมให้ความรู้ ซึ่งหลังจากอบรมยังคงพบว่าผู้สูงอายุไม่สามารถประกอบอาชีพหรือมีงานทำได้ทันทีเนื่องจากไม่มีทรัพยากรทางการบริหารและขาดช่องทางการตลาด ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“บางทีสินค้าที่เขาจำหน่ายหรือสินค้าที่เขาผลิตจากการที่เราได้ไปให้ความรู้ในเรื่องของการส่งเสริมอาชีพ บางคนเขาอาจจะมีความคิดว่าเขาอยากจะจำหน่ายสินค้า แต่เขายังขาดในเรื่องของการหาตลาด ซึ่งตรงนี้เขาอาจจะไม่มีความรู้ในเรื่องของการหาตลาด เราควรที่จะหาคนเข้าไปช่วยดูแลในเรื่องนี้”

(อรุณ รุ่งเรือง [นามสมมติ], 2568)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการสนับสนุนผ่านกองทุนและชมรมผู้สูงอายุแต่งบประมาณไม่เพียงพอและบางครั้ง การขอรับการสนับสนุนงบประมาณจำเป็นต้องรวมกลุ่มซึ่งความสนใจของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ซึ่งจากการส่งเสริมด้านการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุที่ผ่านมา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการติดตามประเมินผลความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการอย่างสม่ำเสมอ โดยระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เปรียบเทียบกับเอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการ พบว่า มีเพียงการวัดผลความสำเร็จของการดำเนินโครงการในเชิงปริมาณแต่ไม่ปรากฏข้อมูลการวัดผลเชิงคุณภาพที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม หรือการมีงานทำของผู้สูงอายุหลังเข้าร่วมโครงการ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“ทุกครั้งที่มีการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพ ก็จะมีการทำรายงานผลการดำเนินงานด้วย แล้วก็จะมี การทำแบบสอบถาม ก็จะมีการประเมินแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ก็จะอยู่ที่ 95% ของความพึงพอใจ แทบจะ ทุกโครงการ เกิน 95% อาจจะมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมบ้างว่าอยากทำอะไรเพิ่มเติม ส่วนใหญ่เขาก็จะบอกว่า อยากให้จัดอีก อยากเข้าร่วม อยากให้มีทุกปี แต่ที่ชอบเลยคือไปดูงาน คือไปดูว่าที่อื่นมีอาชีพอะไร บางที บางคนเขาก็มาปรับใช้จริง ๆ”

(จันทรา แสงทอง [นามสมมติ], 2568)

1.3 กระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อให้การดำเนินโครงการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุ วัตถุประสงค์จะมีการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก อาทิ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด (พมจ.) สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น หอการค้าจังหวัดขอนแก่น สภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น พัฒนาการจังหวัด นักพัฒนาสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในรูปแบบของการสนับสนุนด้าน ความรู้ มาเป็นวิทยากรและสนับสนุนงบประมาณ สถานที่ในการจัดอบรม เป็นต้น เพื่อลดข้อจำกัดของงบประมาณที่ได้รับ และเป็นการสร้างเครือข่ายการทำงานส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุร่วมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“กรณีที่สูงอายุแต่ละท่านต้องการได้รับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ การฝึกอาชีพเราก็มีการช่วยเหลือ อันนี้คือเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นในการทำงานในแต่ละฝ่าย แต่ถามว่าถ้าเป็นไปตามกระบวนการเราคิดว่าเราน่าจะทำครบพอสมควร แล้วก็มีการประสานงานกับทางหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ในการทำงานที่จะช่วยกันในการทำงานดูแลกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นทาง พม. เองก็คิดในการหาพื้นที่ในการที่จะช่วยในการส่งเสริม การจัดทำอาชีพเราทำงานร่วมกับทางพัฒนาจังหวัด พัฒนาสังคม แล้วก็ทำเกี่ยวกับจัดหางานต่าง ๆ ในการทำงานที่จะช่วยเหลือในการดูแลผู้สูงอายุ”

(ราตรี มั่นคง [นามสมมติ], 2568)

2. แนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

จากการสังเคราะห์เอกสารรายงานประจำปี แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) และแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ.2566-2580) และการสัมภาษณ์ พบว่า

2.1 การดำเนินการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ดำเนินการตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาในแต่ละปี ทำให้การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุไม่ต่อเนื่อง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาในแต่ละปีมีงบประมาณสำหรับโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ น่าจะไม่ถึง ร้อยละ 5 บางปีอยู่ประมาณ 2 - 3% เพราะต้องจัดสรรเรื่องของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหัวใจหลัก”

(รังสรรค์ พาที [นามสมมติ], 2568)

“งบประมาณไม่เพียงพอ จำนวนผู้สูงอายุมีมากขึ้น คนเข้าร่วมโครงการเยอะขึ้น”
(พงษ์ แสนดี [นามสมมติ], ผู้บริหาร, 2568)

ดังนั้น ด้วยข้อจำกัดของงบประมาณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานจากการนำยุทธศาสตร์หรือภารกิจของหน่วยงานเป็นตัวตั้ง มาเป็นการใช้พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุเป็นตัวตั้ง เพื่อให้เกิดการบูรณาการการดำเนินงานในระดับพื้นที่ โดยมีหน่วยงานในระดับจังหวัดเป็นแกนกลางประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีแผนพัฒนาจังหวัดเป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงาน และแผนพัฒนาจังหวัดต้องสามารถเชื่อมโยงกับแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยมีกลุ่มผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วม ให้มีการส่งเสริมสนับสนุนการทำงานทั้งในลักษณะของการรวมกลุ่มและงานอาชีพส่วนบุคคล

2.2 ในการจัดทำโครงการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุ พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการไม่จำแนกกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้การจัดโครงการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุไม่เป็นระบบและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ดังคำสัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“ควรจะมีการกำหนดลักษณะที่ผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงศักยภาพ และจำแนกตามกลุ่ม คือ เขามีความสนใจและเขาสามารถทำได้เพื่อให้ยั่งยืน เพราะหากผู้สูงอายุทำไม่ได้หรือไม่ไปสานต่อก็จะหยุดชะงัก ไม่เกิดความยั่งยืน กลุ่มผู้สูงอายุมีค่อนข้างมากเป็น 1,000 กว่าคน แต่ว่าในกลุ่ม 1,000 กว่าคนก็ได้หมายความว่าทุกคนต้องทำได้ ก็จะขึ้นอยู่กับสุขภาพ เวลาว่าง บริบทของอาชีพของแต่ละครอบครัว”

(อังคณา มีทรัพย์ [นามสมมติ], ผู้ปฏิบัติงาน, 2568)

ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรวิเคราะห์และจำแนกศักยภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งจำแนกเป็น กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ยังคงต้องการทำงาน แต่ไม่มีงานที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ อันเนื่องมาจากอาชีพเดิมก่อนอายุ 60 ปี นั้น ไม่สามารถทำได้แล้ว และไม่มีทักษะด้านอื่น กลุ่มที่ 2 ผู้ที่มีอาชีพอยู่แล้วแต่ต้องการพัฒนาทักษะด้านอาชีพของตนเอง และกลุ่มที่ 3 ผู้ที่ยังไม่มีอาชีพหรือเพิ่งมีเวลาว่างจากการเลี้ยงดูหลาน ประสงค์มีอาชีพใหม่ ๆ เพื่อไม่ให้ไม่รู้สึกละเลย และมีโอกาสพบปะผู้อื่น และจัดทำฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนการดำเนินโครงการส่งเสริมการมีงานทำผู้สูงอายุ

2.3 การส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่จัดทำโครงการในลักษณะของการส่งเสริมอาชีพ การมีรายได้ เช่น การจักสาน การทำไม้กวาด การทำพรมเช็ดเท้า การสานตะกร้า การทำยาต้ม ยาหม่อง และส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อให้ได้พบปะกันและเห็นคุณค่าในตนเอง โดยขาดความเชื่อมโยงกับการจ้างงาน ผู้สูงอายุจึงเกิดช่องว่างทางนโยบายและการนำไปปฏิบัติ ดังคำสัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“ทางเรามีการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การสานตะกร้า ทำไม้กวาด แล้วก็มีกลุ่มทอผ้าไหม”

“ในส่วนของการจ้างงานผู้สูงอายุ ไม่นานมานี้พี่มีระเบียบออกมาให้ อปท. สามารถจ้างผู้สูงอายุเข้าทำงานได้ แต่เป็นจ้างเหมาบริการก็คือถ้าค่าจ้างจะเท่ากับค่าแรงขั้นต่ำของเขตจังหวัดขอนแก่นไม่ต่ำกว่าหรืออาจจะมากกว่าค่าแรงขั้นต่ำของจังหวัดขอนแก่น อันนี้จะมีเกือบทุกกอง ก็จะมีจ้างมาดูแลสวน จับผ้าไม่ให้ทำงานหนัก บางคนก็จะเดินเอกสาร แต่ผู้สูงอายุบางคนอย่างสำนักช่างจะจ้างต่อเลยเพราะขาดคนมีประสบการณ์”

(รวงทอง แสงจันทร์ [นามสมมติ], 2568)

ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการสร้างร่วมมือกับองค์กรอื่น อาทิ สถานประกอบการจังหวัดขอนแก่น สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 6 ขอนแก่น เป็นต้น เพื่อร่วมกันกำหนดเงื่อนไขการจ้างงาน ค่าจ้าง ระยะเวลาการทำงาน ลักษณะงานของผู้สูงอายุ คุณสมบัติของผู้สูงอายุที่พร้อมทำงาน และทำการประเมินผลการทำงานทุก 1 ปี เพื่อนำข้อมูลไปสู่การพัฒนาทักษะผู้สูงอายุให้พร้อมทั้งความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงาน

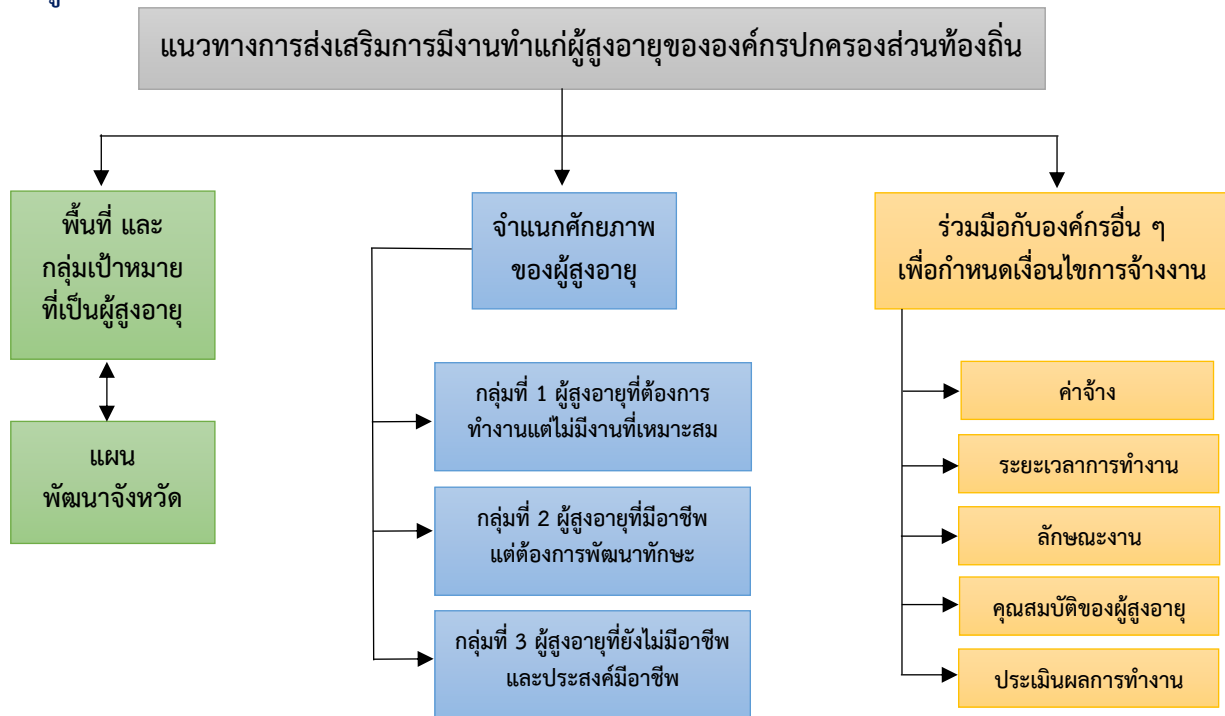
อภิปรายผล

กระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ดำเนินการตามหลัก 3P คือ นโยบาย (Policy) โครงการ (Project) และกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) สอดคล้องกับ กชกร เดชะคำภู และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีอาชีพและรายได้เลี้ยงดูตนเองและไม่เป็นภาระแก่บุตรหลาน ควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละช่วงอายุ และให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางเป็นอันดับแรก เช่น ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังหรืออยู่กับบุตรหลาน และผู้สูงอายุที่มีอายุมากเนื่องจากมีศักยภาพในการประกอบอาชีพและหารายได้ต่ำ และสอดคล้องกับ อติรัตน์ เหล่าคมพฤษาจารย์ และจิรัชญา เหล่าคมพฤษาจารย์ (2565) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ตามนโยบายองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพให้ผู้สูงอายุควรมุ่งเน้นไปที่ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและควรดำเนินโครงการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมคืนข้อมูลให้ผู้สูงอายุและชุมชนรับรู้ปัญหา เพื่อให้ผู้สูงอายุและชุมชนร่วมตัดสินใจ ดำเนินการตามแผน/โครงการที่กำหนด ถอดบทเรียนหลังจากการทำงาน/การดำเนินโครงการ และประเมินทั้งกระบวนการในการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและชุมชนและสอดคล้องกับ ชลิดา แยมศรีสุข และคณะ

(2566) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดอันดามัน: กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้ช่วยเหลือตัวเองได้ ขณะเดียวกันสามารถสร้างคุณค่าทางจิตใจให้กับผู้สูงอายุ เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและพึงพอใจในการดำรงชีวิต ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับ พายุ นาวาคุระ (2564) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุของบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้มีการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมกับบริบทชุมชนของตนเองและให้มีความสอดคล้องกับสภาวะร่างกายของผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุยังมีความสนใจที่จะเข้าร่วมฝึกอบรมอาชีพที่มีมาตรฐานเพื่อให้เกิดความรู้และทักษะในอาชีพที่จะทำให้มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น เพียงพอที่เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และต้องการมีเงินออมเพื่อใช้จ่ายในเวลาที่ไม่สามารถทำงานได้

แนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น คือ 1) ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานจากการนำยุทธศาสตร์หรือภารกิจของหน่วยงานเป็นตัวตั้ง มาเป็นการใช้พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุเป็นตัวตั้ง สอดคล้องกับ นิภาพรณ เจนสันติกุล (2566) ที่ศึกษาเรื่องผลสัมฤทธิ์ของการนำนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อความเสมอภาคของผู้สูงอายุไปปฏิบัติในจังหวัดขอนแก่น ที่ระบุว่า ควรปรับกลไกการทำงานระหว่างหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจนและมุ่งเน้นการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยมีการกำหนดนโยบายที่ครอบคลุมถึงความต้องการและจำเป็นโดยใช้องค์ความรู้หลายด้านเข้ามาพิจารณาประกอบร่วมกันภายใต้ภาพของ “ความชราภาพ” ผู้สูงอายุต่างกลุ่มต่างลักษณะอาจเผชิญปัญหาที่รอให้ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลแตกต่างกัน การจัดสวัสดิการจึงควรคำนึงถึงการปรับบทบาทจากผู้สูงอายุที่เป็นผู้รับมาเป็นผู้ที่พัฒนาตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้ 2) วิเคราะห์และจำแนกศักยภาพของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และสุรศักดิ์ จรัสสิทธิ์ (2564) ที่ศึกษาเรื่องสถานการณ์และแนวโน้มสภาพการทำงานของผู้สูงอายุไทย: การวิเคราะห์จากข้อมูลการสำรวจระดับประเทศ ที่ระบุว่าควรมีการจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับ สถานภาพการทำงาน ภาคเศรษฐกิจ อาชีพ ชั่วโง่งการทำงาน รายได้จากการทำงาน การทำงานนอกระบบ และเหตุผลในการไม่ทำงานหรือหยุดทำงานของผู้สูงอายุ รวมถึงตัวชี้วัดเกี่ยวกับความเพียงพอของรายได้ ความต้องการทำงาน สถานการณ์ทำงาน สถานะสุขภาพ และระดับความสุขของผู้สูงอายุ 3) ควรมีความร่วมมือกับองค์กรอื่น อาทิ สถานประกอบการจังหวัดขอนแก่น สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 6 ขอนแก่น เป็นต้น เพื่อร่วมกันกำหนดเงื่อนไขการจ้างงาน ค่าจ้าง ระยะเวลาการทำงาน ลักษณะงานของผู้สูงอายุ คุณสมบัติของผู้สูงอายุที่พร้อมทำงาน และทำการประเมินผลการทำงานทุก 1 ปี เพื่อนำข้อมูลไปสู่การพัฒนาทักษะผู้สูงอายุให้พร้อมทั้งความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพและการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงาน สอดคล้องกับ สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2564) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษารูปแบบการทำงาน การจ้างงานสวัสดิการ และหลักประกันทางสังคมของแรงงานผู้สูงอายุ ที่ระบุว่ากระทรวงแรงงานควรได้พิจารณากำหนดอัตราค่าจ้างที่มีความเหมาะสมตามทักษะ และประสบการณ์ ตามลักษณะงานที่แตกต่างกันออกไป รวมถึงมาตรการอื่นในการจูงใจให้สถานประกอบการโดยเฉพาะภาคเอกชนรับแรงงานผู้สูงอายุทำงาน ซึ่งควรเริ่มจากการจ้างงานผู้สูงอายุในหน่วยงานภาครัฐเพื่อเป็นการนำร่องและให้เห็นถึงประโยชน์ในการจ้างงานและสอดคล้องกับ วิไลลักษณ์ พรหมเสน และอัจฉริยา ครุฑาโรจน์ (2560) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางควรมีการประสานงานความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ในการจัดหางานให้ผู้สูงอายุหรือเพิ่มโอกาสการทำงานให้แก่ผู้สูงอายุโดยการจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะการทำงานที่เหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแก้ไขข้อจำกัดด้านงบประมาณโดยคำนึงถึงบริบทพื้นที่แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) การจำแนกศักยภาพของผู้สูงอายุที่คำนึงถึงสภาพร่างกายและความพร้อมในการทำงาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการพัฒนาทักษะของผู้สูงอายุที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุและตลาดแรงงาน และ 3) การกำหนดเงื่อนไขการทำงาน เช่น ค่าจ้าง ระยะเวลาการทำงาน ลักษณะงาน คุณสมบัติของผู้สูงอายุ และการประเมินผลการทำงาน จะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำโครงการพัฒนาทักษะและโครงการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุได้ตรงตามความต้องการจริงสอดคล้องกับสถานการณ์ที่ผู้สูงอายุมีเพิ่มมากขึ้นเป็นสังคมสูงวัย ทั้งนี้ในการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวควรเป็นความร่วมมือในการจัดทำข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานประกอบการจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. กระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่า กระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 แห่งในจังหวัดขอนแก่น มีลักษณะคล้ายคลึงกันตามหลัก 3P คือ นโยบาย (Policy) โครงการ (Project) และกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) โดยมีกระบวนการในการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) สำรวจและวางแผนที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) คัดกรองความต้องการ โดยจัดลำดับความสำคัญและเป็นปัญหาหรือความต้องการเร่งด่วน 3) ดำเนินการตามแผน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ผ่านการจัดกิจกรรมและโครงการ และ 4) มีหน่วยงานเครือข่ายส่วนอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม

2. แนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่ามี 3 แนวทาง คือ 1) การใช้พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุเป็นกรอบในการดำเนินงาน 2) วิเคราะห์และจำแนกศักยภาพของผู้สูงอายุ และ 3) การสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อร่วมกำหนดเงื่อนไขการจ้างงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำฐานข้อมูลกลางของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานในพื้นที่ โดยจำแนกเป็นกลุ่มตามศักยภาพในการทำงาน เช่น ผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานได้ ผู้สูงอายุที่ต้องการฝึกอาชีพใหม่ และผู้สูงอายุที่ประสงค์ทำงานแบบบางช่วงเวลาหรือการจ้างงานระยะสั้น

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมเรื่องการจัดหาตลาดเพื่อรองรับการจัดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตโดยผู้สูงอายุ และพัฒนาช่องทางการสื่อสารไปยังประชาชน เช่น Facebook TikTok เพื่อให้เข้าถึงสินค้าได้ง่ายมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุในจังหวัดอื่นที่มีสภาพเศรษฐกิจต่างกัน เช่น จังหวัดท่องเที่ยวหรือพื้นที่เมือง เพื่อพิจารณาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุที่ได้รับจากจังหวัดขอนแก่นไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริง

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ เพื่อให้เห็นข้อแตกต่างของการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค นโยบาย กฎหมาย สวัสดิการ และอายุการทำงาน

2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเพิ่มเติม เพื่อวัดระดับความพึงพอใจจากผลการดำเนินงานและวิเคราะห์ความสัมพันธ์หรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้รับไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานการส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้สูงอายุของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- กชกร เดชะคำภู, คงฤทธิ์ กุลวงษ์ และ กาญจน ศาลปรีชา. (2563). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. *Journal of Politics and Governance*, 11(3), 228-239.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). *รายงานประจำปี 2561 กรมกิจการผู้สูงอายุ*. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th/implementation/2/1/1159>.
- _____. (2564). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th/know/1/926>.
- _____. (2566). *จำนวนผู้สูงอายุสัญชาติไทยจำแนกตามจังหวัด พ.ศ. 2566*. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/2449>.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). *ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต*. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th>.
- จันทรา แสงทอง [นามสมมติ]. (2568). ผู้ปฏิบัติงาน. *สัมภาษณ์*. 17 กุมภาพันธ์.
- เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และ สุภรต์ จรัสสิทธิ์. (2564). *สถานการณ์และแนวโน้มสภาพการทำงานของผู้สูงอายุไทย: การวิเคราะห์จากข้อมูลการสำรวจระดับประเทศ*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชลิดา แยมศรีสุข, รัชนิวรรณ หมั่นพันธ์, วรณญา ทำห้อง และ ภัทรมน กาเหมา. (2566). แนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดอันดามัน: กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 3(4), 47-66.

- อิติรัตน์ เหล่าคมพฒณาจารย์ และ จิรัชญา เหล่าคมพฒณาจารย์. (2565). การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามนโยบายองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 7(3), 145-158.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2566). ผลสัมฤทธิ์ของการนํานโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อความเสมอภาคของผู้สูงอายุไปปฏิบัติในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 11(3), 260-269.
- พงษ์ แสนดี [นามสมมติ]. (2568). ผู้บริหาร. *สัมภาษณ์*. 13 มีนาคม.
- พายุ นาวาคุระ. (2564). แนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุของบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยสังคมสาร*, 19(3), 22-42.
- รวงทอง แสงจันทร์ [นามสมมติ]. (2568). ผู้บริหาร. *สัมภาษณ์*. 19 มีนาคม.
- รังสรรค์ พาที [นามสมมติ]. (2568). ผู้บริหาร. *สัมภาษณ์*. 23 มกราคม.
- ราตรี มั่นคง [นามสมมติ]. (2568). ผู้ปฏิบัติงาน. *สัมภาษณ์*. 24 มกราคม.
- วิไลลักษณ์ พรหมเสน และ อัจฉริยา ครุฑโรจน์. (2560). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(2), 70-91.
- วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2565). การศึกษาเปรียบเทียบการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัยด้วยเทคนิค IOC, CVR และ CVI. *รังสิตสารสนเทศ*, 28(1), 169-192.
- ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. (2561). แผนมาตรฐานด้านผู้สูงอายุ: กรอบสหประชาชาติกับประเทศไทย. *วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ*, 16, 80-86.
- สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). *การศึกษารูปแบบการทำงาน การจ้างงานสวัสดิการ และหลักประกันทางสังคมของแรงงานผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: กองเศรษฐกิจการแรงงาน สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน.
- สำนักงานสถิติจังหวัดขอนแก่น. (2567). *ดัชนีการสูงวัย ระบบบัญชีข้อมูล จังหวัดขอนแก่น*. สืบค้นจาก <https://khonkaen.gdcatalog.go.th>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทยในมิติความต่างเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2564*. สืบค้นจาก <https://www.nso.go.th>.
- สุพัฒน์ สุกมลสันต์. (2567). นานาวิธีในการหาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณและการเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม. *วารสารภาษาปริทัศน์*, 39(39), 75-102.
- แสง มาดี [นามสมมติ]. (2568). ผู้ปฏิบัติงาน. *สัมภาษณ์*. 17 กุมภาพันธ์.
- อรุณ รุ่งเรือง [นามสมมติ]. (2568). ผู้ปฏิบัติงาน. *สัมภาษณ์*. 20 มีนาคม.
- อังคณา มีทรัพย์ [นามสมมติ]. (2568). ผู้ปฏิบัติงาน. *สัมภาษณ์*. 23 มกราคม.
- International Institute for Sustainable Development. (2024). *World Population Data Sheet 2023 Supports Climate Resilience*. Retrieved from <https://sdg.iisd.org/news/world-population-data-sheet-2023-supports-climate-resilience/>.
- Jones, K. (2020). *The Problem of an Aging Global Population, Shown by Country*. Retrieved from <https://www.visualcapitalist.com/aging-global-population-problem/>.
- Moser, A. & Korstjens, I. (2018). Series: Practical Guidance to Qualitative Research (Part 3): Sampling, Data Collection and Analysis. *European Journal of General Practice*, 24(1), 9-18.
- Oranga, J. & Matere, A. (2023). Qualitative Research: Essence, Types and Advantages. *Open Access Library Journal*, 10(12), 1-9.
- Subedi, K.R. (2021). Determining the Sample in Qualitative Research. *Scholars' Journal*, 4, 1-13.

Marketing Mix Factors Affecting Consumers' Decision to Purchase Housing Estates in Lamphun Province

Teerapan Tawarat^{1*} Nalinchat Tharasiriwiraphat² and Fawikorn Inluang²

¹ Student Master of Business Administration Program, Thonburi University, Thailand

² Lecture Major Business Administration, Faculty of Business Administration, Thonburi University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Teerapun088@gmail.com

ABSTRACT

This research aimed to (1) study the marketing mix factors and the decision-making of consumers to buy housing estates in Lamphun Province; (2) compare the decision-making of consumers to buy housing estates in Lamphun Province by age, income, and number of family members, and (3) study the marketing mix factors that affect the decision-making of consumers to buy housing estates in Lamphun Province. The population used in this study was 400 consumers residing in Lamphun Province, Thai nationality, who wanted and planned to buy a house in the next 3 years. The research instrument was a questionnaire. The statistics used for data analysis consisted of descriptive statistics, test the research hypotheses using One-way ANOVA and Multiple Regression Analysis. The findings revealed that: 1) The overall marketing mix factors are at the highest level of importance when considering each aspect. It was found that the aspect with the highest average value is the place, followed by the physical, price, product, promotion, personnel, and process, respectively. 2) The results of the hypothesis testing found that personal factors such as age and income have different effects on the decision to buy housing estates of consumers in Lamphun Province at a statistically significance. and 3) the marketing mix factors have an effect on the decision to buy housing estates of consumers in Lamphun Province at a statistically significance in 7 aspects, with the aspect with the highest effect being the place, followed by the price, physical, promotion, personnel, process, and product having the least effect on the decision to buy housing estates of consumers in Lamphun Province, respectively.

Keywords: Marketing Mix, Purchase Decision, Housing Estate

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน

ธีรพันธ์ ตาวารัตน์^{1*} นลินฉัตร ธราสิริวิภัทร² และ พาวีกร อินหลวง²

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี ประเทศไทย

² อาจารย์ประจำสาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Teerapun088@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน (2) เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน โดยจำแนกตาม อายุ รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว และ (3) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยมีสัญชาติไทยที่มีความต้องการและมีแผนในการซื้อบ้านในระยะเวลา 3 ปีข้างหน้า จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดภาพรวม มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านบุคลากร และด้านกระบวนการ ตามลำดับ 2) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ รายได้ต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมี 7 ด้าน โดยด้านที่มีผลมากที่สุดคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย รองลงมา คือ ด้านราคา ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูนน้อยที่สุด ตามลำดับ

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจซื้อ, บ้านจัดสรร

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

“บ้าน” นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพ อนามัยของผู้อยู่อาศัย โดยปัจจุบันธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เป็นรากฐานของอุตสาหกรรมหลากหลายชนิดเป็นของแหล่งการจ้างงานที่มีผลต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ ทำให้มูลค่าของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์รวมกันมีมูลค่าสูงมาก (ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2565) ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างมาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการลงทุนขนาดใหญ่ทั้งในด้านที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์ อีกทั้งยังเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจในหลาย ๆ ด้าน เช่น การจ้างงาน การก่อสร้าง และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ธุรกิจนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความต้องการที่อยู่อาศัยของประชาชน แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสะสมมูลค่าทางการเงินและเป็นฐานที่มั่นคงสำหรับการลงทุนในระยะยาว ด้วยความสำคัญดังกล่าว อสังหาริมทรัพย์จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจในระดับประเทศและสร้างโอกาสในการพัฒนาภาคธุรกิจอื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืน (DDproperty, 2568) อย่างไรก็ตาม ความต้องการซื้อบ้านของแต่ละคนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระยะเวลา เหตุผล

และความจำเป็นบางประการ บางคนต้องการบ้านหลังใหม่เพื่อเป็นที่พักอาศัยของตนเองและครอบครัว เพราะมีขนาดใหญ่ขึ้น บางคนต้องการบ้านหลังใหม่เพราะที่อยู่เดิมเริ่มคับแคบและทรุดโทรม บางคนต้องการซื้อเพื่อเป็นบ้านหลังแรกของตนเอง หรือบางคนอาจต้องการเพียงแค่ว่าเพื่อตอบสนอง ความต้องการ พิเศษบางอย่าง เช่น ต้องการแหล่งพักผ่อนชั่วคราว ต้องการยกระดับระดับคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นตามฐานะและกำลังซื้อที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น (ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2565)

นอกจากนี้ บ้านเป็นตัวชี้วัดสำคัญทั้งในด้านคุณภาพชีวิต ฐานะทางสังคม และความสำเร็จในชีวิตของแต่ละบุคคล เนื่องจากบ้านถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีมูลค่าการลงทุนสูงที่สุด ดังนั้น การตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจึงจำเป็นต้องใช้เวลาพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม คุ่มค่า และตรงกับความต้องการมากที่สุด ปัจจุบันที่อยู่อาศัยหรือบ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิต บ้านไม่เพียงแต่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นในชีวิตเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นการกระตุ้นการออมและการลงทุนในระยะยาวอีกด้วย (ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2565)

ดังนั้น พฤติกรรมในการเลือกซื้อบ้านหรือที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีราคาสูงจึงควรต้องคำนึงถึงปัจจัยในหลาย ๆ ด้าน เช่น การพิจารณาถึงทำเลที่ตั้งโครงการ การสรรหาคัดเลือกโครงการและราคาที่เหมาะสม การเลือกตำแหน่งของที่ดินและแบบบ้าน เป็นต้น แนวโน้มการเจริญเติบโตของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์รูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ “โครงการบ้านจัดสรร” จึงเกิดขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านความสะดวกสบาย สภาพแวดล้อมและความปลอดภัยของผู้บริโภคในอนาคต ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกในการซื้อที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น จากภาวะการแข่งขันที่รุนแรงในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินธุรกิจอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทันต่อสภาพการแข่งขันในตลาดที่เกิดขึ้น (สมาคมอาคารชุดไทย, 2566)

ส่วนประสมทางการตลาดนับเป็นเหมือนเครื่องมือสำคัญ ที่นำมาใช้วัดการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ กลยุทธ์การตลาดจึงควรมุ่งเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและเหมาะสมกับการตอบสนองต่อกลยุทธ์ของคู่แข่งชั้น โดยส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมทางการตลาด บุคลากร สิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ และกระบวนการ (Kotler and Keller, 2016) ดังนั้น ธุรกิจบ้านจัดสรร จึงต้องใช้กลยุทธ์ที่สำคัญคือปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) มาใช้ในการดึงดูดลูกค้าให้สอดคล้องกับพฤติกรรมค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป เนื่องจากผู้บริโภคมีช่องทางในการซื้อสินค้าและบริการอยู่หลายทาง ดังนั้น จึงต้องมีการปรับปรุงส่วนประสมทางการตลาดให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า อันจะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรและสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดและการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดในภาคเหนือ มีพื้นที่ติดกับจังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรจำนวน 398,532 คน ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 88.45 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่หนาแน่นเพราะเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็ก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ซึ่งจากการที่ผู้วิจัย ได้สอบถามประชาชนบางส่วนในจังหวัดลำพูน เกี่ยวกับความต้องการซื้อบ้าน พบว่า อสังหาริมทรัพย์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ บ้านเดี่ยว เนื่องจากสนใจบ้านใหม่จากโครงการจัดสรรมากกว่าการปลูกเองหรือซื้อบ้านมือสอง และควบคุมค่าใช้จ่ายได้ อีกทั้งยังมีปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ต้องพิจารณาก่อนการตัดสินใจซื้อ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน ซึ่งปัจจัยในนี้แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจบ้านจัดสรรใช้ในการวางแผนพัฒนากระบวนการ การกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมกับและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและเป็นแนวทางในการดำเนินกิจการของธุรกิจบ้านจัดสรรต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภค ในจังหวัดลำพูน
2. เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน โดยจำแนกตาม อายุ รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยมีสัญชาติไทยที่มีความต้องการและมีแผนในการซื้อบ้านในระยะเวลา 3 ปีข้างหน้า (การเคหะแห่งชาติ, 2567) ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยมีสัญชาติไทยที่มีความต้องการและมีแผนในการซื้อบ้านในระยะเวลา 3 ปีข้างหน้ามีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณหาขนาดตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร ด้วยสูตรของ Cochran (1977) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (n) ที่ใช้ในการศึกษา เท่ากับ 385 ตัวอย่าง และเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงทำการเก็บกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% และเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยมีสัญชาติไทยที่มีความต้องการและมีแผนในการซื้อบ้านในระยะเวลา 3 ปีข้างหน้า โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จนครบจำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale) จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ เพศ สถานภาพ อาชีพ การมีสมาชิกผู้สูงอายุ และการมีสัตว์เลี้ยง ประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบข้อคำถาม (Check-List) เป็นคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ratio Scale) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านบุคลากร ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ และด้านกระบวนการ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะข้อคำถาม (Check-List) ลักษณะคำถามจะมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับความสำคัญตามแบบของลิเคิร์ท คือ ระดับความสำคัญมากที่สุด (5) ระดับความสำคัญมาก (4) ระดับความสำคัญปานกลาง (3) ระดับความสำคัญน้อย (2) ระดับความสำคัญน้อยที่สุด (1)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Ratio Scale) ลักษณะคำถามจะมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับความสำคัญตามแบบของลิเคิร์ท คือ

ระดับความสำคัญ	แปลความหมาย
5	ระดับความสำคัญมากที่สุด
4	ระดับความสำคัญมาก
3	ระดับความสำคัญปานกลาง
2	ระดับความสำคัญน้อย
1	ระดับความสำคัญน้อยที่สุด

สำหรับการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1) การตรวจสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริโภคที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยมีสัญชาติไทยที่มีความต้องการและมีแผนในการซื้อบ้านในระยะเวลา 3 ปีข้างหน้า โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) จำนวน 30 ชุด ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นมากกว่า 0.7 สามารถนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลได้จริง

2) จากการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาคอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ทั้งฉบับงานวิจัยเท่ากับ 0.874 และได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาคอนบาคจำแนกตามปัจจัยที่ศึกษา จึงสรุปได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับการศึกษาคือ

3. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากกลุ่มผู้บริโภคที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยมีสัญชาติไทยที่มีความต้องการและมีแผนในการซื้อบ้านในระยะเวลา 3 ปีข้างหน้า จำนวน 400 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจนครบตามจำนวนที่กำหนด จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับแล้วนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากหนังสือ วารสาร ตำราวิชาการ บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ ในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและใช้อ้างอิงในการเขียนรายงานผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

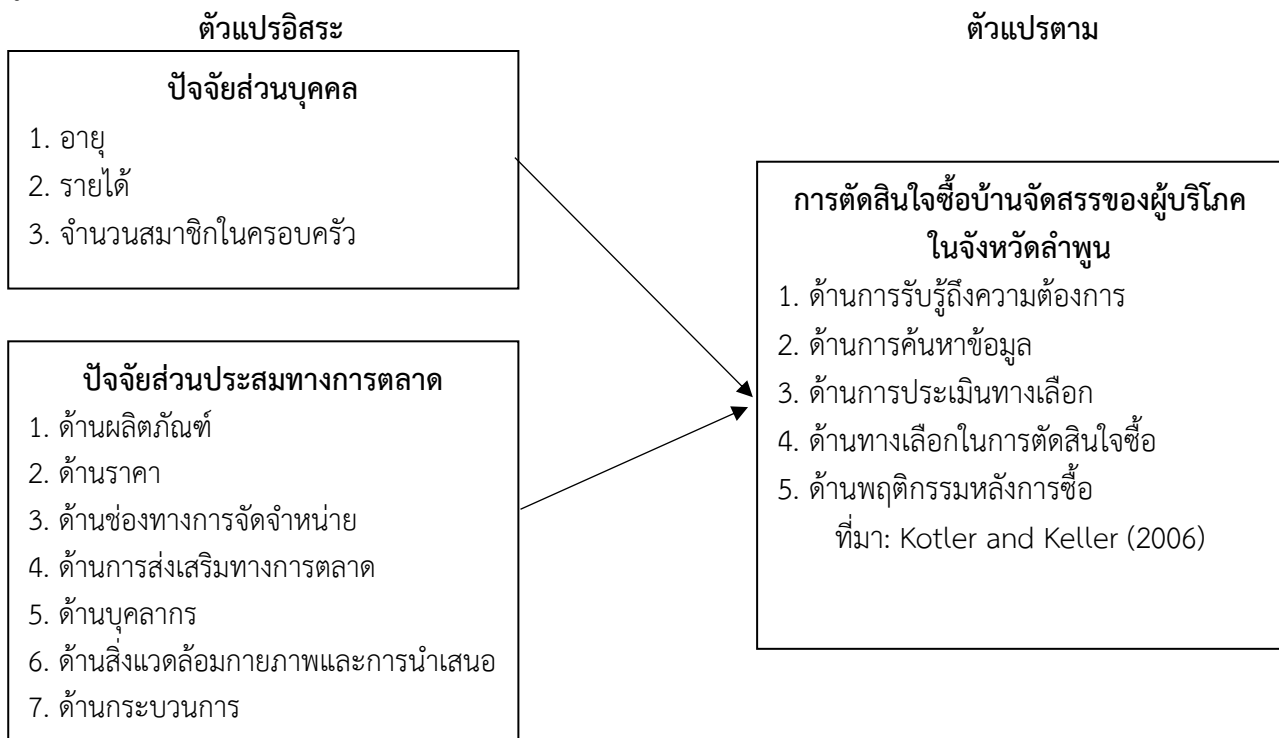
การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ร้อยละ และความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 สถิติเชิงอนุมาน ด้วยการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) โดยเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้วิจัยจะทำการทดสอบคู่ต่างด้วยวิธี LSD และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อทดสอบสมมติฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดกรอบงานวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.39) รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.33) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านกระบวนการ ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.53) ตามลำดับ แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การวัดระดับโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ ความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม

ลำดับ	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
1	ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.34	0.39	มากที่สุด
2	ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ	4.34	0.33	มากที่สุด
3	ด้านราคา	4.31	0.35	มากที่สุด
4	ด้านผลิตภัณฑ์	4.29	0.37	มากที่สุด
5	ด้านการส่งเสริมทางการตลาด	4.12	0.42	มาก
6	ด้านบุคลากร	4.10	0.71	มาก
7	ด้านกระบวนการ	3.97	0.53	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		4.21	0.26	มากที่สุด

การตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรในภาพรวม ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทางเลือกในการตัดสินใจซื้อ ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, S.D.= 0.31) รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D.= 0.42) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการประเมินทางเลือก ความสำคัญ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$, S.D.= 0.37) ตามลำดับ แสดงผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การวัดระดับโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ ความสำคัญของการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรในภาพรวม

ลำดับ	การตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
1	ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ	4.33	0.39	มากที่สุด
2	ด้านการค้นหาข้อมูล	4.34	0.35	มากที่สุด
3	ด้านการประเมินทางเลือก	4.31	0.37	มากที่สุด
4	ด้านทางเลือกในการตัดสินใจซื้อ	4.38	0.31	มากที่สุด
5	ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ	4.35	0.42	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.34	0.27	มากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน โดยจำแนกตาม อายุ รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ และด้านรายได้ต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูนแตกต่างกันอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูนในภาพรวม จำแนกตามอายุ รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว

ปัจจัยส่วนบุคคล	F	Sig.
อายุ	2.49	0.04*
รายได้	5.03	0.00*
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	0.69	0.55

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน

อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูนอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาตัวแปรเรียงตามน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน พบว่าด้านที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\beta = 0.28$, p-value = 0.00) รองลงมาคือ ด้านราคา ($\beta = 0.26$, p-value = 0.00) ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ ($\beta = 0.25$, p-value = 0.00) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ($\beta = 0.20$, p-value = 0.00) ด้านบุคลากร ($\beta = 0.13$, p-value = 0.00) ด้านกระบวนการ ($\beta = 0.12$, p-value = 0.00) และด้านผลิตภัณฑ์ ($\beta = 0.11$, p-value = 0.00) ตามลำดับ แสดงผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน จำแนกเป็นรายด้าน

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1.29	0.17		7.351	0.00
ด้านผลิตภัณฑ์	0.08	0.03	0.11	2.809	0.00*
ด้านราคา	0.20	0.03	0.26	6.481	0.00*
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.19	0.03	0.28	6.611	0.00*
ด้านการส่งเสริมทางการตลาด	0.12	0.02	0.20	4.413	0.00*
ด้านบุคลากร	0.05	0.02	0.13	2.671	0.00*
ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ	0.20	0.03	0.25	6.157	0.00*
ด้านกระบวนการ	0.06	0.02	0.12	2.685	0.00*

R = 0.71, R Square = 0.517, Adjusted R Square = 0.50, *p< 0.00

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทาง การจัดจำหน่าย ด้านราคา ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านผลิตภัณฑ์ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน คิดเป็นร้อยละ 51.70 ที่เหลือร้อยละ 48.30 เป็นผลเนื่องมาจากตัวแปรที่ไม่ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้

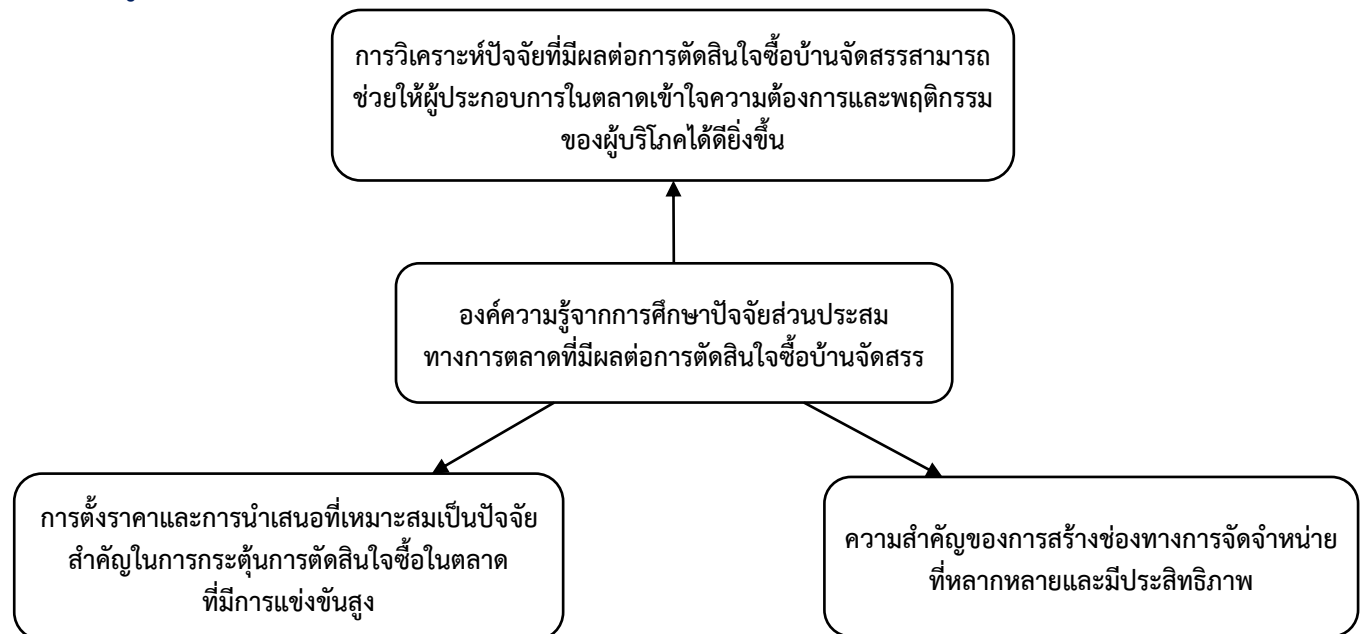
อภิปรายผล

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภค ในจังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยต่าง ๆ ในส่วนประสมทางการตลาดมีผลกระทบซึ่งกันและกันและส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน เช่น ด้านราคา ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการตัดสินใจซื้อบ้าน เพราะผู้บริโภคต้องพิจารณาความสามารถในการชำระเงินและความคุ้มค่าของการลงทุน นอกจากนี้ การนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของตลาด ทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าการบ้านจัดสรรนั้นตอบโจทย์ชีวิตของพวกเขาอย่างแท้จริง ในขณะที่การใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายและสะดวกสบาย เช่น การขายผ่านเว็บไซต์หรือการบริการออนไลน์ที่ตอบโจทย์การเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้บริโภคตัดสินใจได้เร็วขึ้น การส่งเสริมทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ทั้งโปรโมชั่นพิเศษและกิจกรรมต่าง ๆ ก็ช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจให้กับลูกค้าได้มากขึ้น นอกจากนี้ ด้านบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและให้บริการอย่างมืออาชีพ รวมถึงกระบวนการที่โปร่งใสและไม่ซับซ้อนในการตัดสินใจซื้อบ้าน ก็ทำให้ผู้บริโภครู้สึกมั่นใจและสร้างประสบการณ์ที่ดีในการติดต่อกับโครงการ ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้าน เมื่อปัจจัยต่าง ๆ ในส่วนประสมทางการตลาดมีการผสมผสานที่ดีและเหมาะสม จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกมั่นใจและตัดสินใจซื้อบ้านได้อย่างมั่นใจ และมีความพึงพอใจในผลลัพธ์ของการซื้อ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler and Keller (2016) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด 7P's เป็นเครื่องมือทางการตลาดที่กิจการสามารถควบคุมได้และนำไปใช้ในการดำเนินการเพื่อให้ตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย เนื่องจากการบริการมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากสินค้า จึงจำเป็นต้องใช้ 7P's เพื่อครอบคลุมทุกมิติของการบริการและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี แนนไส (2563) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านโครงการจัดสรรภายในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฏฐมนกาญจน์ แห่หล้า (2566) และศศิกานต์ จันแปงเงิน (2565) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน โดยจำแนกตาม อายุ รายได้ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุและรายได้มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรในจังหวัดลำพูนในลักษณะที่ต่างกัน แต่จำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร โดยปัจจัยด้านอายุ การตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรแตกต่างกันตามกลุ่มอายุ เนื่องจากผู้บริโภคในแต่ละช่วงอายุมีความต้องการและไลฟ์สไตล์ที่ต่างกัน เช่น กลุ่มวัยหนุ่มสาวมักสนใจบ้านขนาดเล็ก ราคาประหยัด และทำเลที่สะดวก ขณะที่กลุ่มวัยกลางคนและวัยสูงอายุจะให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายและความปลอดภัยในการอยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับ ณัฏฐมนกาญจน์ แห่หล้า (2566) และศศิกานต์ จันแปงเงิน (2565) ที่พบว่า อายุมีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านในหลายจังหวัดต่างกัน ปัจจัยด้านรายได้ การตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรมีความแตกต่างตามระดับรายได้ โดยผู้มีรายได้ต่ำหรือปานกลางมักเลือกบ้านที่ราคาไม่สูงและเน้นทำเลสะดวก ส่วนผู้มีรายได้สูงสามารถเลือกบ้านที่มีคุณสมบัติและทำเลที่ดีขึ้น เช่น ระบบรักษาความปลอดภัยและบริการหลังการขายที่ดีกว่า งานวิจัยของ ทักษิณ บัวมีกลิ่น (2567) และสุภัทรา ศิริโวหาร (2567) ยืนยันว่ารายได้มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้าน และปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้าน เนื่องจากปัจจัยด้านการเงินและความเหมาะสมกับไลฟ์สไตล์ส่วนบุคคลมีอิทธิพลมากกว่า การพิจารณาจำนวนสมาชิกครอบครัวอาจมีผลแค่ในการเลือกขนาดบ้าน แต่ไม่เป็นปัจจัยหลักในการตัดสินใจ (สุภาวดี แนนไส, 2563)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน พบว่า อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน โดยมี 7 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย, ด้านราคา, ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ, ด้านการส่งเสริมทางการตลาด, ด้านบุคลากร, ด้านกระบวนการ, และด้านผลิตภัณฑ์ โดยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น สำนักงานขาย, เว็บไซต์โครงการ, และแพลตฟอร์มอสังหาริมทรัพย์ออนไลน์ เช่น Baania, DDProperty ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสะดวก ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านอย่างมีนัยสำคัญ (ศศิกันต์ จันแบ่งเงิน, 2563) ด้านราคา การตั้งราคาบ้านที่เหมาะสมกับคุณภาพและทำเลของโครงการช่วยให้ผู้บริโภคพิจารณาความคุ้มค่าได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน การมีโปรโมชั่นและเงื่อนไขการชำระเงินที่เอื้ออำนวยช่วยกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ (ชื่นสมน พลสมักร, 2563) ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ ทำเลที่ตั้งที่สะดวกและสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น การจัดภูมิทัศน์ที่สวยงามและพื้นที่สีเขียว มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้าน โดยการนำเสนอข้อมูลโครงการ เช่น การแสดงบ้านตัวอย่างที่เหมาะสมกับฟังก์ชันการใช้งานก็มีบทบาทสำคัญในการดึงดูดลูกค้า (สุภัทรา ศิริโวหาร, 2567) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด การส่งเสริมการขายที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดโปรโมชั่นและการใช้ช่องทางสื่อที่หลากหลาย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้าน โดยการร่วมมือกับธนาคารในการให้สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำก็เป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นการตัดสินใจ ด้านบุคลากร บุคลากรที่มีความรู้และให้บริการอย่างมืออาชีพช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค โดยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและการแสดงท่าทีที่เป็นมิตรสามารถสร้างประสบการณ์ที่ดีและช่วยให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อได้ ด้านกระบวนการ กระบวนการในการซื้อบ้านที่ชัดเจนและไม่ซับซ้อน เช่น ขั้นตอนการจองและทำสัญญาที่เรียบง่าย ช่วยให้ผู้บริโภคมั่นใจในการตัดสินใจซื้อ และด้านผลิตภัณฑ์ ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ เช่น แบบบ้านที่เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าหลายกลุ่ม และวัสดุก่อสร้างที่มีคุณภาพสูง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้าน (ทักษิณ บัวมีกลิ่น, 2567; สุภาวดี แนนไส, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรในจังหวัดลำพูน ตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจสูงสุด คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านราคา และด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ แสดงให้เห็นว่าการใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและตอบโต้ทันท่วงทีได้

ยุคดิจิทัล การตั้งราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพและทำเลช่วยให้ผู้บริโภคพิจารณาความคุ้มค่าได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเศรษฐกิจไม่แน่นอน สิ่งแวดล้อมและการนำเสนอที่ดี รวมถึงการจัดแสดงบ้านตัวอย่างที่เหมาะสมกับการใช้งานจริง ช่วยเพิ่มความสบายและคุณภาพชีวิตให้ผู้บริโภค การใช้โปรโมชั่นและสื่อทั้งดั้งเดิมและออนไลน์ยังช่วยกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ ในขณะที่บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและบริการที่เป็นมิตรสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า และการมีขั้นตอนการซื้อที่โปร่งใสช่วยให้ผู้บริโภคมั่นใจในการตัดสินใจซื้อบ้านได้ในที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน พบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ และด้านรายได้ต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน แตกต่างกันไป สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดลำพูน พบว่าด้านที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย รองลงมา คือ ด้านราคา ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคในทุกด้าน โดยควรมีการวางแผนช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพและกำลังซื้อของผู้บริโภค และการจัดโปรโมชั่นหรือแพ็คเกจสินเชื่อดีๆ นอกจากนี้ ควรออกแบบสิ่งแวดล้อมโครงการให้สวยงาม สะดวกสบาย และปลอดภัย รวมถึงการส่งเสริมการตลาดผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โฆษณาผ่านโซเชียลมีเดียและการทำ Roadshow เพื่อสร้างการรับรู้และเข้าถึงลูกค้าโดยตรง การพัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลและบริการลูกค้าอย่างมืออาชีพ การจัดกระบวนการต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน รวดเร็ว และโปร่งใสจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าในทุกขั้นตอนการซื้อบ้าน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์บ้านให้มีความหลากหลายและตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าในทุกระดับ พร้อมการใช้วัสดุที่มีคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความพึงพอใจให้กับลูกค้า

1.1 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการควรวางแผนเลือกใช้ช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย ทั้งขายตรงผ่านสำนักงานขาย สื่อออนไลน์ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ออฟฟิเชียล โฆษณา Google และ Social Media เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขึ้น รวมถึงร่วมมือกับนายหน้าอสังหาฯ และเข้าร่วมงานแสดงบ้านหรือ Roadshow เพื่อสร้างการรับรู้และขยายฐานลูกค้า

1.2 ด้านราคา ผู้ประกอบการควรกำหนดราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ทำเล ต้นทุน ราคาตลาด และกำลังซื้อ พร้อมใช้กลยุทธ์กระตุ้นการตัดสินใจ เช่น โปรโมชั่น ส่วนลด ของแถม หรือความร่วมมือกับสถาบันการเงิน เพื่อเสนอเงื่อนไขผ่อนชำระที่จูงใจ

1.3 ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพและการนำเสนอ ผู้ประกอบการควรออกแบบและจัดสภาพแวดล้อมให้สวยงาม สะดวก ปลอดภัย บ้านตัวอย่างตกแต่งอย่างพิถีพิถัน สะท้อนคุณภาพและศักยภาพพื้นที่ใช้สอย พร้อมจัดภูมิทัศน์ ถนน สนามเด็กเล่น พื้นที่สีเขียว เพื่อสร้างความน่าอยู่และตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ยุคใหม่

1.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการควรวางแผนกิจกรรมส่งเสริมการขายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เช่น แคมเปญ โปรโมชั่น ของแถม เงื่อนไขผ่อนชำระพิเศษ ร่วมกิจกรรม Open House งานแสดงบ้าน Roadshow และใช้โซเชียลมีเดีย โฆษณาเจาะกลุ่มเป้าหมาย ผลิตรายการและบทความเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในแบรนด์

1.5 ด้านบุคลากร ผู้ประกอบการควรสรรหาและพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่ดี ให้ข้อมูลถูกต้อง ตรงความต้องการลูกค้า พร้อมส่งเสริมการอบรมทักษะการขาย บริการ สื่อสาร และใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

1.6 ด้านกระบวนการ ผู้ประกอบการควรออกแบบและบริหารจัดการกระบวนการขายให้ชัดเจน เป็นระบบ ตั้งแต่ให้ข้อมูล พาชมบ้าน จอ่ง ทำสัญญา ขอสินเชื่อ โอนกรรมสิทธิ์ ส่งมอบบ้าน และบริการหลังการขาย โดยเน้นความรวดเร็ว ถูกต้อง และใส่ใจรายละเอียด

1.7 ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรออกแบบและพัฒนาบ้านให้หลากหลาย ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย เช่น บ้านเดี่ยว ทาวน์โฮม บ้านแฝด พร้อมฟังก์ชันเหมาะกับครอบครัวยุคใหม่ ใช้วัสดุคุณภาพ ทนทาน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้า

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาข้อมูลจากหลายจังหวัด เนื่องจากจังหวัดลำพูนมีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่คล้ายคลึงกับจังหวัดในภาคเหนือ เช่น ลำปาง เชียงใหม่ หรือแพร่ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลเปรียบเทียบที่ชัดเจนมากขึ้น และสามารถวิเคราะห์แนวโน้มพฤติกรรมผู้บริโภคในภาพรวมของภูมิภาคได้แม่นยำยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาปัจจัยเชิงจิตวิทยาเพิ่มเติมนอกเหนือจากส่วนประสมทางการตลาด 7Ps เช่น รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) หรือลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเข้าใจลึกถึงเหตุผลเบื้องหลังการตัดสินใจซื้อบ้านของผู้บริโภค

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างตามช่วงอายุหรืออาชีพผู้บริโภคแต่ละช่วงวัยหรืออาชีพมีความต้องการและพฤติกรรมการซื้อบ้านที่แตกต่างกัน โดยการวิจัยครั้งต่อไปอาจแยกวิเคราะห์ตามกลุ่ม เช่น กลุ่มวัยทำงานตอนต้น กลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มเกษียณ เพื่อเสนอแนวทางการตลาดที่ตรงกลุ่มเป้าหมายยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การเคหะแห่งชาติ. (2567). *สถานการณ์ที่อยู่อาศัย ประจำปี 2566 ปี และแนวโน้มปี 2567*. กรุงเทพฯ: กองยุทธศาสตร์และสารสนเทศที่อยู่อาศัย ฝ่ายวิชาการและพัฒนานวัตกรรมเพื่อที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ.
- ขึ้นสุนน พลสมศรี. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ต*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- ณัฏฐมนกาญจน์ แผลงหล้า. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- ทักษิณ บัวมีกลิ่น. (2567). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อบ้านจัดสรรของประชากรในเขตอำเภอ บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- ศศิกันต์ จันแปงเงิน. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านในโครงการบ้านจัดสรรในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง).
- ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2565). *อสังหาฯฟื้น ตัวชาติ กำลังซื้อแรง หนุนขับเคลื่อนเศรษฐกิจ*. สืบค้นจาก https://www.reic.or.th/News/RealEstate/455995?fbclid=IwAR38wG_CnLEf5KiyM5YpQWQ6oiW1hcOZC4xvWWVNROcnCxpVJswIN6Xblcc.
- สมาคมอาคารชุดไทย. (2566). *ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์*. สืบค้นจาก <https://thaicondo.or.th/>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *จำนวนประชากรจากสำมะโนต่อพื้นที่ (ความหนาแน่นของประชากร)*. สืบค้นจาก https://gdcatalog.go.th/dataset/gdpublish-os_01_00014.
- สุภัทรา ศิริโวหาร. (2567). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรสาคร*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- สุภาวดี แนนไส. (2563). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านโครงการจัดสรรภายในจังหวัดสงขลา*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons Inc.

- DDproperty. (2568). อสังหาริมทรัพย์คืออะไร 5 ประเภทอสังหาริมทรัพย์ มีอะไรบ้าง รู้ก่อนลงทุน. สืบค้นจาก <https://www.ddproperty.com/คู่มือซื้อขาย/อสังหาริมทรัพย์คืออะไร-20144>.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management*. (14th ed.). Shanghai: Shanghai People's Publishing House.

Occupational Motivation among Older Adults: A Case Study of Phitsanulok Municipality Service Area

Thoranin Senanimitr¹

¹ Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: singprajplean@hotmail.com

ABSTRACT

This research article aims to (1) explain the motivations for employment among the elderly in Phitsanulok Province, (2) analyze the factors affecting the motivation for employment among the elderly in Phitsanulok Province, and (3) propose strategies to enhance employment motivation for the elderly in Phitsanulok Province. This research employs a mixed-methods approach between quantitative methods and qualitative methods. The tools used for data collection include questionnaires and in-depth interviews. The statistical methods used for data analysis include descriptive statistics and inferential statistics. For qualitative data, content analysis was conducted. The study's findings indicate that 1) the overall motivation for employment among the elderly is at a high level, consisting of aspects related to the need for livelihood, the desire for growth, and the need for social relationships. 2) Factors affecting the motivation for employment among the elderly in Phitsanulok Province include (1) personal factors that differ in terms of individual status, such as gender, marital status, health condition, education level, the last job position held, and special skills; (2) economic status, including income, expenditure burden, debt burden, and owned assets; and (3) social status, including social grouping and the type of social groups to which they belong, resulting in differences in employment motivation among the elderly. 3) Strategies to enhance employment motivation for the elderly in Phitsanulok Province include (1) creating equity in access to employment policies for the elderly and (2) extending the retirement age for elderly workers in the system.

Keywords: Motivation, Occupation for Elders, Elderly

แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ธรณินทร์ เสนานิมิตร^{1*}

¹ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลก ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: singpraplean@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) อธิบายแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก และ (3) เสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา และสถิติอนุมาน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านความต้องการในการดำรงชีพ ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต และด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า (1) ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันในด้านสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สภาวะสุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ ความถนัดชำนาญพิเศษ (2) ด้านสถานภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ ภาระค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน ทรัพย์สินที่ครอบครอง และ (3) ด้านสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มทางสังคม และประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก ส่งผลให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกัน 3) แนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า (1) การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงนโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุ และ (2) การขยายเวลาเกษียณอายุสำหรับผู้สูงอายุที่ทำงานในระบบ

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, อาชีพสำหรับผู้สูงอายุ, ผู้สูงอายุ

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

โครงสร้างประชากรโลกในปัจจุบัน พบว่า มีแนวโน้มเปลี่ยนไปในทิศทางที่มีผู้สูงอายุมากขึ้นเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ ส่งผลให้ประชากรมีประชากรวัยสูงอายุจำนวนมาก นับเป็นการกระตุ้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) ให้เร็วยิ่งขึ้น โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ (2558) ได้รายงานสถานการณ์แนวโน้มของสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยนับตั้งแต่ปี 2558 ชี้ชัดว่าประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ คือ มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 ในปี 2564 และจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดเมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 28 ในปี 2574 ซึ่งมีผลกระทบอย่างกว้างขวางในระดับมหภาคและระดับจุลภาค ทั้งนี้ประเด็นปัญหาที่พบมากในสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยที่ตามมา คือ ปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการดูแล และปัญหาด้านเทคโนโลยี (ณัฐหทัย นิรัตติย์, 2561) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นสะท้อนถึงคุณภาพชีวิตของประชากรผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและการได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อันพึงได้รับการส่งเสริมและการให้การสนับสนุนจากสังคม

ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงได้มีการกำหนดมาตรการในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไว้ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2574) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) โดยประเด็นหนึ่งที่ภาครัฐให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาแก่ผู้สูงอายุ คือ การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเนื่องจากประชากรที่เข้าสู่วัยสูงอายุจะมีรายได้ลดลงเพราะไม่ได้ทำงาน ขณะที่การมีอายุ

ยืนยาวสำหรับผู้สูงอายุจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับความเสี่ยงต่อปัญหาทางด้านสุขภาพ ส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดเงินออมที่เพียงพอต่อการเผชิญหน้ากับความเสี่ยงดังกล่าว รวมถึงภาระค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากปัญหาในด้านดังกล่าวนี้ (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561)

ทั้งนี้จังหวัดพิษณุโลกเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุสูงถึง 159,510 คน จากจำนวน ประชากรผู้สูงอายุ 11,030,278 คนทั่วประเทศ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) ประกอบกับข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดพิษณุโลก (2562) รายงานถึงภาวะการดำเนินงานของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุยังต้องทำงานหารายได้เลี้ยงตนเองครอบครัว ถึงร้อยละ 53.3 จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด นอกจากนี้ข้อมูลจากเทศบาลนครพิษณุโลกพบว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 มีประชากรที่เป็นวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ลงทะเบียนอาศัยในเขตพื้นที่อำเภอเมืองมีจำนวนทั้งสิ้นทั้งสิ้น 68,648 คน จำนวน 15,714 คน คิดเป็นร้อยละ 20.26 ของประชากรทั้งหมด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคตเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นในจังหวัดพิษณุโลก (เทศบาลนครพิษณุโลก, 2560) ซึ่งสะท้อนสถานการณ์ว่าเทศบาลนครพิษณุโลกได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ ขณะที่จำนวนประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้งานวิจัยนี้ จึงศึกษาการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก เนื่องจากเทศบาลได้ให้ความสำคัญต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ในการดูแลผู้สูงอายุประกอบกับเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุที่ได้รับการส่งเสริมอาชีพจำนวนมาก โดยมีมุ่งประเด็นไปที่แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก และเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่ออธิบายแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed method) ระหว่าง วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ในรูปแบบของการอธิบายเป็นลำดับ (the explanatory sequential design) เริ่มต้นในระยะแรกด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ภายหลังจากที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเรียบร้อยแล้ว จะนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ มาเป็นกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในประเด็นแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก และปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ดำเนินการศึกษากลุ่มตัวอย่างกับประชากรผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 15,714 คน (ข้อมูล ปี 2564) เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีประชากรผู้สูงอายุมากที่สุด โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลทั้งหมดจำนวน 393 คน ซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 0.05 ซึ่งมีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 393 คน เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและเวลา การเก็บข้อมูลภาคสนามจึงใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) กับผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนและเข้ามาใช้บริการจากเทศบาลนครพิษณุโลก

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ด้วยวิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (purposive sampling) จากการพิจารณาบทบาท ความเกี่ยวข้อง และเป็นผู้มีส่วนได้เสียต่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ คือ กลุ่มแรก ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยพิจารณาจากอำนาจหน้าที่

หน่วยงานละ 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 4 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากกระทรวงแรงงาน จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 2 คน ตัวแทนหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 2 คน ซึ่งต้องเคยมีประสบการณ์ทำงานด้านส่งเสริมอาชีพ ผู้สูงอายุมากกว่า 5 ปีขึ้นไป กลุ่มที่สอง ตัวแทนจากผู้สูงอายุ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานในระบบ 1 คน และตัวแทนผู้สูงอายุที่ประสงค์ทำงานและผ่านการส่งเสริมอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 1 คน ซึ่งในการวิจัยภาคสนาม (field research) ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ซึ่งสร้างเครื่องมือจากการทบทวนวรรณกรรมและการวิจัยเชิงเอกสารด้านนโยบายและมาตรการในส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุและแรงงาน นอกจากนี้ผู้วิจัยทำการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านจิตวิทยาสังคม ด้านผู้สูงอายุ และด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือด้วยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item objective congruence) ของแบบสอบถาม และทำการหาความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือที่พัฒนาแล้วไปทดสอบกับผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ใกล้เคียงจำนวน 30 ราย โดยได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.773 ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วไปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นแนวข้อคำถามที่ผ่านการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ โดยเครื่องมือการวิจัยทั้งสองรูปแบบผ่านการรับรองจริยธรรมในมนุษย์ เลขที่ PSRU-EC 2022/009 และผู้ให้ข้อมูลลงนามยินยอมก่อนเก็บข้อมูล

3. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุซึ่งเป็นตัวแปรต้น ได้แก่ ด้านสถานภาพส่วนบุคคล ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ และด้านสถานภาพทางสังคม ส่งผลให้แรงจูงในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการความเจริญเติบโต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยภาคสนาม (field research) เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคณะผู้วิจัยกำหนดวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) จากผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนและรับบริการจากเทศบาลนครพิษณุโลก โดยคัดเลือกจากการแจกแบบสอบถามเมื่อผู้สูงอายุมาดำเนินการจากหน่วยงานเทศบาลนครพิษณุโลก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ในการปฏิเสธหากไม่สะดวกให้ข้อมูล และใช้ระยะเวลาสามเดือนในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตัวแทนจากภาคเอกชนและองค์การมหาชน และตัวแทนผู้สูงอายุ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

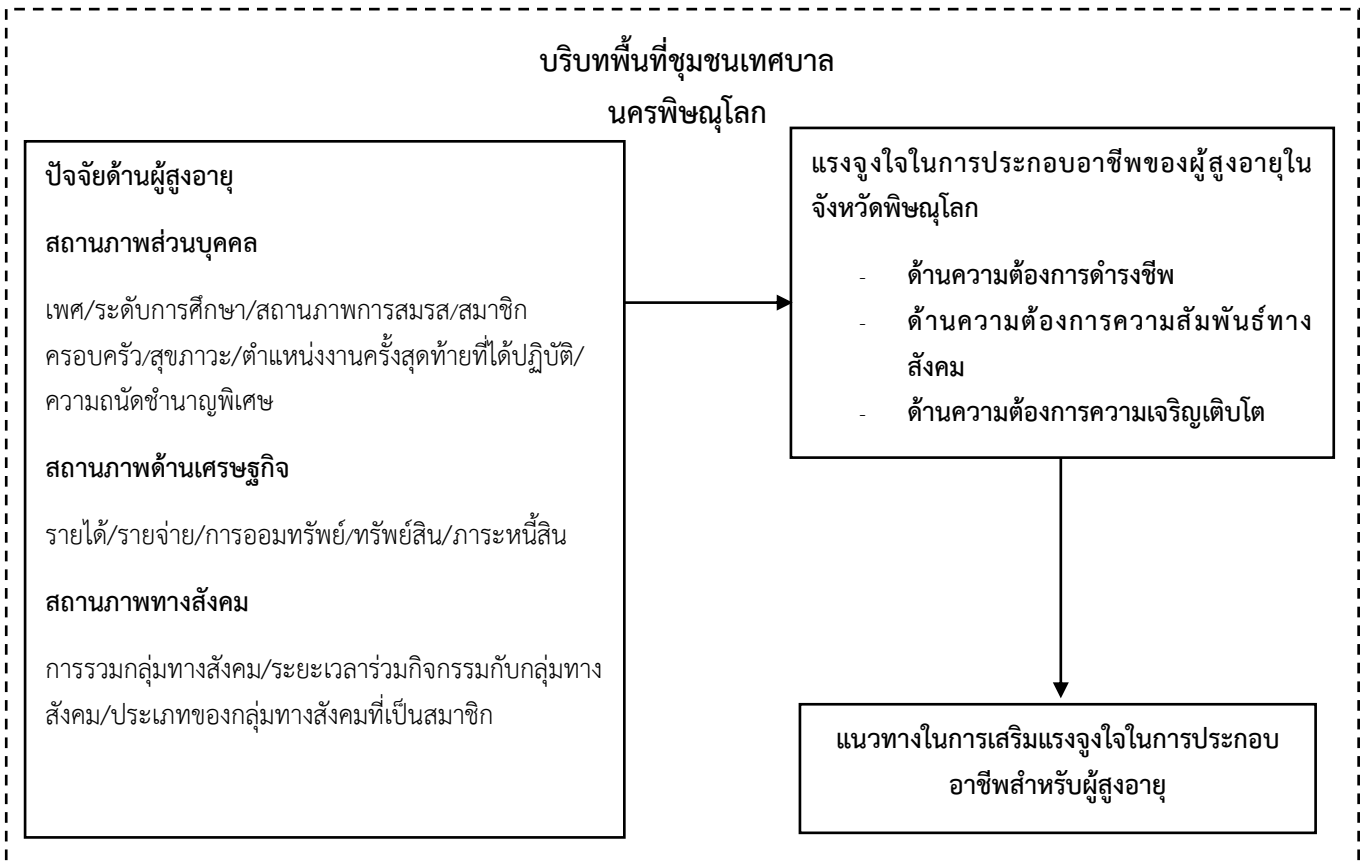
ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ (statistical Analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (Statistical Package for the Social Sciences :SPSS) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และใช้สถิติอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (T-test) และการทดสอบค่า F (F-test) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรต้นที่มีส่งผลให้ตัวแปรตามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนำผลการวิจัยเชิงปริมาณมาสะท้อนข้อมูลเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้คำตอบที่ได้จากการดำเนินการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกมาสรุปประเด็นและทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) โดยดำเนินการจัดระเบียบข้อมูล นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และสรุปผลการวิจัยประกอบกับการอธิบายร่วมกับแนวคิดทฤษฎี รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการดำเนินการจากข้อค้นพบในรายงานการวิจัย โดยงานวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการเขียนในเชิงพรรณนา (descriptive analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก นำมาสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้ ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ คือปัจจัยด้านผู้สูงอายุซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส สมาชิกครอบครัว สุขภาวะของผู้สูงอายุ ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ และความถนัดชำนาญพิเศษ สถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ รายจ่าย การออมทรัพย์ ทรัพย์สิน และสถานภาพทางสังคม ประกอบด้วย การรวมกลุ่มทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก และระยะเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มทางสังคม

ในส่วนของแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุนั้นเป็นตัวแปรที่ไขนการศึกษาหรือตัวแปรตาม โดยจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจในกลุ่มของความต้อการ ผู้วิจัยนำทฤษฎีแรงจูงใจ E.R.G ของแอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer) มาจำแนกตัวแปรตามที่ต้องการศึกษา โดยจำแนกแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุออกเป็นความต้องการสามด้าน คือ ด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการความเจริญเติบโต ทั้งนี้แรงจูงใจทั้งสามด้านนี้สามารถเกิดขึ้นพร้อมกัน และสามารถเน้นหนักไปด้านใดด้านหนึ่งได้ เพื่อแสดงระดับแรงจูงใจในความต้อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในแต่ละด้าน และนำมาสู่การเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในบริบทพื้นที่พิษณุโลก ดังภาพ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

จากข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจากจำนวน 393 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมี จำนวน 251 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.9 เป็นเพศชายจำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 36.1 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 รายได้ต่อเดือนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 5,000 บาท มีจำนวน 164 คน คิดเป็น ร้อยละ 41.7 ไม่มีรายได้มีจำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.6 ในขณะที่ภาระค่าใช้จ่ายต่อเดือนอยู่ในระดับที่น้อยกว่า 5,000 บาท มีจำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 50.4 สำหรับภาระหนี้สินผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้สิน มีจำนวน 282 คิดเป็นร้อยละ 71.8 สำหรับการรวมกลุ่มทางสังคมนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีการเข้าร่วมกลุ่มใด มีจำนวน 364 คน คิดเป็นร้อยละ 92.6

สำหรับแรงจูงใจของผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพแบ่งออกเป็นทั้งหมดสามด้าน ตามทฤษฎีความต้องการของมนุษย์แบบ ERG ของ Alderfer โดยมีเกณฑ์การแปรผลค่าเฉลี่ยจากการคำนวณสูตรหารระดับชั้น จากคะแนนสูงสุดลบ ด้วยคะแนนต่ำสุด และหารด้วยจำนวนช่วงชั้น คือ ด้านความต้องการในการดำรงชีพ พบว่า ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการ ประกอบอาชีพอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.72 ($\bar{X} = 3.72$, S.D.= 0.84) โดยจำแนกออกเป็นประเด็น ดังนี้ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการรายได้ในการเลี้ยงดูแลสมาชิกในครอบครัวในระดับโดยอยู่ใน ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 ($\bar{X} = 4.09$, S.D. 0.84) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการ ยกระดับความเป็นอยู่ในดีขึ้น อยู่ในระดับโดยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.06 ($\bar{X} = 4.06$, S.D. 0.675) ผู้สูงอายุมี แรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการสะสมทรัพย์สินเพื่อใช้ในยามจำเป็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.05 ($\bar{X} = 4.05$, S.D. 0.756) ตามลำดับ

ทางด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.29 ($\bar{X} = 3.29$, S.D.= 0.92) จำแนกออกเป็นประเด็นดังนี้ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากต้องการใช้เวลาเป็นประโยชน์แก่ครอบครัวอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.91 ($\bar{X} = 3.91$, S.D. 0.81) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อน ญาติ และครอบครัวอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.86 ($\bar{X} = 3.86$, S.D. 0.79) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการกลุ่มผู้สูงอายุใน การช่วยเหลือชีวิตประจำวันอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.15 ($\bar{X} = 3.15$, S.D. 0.91) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจใน การประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการใช้เวลาของท่านร่วมกับเพื่อนในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.83 ($\bar{X} = 2.83$, S.D. 1.02) และผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากการชักชวนจากกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.72 ($\bar{X} = 2.72$, S.D.=1.06) ตามลำดับ

และในด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.96 ($\bar{X} = 3.96$, S.D.= 0.85) จำแนกออกเป็นประเด็นดังนี้ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากต้องการตอบสนองคุณค่าของตัวเองอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.02 ($\bar{X} = 4.02$, S.D. 0.82) ผู้สูงอายุมี แรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการความท้าทายในการดำเนินชีวิตของตนเองในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 ($\bar{X} = 4.00$, S.D. 0.85) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการพัฒนาทักษะที่มีอยู่ในตัวเองอยู่ใน ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.97 ($\bar{X} = 3.97$, S.D. 0.66) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการพัฒนา ความรู้เดิมที่เคยประกอบอาชีพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.92 ($\bar{X} = 3.92$, S.D. 0.74) และต้องการต่อยอด ความสำเร็จจากสายอาชีพเดิมของท่านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.90 ($\bar{X} = 3.90$, S.D. 0.72) ตามลำดับ (ตาราง 1)

ตารางที่ 1 ภาพแรงงูในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

แรงงูในการประกอบอาชีพ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับแรงงูใจ
ด้านความต้องการในการดำรงชีพ	3.72	0.84	มีแรงงูใจในระดับมาก
ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต	3.96	0.92	มีแรงงูใจในระดับมาก
ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม	3.29	0.85	มีแรงงูใจในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงงูใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

ผลการศึกษาในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงงูใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีสมมติฐานการวิจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุซึ่งเป็นตัวแปรต้นได้แก่ ด้านสถานภาพส่วนบุคคล ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ และด้านสถานภาพทางสังคม ส่งผลให้แรงงูใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการเจริญเติบโต ซึ่งเป็นตัวแปรตามที่ทำการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางใช้สถิติอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (T-test) และการทดสอบค่า F (F-test) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรต้นที่มีส่งผลให้ตัวแปรตามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สภาวะสุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ ความถนัดชำนาญพิเศษ ส่งผลให้แรงงูใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการเจริญเติบโต มีความแตกต่างกัน ดังนี้

2.1.1 เพศที่ต่างกันระหว่างเพศชายกับเพศหญิง ส่งผลให้แรงงูใจในด้านความต้องการเจริญเติบโตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t = 2.32$, $sig = 0.02$)

2.1.2 สถานภาพสมรสที่ต่างกันส่งผลให้แรงงูใจในการประกอบอาชีพทั้งสามด้านมีความแตกต่างกัน โดยด้านความต้องการในการดำรงชีพผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 8.47$, $sig = 0.00$) ในขณะที่ด้านต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 5.03$, $sig = 0.001$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโตผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 2.65$, $sig = 0.03$)

2.1.3 สภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพที่ต่างกัน ส่งผลให้มีแรงงูใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 8.90$, $sig = 0.001$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 19.82$, $sig = 0.002$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 59.68$, $sig = 0.001$)

2.1.4 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ต่างกัน ส่งผลให้แรงงูใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 8.190$, $sig = 0.023$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 2.90$, $sig = 0.004$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 10.06$, $sig = 0.004$)

2.1.5 ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ต่างกัน ส่งผลให้มีแรงงูใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 8.190$, $sig = 0.023$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.90$, $\text{sig}=0.004$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=10.06$, $\text{sig}=0.004$)

2.1.6 ความถนัดชำนาญพิเศษที่ต่างกันของกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการในการดำรงชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=4.79$, $sig=0.023$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีความถนัดชำนาญพิเศษต่างกัน มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=4.23$, $sig=0.142$) ในขณะที่ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุความถนัดชำนาญพิเศษต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=6.90$, $sig=0.003$) สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพียงด้านความต้องการดำรงชีพและความต้องการเจริญเติบโตเท่านั้น ที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความถนัดชำนาญพิเศษต่างกัน

2.2 ปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจ

ในขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ปัจจุบันต่อเดือน ภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือน ภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือน ทรัพย์สินที่ครอบครอง เป็นปัจจัยที่ทำให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งสามด้านดังกล่าวมีความแตกต่างกัน ดังนี้

2.2.1 รายได้ปัจจุบันต่อเดือนที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=10.00$, $\text{sig}=0.004$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีรายได้ปัจจุบันต่อเดือนที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=3.97$, $\text{sig}=0.002$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีรายได้ปัจจุบันต่อเดือนที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=20.49$, $\text{sig}=0.045$) สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในแต่ละด้านขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านรายได้ปัจจุบันต่อเดือนที่แตกต่างกัน

2.2.2 ภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือนที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=3.07$, $\text{sig}=0.006$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือนที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.20$, $\text{sig}=0.042$) ในขณะที่ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือนที่ต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=7.86$, $\text{sig}=0.057$) สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพียงด้านความต้องการดำรงชีพและความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมเท่านั้น ที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือนที่แตกต่างกัน

2.2.3 ภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือนที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=15.13$, $\text{sig}=0.063$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือนที่ต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.95$, $\text{sig}=0.012$) ในขณะที่ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือนที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=25.28$, $\text{sig}=0.078$)

2.2.4 ทรรศนะที่ครอบคลุมของกลุ่มผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=4.23$, $sig=0.003$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีทรรศนะที่ครอบคลุมต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=1.79$, $sig=0.563$) ในขณะที่ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีทรรศนะที่ครอบคลุมต่างก็มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.37$, $sig=0.009$)

2.3 ปัจจัยสถานภาพทางสังคม

ทางด้านสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก เป็นปัจจัยที่ทำให้แรงจูงใจของผู้สูงอายุทั้งแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งสามด้านดังกล่าวมีความแตกต่างกัน ดังนี้

2.3.1 การรวมกลุ่มทางสังคมระหว่างเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=13.85$, $sig=0.025$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีการรวมกลุ่มทางสังคมต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=3.70$, $sig=0.55$) เช่นเดียวกันกับด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีการรวมกลุ่มทางสังคมต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=15.73$, $sig=0.086$)

2.3.2 ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=13.58$, $sig=0.032$) ในขณะที่ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมผู้สูงอายุเป็นสมาชิกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=5.10$, $sig=0.078$) เช่นเดียวกันกับด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ประเภทของกลุ่มทางสังคมผู้สูงอายุเป็นสมาชิกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=22.23$, $sig=0.058$)

3. แนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

ในการศึกษาวิจัยประเด็นแนวทางการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนภาครัฐและตัวแทนผู้สูงอายุ โดยเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเป็นสองแนวทาง แนวทางแรกคือ การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ และแนวทางที่สอง คือ การขยายเวลาเกษียณการทำงานของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจ้างแรงงานในระบบ

“...เราต้องขยายโอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามาสมัครงาน มาทำงานกับเราได้เหมือนภาคอื่น ผู้สูงอายุทุกคนควรได้รับโอกาสการจ้างงานในลักษณะต่างๆ ที่ส่งเสริมต่อการประกอบอาชีพของตัวผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นงานอะไร.”

(ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐจากกระทรวงแรงงาน,
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ก.พ. 2565)

และ

“...ป้าอยากให้นายงานภาครัฐเนี่ยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามาทำงานมากขึ้น...”

(ป้าพิน (นามสมมติ), ตัวแทนผู้สูงอายุที่ทำงานในระบบ,
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ม.ค. 2565)

ข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวทางในการเสริมแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพนั้น ควรมีการบูรณาการการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุทุกผ่านส่วนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ข้อเสนอแนวทางการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และแนวทางในการขยายเวลาเกษียณสำหรับผู้ที่ทำงานในระบบควรกำหนดกฎหมาย ระเบียบการ ข้อบังคับ และกติกาที่เอื้อต่อผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานสามารถทำงานได้ต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้จำแนกประเด็นการอภิปรายผลดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ข้อค้นพบแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ สืบเนื่องจากการต้องการเจริญเติบโต (growth needs) โดยถือเป็นด้านที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ขณะที่แรงจูงใจด้านความต้องการดำรงชีพ (existence needs) ยังคงเป็นแรงผลักดันที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุการประกอบอาชีพที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นลำดับถัดมา สำหรับด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม (relatedness needs) ถือเป็นแรงจูงใจอีกด้านหนึ่งที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับของค่าเฉลี่ยที่แสดงในผลการศึกษาวิจัย

โดยข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ ปวีณา แจ่มประจักษ์ (2564) ที่ได้อธิบายถึงความต้องการในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุตอนต้นอายุ 60-69 ปี โดยจำแนกเหตุผลความต้องการของผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพได้ ได้แก่ เหตุผลส่วนบุคคล เหตุผลด้านเศรษฐกิจ และเหตุผลด้านสังคม และยังสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ สุขุม อรุณจิต (2563) ที่ระบุถึงหนึ่งในเหตุผลความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความต้องการหารายได้เลี้ยง ครอบครัวยุหรือตนเองของผู้สูงอายุ แต่ต่างจากข้อค้นพบในงานวิจัยของ Fasbender et al. (2014) ที่อธิบายว่า ผู้สูงอายุหรือผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณต้องการทำงาน เนื่องจากต้องการการยอมรับจากสังคมไปพร้อมกับต้องการเติบโตในสายอาชีพ โดย Alderfer (Porter, Bigley and Steers, 2003) ได้อธิบายถึงแรงจูงใจของบุคคลไว้ในทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ E.R.G หรือแรงจูงใจทั้งสามด้านนี้ โดยปกติจะเกิดขึ้นไปตามลำดับ คือ ด้านความต้องการในการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการเจริญเติบโตก้าวหน้า แต่ในขณะเดียวกันความต้องการทั้งสามด้านนี้หากด้านใดด้านหนึ่งยังไม่ได้รับการตอบสนองมากพอ อาจทำให้บุคคลย้อนกลับไปให้ความสำคัญต่อการตอบสนองความต้องการในด้านที่ต่ำกว่าแทน ซึ่งในกรณีข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ได้ให้ความสำคัญกับด้านความต้องการเจริญเติบโตเป็นลำดับแรก สะท้อนให้เห็นได้ว่าผู้สูงอายุยังคงต้องการให้ได้รับการตอบสนองต่อการตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและการประสบความสำเร็จในชีวิต สืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางศักยภาพของผู้สูงอายุ เช่น ความรู้ความชำนาญ สุขภาพ เป็นต้น และต้องใช้ระยะเวลาในการตอบสนองความต้องการในด้านดังกล่าว ในขณะที่ความจำเป็นในด้านความต้องการดำรงชีพซึ่งถือเป็นลำดับขั้นต่ำที่สุดตามทฤษฎีเป็นด้านที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญในลำดับถัดมา สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุยังคงไม่ได้รับการตอบสนอง เช่น รายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของตนเองและครอบครัว เป็นต้น ดังนั้นการใช้ศักยภาพของตนเองนอกจากเป็นการสร้างคุณค่าของตนเองแล้ว ยังเป็นสิ่งที่สามารถแสวงหารายได้เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของตนเองและครอบครัว ในขณะที่การความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายเนื่องจากผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านนี้บางส่วนแล้ว เช่น การรวมกลุ่มกิจกรรมผู้สูงอายุ เป็นต้น จึงทำให้ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุน้อยที่สุด

ประเด็นที่สองปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ข้อค้นพบในการวิจัยประเด็นนี้มาจากการทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน โดยข้อค้นพบสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุประกอบด้วยด้านสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สภาวะสุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ ความถนัดชำนาญพิเศษ ด้านสถานภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ ภาระค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน ทรัพย์สินที่ครอบครอง และด้านสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มทางสังคม และประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก ส่งผลให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ในความต้องการเจริญเติบโต ด้านความต้องการดำรงชีพ และด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานหลักและยอมรับสมมติฐานรอง

ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาสินี ยนต์วิทย์ (2561) ที่ระบุถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกัน ได้แก่ ระดับการศึกษา ประเภทอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่อยู่อาศัย ปัจจุบัน ภาระหนี้สิน และการมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย แต่ข้อค้นพบงานวิจัยแตกต่างกันในประเด็นสถานภาพส่วนบุคคล

คือ เพศ สถานภาพส่วนบุคคล สภาวะสุขภาพ และสถานภาพทางสังคม คือ การรวมกลุ่มทางสังคม ที่งานวิจัยดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าไม่ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรวรรณ แก้วใส (2563) ที่ระบุว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจนั้นส่งผลต่อความต้องการในการทำงานหลังการเกษียณ ซึ่งประกอบด้วย รายจ่าย รายได้ ภาระหนี้สิน และภาระที่ต้องรับผิดชอบ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน และคณะ (2561) ที่อธิบายว่าความถนัดชำนาญและการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนนั้น มีอิทธิพลต่อความสนใจและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ดังนั้นแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุนั้น จึงขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นศักยภาพส่วนบุคคลในกรณีการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยสถานภาพส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคม

โดยในทฤษฎี E.R.G. ของ Alderfer (อ้างใน สมยศ นาวิการ, 2540) ได้อธิบายให้เห็นถึงความต้องการของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน และในบางครั้งอาจไม่เป็นไปตามลำดับขั้นของความต้องการที่ไล่ลำดับขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการดำรงชีพ ความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และความต้องการเจริญเติบโต สืบเนื่องจากการตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลมีความแตกต่างกัน ในกรณีที่แรงผลักดันส่วนบุคคลในการตอบสนองต่อความต้องการดำรงชีพ เป็นผลมาจากปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน เช่น เพศ สุขภาพ ครอบครัว การศึกษา รายได้ ภาระหนี้สิน เป็นต้น ซึ่งมีอิทธิพลให้บุคคลแสวงหาปัจจัยในการดำรงชีพและความมั่นคงในชีวิตให้ได้รับการตอบสนอง เช่นเดียวกันกับกรณีด้านความต้องการเจริญเติบโตเป็นระดับความต้องการที่สูงสุดและต้องอาศัยศักยภาพส่วนบุคคล ในการผลักดันให้ได้รับการตอบสนอง ความต้องการในด้านดังกล่าว เช่น ความถนัดชำนาญพิเศษ ตำแหน่งงานหรืออาชีพที่ได้ปฏิบัติ เป็นต้น เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า ความก้าวหน้า และการประสบความสำเร็จในเป้าหมายส่วนบุคคล ในขณะที่ความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึง ความต้องการความผูกพันและการยอมรับทางสังคมของบุคคล เป็นผลมาจากมาจากปัจจัยทางสังคมของบุคคล เช่น การรวมกลุ่มทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่ตนเองได้มีบทบาท เป็นต้น (Porter, Bigley and Steers, 2003) ซึ่งขึ้นอยู่กับทุนทางสังคมของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุที่สะท้อนถึงความต้องการที่แตกต่างกันทั้งสามด้านนี้ จึงมาจากความแตกต่างกันของปัจจัยส่วนบุคคลที่จะผลักดันให้ความต้องการได้รับการตอบสนอง เช่น บุคคลที่มีรายได้ไม่เพียงพอย่อมมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากต้องการดำรงชีพ เป็นต้น หากบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการแล้วย่อมไม่เกิดแรงขับหรือแรงผลักดันในการมุ่งตอบสนองความต้องการในด้านที่บรรลุผล

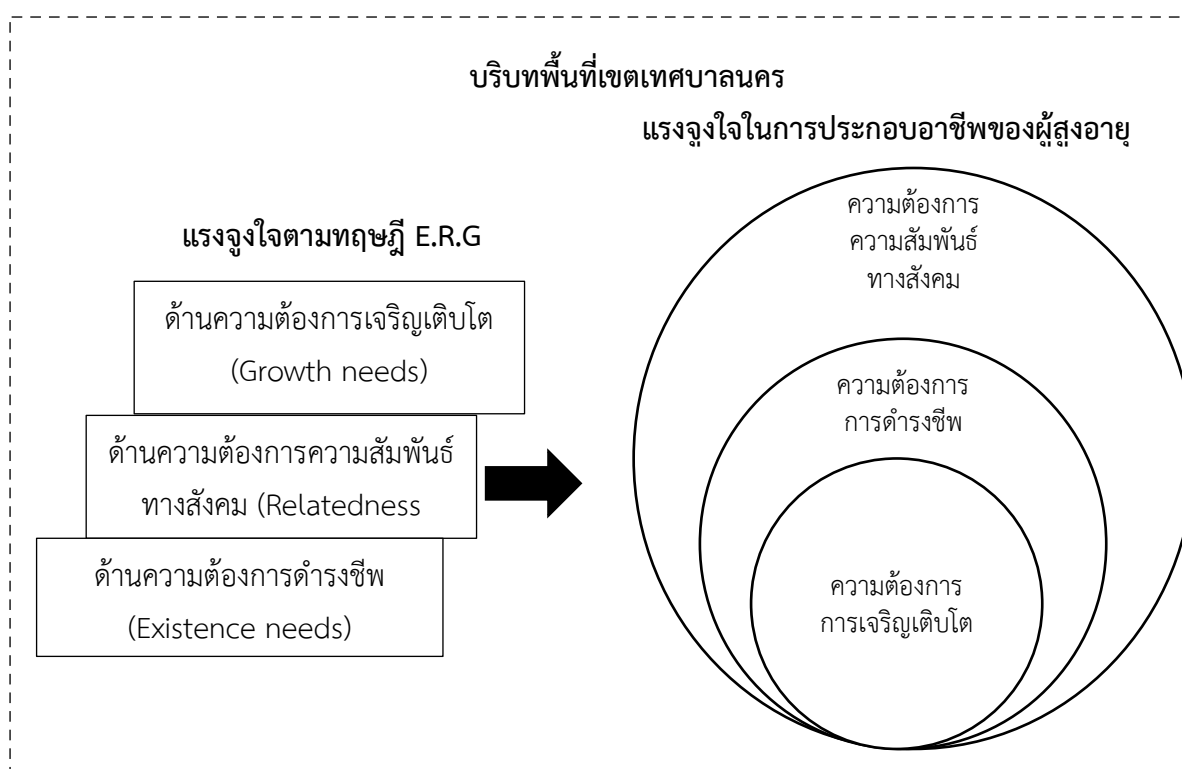
และประเด็นสุดท้ายแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งประกอบด้วยสองแนวทาง คือ แนวทางแรกการสร้างความสะดวกในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ ข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวทางในการเสริมแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพนั้น ควรมีการบูรณาการการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุทุกผ่านส่วนอย่างมีส่วนร่วม และแนวทางที่การขยายเวลาเกษียณการทำงานของผู้สูงอายุ โดยกำหนดกฎหมาย ระเบียบการ ข้อบังคับ และกติกาที่เอื้อต่อผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานสามารถทำงานได้ต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุของไทย กระทรวงแรงงานถือเป็นหน่วยงานหลักที่ผลักดันการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยมีนโยบายในการขับเคลื่อนการส่งเสริมและขยายโอกาสด้านอาชีพและทำงานของผู้สูงอายุ โดยเป็นนโยบายเน้นหนักในช่วงปีพ.ศ. 2561-2562 จึงเกิดโครงการที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนวทางทั้งสองนี้ คือ 1) การรวบรวมข้อมูลผู้เกษียณอายุราชการจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 30 แห่ง ซึ่งเกษียณในระดับเทียบเท่าตำแหน่งอำนวยการต้นขึ้นไป โดยจำแนกตามทักษะและประสบการณ์ ตั้งแต่ปี 2556-2559 ภาคราชการ และรัฐวิสาหกิจ 2) โครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ โดยสำรวจและจัดทำทะเบียนของผู้สูงอายุที่ต้องการประกอบอาชีพ และนายจ้างหรือสถานประกอบการที่ต้องการจ้างผู้สูงอายุเข้าทำงาน พร้อมทั้งส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังเน้นความสำคัญในการสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและสนับสนุนการสร้างคลังปัญญาในท้องถิ่น ให้ผู้สูงอายุมีงานทำมีรายได้ 3) โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพที่เหมาะสม โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (life-long learning) กิจกรรมฝึกอาชีพและทักษะที่เหมาะสมในการทำงานแก่ผู้สูงอายุ (กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน, 2561)

และข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ งานวิจัย ปวีณา แจ่มประจักษ์ (2564) ที่ระบุว่าภาครัฐควรมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานสูงอายุและส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยกำหนดลักษณะงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าทำงานอย่างมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในองค์กร

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกนั้น ไม่ได้เรียงตามลำดับขั้นความต้องการขั้นพื้นฐานตามทฤษฎีความต้องการ E.R.G ของ Alderfer (อ้างใน สมยศ นาวิการ, 2540) ที่อธิบายว่า เมื่อความต้องการขั้นต้นได้รับการตอบสนองบุคคลจะเคลื่อนสู่ความต้องการในขั้นสูงต่อไป จากความต้องการดำรงชีพ ความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และความต้องการเจริญเติบโต แต่ข้อค้นพบจากการวิจัยสะท้อนว่าผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการเจริญเติบโต ด้านความต้องการในการดำรงชีพ และด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าและการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเองเป็นลำดับแรก เนื่องจากยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านดังกล่าวโดยปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพทั้งสามด้านมีความแตกต่างกันนั้น มาจากความแตกต่างทางด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ จึงทำให้แนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกมุ่งไปที่การตอบสนองความต้องการเจริญเติบโต

ภาพที่ 2 ลำดับขั้นแรงจูงในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ 393 ราย ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่าระดับแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุภาพรวมในแต่ละด้าน ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากความต้องการในการเจริญเติบโต ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.96 รองลงมาคือแรงจูงใจสืบเนื่องจากความต้องการในการดำรงชีพ ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.72 และมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.29 ตามลำดับ ซึ่งไม่ได้เรียงตามความต้องการขั้นพื้นฐานไปสู่

ความต้องการลำดับที่สูงขึ้น โดยข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ พบว่า จากการพิจารณาผลการศึกษาที่แสดงค่าเฉลี่ยในแต่ละด้าน สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของเกิดจากความตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง และมีทัศนคติต่อการดำรงชีพในลักษณะที่พึ่งพิงตนเอง โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความต้องการในการเจริญเติบโต ซึ่งเป็นความต้องการความก้าวหน้าและการยอมรับนับถือทั้งจากตนเองและจากผู้อื่น และผลการศึกษาด้านความต้องการในการดำรงชีพที่มีค่าเฉลี่ยสูงในแต่ละรายการ

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ คือ สถานภาพส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สภาวะสุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ ความถนัดชำนาญพิเศษ ส่งผลให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการเจริญเติบโตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เนื่องจากศักยภาพส่วนบุคคลของผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกันส่งผลให้ทัศนคติที่มีต่อการประกอบอาชีพและการประเมินตนเองแตกต่างกัน ในขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ปัจจุบัน ต่อเดือน ภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือน ภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือน ทรัพย์สินที่ครอบครอง เป็นปัจจัยที่ทำให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งสามด้านดังกล่าวมีความแตกต่างกัน โดยปัจจัยตัวแปรต้นที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจที่มีความแตกต่างกันของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน สำหรับสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิกเป็นปัจจัยที่ทำให้แรงจูงใจของผู้สูงอายุทั้งแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งสามด้านดังกล่าวมีความแตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มทางสังคมมีผลต่อการสร้างเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ

ในการศึกษาวิจัยประเด็นแนวทางการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนภาครัฐและตัวแทนผู้สูงอายุ โดยเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเป็นสองแนวทาง คือ การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ และการขยายเวลาเกษียณการทำงานของผู้สูงอายุ ข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวทางในการเสริมแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพนั้น ควรมีการบูรณาการการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุทุกภาคส่วนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ข้อเสนอแนวทางการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และแนวทางในการขยายเวลาเกษียณสำหรับผู้ทำงานในระบบราชการกำหนดกฎหมาย ระเบียบการ ข้อบังคับ และกติกาที่เอื้อต่อผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานสามารถทำงานได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐได้แก่ กระทรวงแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคเอกชน ควรกำหนดนโยบาย มาตรการ และโครงการที่บูรณาการความร่วมมือกันในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุทั้งในระบบและนอกระบบ โดยอาชีพดังกล่าวควรสอดคล้องกับความต้องการและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ จากการพิจารณาจากความรู้และความชำนาญของผู้สูงอายุ

1.2 ควรมีนโยบายและโครงการจัดตั้งศูนย์การส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทัศนคติในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ รวมถึงกระตุ้นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง จากการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการเสริมสร้างอาชีพที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในยุคดิจิทัล

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2558). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558*. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th/know/2/67>.
- _____. (2562). *ข้อมูลสถิติจำนวนผู้สูงอายุประเทศไทย ปี 2562*. สืบค้นจาก <https://ltc-older.dop.go.th/th/know/1/120>.
- กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน. (2561). *การส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุไทยและนานาชาติ*. สืบค้นจาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/lmia_th/7ab1c14b2082216c6c3ea5100c73408a.pdf.
- ณัฐหทัย นิรัตติชัย. (2561). ผู้สูงอายุไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 1(1), 107-116.
- เทศบาลนครพิษณุโลก. (2560). *ยุทธศาสตร์ 10 ปี สังคมสูงวัยเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก*. สืบค้นจาก https://1drv.ms/b/c/3559376c1ac7d8cf/Ec_YxxpsN1kkgDUPBAAAAABYuZHUQXLABteRG_1hSjOpQ?e=6d8ZWz.
- ปวีณา แจ่มประจักษ์. (2564). การจ้างงานผู้สูงอายุในสังคมไทย: องค์ความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัยจากฐานข้อมูลปริญญาณพนธ์. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 8(10), 100-112.
- ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน, นิศาชล รัตนมณี และ ประสพชัย พสุนนท์. (2561). ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลแหลมใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม : งานวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 11(2), 3280-3294.
- วิลาสินี ยนต์วิทย์. (2561). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนาวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 13(2), 104-116.
- วีรวรรณ แก้วใส. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำงานต่อในระบบราชการของข้าราชการที่ใกล้เกษียณอายุราชการ. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- สมยศ นาวิการ. (2540). *การบริหารและพฤติกรรมองค์กรการ*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- สำนักงานสถิติจังหวัดพิษณุโลก. (2562). *สรุปสถานการณ์ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2562*. สืบค้นจาก <https://phitsanulok.nso.go.th/images/attachment/elder-article.pdf>.
- สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย*. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1617171499-823_0.pdf.
- สุขมา อรุณจิต. (2563). *แรงงานผู้สูงอายุ: อนาคตช่วงวัยกับความไม่เป็นธรรมทาง*. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1614859657-600_0.pdf.
- Fasbender, U., Deller, J., Wang, M., & Wiernik, B. M. (2014). Deciding whether to work after retirement: The role of the psychological experience of aging. *Journal of Vocational Behavior*, 84(3), 215-224.
- Porter, L. W., Bigley, G. A., & Steers, R. M. (2003). *Motivation and Work Behavior*. (7th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper. & Row.

The Influence of Work Motivation Affecting to Work Efficiency of Regional Personnel in The National Broadcasting and Telecommunication Commission

Supalada Tantara^{1*} Nalinchat Tharasiriwiraphat² and Chomkhwan Suphasirikitcharoen²

¹ Master of Business Administration, Thonburi University, Lamphun Campus, Thailand

² Faculty of Business Administration, Thonburi University, Lamphun Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Supaladayok320@gmail.com

ABSTRACT

The research article aims to study (1) the motivation for work and the performance efficiency of personnel in the regional affairs sector, and (2) the motivation for work that affects the performance efficiency of personnel in the regional affairs sector of the National Broadcasting and Telecommunications Commission. The population used in the research consists of 524 personnel from the regional affairs sector of the National Broadcasting and Telecommunications Commission, selected through a specific sampling method. The research instrument used is a questionnaire, which has a reliability value of 0.989. The statistical methods used for data analysis include frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results of the study reveal that 1) the overall motivation for work of personnel in the regional affairs sector of the National Broadcasting and Telecommunications Commission has an average opinion rating at the highest level, and the overall performance efficiency also has an average opinion rating at the highest level. 2) The motivation for work and performance efficiency of personnel in the regional affairs sector of the National Broadcasting and Telecommunications Commission include aspects of personal well-being, responsibility, achievement in work, supervision and control, career advancement, policies and administration, job characteristics, and relationships with colleagues, all of which are statistically significant at the 0.05 level. The motivational variables can collectively explain 80.50% of the performance efficiency.

Keywords: Work Motivation, Work Efficiency, Work Satisfaction, Office of The NBTC

อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ศุกลดา ตันเถระ^{1*} นลินฉัตร ธราลวีร์ภัทร² และ จอมขวัญ ศุภศิริกิจเจริญ²

¹ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธนบุรี วิทยาเขตลำพูน ประเทศไทย

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี วิทยาเขตลำพูน ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Supaladayok320@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) แรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค และ (2) แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค ของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ จำนวน 524 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.989 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า 1) แรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการบังคับบัญชาและควบคุมดูแล ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านลักษณะงาน และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรแรงจูงใจสามารถร่วมกันอธิบายประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ได้เท่ากับร้อยละ 80.50

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการทำงาน, ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, ความพึงพอใจในการทำงาน, สำนักงาน กสทช.

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีการสื่อสารก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การค้นคว้าหาข้อมูลและการเชื่อมต่อระหว่างผู้คนทำได้สะดวกมากขึ้น โดยมีอินเทอร์เน็ตและสื่อดิจิทัลเป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลัก การสื่อสารในโลกดิจิทัลไม่เพียงแต่เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลอย่างรวดเร็ว แต่ยังมีผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสาธารณสุข การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับสิ่งแวดล้อมช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสร้างสมดุลที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy: DE) ที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงกระบวนการทางธุรกิจและเพิ่มประสิทธิภาพเศรษฐกิจของประเทศ การสร้างรากฐานเศรษฐกิจดิจิทัลต้องอาศัยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและการเชื่อมต่อที่มีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายโทรคมนาคมได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ในอัตราค่าบริการที่เหมาะสม (กรมประชาสัมพันธ์, 2567)

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีอำนาจในการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุและกำกับดูแลกิจการกระจายเสียง โทรทัศน์ และโทรคมนาคม ตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังรับผิดชอบการตรวจสอบการใช้คลื่นความถี่ การออกใบอนุญาต และการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงการส่งเสริม

สิทธิของประชาชนและการรับเรื่องร้องเรียน เพื่อให้บริการอย่างทั่วถึงและมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ กสทช. มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงบริการได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งจะสนับสนุนการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตามวิสัยทัศน์ขององค์กรในการเป็นผู้นำก้าวก้าวและชั้นนำระดับสากล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2557) บุคลากรของสำนักงาน กสทช. จึงมีบทบาทสำคัญ และมีจำนวนมากในการดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมถึงให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าประสงค์ขององค์กร ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการวิทยุคมนาคม ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีบุคลากร และในหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญระดับประเทศจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญสูง และเท่าทันเทคโนโลยีการสื่อสารในโลกดิจิทัล และมีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น ทั้งนี้องค์กรกำหนดไว้ 5 ปี ให้บุคลากรของสำนักงาน กสทช. เป็นผู้มีศักยภาพที่มีความเชี่ยวชาญสูงในยุคดิจิทัล ตามแผนบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสำนักงาน กสทช. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2567) เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ การบริหาร และพัฒนาทรัพยากรบุคคล ตามแผนงบประมาณ ปี พ.ศ. 2567 ของสำนักงาน กสทช. ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนสรรหาและแต่งตั้ง ส่วนประเมินผลการปฏิบัติงานและฐานข้อมูลส่วนสวัสดิการและพนักงานสัมพันธ์ ส่วนวินัยและกฎระเบียบ ส่วนพัฒนาองค์กร ส่วนบูรณาการและอำนวยการ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แรงจูงใจมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงาน โดยองค์กรที่สร้างแรงจูงใจให้พนักงานจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและคุณภาพในการทำงาน (กิตติวัฒน์ ฅมยา, 2553) การสร้างขวัญกำลังใจสามารถเพิ่มผลผลิตได้ นอกจากนี้การสนับสนุนสวัสดิการที่เพียงพอช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตและขวัญกำลังใจในการทำงาน ส่งผลให้เกิดการร่วมมือและความคิดสร้างสรรค์ในองค์กร โดยผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และวิสัยทัศน์เพื่อสร้างอิทธิพลและความสามัคคีในทีม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในการทำงาน (สุขญา โกลลวนิช, 2563) หากบุคลากรมีเจตคติในทางลบหรือขาดแรงจูงใจ จะส่งผลกระทบต่อความรับผิดชอบและประสิทธิภาพในการทำงาน (กฤตภาคิน มิ่งโสภา และ ณกมล จันทรโสม, 2564) ดังนั้น การที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งมีผลกำไรที่ดีตามเป้าหมายที่วางไว้นั้น ผลการปฏิบัติงานต้องมีประสิทธิภาพพิจารณาจากงานต้องมีคุณภาพและมาตรฐาน ค่าใช้จ่ายในการบริหารน้อยที่สุด และผลการปฏิบัติงานต้องมีคุณภาพที่ดี ทั้งนี้ประสิทธิภาพปฏิบัติงานเป็นตัวชี้วัดความสามารถในการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างคุ้มค่าเพื่อบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร องค์กรควรมีความสามารถในการใช้กลยุทธ์ เทคนิควิธี และเทคโนโลยี วิธีทำงานที่เหมาะสมอันจะก่อให้เกิดคุณภาพที่สูงขึ้น

นโยบายการบริหารเพื่อขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงาน กสทช. ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2565-2570) มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะขององค์กรให้สูงขึ้นและก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ โดยบุคลากรในสายงานกิจการภูมิภาคมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแล ควบคุมการปฏิบัติงาน รวมถึงการออกใบอนุญาต บังคับใช้กฎหมาย และตรวจสอบการกระทำผิดในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังส่งเสริมสิทธิและรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและแรงจูงใจในการทำงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร ซึ่งจะช่วยให้สำนักงาน กสทช. สามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ โดยผลการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้สามารถนำเสนอผู้บริหารเพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาบุคคลของสำนักงาน กสทช. ให้มีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตอบสนองต่อเป้าหมายการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ตามแผนยุทธศาสตร์สำนักงาน กสทช.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ จำนวน 524 คน (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2567)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม บุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ข้อมูลจากส่วนประสานงานและกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน รายได้ ภาคที่รับผิดชอบ และอายุการทำงานมีลักษณะคำถามในแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list)

ส่วนที่ 2 แรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ตามทฤษฎีสองปัจจัยของ (Herzberg, 1959) โดยในแบบสอบถามแรงจูงใจในการทำงาน ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ดังนี้ ปัจจัยจูงใจ ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่ ความรับผิดชอบ และปัจจัยค้ำจุน ได้แก่ เงินเดือนและสวัสดิการ โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สถานะของอาชีพ นโยบายการและบริหารงาน สภาพแวดล้อมการทำงาน ความเป็นอยู่ส่วนตัว ความมั่นคงในการทำงาน การบังคับบัญชาและควบคุมดูแล โดยมีลักษณะคำถามในแบบสอบถามเป็นแบบสเกลการให้คะแนน ประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของ Likert's Scale

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพ ด้านปริมาณ ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย มีลักษณะคำถามในแบบสอบถามเป็นแบบสเกลการให้คะแนน ประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของ Likert's Scale

โดยเกณฑ์การให้คะแนนในส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 ดังนี้

คะแนน	5	ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด
คะแนน	4	ระดับความคิดเห็นด้วยมาก
คะแนน	3	ระดับความคิดเห็นด้วยปานกลาง
คะแนน	2	ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย
คะแนน	1	ระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบปลายเปิด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จากการทดลอง (Try Out) กับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ไม่น้อยกว่า 30 คน นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรง หรือค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ของแบบสอบถามด้วย Reliability Analysis เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามได้ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค แอลฟา เท่ากับ 0.989 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือ ยอมรับได้ (Cronbach, 1984)

3. สมมติฐานการวิจัย

แรงจูงใจในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ จำนวน 524 ราย โดยผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถาม ออนไลน์และรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือน ตุลาคม 2567 ถึง เมษายน 2568 หลังจากนั้นนำมาตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของแบบสอบถาม และนำข้อมูลมาลงรหัสตัวเลขสำหรับการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติคอมพิวเตอร์ตามเกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละส่วน

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิด และทฤษฎี จากหนังสือ บทความ วิชาการ ผลงานวิจัยที่ทำการศึกษามาก่อนแล้ว และการค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย การสร้างเครื่องมือ และอ้างอิงในการเขียนสรุปผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

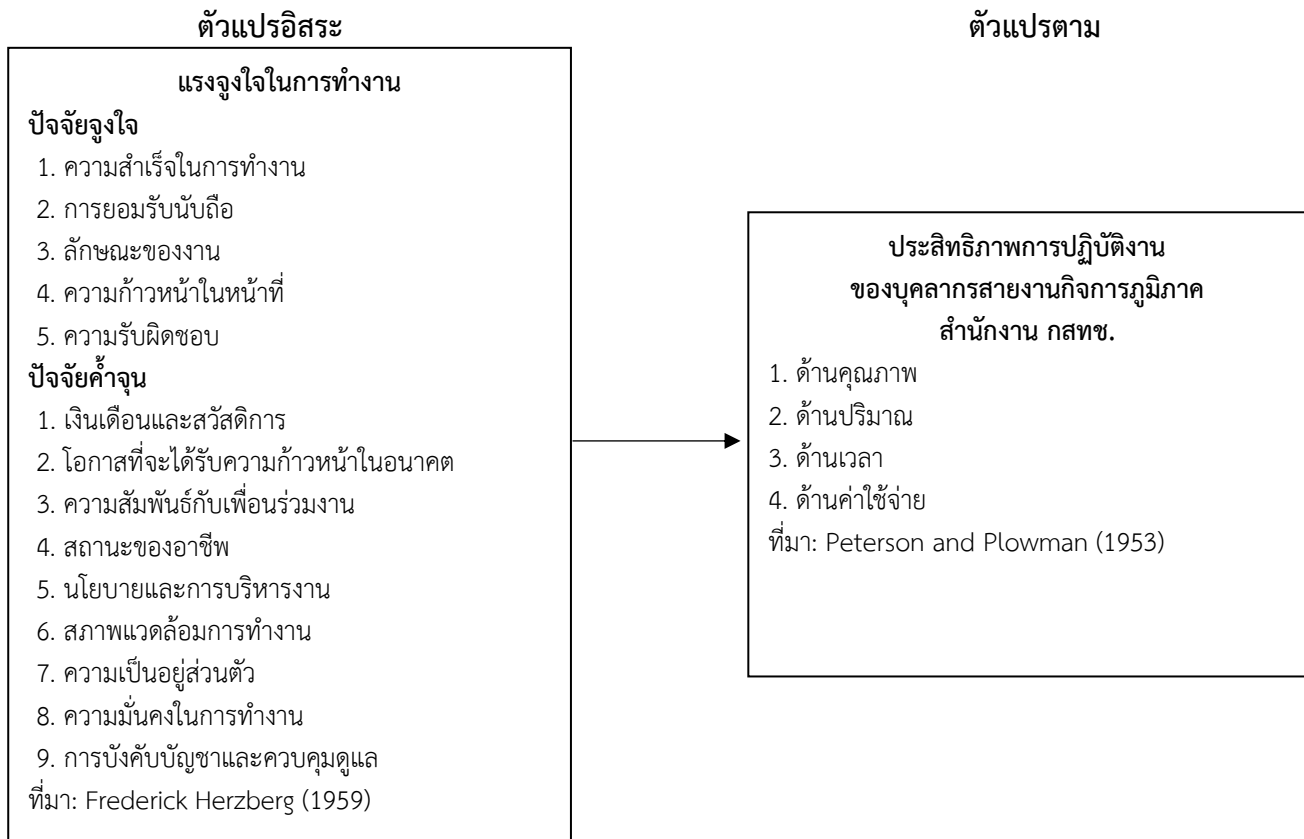
การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) ประกอบด้วย ร้อยละ (Percentage) และความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี แรงจูงใจในการทำงานตามแนวคิดของ Herzberg (1959) และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามแนวคิดของ Peterson & Plowman (1953) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดกรอบงานวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ จากประชากร คือ บุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สำนักงาน กสทช. จำนวน 524 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 307 คน คิดเป็นร้อยละ 58.60 อายุอยู่ในช่วง 31 – 40 ปี จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 สถานภาพโสด จำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 50.60 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,000 - 40,000 บาท ต่อเดือน จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 27.90 เป็นพนักงานปฏิบัติการระดับสูง จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 33.80 มีอายุการทำงานส่วนใหญ่มีอายุการทำงาน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 และสังกัดที่ปฏิบัติงาน สำนักงาน กสทช. ภาค 3 จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 27.90

1. แรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ระดับปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.40 แสดงให้เห็นว่าในภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามมีแรงจูงใจในการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย ด้านความสำเร็จในการทำงาน อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.40) รองลงมาคือ ความรับผิดชอบ อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.46) ด้านการยอมรับนับถือ อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.49) ด้านลักษณะของงาน อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.51) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.65) ตามลำดับ และปัจจัยค้ำจุน ประกอบด้วย ด้านสถานะของอาชีพ อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.41) รองลงมาคือ ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.46) ด้านความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.47) ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.45) ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.52) ด้านนโยบายและการบริหารงาน อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.51) ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.55) ด้านการบังคับบัญชาและควบคุมดูแล อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.69) และด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต อยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.61) ตามลำดับ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์โดยสถิติค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสำคัญของแรงจูงใจในการทำงาน ในภาพรวม

แรงจูงใจในการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ	ลำดับ
ปัจจัยจูงใจ				
ด้านความสำเร็จในการทำงาน	4.71	0.40	มากที่สุด	1
ด้านการยอมรับนับถือ	4.55	0.49	มากที่สุด	3
ด้านลักษณะของงาน	4.53	0.51	มากที่สุด	4
ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่	4.37	0.65	มากที่สุด	5
ด้านความรับผิดชอบ	4.60	0.46	มากที่สุด	2
ปัจจัยค้ำจุน				
ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ	4.62	0.52	มากที่สุด	5
ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต	4.43	0.61	มากที่สุด	9
ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	4.65	0.45	มากที่สุด	4
ด้านสถานะของอาชีพ	4.69	0.41	มากที่สุด	1
ด้านนโยบายและการบริหารงาน	4.59	0.51	มากที่สุด	6
ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน	4.52	0.55	มากที่สุด	7
ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว	4.68	0.46	มากที่สุด	2
ด้านความมั่นคงในการทำงาน	4.66	0.47	มากที่สุด	3
ด้านการบังคับบัญชาและควบคุมดูแล	4.45	0.69	มากที่สุด	8
ค่าเฉลี่ยรวม	4.57	0.40	มากที่สุด	

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์โดยสถิติค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสำคัญประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ในภาพรวม

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ	ลำดับ
ด้านคุณภาพ	4.67	0.46	มากที่สุด	2
ด้านปริมาณ	4.65	0.45	มากที่สุด	3
ด้านเวลา	4.70	0.42	มากที่สุด	1
ด้านค่าใช้จ่าย	4.64	0.51	มากที่สุด	4
ค่าเฉลี่ยรวม	4.66	0.40	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.40 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านเวลา ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.42) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.46) ด้านปริมาณงาน ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.45) และ ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่าย ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.51) ตามลำดับ

2. แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ผู้วิจัยได้จัดทำการศึกษาตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขทางสถิติก่อนที่จะทำการการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ (MRA) ผลการทดสอบมีดังต่อไปนี้

การทดสอบการแจกปกติของข้อมูล โดยตัวแปรทุกตัวแปรอยู่ในขอบเขตที่ยอมรับได้ คือ ค่าความเบ็น้อยกว่า 3.0 และ ค่าความโด่งน้อยกว่า 10 (Kline R.B., 2015) ซึ่งเหมาะสมและเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติ

การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระ พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.337 ถึง 0.756 ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์ไม่เกิน 0.80 จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity หรือ แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง เป็นไปตามเงื่อนไขการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (MRA)

การทดสอบความเป็นอิสระของค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรอิสระต่อกันซึ่งจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน พิจารณาค่า Durbin-Watson เท่ากับ 1.883 ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 1.50 – 2.50 แสดงถึงค่าความคลาดเคลื่อนมีความเป็นอิสระต่อกัน ไม่เกิดปัญหา Autocorrelation (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2555) ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ พิจารณาค่า Tolerance ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง และพิจารณาที่ค่า VIF มีค่าน้อยกว่า 5 แสดงว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีความเป็นอิสระต่อกันไม่มีความสัมพันธ์กันมากเกินไป ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity (James et al., 2013)

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ($\beta = 0.355$) มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ($\beta = 0.257$) ความสำเร็จในการทำงาน ($\beta = 0.199$) ด้านการบังคับบัญชาและควบคุมดูแล ($\beta = -0.146$) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ($\beta = -0.139$) ด้านนโยบายและการบริหารงาน ($\beta = 0.137$) ด้านลักษณะงาน ($\beta = 0.123$) และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ($\beta = 0.099$) ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่แปรอิสระ ได้แก่ สถานะของอาชีพ ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ความมั่นคงในการทำงาน โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต การยอมรับนับถือ และสภาพแวดล้อมการทำงาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ตามตารางที่ 3

การวิเคราะห์ครั้งนี้มีตัวแปรที่มีอิทธิพลทางลบ ได้แก่ ด้านการบังคับบัญชาและควบคุมดูแล และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ดังนี้ การบังคับบัญชาและควบคุมดูแลเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติลดลง และมีความก้าวหน้าในหน้าที่เพิ่มขึ้น มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติลดลง

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานทั้งหมดร่วมกันอธิบายต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ คิดเป็นร้อยละ 80.50 ($R^2 = 0.805$)

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value	Tolerance	VIF
	B	Std. Error	Beta				
(Constant)	0.019	0.112		0.171	.864		
ความสำเร็จในการทำงาน	0.200	0.029	0.199	6.877	.000*	0.457	2.186
การยอมรับนับถือ	-0.018	0.025	-0.022	-0.711	.477	0.407	2.457
ลักษณะของงาน	0.098	0.027	0.123	3.597	.000*	0.326	3.064
ความก้าวหน้าในหน้าที่	-0.086	0.021	-0.139	-4.147	.000*	0.338	2.955
ความรับผิดชอบ	0.223	0.027	0.257	8.168	.000*	0.386	2.592
เงินเดือนและสวัสดิการ	0.042	0.025	0.054	1.656	.098	0.358	2.792
โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต	0.020	0.026	0.031	0.775	.439	0.239	4.192
ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	0.088	0.027	0.099	3.227	.001*	0.403	2.481
สถานะของอาชีพ	0.061	0.034	0.062	1.814	.070	0.328	3.052
นโยบายและการบริหารงาน	0.108	0.026	0.137	4.092	.000*	0.340	2.939
สภาพแวดล้อมการทำงาน	-0.009	0.022	-0.012	-0.398	.691	0.431	2.320
ความเป็นอยู่ส่วนตัว	0.310	0.029	0.355	10.743	.000*	0.349	2.863
ความมั่นคงในการทำงาน	0.041	0.031	0.047	1.324	.186	0.299	3.342
การบังคับบัญชาและควบคุมดูแล	-0.086	0.017	-0.146	-4.984	.000*	0.448	2.234

$R = 0.897$, $R^2 = 0.805$, Adjusted $R^2 = 0.800$, $F = 150.408$

หมายเหตุ: Sig. = 0.000* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษา แรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

แรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาคมีความรู้สึกที่สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ มีนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ นโยบาย และแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ และสื่อสารอย่างชัดเจน มีการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ผู้บังคับบัญชาให้การ

ช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ทำให้บุคลากรสายงานกิจการภูมิภาคมีความสามารถทำงานตามที่ได้รับมอบหมายสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายของสายงานและองค์กร สามารถในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนมีการทำงานร่วมกันเป็นทีม และได้รับการยอมรับ ยกย่องจากองค์กร จึงทำให้บุคลากรรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จ สำหรับด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล บุคลากรสายงานกิจการภูมิภาคมีความรู้ดีกว่าด้านเงินเดือนและสวัสดิการ การประเมินผลการปฏิบัติงานงานมีความชัดเจนและเป็นธรรม มีความมั่นคงในตำแหน่งงานและชีวิต จึงทำให้มีความพึงพอใจในงาน และจะทำงานจนกว่าจะเกษียณ อีกทั้งบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาคมีความเชื่อมั่นต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจของ Herzberg (1959) กล่าวว่า แรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลรู้สึกพึงพอใจในการทำงานและส่งผลต่อการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) ที่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ แต่ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นได้ เป็นปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง และแนวคิดของ ธนาทิพย์ ขวัญทอง (2566) กล่าวว่า องค์ประกอบของแรงจูงใจในการทำงานที่สำคัญและเป็นปัจจัยที่จูงใจให้บุคลากรเกิดความสุขในการปฏิบัติงาน เมื่อบุคลากรนั้นได้รับการตอบสนองความต้องการด้วยปัจจัยที่ดีสามารถช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงปัจจัยค้ำจุนเป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน เกิดความไม่พอใจสุขช่วยปรับเปลี่ยนให้ทัศนคติของบุคลากรที่ไม่อยากทำงานกลับมาสู่ความพึงพอใจและความพร้อมที่จะทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัย ปรีณดา ปันหล้า, อศินีย์ ณ น่าน และศศิชา วงศ์ไชย (2566) พบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อแรงจูงใจในการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ด้านคุณภาพบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค มีความรู้ความเข้าใจ สามารถแก้ไขปัญหางานได้เป็นอย่างดี ทำให้ผลงานเป็นไปตามมาตรฐาน ด้านปริมาณงานบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาคมีการบริหาร จัดการปริมาณงาน ปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนด ทั้งนี้ปริมาณงานที่รับผิดชอบมีความเหมาะสม ด้านเวลา กรณีทำงานที่รับผิดชอบไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนดจะใช้เวลาวางชดเชยและรีบดำเนินการ มีการวางแผนเวลาในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานเสร็จตามเวลาที่กำหนด ด้านค่าใช้จ่าย มีการวางแผนนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดความคุ้มค่า ช่วยองค์กรในการประหยัดค่าใช้จ่าย เบิกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับงานอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Peterson & Plowman (1953) กล่าวว่า องค์ประกอบของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ คุณภาพ ปริมาณ เวลา และค่าใช้จ่าย ในการดำเนินงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒน์ภูมิ ภู่วฒนวนิชย์ (2564) พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านเวลา ด้านคุณภาพภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งนภา ฮวบสวรรค์ (2567) ที่พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านเวลา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. จากผลการศึกษาปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ที่พบว่า แรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความรับผิดชอบ ความสำเร็จในการทำงาน ด้านการบังคับบัญชา และควบคุมดูแล ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านลักษณะงาน และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ มีความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ดี มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี มีความมั่นคงในตำแหน่งงานและชีวิต สามารถจัดการบริหารเวลาได้ระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวจึงทำให้มีความพึงพอใจในงาน ทำให้สามารถทำงานตามที่ได้รับมอบหมายสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมาย สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และรับผิดชอบในงาน แลพเชื่อมั่นต่อองค์กร รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จและเป็นการสำคัญในการขับเคลื่อนเป็นองค์กรกำกับดูแลชั้นนำในระดับสากล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีณดา ปันหล้า, อศินีย์ ณ น่าน และศศิชา วงศ์ไชย (2566) พบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาทิพย์ ขวัญทอง (2566) พบว่า ปัจจัยความสำเร็จ

ในการทำงาน ลักษณะงาน และความก้าวหน้าในหน้าที่งานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากผลการศึกษาที่พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลทางลบ ดังนี้ ด้านบังคับบัญชาและควบคุมดูแลเพิ่มขึ้น มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหากผู้บังคับบัญชามีการมอบหมายหมายที่สำคัญและมีความท้าทายเพิ่มขึ้นย่อมทำให้พนักงานต้องมีความรับผิดชอบในงานนั้นมากขึ้นจนเกิดความกดดัน และหากการบังคับบัญชาในรูปแบบควบคุมอย่างใกล้ชิดจนพนักงานรู้สึกอึดอัดก็ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานลดลง และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่เพิ่มขึ้น มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติลดลง อาจเป็นเพราะบุคลากรของสำนักงาน กสทช. ที่ได้รับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานงานพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง มีความก้าวหน้าในหน้าที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันความรับผิดชอบในตำแหน่งงานใหม่นั้นก็เพิ่มขึ้นตาม แต่การรับผิดชอบงานในหน้าที่ตำแหน่งที่สูงขึ้นหากบุคลากรขาดทักษะที่จำเป็นในตำแหน่งนั้น หรือรับแรงกดดันจากงานที่มีความรับผิดชอบมากขึ้นและมีบริหารจัดการเวลาและทีมงานได้ไม่ดีพอ ย่อมมีผลต่อประสิทธิภาพในประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานลดลง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาวิจัย อิทธิพลของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค ซึ่งให้เห็นว่า บุคลากรสายงานกิจการภูมิภาคมีความรู้สึกพอใจที่ได้ทำงานในองค์กร กสทช. และมีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถจัดการบริหารเวลาในการทำงานได้ดีโดยไม่มีผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวครอบครัว แสดงถึงบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค ขององค์กร กสทช. ให้ความสำคัญด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ความความสุขในการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานจำเป็นที่พนักงานจะต้องได้รับการตอบสนอง ทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งบุคลากรในสายงานกิจการภูมิภาคถือเป็นกำลังสำคัญหนึ่งในการขับเคลื่อนเป็นองค์กรกำกับดูแลขั้นนำในระดับสากล ผลการศึกษานี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และผลการวิจัยด้านความเป็นอยู่ได้สอดคล้องกับแผนบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสำนักงาน กสทช. ปี พ.ศ. 2567 ที่มุ่งเน้นการจัดการด้านอัตรากำลังอย่างเหมาะสม มีระบบค่าตอบแทนสวัสดิการที่เหมาะสมและเป็นธรรม สามารถดูแลรักษา และพัฒนาบุคลากรให้มีขีดความสามารถ ขณะเดียวกันบุคลากรมีความสุขกับการทำงาน สามารถถึงความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคลในการสร้างคุณค่าสูงสุดให้กับองค์กรได้อย่างเหมาะสม เพื่อตอบสนองต่อนโยบายบริหารและผลักดันการขับเคลื่อนองค์กรที่มีสมรรถนะสูง และก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ

การส่งเสริมความเป็นอยู่ส่วนตัวเพื่อประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาแรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ระดับแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สรุปผลการวิจัยได้ว่า ภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยจูงใจ ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความรับผิดชอบ ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงาน และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ตามลำดับ และปัจจัยค้ำจุน ได้แก่ ด้านสถานะของอาชีพ ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความมั่นคงในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการบังคับบัญชาและควบคุมดูแล และด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต ตามลำดับ

ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สรุปผลการวิจัยได้ว่า ภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเวลา รองลงมา ได้แก่ ด้านคุณภาพ ด้านปริมาณงาน และด้านค่าใช้จ่าย ตามลำดับ

ผลการศึกษาแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สรุปผลการวิจัยได้ว่า ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการบังคับบัญชาและควบคุมดูแล ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านลักษณะงาน และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าตัวแปรด้านการบังคับบัญชาและควบคุมดูแล และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ มีอิทธิพลในทางลบ แสดงถึง หากบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาคมีความรู้สึกรู้ว่าการบังคับบัญชาและควบคุมดูแลเพิ่มขึ้น และความก้าวหน้าในหน้าที่สูงขึ้น จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติลดลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์กรควรให้ความสำคัญความเป็นอยู่ของบุคลากรด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ผลกระทบของงานที่มีต่อชีวิตส่วนตัวและครอบครัว เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นที่พนักงานจะต้องได้รับการตอบสนอง หากองค์กรไม่มีให้หรือไม่เพียงพอจะทำให้พนักงานเกิดความไม่พอใจในการทำงาน เช่น จัดการบริหารเวลาระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวเพื่อไม่ให้อาชีพ การปฏิบัติงานมีผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวและครอบครัว และสร้างความเป็นอยู่ที่ดีด้วยการให้สวัสดิการที่สอดคล้องกับสถานะบุคคล เพื่อการสร้างความพอใจในการทำงานส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และบรรลุเป้าหมายขององค์กร

1.2 องค์กรควรมอบหมายงาน หน้าที่และความรับผิดชอบให้มีความเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถของบุคลากรแต่ละตำแหน่งจะทำให้สามารถการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความสามารถในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ให้อำนาจการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการวางแผน และแก้ไขปัญหา พร้อมหาวิธีป้องกันปัญหาในการทำงานการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความสามารถ และความรับผิดชอบงานด้วยตนเองย่อมทำให้พนักงานรู้สึกพึงพอใจและมีกำลังใจในการทำงาน

1.3 องค์กรควรสร้างความผูกพันให้บุคลากรรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จทั้งในสายงาน และการขับเคลื่อนภาระกิจขององค์กรไปสู่ความเป็นสากลในอนาคตโดยกระตุ้นให้ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ และฝึกการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในงานด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาที่พบว่า ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ น้อยที่สุด สำนักงาน กสทช. ควรให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมกับลักษณะงาน และมุ่งเน้นการส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี โดยการจัดให้มีพื้นที่ส่วนรวมที่มีลักษณะกึ่งทางการ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมให้บุคลากรของสำนักงานมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันพัฒนาเทคนิคตลอดจนการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการทำงาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ที่เป็นข้อมูลในเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น โดยการใช้วิธีสัมภาษณ์ สังเกตหรือการสนทนาแบบกลุ่ม

2.2 จากผลการศึกษาที่พบว่า ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวมีอิทธิพลมากที่สุด งานวิจัยครั้งต่อไปจึงควรขยายประเด็นการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพัน ทัศนคติต่อองค์กร ของบุคลากรสายงานกิจการภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เพื่อให้เห็นมุมมองด้านอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมไปสู่ความเป็นสากล

เอกสารอ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์. (2567). *เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy)*. สืบค้นจาก

<https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/31/iid/260369>.

กฤตภาคิน มิ่งโสภา และ ณกมล จันทร์สม. (2564). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน. *วารสารวิทยาการการจัดการปริทัศน์*, 23(2), 209-222.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2555). *การใช้ SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กิตติวัฒน์ ถมยา. (2553). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายกลยุทธ์และวางแผน สายออกบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทย. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ธนาทิพย์ ขวัญทอง. (2566). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

ปริญดา ปันหล้า, อศินีย์ ณ น่าน และ ศศิชา วงศ์ไชย. (2566). ปัจจัยจูงใจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในสำนักงานอัยการ ภาค 5. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(1), 143-156.

พัฒนภูมิ ภู่วณนิชัย. (2564). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสังกัดกองเทคนิค กองบิน 2 จังหวัดลพบุรี. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี).

รุ่งนภา ฮวบสรรค์. (2567). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการประปานครหลวง (สำนักงานประปา 18 สาขา). *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 10(2), 345-362.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2557). *ข้อมูลองค์กรเกี่ยวกับองค์กร*. สืบค้นจาก <https://www.nbtc.go.th/>.

_____. (2567). *แผนบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. สืบค้นจาก <https://www.nbtc.go.th/ITA.aspx>.

- สุขญา โคมลวานิช. (2563). องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 23. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- Cronbach, L. J. (1984). *Essential of Psychology Testing*. (4th ed.). New York: Harper & Row.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. (1959). *The Motivation to Work*. New York: John Willey & Sons.
- James, G., Witten, D., Hastie, T., & Tibshirani, R. (2013). *An introduction to statistical learning: with applications in R (Vol. 103)*. New York: Springer.
- Kline, R.B. (2015). *Methodology in the social sciences. In principle and Practice of Structural Equation Modeling*. (4th ed.). New York: Guilford Press.
- Peterson, E. & Plowman, E. G. (1953). *Business organization and management*. (3rd ed.). Homewood, Illinois: R.D. Irwin.

Cultural Capital Analysis of Ethnic Groups in Phetchabun Province

Phra Wutthipong Kittivanno^{1*} and Phraratphatcharathammeth¹

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phokhunphamuang Phetchabun Buddhist College, Thailand

* Corresponding author. E-mail: wutthipong.pho@mcu.ac.th

ABSTRACT

This research article aims to (1) explore and compile the cultural capital of ethnic groups in Phetchabun Province, (2) classify and categorize the cultural capital of ethnic groups in Phetchabun Province, and (3) develop and evaluate the learning outcomes of ethnic groups in Phetchabun Province. This research employs a mixed-methods approach, combining document research and action research. Data were collected through in-depth interviews with key informants, including 60 individuals involved with the cultural capital of ethnic groups and 60 heads of households representing the ethnic groups surveyed. The research tools included questionnaires and in-depth interview guides, with content analysis conducted through descriptive analysis. The findings of the study revealed that: 1) The exploration and compilation of cultural capital among ethnic groups lacked clarity, primarily relying on anecdotal sharing of ideas. The researcher needed to survey and compile data separately by village where the research was conducted. 2) The classification and categorization of tangible and intangible cultural capital required the researcher to employ brainstorming methods and focus group discussions, leading to a structured classification. 3) The development and evaluation of learning outcomes related to the cultural capital of ethnic groups in Phetchabun Province indicated that collaborative brainstorming provided knowledge about both tangible and intangible cultural capital, identifying what should be developed and what should not. This process would contribute to the development and evaluation of learning outcomes, reflecting the value of the community through the transition from traditional cultural capital to a changing era. The benefits of this research include its application for academic purposes, training to enhance knowledge about the cultural capital of ethnic groups, and its potential policy implications at the national level, such as presenting research findings to inform policy on the cultural capital of ethnic groups concretely.

Keywords: Analysis of Cultural Capital, Ethnic Groups, Phetchabun Province

การวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

พระวุฒิพงษ์ กิตติวัฒน์^{1*} และ พระราชพัชรธรรมเมธี¹

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พยุหยาเมือง เพชรบูรณ์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: wutthipong.pho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ (2) จำแนกจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ (3) พัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 60 คน และผู้ตอบแบบสอบถามเป็นตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ยังไม่มีความชัดเจน เพียงแต่เล่าสู่กันฟังจากแนวคิดสู่แนวคิด ผู้วิจัยจำเป็นต้องสำรวจและรวบรวมแยกตามหมู่บ้านที่ทำการวิจัย 2) การจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผู้วิจัยต้องจำแนกและจัดหมวดหมู่ โดยใช้วิธีระดมความคิด ประชุมกลุ่มย่อย สรุปผลการประชุม นำมาสู่การจำแนกและจัดหมวดหมู่ได้ 3) ผลการพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ช่วยกันระดมความคิด ให้ความรู้เกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ สิ่งไหนควรพัฒนา สิ่งไหนไม่ควรพัฒนา จะนำผลมาสู่การพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ได้ ตลอดทั้งพูดถึงทุนวัฒนธรรมจากเดิมสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าของชุมชนได้ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยนี้เพื่อนำไปการใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ การอบรมให้ความรู้ด้านทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ เช่น นำเสนอข้อมูลงานวิจัยในการกำหนดนโยบายด้านทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: วิเคราะห์ทุนวัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์, จังหวัดเพชรบูรณ์

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์หลายและมีเอกลักษณ์อัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตนเอง ทั้งภาษา ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ จะเห็นได้ว่าประเพณีและวัฒนธรรมมีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป แต่ประเพณีวัฒนธรรมบางกลุ่มยังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนไว้อย่างเหนียวแน่น แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะเด่นของกลุ่มที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตนเอง จะเห็นได้ว่าลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ ตลอดจนรูปร่างหน้าตาเหมือนกัน จะแตกต่างกันออกไปก็เรื่องของการทำงานถือสิ่งของของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ (จุฑาดี คงสุวรรณ และวรรณะ รัตนพงษ์, 2560)

ทุนวัฒนธรรม เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีตและมีค่าต่อมนุษย์และความต้องการของสังคมในปัจจุบัน นอกเหนือจากการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ เป็นทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม ซึ่งก็คือทุนการเงิน ทุนบริการในระบบทุนนิยมโลกปัจจุบันที่มีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมที่สื่อถึงนัยทางวัฒนธรรมฝังตัวอยู่ในสินค้าและบริการนั้น ทุนวัฒนธรรมจะปรากฏตัวในสามรูปแบบ คือ 1) เป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวคนหรือกลุ่มคน เช่น ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่ม ความเชื่อ 2) เป็นสิ่งที่ป็นรูปลักษณ์และเป็นตัวตน เช่น ภาพวาด เครื่องมือ อุปกรณ์ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ที่เป็น

มรดกโลก และ 3) ความเป็นสถาบัน เช่น กติกา การยอมรับที่หลาย ๆ คนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับในสถาบันกษัตริย์ วัด โรงเรียนทำให้เกิดความสามัคคี ประเพณี หรือกิจกรรมร่วมกันของสังคม (ณัฐชา ลีปัญญาพร และปริญญญา หุ่นโพธิ์, 2564)

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่เห็นได้เด่นชัดค้งเป็นงานทางด้านหัตถกรรมงานปักผ้าและเครื่องแต่งกาย แม้ในปัจจุบันชนเผ่าม้งจะมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองในพิธีหรือเทศกาลที่สำคัญเท่านั้น เช่น เทศกาลปีใหม่ม้ง พิธีการแต่งงาน การจัดการงานศพ การโยนลูกถ่วงเพื่อหาคู่รักของตนเอง ตลอดจนนำทุนวัฒนธรรมไปสู่การเป็นทุนวัฒนธรรมของที่เห็นเป็นสินค้าและสร้างคุณค่าต่อชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ของครอบครัวตัวเองได้ (อาชญ์บาร์มี มณีตระกูลทอง และคณะ, 2561)

อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นภูมิภาคที่มีลักษณะทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ อาศัยอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานทุนวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มและทุนวัฒนธรรม จะเห็นได้จากประเพณีวัฒนธรรมของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะมีทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันของการแต่งกาย บางประเพณีวัฒนธรรมอาจแยกไม่ออกว่าเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ใดเพราะมีการประยุกต์หรือผสมผสานกันอย่างลงตัว ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นประเพณีอันหนึ่งอันเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน กล่าวคือบรรพบุรุษทางสายเลือดซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่างหน้าตาเหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ยังคงทุนเดิมทางวัฒนธรรมหรือคงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เห็นเด่นชัดในปัจจุบันคือ กลุ่มชนชาวม้ง ซึ่งอยู่ที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น (กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวมา คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านเข็กน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านเล้าลือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านเพชรดำ นำข้อมูลในการศึกษาเรื่องทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยการสำรวจและรวบรวม นำมาสู่การจำแนกและจัดหมวดหมู่ สู่การพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ นำทุนวัฒนธรรมในอดีตมาสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน นำไปสู่การพัฒนาที่ชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเป็นารวิจัยเชิงผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อสำรวจและรวบรวมนำมาจำแนกจัดหมวดหมู่ และนำมาสู่การพัฒนาประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยโดยการแจกแบบสอบถาม ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์หัวหน้าครอบครัวในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จาก 3 กลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้วิธีเจาะจงหัวหน้าครอบครัว ประกอบด้วย 1) กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเข็กน้อย จำนวน 20 คน 2) กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเล้าลือ จำนวน 20 คน 3) กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเพชรดำ จำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย

1) ผู้นำทางด้านวัฒนธรรม จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ได้แก่ ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการวัฒนธรรม ตำบลหรืออำเภอ หรือเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์

2) ผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ ผู้ที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือกรรมการชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์

3) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ ผู้เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

4) ตัวแทนนักปราชญ์กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ ผู้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 20 คน โดยมีแบบสัมภาษณ์ 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีทั้งหมด 5 ข้อ

ตอนที่ 2 จำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีทั้งหมด 5 ข้อ

ตอนที่ 3 พัฒนาและประเมินการเรียนรู้ทางทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีทั้งหมด 5 ข้อ

2.2 แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์หัวหน้าครอบครัวในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ จำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการแต่งกายเครื่องประดับ 2) ด้านภาษา ศาสนา 3) ด้านความเป็นอยู่ และ 4) ด้านประเพณี วัฒนธรรม แต่ละด้านมีแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ โดยมีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

5 หมายถึง มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

คณะผู้วิจัยได้กำหนดการแปลค่าความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

ระดับ	ระดับการปฏิบัติ
4.50-5.00	มีการดำเนินการมากที่สุด
3.50-4.49	มีการดำเนินการมาก
2.50-3.49	มีการดำเนินการปานกลาง
1.50-2.49	มีการดำเนินการน้อย
1.00-1.49	มีการดำเนินการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นคำถามแบบปลายเปิด

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) จัดทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ

2) รวบรวมข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัย

3) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ควบคุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะผู้วิจัย ได้หาความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93

5) ดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

6) แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำก่อนนำไปใช้ในการวิจัย

7) นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายที่กำหนด
การสร้างเครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) แบบสอบถามสัมภาษณ์ ได้ดำเนินการดังนี้

(1) ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ

(2) รวบรวมข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัย

(3) ตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะผู้วิจัย

(4) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(5) ดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

(6) การวิเคราะห์เครื่องมือการวิจัยก่อนนำไปใช้ในการวิจัย

(7) การนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายที่กำหนด

2) แบบสอบถามเชิงปริมาณ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

(1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ

(2) กำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การดำเนินงาน

(3) สร้างเครื่องมือการวิจัย

(4) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

(5) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

(6) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม

(7) ดำเนินการพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1) การศึกษาข้อมูลจาก กลุ่มชาติพันธุ์ หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

2) จัดทำหนังสือจากหน่วยงานเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภายในพื้นที่

3) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเป็นชุดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และชุดความรู้ : ลักษณะและประเภทของทุนวัฒนธรรม

4) การสัมภาษณ์ (Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ทั้งแบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) เป็นการสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

5) การแจกแบบสอบถาม กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 60 คน

6) สรุปผลได้ความรู้เกี่ยวกับทุนวัฒนธรรม นำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

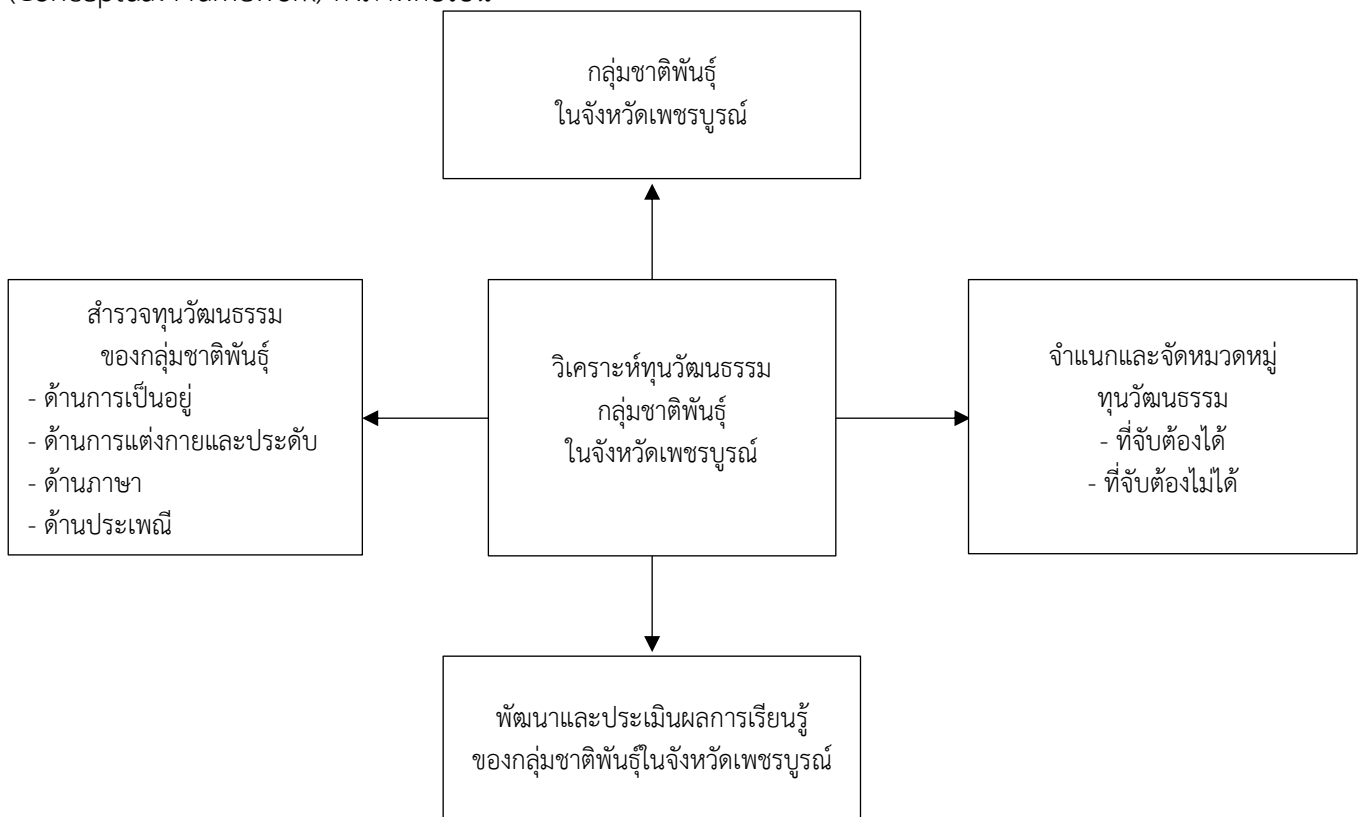
4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์แนวคิด ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม และวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ได้จากการค้นหา จัดบันทึก ถ่ายภาพ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อนำมาเป็นการสำรวจและรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย การการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คน และแจกแบบสอบถามกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 60 คน ได้จากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดนำมาเพื่อเป็นข้อมูลในการจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านเข็กน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านเพชรดำ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านเล้าลือ นำผลมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติหาค่าความถี่และค่าเฉลี่ยสรุปเป็นรายชื่อเพื่อสรุปหาค่าระดับตามรายชื่อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะและรูปแบบทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรม โดยนำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า

1. ผลการสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

การสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเข็กน้อย กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเล้าลือ กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเพชรดำ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ และแจกแบบสอบถาม สามารถแบ่งทุนวัฒนธรรมออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ทุณวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ประกอบด้วยศิลปกรรมต่าง ๆ ที่ติดตัวมากับที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ และเครื่องมือประกอบอาชีพ เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนจากการสำรวจและรวบรวม (1) งานหัตถกรรมเกี่ยวกับการฟ้ปาก ถือว่าเป็นฝีมือ และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง (2) เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งกายของแต่ละชนเผ่าจะเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มเป้าหมายจะมีการแต่งกายแตกต่างกันออกไปบ้างเล็กน้อยโดยเฉพาะการแต่งกายของชายและหญิงแต่ละชนเผ่า

1.2 ทนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบด้วยค่านิยม ความเชื่อ ภาษา จารีตประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะทนวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ทนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ (1) ภาษา เป็นภาษาที่เหมือนกันจะแตกต่างกันตรงที่แต่ละเผ่ากันบ้างของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละเป้าหมาย (2) ความเชื่อ กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 มีความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ มีการนับถือผีและวิญญาณ มีแตกต่างกันบ้างในเรื่องของการนับถือของชาติพันธุ์ (3) ประเพณี วัฒนธรรม เป็นประเพณีปีใหม่ม้ง สิ่งที่เหมือนกัน มีปีใหม่ม้งทุกกลุ่มชาติพันธุ์เหมือนกัน แต่การละเล่นอาจต่างกันไป

จากทุนวัฒนธรรมทั้ง 2 ข้างต้น วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีการจัดหมวดหมู่ไว้แล้วบ้าง ได้แก่ (1) หมวดโบราณสถานวัตถุ (2) หมวดประเพณีท้องถิ่น (3) หมวดสินค้าทางวัฒนธรรม (4) หมวดมรดกทางวัฒนธรรม (5) หมวดอาหารและพื้นบ้าน (6) หมวดศิลปะการแสดง เมื่อได้ข้อมูลจากการสำรวจและรวบรวม ได้นำผลมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิเคราะห์ด้วยความถี่ และค่าเฉลี่ยจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านการสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การแต่งกายมีความหลากหลาย ภาษาและศาสนามีความหลากหลาย และอาหารมีความหลากหลาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.49) รองลงมา ประเพณีและความเชื่อมีความหลากหลายอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.53) และมรดกทางวัฒนธรรม เป็นทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ความเชื่อ และจารีต เป็นทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.50) ตามลำดับ

2. ผลการจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

การจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์แล้ว โดยการสัมภาษณ์ และสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยได้นำผลมาจัดจำแนกและจัดหมวดหมู่โดยใช้วิธีการขั้นตอนดังนี้ คือ จัดกลุ่มสนทนาออกเป็นกลุ่มย่อย จากนั้นระดมความคิดเห็น ประชุมเพื่อเสนอความคิดเห็นเรื่องของการจำแนกและจัดหมวดหมู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกัน การจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมยังไม่มีความเห็นได้ชัดว่าแต่ละกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 ยังให้ข้อมูลไปคนละทิศทางมีความคิดที่แตกต่างกันออกไป เพราะว่าแต่ละพื้นที่ทำการวิจัยยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมไว้ให้ศึกษา ทำให้ผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถนำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ได้ เมื่อได้ข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย นำผลมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์ด้วยความถี่ และค่าเฉลี่ย ด้านจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.4) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.78) รองลงมา ภาษาและการแต่งกายทำให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.49) ลักษณะทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ทำให้รู้และเข้าใจ

ได้อย่างชัดเจน ประเพณีวัฒนธรรมอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.53) และ ลักษณะทุนวัฒนธรรมมีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.83) ตามลำดับ

3. ผลการพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

การพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้วิจัยได้นำวิธีการต่าง ๆ ที่ได้จากการสำรวจและรวบรวม ตลอดจนการจำแนกและจัดหมวดหมู่ เมื่อได้วิธีการแล้วได้นำมาสู่วิธีการแบ่งกลุ่มระดับความคิดเห็นจากที่มีข้อมูลจากผลการศึกษาในข้อที่ 1 และ 2 แล้ว จากนั้นได้แบ่งกลุ่มให้ความรู้ในเรื่องของทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จากผู้ให้สัมภาษณ์และแบบสอบถามหาข้อมูลเชิงปริมาณ จะพบว่า ผลการพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ได้ข้อสรุป 2 อย่าง ได้แก่ จากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเข็กน้อย กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเพชรดำ กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเล้าลือ แต่ละพื้นมีความแตกต่างกันออกไปในเรื่องของสิ่งที่ควรพัฒนา และสิ่งที่ควรไม่พัฒนา

(1) สิ่งที่ต้องพัฒนาได้แก่ การแต่งกายให้ความหลากหลาย เช่น เสื้อผ้าทั้งแขนสั้น แขนยาว หลากหลายสี ลายเสื้อผ้าควรจะมีลวดลายเพิ่มมากขึ้น และใช้เครื่องจักรในการผลิตช่วยเพิ่มมากขึ้นเพื่อนำไปสู่สินค้าที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

(2) สิ่งที่ไม่ควรพัฒนา ได้แก่ ชุดการแต่งกายของของแต่ละชนเผ่า ภาษา เชื้อชาติ ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านเข็กน้อย กลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้ง เผ่าลีซอ เผ่าเย้า บ้านเล้าลือ และกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเผ่าลีซอ บ้านเพชรดำ จากเดิมที่เป็นวัฒนธรรมจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นทุนวัฒนธรรมที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา แต่ในปัจจุบันมีแผนพัฒนานำมาสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง จากเดิมสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นอยู่แบบพึ่งตนเองแบบเครือญาติ มีการนับถือบรรพบุรุษ เสื้อผ้าการแต่งกายไม่มีความหลากหลาย แต่เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันเป็นการเกื้อกูลอาศัยซึ่งกันและกัน เสื้อผ้าการแต่งกายมีการผลิตด้วยเครื่องจักรกลเข้ามาช่วยในการผลิตได้ไวขึ้นจากการปักด้วยมือ และมีการผลิตได้มากขึ้น มีลวดลายสีสันทันเพิ่มมากขึ้นเป็นรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน นำไปสู่การบูรณาการร่วมสมัยแห่งการพัฒนาและการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบันทำให้เห็นคุณค่าของชุมชนมากขึ้นเข้าสู่โลกแห่งการเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตามแต่ละพื้นที่ก็มีความแตกต่างกันออกไปบ้าง เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำข้อมูลจากการสอบถามและข้อมูลเชิงปริมาณมาตรวจสอบความสมบูรณ์และนำผลมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิเคราะห์ด้วยความถี่ และค่าเฉลี่ย ด้านพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาและประเมินการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.77) รองลงมา การส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี อยู่ในระดับ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.83) การเปลี่ยนแปลงของทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บางอย่างทำให้เกิดผลเสียต่อเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมทำให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถปรับตัวให้กับสภาพแวดล้อมของสังคมได้เป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.77) และการประเมินการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมทำให้ทราบข้อดีและข้อเสียของทุนวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.93) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการสำรวจและรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเข็กน้อย กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเล้าลือ กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเพชรดำ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ และแจกแบบสอบถาม การสำรวจและรวบรวมได้ใช้วิธีการแยกสำรวจและรวบรวมตามกลุ่มชาติพันธุ์ศึกษาประวัติความเป็นมาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ว่าแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จากนั้นก็แยกให้เห็นกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเป็นการสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรม พบว่า ทุนวัฒนธรรมแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันออกไป ในเรื่องของการแต่งกาย อาหาร ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่สิ่งที่เหมือนกันของ

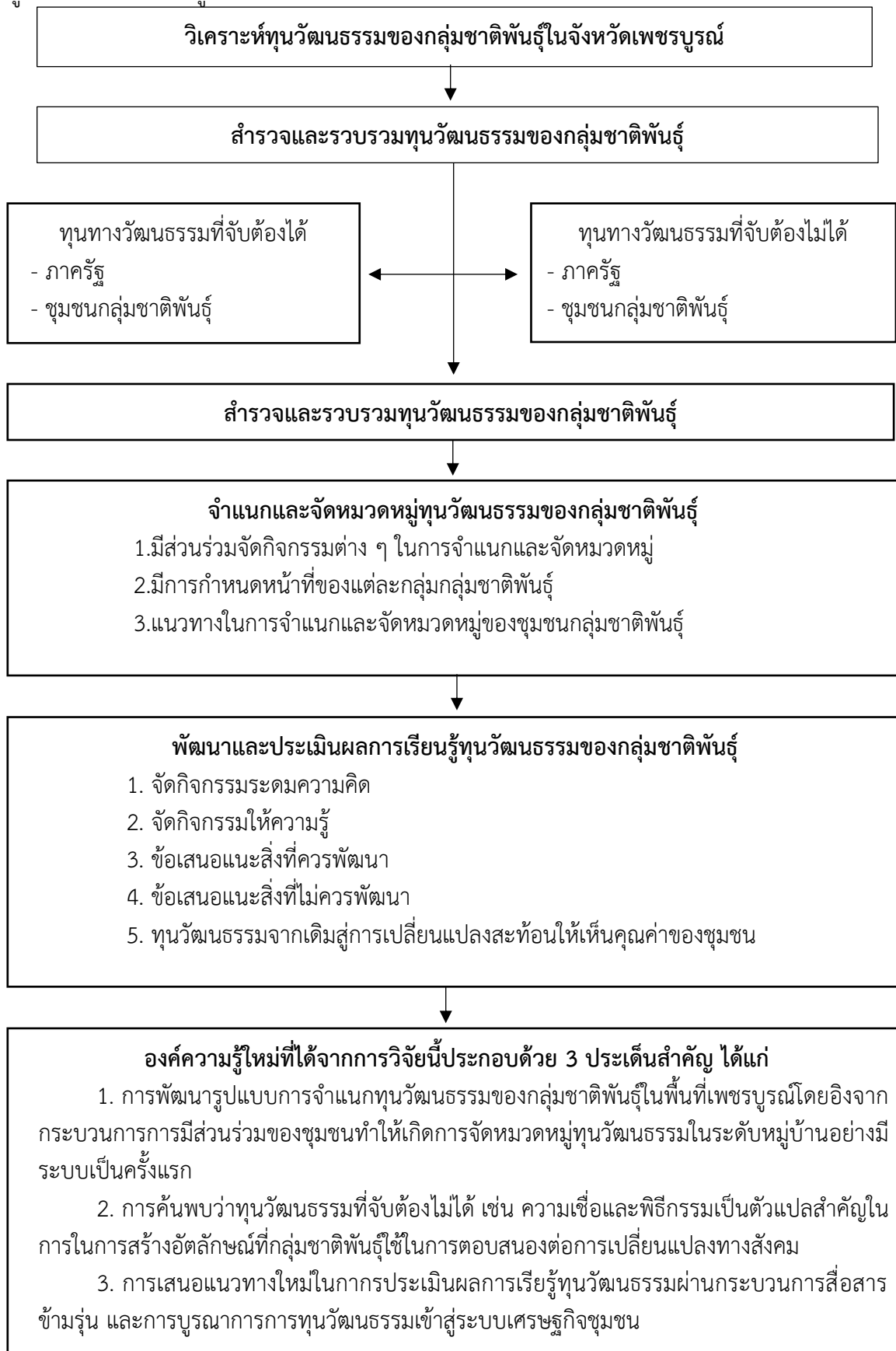
กลุ่มชาติพันธุ์ คือมีความเชื่อเรื่องของการนับถือผีบรรพบุรุษ และประเพณีปีใหม่ม้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งสอดคล้อง ัญญา ลีปัญญาพร และ ปริญญา หรุ่มโพธิ์ (2564) ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่เด่นชัดและเป็นทุนของตัวเอง แบ่งออกเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่เป็นมรดกตกทอด เกิดเป็นภูมิปัญญาของมนุษย์ เป็นการกระทำของมนุษย์ที่เป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น เช่น อุปกรณ์จากงานจักสาน ลายผ้าที่เกิดจากการทอผ้า เป็นต้น และทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบไปด้วย ภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรม เมื่อได้ทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความรู้ เข้าใจ และสามารถนำมาสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นได้

ผลการจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ การสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จากการสัมภาษณ์ และแจกแบบสอบถาม ได้นำผลมาสรุปและจำแนกและจัดหมวดหมู่โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น จัดกลุ่มเสวนาออกเป็นกลุ่มย่อย และระดมความคิดเห็นร่วมกัน สุดท้ายประชุมเพื่อเสนอความคิดเห็นเรื่องของการจำแนกและจัดหมวดหมู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกัน จากนั้นได้นำวิธีการต่าง ๆ ที่ได้นำมาสรุปเพื่อจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อให้ได้ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมเรื่องของการทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งสอดคล้อง กับ เอกกรินทร์ ตั้งนิธิบุญ และธิดิมา เกตุแก้ว (2560) ศึกษาการสำรวจและการศึกษาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตธนบุรีเพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางจัดการทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการดำเนินการให้ ความรู้ในเรื่องความสำคัญ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาสัมพันธ์ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนรับทราบอยู่เสมอ การรณรงค์การ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ผลจากการพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้จากการสำรวจและรวบรวม และการจำแนกและจัดหมวดหมู่ มีการแบ่งกลุ่มระดับความคิดเห็นจากผลการศึกษาในข้อที่ 1 และ 2 แล้วจัดแบ่งกลุ่มให้ความรู้ในเรื่องของทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จากผู้ให้สัมภาษณ์และแบบสอบถาม สรุปหาข้อเสนอนะทุนวัฒนธรรมที่ควรพัฒนาและไม่ควรพัฒนา สิ่งที่ควรพัฒนาเป็นเรื่องของการแต่งกายให้ความหลากหลายมากขึ้น เช่น เสื้อมีทั้งแขนสั้น แขนยาว หลากหลายสี ลายเสื้อผ้าควรมีลวดลายเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปสู่สินค้าที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว สิ่งที่ไม่ควรพัฒนา ได้แก่ ชุดการแต่งกายของของแต่ละชนเผ่า ภาษา เชื้อชาติ ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านเข็กน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ เเผ่ม้ง เผ่าลือซอ เผ่าเย้า บ้านเล้าลือ และ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเผ่าลือซอ บ้านเพชรดำ จากเดิมที่เป็นวัฒนธรรมจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นทุนวัฒนธรรมที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา แต่ในปัจจุบันมีแผนพัฒนานำมาสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง จากเดิมสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นอยู่แบบพึ่งตนเองแบบเครือญาติ มีการนับถือบรรพบุรุษ เสื้อผ้าการแต่งกายไม่มีความหลากหลาย แต่เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันเป็นการเกื้อกูลอาศัยซึ่งกันและกัน เสื้อผ้าการแต่งกายมีการผลิตด้วยเครื่องจักรกลเข้ามาช่วยในการผลิตได้ไวขึ้นจากการปักด้วยมือ และมีการผลิตได้มากขึ้น มีลวดลายสีสันเพิ่มมากขึ้นเป็นรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน นำไปสู่การบูรณาการร่วมสมัยแห่งการพัฒนาและการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบัน ทำให้เห็นคุณค่าของชุมชนมากขึ้นเข้าสู่โลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ขวัญภา สุขคร และคณะ (2562) ศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรม สู่การพัฒนาบนฐานแห่งความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน ตำบลผาปัง จังหวัดลำปาง พบว่า ผลการวิจัยก่อให้เกิดประโยชน์หลายมิติ ด้านวิชาการ กระบวนการทัศน์ใหม่สร้างคุณค่าชุมชนสู่การพัฒนาบนความเข้มแข็ง ยั่งยืนของชุมชน ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย วิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งอธิบายรายละเอียด ดังนี้

1) การสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากที่ลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ การสำรวจและการรวบรวมทราบว่ายังไม่มีข้อมูลชัดเจนในเรื่องของทุนวัฒนธรรม ยังเป็น เรื่องที่มีการบอกเล่า หรือเล่าต่อให้กันฟัง ตามแนวคิดและประสบการณ์ ของกลุ่มพันธุ์ที่เป็นทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ความรู้ใหม่จากการวิจัยเป็นการพัฒนารูปแบบการสำรวจ การจำแนกทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยองค์จากการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดการจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมในระดับกลุ่มชาติพันธุ์และหมู่บ้านอย่างมีระบบเป็นครั้งแรก

2) การจำแนกและจัดหมวดหมู่ของทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ จากที่สำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทุกกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องระดมแนวคิด จัดกลุ่มย่อยเสวนา ประชุม สรุปผลนำมาจัดและจำแนกหมวดหมู่ให้เห็นอย่างแท้จริง การค้นพบว่า ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นตัวแปรสำคัญในการในการสร้างอัตลักษณ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้ในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

3) พัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจและรวบรวม การจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะเห็นได้ว่าทุกอย่างที่ผ่านมาไม่มีความชัดเจนแต่มีร่องรอยการพูดหรือเล่าสู่กันฟัง โดยผู้รู้ และผู้นำชุมชนตลอดจนปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ทางด้านทุนวัฒนธรรม มีส่วนรวมในผลการแห่งการพัฒนาและ ประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีการระดมความคิด ให้ความรู้ สิ่งที่ควรพัฒนา สิ่งที่ไม่ควรพัฒนา ตลอดจนทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมสู่ทุนวัฒนธรรมแห่งการเปลี่ยนแปลง และเป็นการเสนอแนวทางใหม่ในการประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมผ่านกระบวนการสื่อสารข้ามรุ่น (Intergenerational transmission) และการบูรณาการทุนวัฒนธรรมเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ

สรุปผลการวิจัย

ผลการสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเข็กน้อย กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเล้าสือ กลุ่มชาติพันธุ์บ้านเพชรดำ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ และแจกแบบสอบถาม สามารถแบ่งทุนวัฒนธรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มีทุนวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้ง สิ่งค้นพบใหม่จากการสำรวจและรวบรวม เป็นการได้เห็นวาทะวัฒนธรรมยังไม่มีมีการสำรวจและรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษร จะมีแต่การบอกเล่าต่อ ๆ กันมาเพื่อรู้ว่าเป็นแค่ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ แต่รายละเอียดไม่ชัดเจนแต่ละอย่างประกอบด้วยอะไรบ้าง

ผลการจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ได้ข้อมูลจากการสำรวจและรวบรวมมาแล้วกลุ่มชาติพันธุ์ยังไม่รู้ว่าจะมีการแยกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรม แบบไหน อย่างไร ไม่มีความชัดเจนเรื่องของการทุนวัฒนธรรม ควรจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงมาช่วยในการจัดให้เข้าสู่รูปแบบเอกสารเพื่อการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นหลังได้

ผลการพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า จากการศึกษาการสำรวจและรวบรวม ตลอดจนการจำแนกและจัดหมวดหมู่ ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการพัฒนาและประเมินผลทุนวัฒนธรรมให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เข็กน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ ตลอดจนหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (พส) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เข้ามาช่วยพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ให้เป็นรูปธรรมและจัดเป็นเอกสารเพื่อการศึกษาทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การสำรวจและรวบรวมทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ควรจะมีหน่วยงานและผู้นำชุมชนผู้รับผิดชอบ มีงบประมาณในการรวบรวมที่ชัดเจน ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านทุนวัฒนธรรมให้แก่บุคลากรโดยเฉพาะชนเผ่าม้ง เพื่อเสริมสร้างความรู้เรื่องทุนวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้

1.2 การจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบล เข็กน้อยและตำบลทุ่งสมอควรมีการวางแผนพัฒนาการจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และจัดกิจกรรมของทุนวัฒนธรรมให้ทุกคนมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มความรู้ใหม่ ย่อยต่อการศึกษาและเก็บข้อมูล

1.3 การพัฒนาและประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ควรมีความร่วมมือกันกำหนดแนวทางในวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างน้อยประกอบไปด้วย (1) ด้านงบประมาณ (2) ด้านการบริหารจัดการ (3) ด้านบุคลากรทุนวัฒนธรรม และ (4) ด้านการมีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรจัดให้มีการทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละพื้นที่ให้โดยการเก็บรวบรวม เป็นหนังสือหรือเอกสารสามารถนำมาหาข้อมูลง่ายมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการทำวิจัยในเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือ เพื่อหาแนวทางพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ

2.3 ควรจัดให้มีงบประมาณช่วยเหลือให้นักศึกษาและเยาวชนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นหน่วยงานของนักวิจัย รุ่นใหม่ได้ออกพื้นที่ทำการวิจัยเกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรมโดยผลิตสื่อการเรียนรู้โดยวิธีการต่าง ๆ ทางด้านทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). *การแต่งกายชนเผ่าม้ง*. สืบค้นจาก <http://www.m-culture.in.th/album/view/194013/>.
- ขวัญนภา สุขคร, เสาวธาร สมานิตย์, จิตติวรา ใยสาลี, สิทธา พงษ์ศักดิ์, สิริรัฐเศรษฐ สุภาจันทร์สุข, ไพฑูรย์ ตูทานนท์ และ พัทพร วิชาศรีนิมิต. (2562). *กระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมสู่การพัฒนาบนความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน ตำบลผาปัง อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- ณัฐชา ลีปัญญาพร และ ปริญญ์ หุ่นโพธิ์. (2564). การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 13(2), 176–195.
- ดุจฤดี คงสุวรรณ และ วรณะ รัตนพงษ์. (2560). *วัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์*. สืบค้นจาก https://www.baanjommyut.com/library/global_community/02_1.html.
- อาชัญบาร์มี มณีตระกูลทอง, ศันสนีย์ กระจ่างโฉม, ดร.ชา รัตนดำรงอักษร, อิตินัดดา จินาจันทร์ และ เกศกนก เดชมา. (2561). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวิถีชีวิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในเส้นทางอารยธรรมล้านนา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- เอกรินทร์ ตั้งนิธิบุญ และ อติมา เกตุแก้ว. (2560). *การสำรวจและศึกษาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตธนบุรีเพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

Factors affecting customers' decision for repeated usage of The Pink Line mass transit system (Khae Rai - Min Buri)

Saranya Vichakorn^{1*} and Mana Luksamee-Arunothai²

¹ Master's degree student, Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

² Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: saranyavichakorn@gmail.com

ABSTRACT

This study aimed to investigate (1) demographic factors; (2) behavioral factors; and (3) marketing mix factors on the decision for repeated usage of The Pink Line mass transit system (Khae Rai - Min Buri). The Pink Line mass transit system (Khae Rai - Min Buri), which connects key areas in Bangkok and Nonthaburi, plays a significant role in shaping travel behavior. Understanding the factors affecting repeat usage is essential for planning and developing transportation systems that align with users' long-term needs. Data were collected from a sample of 400 samples through questionnaires in Bangkok and Nonthaburi. The data were analyzed using descriptive statistics, inferential statistics, and binary logistic regression analysis. The results indicated that the factors that significantly affected the decisions to repeat the service were 1) demographic factors which were gender, age, occupation, and income; 2) behavioral factors which were the choice of transportation mode after disembarking from the Pink Line to reach the final destination; and 3) marketing mix factors (7Ps) which were product (travel speed, convenience, and system reliability), price (appropriateness of fare relative to travel distance), place (adequacy of ticket booth facilities), promotion (suitability of EMV Contactless card's promotional pricing and associated partner stores), process (support systems for people with disabilities), and physical evidence (availability of shops and services in the stations). The findings of this study can be utilized to inform the planning, development, and refinement of service models and marketing strategies for The Pink Line mass transit system (Khae Rai - Min Buri). These improvements aim to better meet the needs of passengers and support the growing urban expansion, ultimately contributing to an increase in ridership.

Keywords: Marketing Mix, Behavioral Factors, The Pink Line Mass Transit System (Khae Rai - Min Buri), Binary Logistic Regression Analysis

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี

ศรัณยา วิชาการ^{1*} และ มานะ ลักษณะมีอรุณทัต²

¹ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: saranyavichakorn@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (2) ศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี และ (3) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี เนื่องจากโครงการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี เป็นเส้นทางสำคัญในการเชื่อมโยงพื้นที่กรุงเทพมหานครและนนทบุรี ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการเดินทางของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ การเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการซ้ำจึงมีความสำคัญต่อการวางแผนและพัฒนาระบบขนส่งให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการในระยะยาว โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและนนทบุรี ผ่านแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอนุมาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงโลจิสติกแบบทวิ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ 2) ปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ได้แก่ ทางเลือกในการเดินทางต่อจากรถไฟฟ้าสายสีชมพูจนไปยังจุดหมายปลายทาง และ 3) ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ในเรื่องความเร็วในการเดินทาง ความสะดวกสบายในการเดินทาง และระบบรถไฟฟ้าไม่มีปัญหาขัดข้อง ด้านราคาในเรื่องราคาเหมาะสมกับระยะทาง ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายในเรื่องจำนวนห้องจำหน่ายตั๋วโดยสารเพียงพอกับผู้ใช้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาดในเรื่องราคาโปรโมชั่นของการใช้บัตร EMV Contactless มีความเหมาะสม และร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่นมีความเหมาะสม ด้านกระบวนการในเรื่องการมีระบบช่วยเหลือคนพิการอย่างเหมาะสม และด้านลักษณะทางกายภาพในเรื่องการมีร้านค้าและบริการต่าง ๆ ภายในสถานีที่เปิดให้บริการอย่างเหมาะสม โดยผลจากงานวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่แนวทางการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาดของโครงการรถไฟฟ้าดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการและสามารถรองรับกับการขยายตัวของเมืองที่เพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้มีผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, ปัจจัยด้านพฤติกรรม, รถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี, การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ในปัจจุบันรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง เพื่อตอบสนองต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมระบบขนส่งสาธารณะทางรางสำหรับรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนถือเป็นหนึ่งในโครงการลงทุนสำคัญที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อบรรเทาปัญหาการจราจรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมทั้งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และยังเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการเดินทางนอกเหนือจากการบริการขนส่งมวลชนพื้นฐานอื่น โดยปัจจุบันภาครัฐได้มีการเร่งรัดขยายเส้นทางรถไฟฟ้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อให้บริการประชาชน โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อระบบการขนส่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2566ข)

โครงการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี เป็นโครงการหนึ่งในแผนแม่บทระบบขนส่งมวลชนทางรางในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อรองรับการเดินทางของประชาชนที่อาศัยอยู่ด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานครและด้านตะวันตกเชื่อมกับเขตจังหวัดนนทบุรี โดยได้ประมาณการจำนวนผู้โดยสารในปีแรกอยู่ที่ 1.99 แสนคน/วัน อย่างไรก็ตามรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ได้เปิดให้บริการครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2566 และมีสถิติจำนวนผู้ใช้บริการตั้งแต่เปิดให้บริการจนถึงสิ้นเดือนมิถุนายน 2568 เฉลี่ยอยู่ที่ 56,666 คน/วัน (การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2566) ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีผู้ใช้บริการเฉลี่ยต่อวันน้อยกว่าที่ประมาณการไว้ในเบื้องต้นอย่างมาก ทั้งนี้อาจด้วยการเดินทางโดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะในช่วงแครายถึงมีนบุรีสามารถเดินทางได้หลากหลายทางเลือก ทำให้ผู้เดินทางสามารถตัดสินใจเลือกใช้บริการในทางเลือกต่าง ๆ โดยขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้บริการที่แตกต่างกัน เนื่องด้วยปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ และด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด อาทิ ผลผลิตหรือราคาที่แตกต่างกัน โดยในอดีตการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าโดยส่วนมากจะมุ่งเน้นไปที่รถไฟฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคล ได้แก่ งานวิจัยของ วริศรา เจริญศรี (2560) โสภิตา รัตนสมโชค (2558) ปองพล นิกฤติโกศล (2557) และ กิรณา สีนเจริญ (2550) อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี โดยเฉพาะ เนื่องจากเป็นโครงการรถไฟฟ้าที่เปิดให้บริการเมื่อไม่นานมานี้ และยังมีลักษณะเป็นรถไฟฟ้าประเภทรางเดี่ยว (Straddle Monorail) ที่มีลักษณะแตกต่างจากรถไฟฟ้าสายอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการรถไฟฟ้ามีความแตกต่างจากผลจากวิจัยต่าง ๆ ก่อนหน้านี้

จากความสำคัญของปัญหาของต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ และด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี โดยผลจากงานวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่แนวทางการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาดของโครงการรถไฟฟ้าดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการและสามารถรองรับกับการขยายตัวของเมืองที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้มีผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การใช้บริการของผู้ใช้บริการเป็นการสะท้อนถึงความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และการยอมรับในคุณภาพของบริการ และสามารถเป็นกระบอกเสียงที่ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของบริการผ่านการบอกต่อได้ดียิ่งขึ้นและช่วยเพิ่มความมั่นคงทางรายได้ให้กับโครงการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ได้ในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ และนำมาวิเคราะห์ด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้โดยสารที่เคยใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ซึ่งจากการค้นหาข้อมูล พบว่า ในช่วง 5 เดือนแรกของการเปิดบริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี (มกราคม – พฤษภาคม 2567) มีจำนวนผู้ใช้บริการโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 50,317 คน/วัน (การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2566) การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจะอ้างอิงวิธีการของ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และมีค่าความคลาดเคลื่อน (Standard Deviation) ที่สามารถยอมรับได้ ไม่เกินร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมไม่น้อย

กว่า 396 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง โดยจำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้โดยสารที่เคยใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ที่ตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ต่อไปในอนาคต จำนวน 200 ตัวอย่าง และ 2) ผู้โดยสารที่เคยใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ที่ตัดสินใจไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ต่อไปในอนาคต จำนวน 200 ตัวอย่าง โดยการกำหนดจำนวนกลุ่มละ 200 ราย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้ใช้บริการซ้ำกับกลุ่มที่ไม่ใช้บริการซ้ำได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งมุมมองเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลดำเนินการในพื้นที่สถานีรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี ตลอดเส้นทาง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายและเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรเป้าหมาย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและนนทบุรี โดยมีคำถามคัดกรองเบื้องต้นเพื่อแยกกลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจเลือกใช้และไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ต่อไปในอนาคต โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ลักษณะประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการปรับปรุงการให้บริการของรถไฟฟ้าสายสีชมพูช่วงแคราย - มีนบุรี

3. สมมติฐานการวิจัย

H₁ : ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี

H₂ : ปัจจัยพฤติกรรมการใช้บริการมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี

H₃ : ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี

ทั้งนี้ การกำหนดสมมติฐานงานวิจัยมาจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค และแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) โดยอ้างอิงจากแนวคิดของ Kotler & Keller (2016)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้ ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรงจากการใช้แบบสอบถาม โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่กรุงเทพมหานครและนนทบุรี ช่วงเดือนตุลาคม 2567 – ธันวาคม 2567 และได้ดำเนินการแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (Pre-test) จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคทั้งชุดต้องมีความมากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 จะถือว่าแบบสอบถามมีระดับความน่าเชื่อถือที่สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาได้ (Nunnally, 1978) สำหรับข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาและเก็บรวบรวมจากเอกสารหรือบทความที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานประจำปีการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย ปี 2566 และรายงานฉบับสมบูรณ์ผลการสำรวจ ครั้งที่ 1 (Final Report) การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย ประจำปี 2566

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใน 3 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ปัจจัยพฤติกรรมการใช้บริการ ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี โดยการอธิบายความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยเกณฑ์การให้คะแนนค่าเฉลี่ยของระดับความเห็น

ในการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) จะมีช่วงระยะจะเท่ากับ 0.8 โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด (4.21 – 5.00) มาก (3.41 – 4.20) ปานกลาง (2.61 – 3.40) น้อย (1.81 – 2.60) และน้อยที่สุด (1.00 – 1.80)

5.2 การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ (Econometric Model) ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) แบบ Binary Logistic เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงโลจิสติกแบบทวิ เนื่องจากตัวแปรตามมีลักษณะเป็นข้อมูลประเภทกลุ่มที่มีเพียงสองค่า (Binary Outcome) ซึ่งเหมาะสมกับการวิเคราะห์ด้วย Logistic Regression ทั้งยังสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงโอกาส (Odds Ratio) ได้อย่างชัดเจน และมีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยใช้วิธี Pearson's Correlation โดยกำหนดค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ยอมรับได้ไม่เกิน 0.8 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง เพื่อขจัดปัญหา Multicollinearity โดยหากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันสูง อาจส่งผลให้เกิดปัญหาการประมาณค่าที่มีความคลาดเคลื่อน โดยตั้งสมมติฐานว่า การตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ขึ้นอยู่กับตัวแปรตามที่มีค่าได้เพียง 2 ค่า จึงกำหนดให้การตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรีต่อไปในอนาคต = 1 และการตัดสินใจไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรีต่อไปในอนาคต = 0

$$P(Y = 1) = \frac{1}{1 + e^{-x}}$$

โดยที่

$$X = \beta_0 + \beta_1 Gen(1) + \sum_{a=1}^3 \beta_{1+a} Age(a) + \sum_{c=1}^4 \beta_{4+c} Car(c) + \sum_{d=1}^5 \beta_{8+d} Inc(d) + \sum_{k=1}^4 \beta_{13+k} Tra2(k) + \sum_{m=1}^4 \beta_{17+m} Pro(m) + \beta_{22} Pri(2) + \sum_{n=1}^3 \beta_{22+n} Pla(n) + \beta_{26} Prom(1) + \beta_{27} Prom(3) + \beta_{28} Peo(1) + \beta_{29} Peo(3) + \sum_{p=1}^3 \beta_{29+p} Proc(p) + \beta_{33} Phy(4) + \varepsilon$$

ซึ่ง	$P(Y = 1)$	คือ ความน่าจะเป็นที่เหตุการณ์ $Y = 1$ จะเกิดขึ้น
	β_0	คือ ค่าคงที่ (Intercept)
	$Age(a), \dots, Phy(q)$	คือ ตัวแปรอิสระ รายละเอียดดังตารางที่ 1
	$\beta_1, \dots, \beta_{33}$	คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระแต่ละปัจจัย
	ε	คือ ความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์

ตารางที่ 1 การกำหนดค่าตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

ตัวแปรอิสระ	การกำหนดค่าตัวแปร	สัญลักษณ์
เพศ	1 = ชาย 2 = หญิง	Gen (1) Gen (2)
อายุ	1 = ต่ำกว่า 20 ปี 2 = 20 - 40 ปี 3 = 41 - 60 ปี 4 = 61 ปี ขึ้นไป	Age (1) Age (2) Age (3) Age (4)
อาชีพ	1 = นักเรียน/นักศึกษา 2 = พนักงานบริษัท 3 = ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ 4 = ธุรกิจส่วนตัว 5 = อื่น ๆ	Car (1) Car (2) Car (3) Car (4) Car (5)
รายได้	1 = ต่ำกว่า 10,000 บาท 2 = 10,001 - 20,000 บาท 3 = 20,001 - 30,000 บาท 4 = 30,001 - 40,000 บาท 5 = 40,001 - 50,000 บาท 6 = มากกว่า 50,000 บาท	Inc (1) Inc (2) Inc (3) Inc (4) Inc (5) Inc (6)

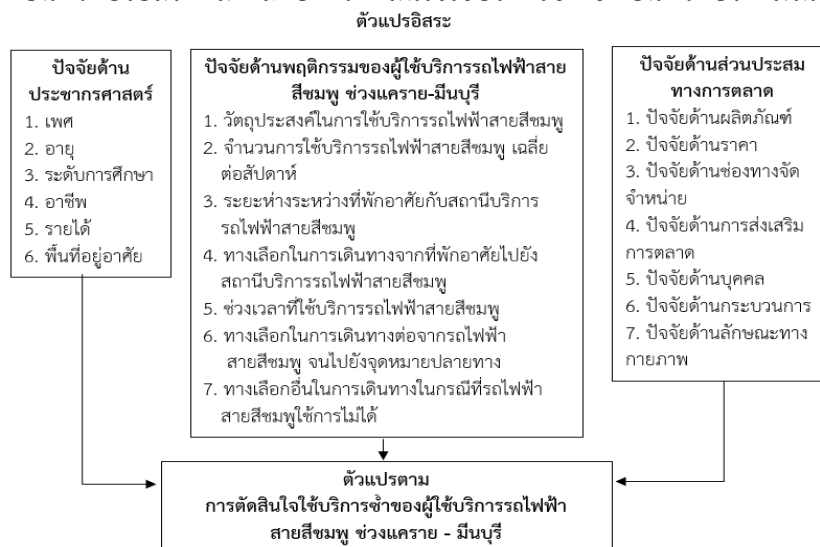
ตารางที่ 1 การกำหนดค่าตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การกำหนดค่าตัวแปร	สัญลักษณ์
ทางเลือกในการเดินทางต่อจากรถไฟฟ้า	1 = รถเมล์	Tra2 (1)
สายสีชมพูจนไปยังจุดหมายปลายทาง	2 = มอเตอร์ไซด์รับจ้าง	Tra2 (2)
	3 = รถตู้	Tra2 (3)
	4 = รถแท็กซี่	Tra2 (4)
	5 = อื่น ๆ	Tra2 (5)
ความเร็วในการเดินทาง	1 = น้อยที่สุด	Pro1
ความสะดวกสบายในการเดินทาง	2 = น้อย	Pro2
ระบบรถไฟฟ้าไม่มีปัญหาขัดข้อง	3 = ปานกลาง	Pro3
ระบบรถไฟฟ้ามีความตรงต่อเวลา	4 = มาก	Pro4
ราคาเหมาะสมกับระยะทาง	5 = มากที่สุด	Pri2
จำนวนห้องจำหน่ายตั๋วโดยสารเพียงพอสำหรับผู้ใช้บริการ		Pla1
จำนวนพนักงานในห้องจำหน่ายตั๋วโดยสารเพียงพอสำหรับผู้ใช้บริการ		Pla2
จำนวนเครื่องจำหน่ายตั๋วอัตโนมัติเพียงพอสำหรับผู้ใช้บริการ		Pla3
ราคาโปรโมชั่นของการใช้บัตร EMV Contactless มีความเหมาะสม		Prom1
ร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่นมีความเหมาะสม		Prom3
เจ้าหน้าที่ในสถานีมีความชำนาญและอำนวยความสะดวกได้ดี		Peo1
เจ้าหน้าที่ในสถานีมีความสุภาพเรียบร้อย		Peo3
ระบบออกตั๋วโดยสารมีความสะดวกและรวดเร็ว		Proc1
สามารถแก้ปัญหาความขัดข้องของระบบรถไฟฟ้าได้อย่างรวดเร็ว		Proc2
มีระบบช่วยเหลือคนพิการอย่างเหมาะสม		Proc3
มีร้านค้าและบริการต่าง ๆ ภายในสถานีที่เปิดให้บริการอย่างเหมาะสม		Phy4

ที่มา: เสนอโดยผู้วิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยฉบับนี้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ของ Kotler & Keller (2016) เพื่ออธิบายว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคคล กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพ ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู นอกจากนี้ยังพิจารณาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ รายได้ และพฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู เช่น วัตถุประสงค์ในการใช้บริการ ทางเลือกในการเดินทางต่อจากสถานี ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้า ซึ่งเป็นตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

หมายเหตุ: อ้างอิงจากแนวคิดเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับด้านการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค และแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ของ Payne (1993) และ Kotler & Keller (2016)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาเชิงพรรณนา เป็นลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวอย่างที่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี ต่อไปในอนาคต จำนวน 200 ตัวอย่าง และไม่ใช้บริการต่อไปในอนาคต จำนวน 200 ตัวอย่าง

ตารางที่ 2 ลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะประชากรศาสตร์ ของกลุ่มตัวอย่าง	การตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี ต่อไปในอนาคต			
	ใช้บริการ		ไม่ใช้บริการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	70	35.00	95	47.50
หญิง	130	65.00	105	52.50
รวม	200	100.00	200	100.00
อายุ				
ต่ำกว่า 20 ปี	16	8.00	29	14.50
20 – 40 ปี	139	69.50	109	54.50
41 – 60 ปี	36	18.00	48	24.00
61 ปีขึ้นไป	9	4.50	14	7.00
รวม	200	100.00	200	100.00
ระดับการศึกษา				
มัธยมศึกษา/ปวช.	19	9.50	42	21.00
ปวส./อนุปริญญา	12	6.00	25	12.50
ปริญญาตรี	137	68.50	110	55.00
สูงกว่าปริญญาตรี	32	16.00	23	11.50
รวม	200	100.00	200	100.00
อาชีพ				
นักเรียน/นักศึกษา	22	11.00	46	23.00
พนักงานบริษัท	81	40.50	86	43.00
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	83	41.50	52	26.00
ธุรกิจส่วนตัว	3	1.50	4	2.00
อื่น ๆ *	11	5.50	12	6.00
รวม	200	100.00	200	100.00
รายได้				
ต่ำกว่า 10,000 บาท	6	3.00	15	7.50
10,000 - 20,000 บาท	69	34.50	60	30.00
20,001 - 30,000 บาท	47	23.50	39	19.50
30,001 - 40,000 บาท	31	15.50	47	23.50
40,001 - 50,000 บาท	20	10.00	17	8.50
มากกว่า 50,000 บาท	27	13.50	22	11.00
รวม	200	100.00	200	100.00
พื้นที่อยู่อาศัย				
กรุงเทพมหานคร	127	63.50	115	57.50
นนทบุรี	67	33.50	78	39.00
อื่น ๆ	6	3.00	7	3.50
รวม	200	100.00	200	100.00

หมายเหตุ: 1) อาชีพ กรณี “อื่น ๆ” ได้แก่ แม่บ้าน 8 ตัวอย่าง เกษียณ 4 ตัวอย่าง พ่อบ้าน 3 ตัวอย่าง ฟรีแลนซ์ 2 ตัวอย่าง ลูกจ้างชั่วคราว

พนักงานจ้างเหมา ทำงาน อาชีพอิสระ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป อาชีพละ 1 ตัวอย่าง

2) พื้นที่อยู่อาศัย กรณี “อื่น ๆ” ได้แก่ ปทุมธานี 8 ตัวอย่าง สมุทรปราการ 4 ตัวอย่าง และนครปฐม 1 ตัวอย่าง

ที่มา: จากการประมวลผลโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 2 พบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มใช้บริการซ้ำสูงกว่าชาย โดยคิดเป็นร้อยละ 65.00 ของผู้ใช้บริการซ้ำ ขณะที่กลุ่มอายุ 20-40 ปี เป็นกลุ่มหลักที่ใช้บริการซ้ำมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 69.50 สะท้อนถึงความต้องการเดินทางของวัยทำงานและวัยเรียน ด้านระดับการศึกษา กลุ่มที่มีการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปมีแนวโน้มใช้บริการซ้ำมากกว่า โดยเฉพาะระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 68.50 ในด้านอาชีพ กลุ่มข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัทเป็นผู้ใช้บริการซ้ำในสัดส่วนสูงสุด ขณะที่กลุ่มพนักงานบริษัทมีสัดส่วนที่ไม่ใช้บริการซ้ำสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 43.00 ขณะที่รายได้ของผู้ใช้บริการซ้ำส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 10,001 - 30,000 บาท โดยกลุ่มรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีการใช้บริการซ้ำน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 3.50 ด้านพื้นที่อยู่อาศัย พบว่าผู้ที่อาศัยในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีเป็นกลุ่มหลักที่เลือกใช้บริการซ้ำ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 63.50

ตารางที่ 3 ลักษณะด้านพฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูช่วงแคราย - มีนบุรี ของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้า สายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี	การตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี ต่อไปในอนาคต			
	ใช้บริการ		ไม่ใช้บริการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ในการใช้บริการ				
ทำงาน/เรียนหนังสือ	107	53.50	104	52.00
เที่ยว/ช้อปปิ้ง	46	23.00	52	26.00
ธุระส่วนตัว	45	22.50	43	21.50
อื่น ๆ	2	1.00	1	0.50
รวม	200	100.00	200	100.00
จำนวนการใช้บริการ				
1-3 ครั้งต่อสัปดาห์	120	60.00	131	65.50
4-6 ครั้งต่อสัปดาห์	65	32.50	58	29.00
มากกว่า 6 ครั้งต่อสัปดาห์	15	7.50	11	5.50
รวม	200	100.00	200	100.00
ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสถานีบริการ				
น้อยกว่า 5 กิโลเมตร	88	44.00	77	38.50
5-10 กิโลเมตร	53	26.50	53	26.50
11-15 กิโลเมตร	30	15.00	29	14.50
มากกว่า 15 กิโลเมตร	29	14.50	41	20.50
รวม	200	100.00	200	100.00
ทางเลือกในการเดินทางจากที่พักอาศัยไปยังสถานีบริการ				
รถเมล์	34	17.00	45	22.50
มอเตอร์ไซด์รับจ้าง	97	48.50	80	40.00
รถตู้	18	9.00	32	16.00
รถแท็กซี่	20	10.00	23	11.50
อื่น ๆ	31	15.50	20	10.00
รวม	200	100.00	200	100.00
ช่วงเวลาที่ใช้บริการ				
ช่วงเวลาเร่งด่วน (06.00 - 09.00 น. และ 16.01 - 19.00 น.)	105	52.50	112	56.00
ช่วงเวลากลางวัน (09.01 - 16.00 น.)	74	37.00	69	34.50
ช่วงเวลากลางคืน (19.01 - 24.00 น.)	21	10.50	19	9.50
รวม	200	100.00	200	100.00

ตารางที่ 3 ลักษณะด้านพฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูช่วงแคราย – มีนบุรี ของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

พฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้า สายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี	การตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ต่อไปในอนาคต			
	ใช้บริการ		ไม่ใช้บริการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ทางเลือกในการเดินทางต่อจากรถไฟฟ้าสายสี ชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี จนไปยังจุดหมายปลายทาง				
รถเมล์	19	9.50	29	14.50
มอเตอร์ไซด์รับจ้าง	131	65.50	111	55.50
รถตู้	3	1.50	25	12.50
รถแท็กซี่	17	8.50	12	6.00
อื่น ๆ	30	15.00	23	11.50
รวม	200	100.00	200	100.00
ทางเลือกอื่นในการเดินทางในกรณีที่รถไฟฟ้า สายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี ใช้การไม่ได้				
รถเมล์	77	38.50	71	35.50
มอเตอร์ไซด์รับจ้าง	12	6.00	28	14.00
รถตู้	43	21.50	56	28.00
รถแท็กซี่	56	28.00	38	19.00
อื่น ๆ	12	6.00	7	3.50
รวม	200	100.00	200	100.00

ที่มา: จากการประมวลผลโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อเดินทางไปทำงานหรือเรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 53.50 และมักใช้บริการในความถี่ 1–3 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 60.00 โดยมีระยะห่างจากที่พักอาศัยถึงสถานีไม่เกิน 5 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 44.00 ในด้านการเดินทางเชื่อมต่อจากที่พักสู่สถานีบริการ กลุ่มผู้ใช้บริการข้าเลือกใช้มอเตอร์ไซด์รับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.50 รองลงมาคือรถเมล์และรถแท็กซี่ สำหรับช่วงเวลาในการใช้บริการ พบว่าทั้งสองกลุ่มนิยมใช้ในช่วงเวลาเร่งด่วน โดยกลุ่มที่ไม่ใช้บริการข้ามีสัดส่วนสูงกว่าเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 56.00 เมื่อต้องเดินทางต่อจากสถานีปลายทาง กลุ่มที่ใช้บริการข้ายังคงเลือกใช้มอเตอร์ไซด์รับจ้างเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 65.50 ซึ่งมากกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการข้า สะท้อนถึงความสำคัญของการเชื่อมต่อในการตัดสินใจใช้บริการข้า ขณะที่ทางเลือกอย่างรถตู้และรถเมล์มีบทบาทมากกว่าในกลุ่มที่ไม่ใช้บริการข้า โดยเฉพาะรถตู้ที่มีสัดส่วนการเลือกใช้สูงกว่าอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาทางเลือกในการเดินทางหากรถไฟฟ้าสายสีชมพูไม่สามารถใช้งานได้ กลุ่มที่ใช้บริการข้ามีแนวโน้มเลือกใช้รถเมล์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.50 ในขณะที่กลุ่มที่ไม่ใช้บริการข้ามีทางเลือกที่หลากหลายมากกว่า โดยเฉพาะรถตู้และรถแท็กซี่

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	ตัดสินใจใช้บริการ ต่อไปในอนาคต		ตัดสินใจไม่ใช้บริการ ต่อไปในอนาคต		ภาพรวม		การแปลผล (ภาพรวม)
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	4.412	0.569	4.326	0.679	4.369	0.627	มากที่สุด
ด้านราคา (Price)	4.098	0.872	4.300	0.766	4.199	0.826	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	4.362	0.617	4.288	0.742	4.325	0.682	มากที่สุด
ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.940	0.659	3.495	0.775	3.718	0.752	มาก
ด้านบุคคล (People)	4.515	0.593	4.333	0.746	4.424	0.679	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ (Process)	4.473	0.651	4.377	0.719	4.425	0.687	มากที่สุด
ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical)	4.239	0.557	3.978	0.667	4.108	0.627	มาก
ภาพรวมปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)	4.296	0.526	4.175	0.609	4.235	0.571	มากที่สุด

ที่มา: จากการประมวลผลโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาพรวมปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีค่าเฉลี่ย 4.235 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีค่าเฉลี่ยรวม 4.369 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มที่ตัดสินใจใช้บริการมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.412 สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการซึ่งอยู่ที่ 4.326 ด้านราคา (Price) มีค่าเฉลี่ย 4.199 แปลผลอยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มที่ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.098 ต่ำกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการซึ่งอยู่ที่ 4.300 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) มีค่าเฉลี่ย 4.325 แปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มใช้บริการมีค่าเฉลี่ยที่ 4.362 สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการซึ่งอยู่ที่ 4.288 ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) มีค่าเฉลี่ย 3.717 แปลผลอยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มใช้บริการมีค่าเฉลี่ยที่ 3.940 สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการซึ่งอยู่ที่ 3.495 ด้านบุคคล (People) มีค่าเฉลี่ย 4.424 แปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มใช้บริการมีค่าเฉลี่ยถึง 4.515 สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการซึ่งอยู่ที่ 4.333 ด้านกระบวนการ (Process) มีค่าเฉลี่ย 4.425 แปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มใช้บริการมีคะแนนเฉลี่ย 4.473 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการซึ่งอยู่ที่ 4.377 และด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical) มีค่าเฉลี่ย 4.108 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มที่ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเฉลี่ย 4.239 สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการซึ่งค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.977

2. ผลการศึกษาเชิงอนุมาน เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านพฤติกรรมการใช้บริการ และปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี

ผลการศึกษาเชิงอนุมาน เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านพฤติกรรมการใช้บริการ และปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี โดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบโลจิสติก (Logistic Regression) ซึ่งก่อนการวิเคราะห์การถดถอยแบบโลจิสติก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยใช้วิธี Pearson's Correlation โดยกำหนดค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ยอมรับได้ไม่เกิน 0.8 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง เพื่อขจัดปัญหา Multicollinearity กล่าวคือ ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันสูง เรียบร้อยแล้ว โดยผลจากการวิเคราะห์การถดถอยแบบโลจิสติก มีรายละเอียดปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี

Variables in the Equation	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1^a						
Gen(1)	-0.681	0.306	4.973	1	0.026**	0.506
Age	Ref.	-	-	-	-	-
Age(1)	1.997	1.126	3.144	1	0.076*	7.369
Age(2)	1.394	0.804	3.004	1	0.083*	4.032
Age(3)	0.324	0.818	0.156	1	0.692	1.382
Car	Ref.	-	-	-	-	-
Car(1)	-2.27	1.059	4.596	1	0.032**	0.103
Car(2)	-1.184	0.904	1.717	1	0.19	0.306
Car(3)	-0.698	0.875	0.636	1	0.425	0.498
Car(4)	-2.806	1.427	3.865	1	0.049**	0.06
Inc	Ref.	-	-	-	-	-
Inc(1)	-1.129	0.984	1.317	1	0.251	0.323
Inc(2)	-0.733	0.571	1.648	1	0.199	0.481
Inc(3)	-1.002	0.56	3.2	1	0.074*	0.367
Inc(4)	-1.154	0.556	4.302	1	0.038**	0.315
Inc(5)	-0.219	0.6	0.133	1	0.715	0.803
Tra2	Ref.	-	-	-	-	-
Tra2(1)	-0.829	0.612	1.837	1	0.175	0.436
Tra2(2)	-0.057	0.436	0.017	1	0.897	0.945
Tra2(3)	-2.305	0.841	7.51	1	0.006***	0.1

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี (ต่อ)

Variables in the Equation	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Tra2(4)	-0.612	0.695	0.775	1	0.379	0.542
Pro1	1.125	0.369	9.317	1	0.002***	3.081
Pro2	0.92	0.347	7.005	1	0.008***	2.508
Pro3	-1.03	0.306	11.316	1	0.001***	0.357
Pro4	0.399	0.265	2.261	1	0.133	1.491
Pri2	-0.752	0.268	7.864	1	0.005***	0.472
Pla1	-0.519	0.291	3.185	1	0.074*	0.595
Pla2	0.481	0.332	2.107	1	0.147	1.618
Pla3	-0.263	0.307	0.734	1	0.392	0.769
Prom1	-1.151	0.274	17.617	1	0.000***	0.316
Prom3	1.441	0.213	45.748	1	0.000***	4.225
Peo1	0.514	0.333	2.381	1	0.123	1.672
Peo3	0.21	0.337	0.387	1	0.534	1.233
Proc1	0.053	0.397	0.018	1	0.893	1.055
Proc2	0.345	0.327	1.112	1	0.292	1.412
Proc3	-0.596	0.36	2.738	1	0.098*	0.551
Phy4	0.333	0.16	4.312	1	0.038**	1.395
Constant	-4.039	1.672	5.837	1	0.016**	0.018
Method: Logit Model						
Nagelkerke R Square			0.599			
Log likelihood			316.062			
Hosmer and Lemeshow Test			p-value = 0.178			
Classification Accuracy			82.3			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า แบบจำลอง Logit Model มีค่าสถิติ Nagelkerke R Square เท่ากับ 0.599 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดในแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ถึงร้อยละ 59.9 และพบว่า ค่าสถิติ Hosmer and Lemeshow Test มี p-value = 0.178 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.05 (ระดับนัยสำคัญที่ใช้ในการทดสอบ) รวมถึงผลการทดสอบความแม่นยำในการพยากรณ์ของแบบจำลอง (Classification Accuracy) พบว่ามีความแม่นยำโดยรวมร้อยละ 82.3 ดังนั้นจึง สรุปได้ว่า แบบจำลอง Binary Logistic Regression มีความเหมาะสม

โดยผลการศึกษา สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศชาย ผู้ประกอบอาชีพพนักงานเรียน/นักศึกษา ผู้ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว ผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ผู้มีอายุ 20 – 40 ปี และผู้มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาทต่อเดือน ขณะที่ตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ได้แก่ ผู้มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน ด้านอาชีพ เมื่อกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพพนักงานเรียน/นักศึกษา และประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว มีโอกาสตัดสินใจที่จะไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูมากกว่าใช้บริการต่อไปในอนาคต อยู่ 0.103 เท่า และ 0.06 เท่า ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่ประกอบอาชีพพนักงานเรียน/นักศึกษามีรายได้ที่ยังไม่สูงเมื่อเทียบกับอัตราค่าโดยสาร และกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวอาจไม่จำเป็นต้องเดินทางทุกวัน หรือสามารถเลือกการเดินทางได้หลายรูปแบบ ด้านรายได้ เมื่อกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้มากกว่า 50,000 บาทต่อเดือน เป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน มีโอกาสที่จะไม่เลือกใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูต่อไปในอนาคตมากกว่าผู้ที่มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท อยู่ 0.367 เท่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้มีรายได้สูงมีความเต็มใจจ่ายในอัตราค่าโดยสารมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า

2. ด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ผู้ใช้มอเตอร์ไซค์รับจ้างในการเดินทางต่อจากรถไฟฟ้าสายสีชมพูจนถึงจุดหมายปลายทาง เมื่อกำหนดให้การใช้บริการอื่น ๆ ในการเดินทางต่อจากรถไฟฟ้าสายสีชมพูจนถึงจุดหมายปลายทาง เป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า กลุ่มที่เลือกใช้มอเตอร์ไซค์รับจ้างเป็นทางเลือกในการเดินทางต่อ มีโอกาสที่จะไม่เลือกใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูต่อไปในอนาคตมากกว่าเลือกใช้บริการต่อไปในอนาคตมากกว่า อยู่ 0.1 เท่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจะต้องมีการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางต่อจากสถานีรถไฟฟ้า ซึ่งการเดินทางด้วยรูปแบบอื่นอาจทำให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางได้อย่างสะดวกและรวดเร็วกว่า

3. ด้านส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย – มีนบุรี ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ความเร็วในการเดินทาง ความสะดวกสบายในการเดินทาง ระบบรถไฟฟ้าไม่มีปัญหาขัดข้อง ราคาเหมาะสมกับระยะทาง ราคาโปรโมชั่นของการใช้บัตร EMV Contactless มีความเหมาะสม และร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่นมีความเหมาะสม ขณะที่ตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำ ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ การมีร้านค้าและบริการต่าง ๆ ภายในสถานีที่เปิดให้บริการอย่างเหมาะสม และตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำ ณ ระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ได้แก่ จำนวนห้องจำหน่ายตั๋วโดยสารเพียงพอสำหรับผู้โดยสาร และการมีระบบช่วยเหลือคนพิการอย่างเหมาะสม ด้านผลิตภัณฑ์ในเรื่องความรวดเร็วในการเดินทาง และความสะดวกสบายในการเดินทาง ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจเลือกใช้บริการต่อไปในอนาคตมากขึ้น 3.081 เท่า และ 2.508 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างคำนึงถึงความเร็วในการเดินทางและความสะดวกสบายจากการใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู สำหรับปัจจัยด้านระบบรถไฟฟ้ามีปัญหาขัดข้องจะทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจใช้บริการต่อไปในอนาคตลดลง 0.357 เท่า อาจเป็นเพราะทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความล่าช้าในการเดินทางและอาจส่งผลกระทบต่อกิจกรรมอื่นของกลุ่มตัวอย่างอีกด้วย ด้านราคาในเรื่องของเหมาะสมของราคากับระยะทาง ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูต่อไปในอนาคตมากกว่าใช้บริการต่อไปในอนาคตอยู่ 0.472 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าอัตราค่าโดยสารราคาสูงเกินไปเมื่อเทียบกับระยะทาง และเลือกที่จะเดินทางโดยใช้ทางเลือกอื่น ๆ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ในเรื่องของจำนวนห้องจำหน่ายตั๋วโดยสารเพียงพอสำหรับผู้โดยสาร ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูต่อไปในอนาคตมากกว่าใช้บริการต่อไปในอนาคตอยู่ 0.595 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างต้องรอคอยคิวที่นาน หากจำนวนห้องจำหน่ายตั๋วโดยสารไม่สอดคล้องกับปริมาณความต้องการ ด้านการส่งเสริมการตลาดในเรื่องของร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่น ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูต่อไปในอนาคตมากกว่าใช้บริการต่อไปในอนาคตอยู่ 0.316 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างอาจไม่ได้คำนึงถึงโปรโมชั่นของร้านค้าที่ร่วมรายการกับบริษัทแต่คำนึงถึงคุณภาพของรถไฟฟ้าสายสีชมพูเป็นหลัก สำหรับปัจจัยราคาโปรโมชั่นของการใช้บัตร EMV Contactless ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูต่อไปในอนาคตมากขึ้น 4.225 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างได้คำนึงถึงความคุ้มค่าของส่วนลดค่าโดยสารที่ได้รับจากการใช้บัตร EMV Contactless ในการชำระค่าโดยสาร สำหรับปัจจัยด้านกระบวนการในเรื่องของระบบช่วยเหลือคนพิการอย่างเหมาะสม ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูต่อไปในอนาคตมากกว่าใช้บริการต่อไปในอนาคตอยู่ 0.551 เท่า อาจเป็นเพราะการที่สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอจะทำให้จำนวนผู้ใช้บริการที่เป็นผู้พิการและผู้ติดตามอาจลดลงและหันไปใช้บริการขนส่งรูปแบบอื่นแทน และปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพในเรื่องของการมีร้านค้าและบริการต่าง ๆ ภายในสถานีที่เปิดให้บริการอย่างเหมาะสม ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพูต่อไปในอนาคตมากขึ้น 1.395 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างคำนึงถึงการได้ใช้บริการอื่น ๆ ที่หลากหลาย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ คือ เพศ อายุ และรายได้ต่อเดือน มีความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการ ในขณะที่อายุ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปองพล นิกรกิตติโกศล (2557) ที่พบว่า ผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่างกันในด้านเพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ย มีระดับความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสที่ต่างกัน และสอดคล้องกับ ยุวดี วรสิทธิ์ และเอก ชุมหัชชราชัย (2559) ที่พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ที่ต่างกัน มีผลต่อทัศนคติของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าแอร์พอร์ตเรลลิงก์ในกรุงเทพมหานครต่างกัน รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา เจริญศรี (2560) ที่ผลการศึกษพบว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ อาชีพ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิรณา สีนเจริญ (2550) ที่ผลการศึกษพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน มีผลต่ออุปสงค์ของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคลไม่แตกต่างกัน รวมถึงงานวิจัยของโสภิตา รัตนสมโชค (2558) ผลการศึกษพบว่า อาชีพที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส

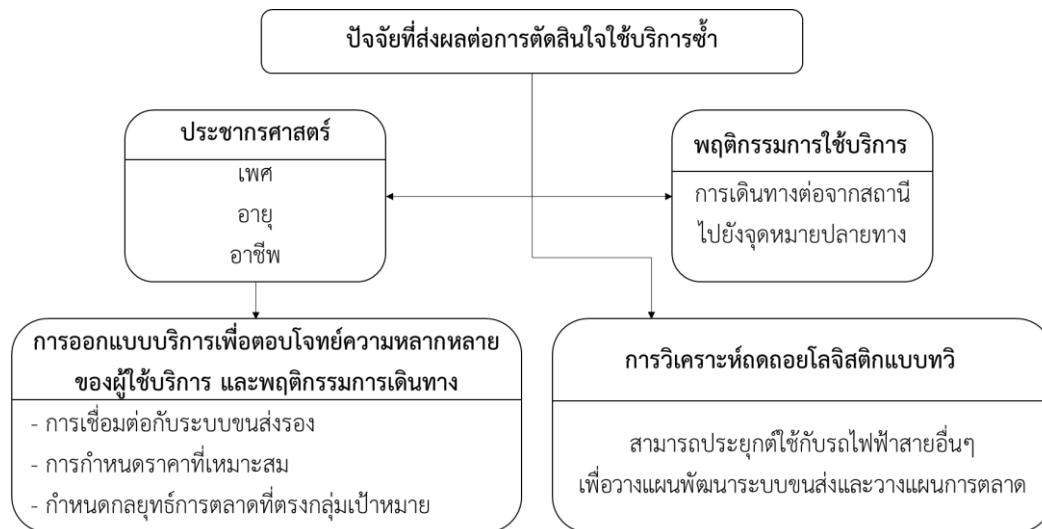
2) ปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี คือ ทางเลือกในการเดินทางต่อจากรถไฟฟ้าสายสีชมพูจนถึงจุดหมายปลายทาง มีความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการสำหรับปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้า ผลการศึกษไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา เจริญศรี (2560) ที่พบว่าปัจจัยด้านพฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส

3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ในเรื่องของความเร็วในการเดินทาง ความสะดวกสบายในการเดินทาง และระบบรถไฟฟ้าไม่มีปัญหาขัดข้อง ด้านราคา ในเรื่องของความเหมาะสมของราคากับระยะทาง ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ในเรื่องของจำนวนห้องจำหน่ายตั๋วโดยสารที่เพียงพอแก่ผู้ใช้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ในเรื่องของราคาโปรโมชั่นของการใช้บัตร EMV Contactless มีความเหมาะสม และร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่นมีความเหมาะสม ด้านกระบวนการ ในเรื่องของบริการมีระบบช่วยเหลือคนพิการอย่างเหมาะสม และด้านลักษณะทางกายภาพ ในเรื่องของร้านค้านี้ที่เปิดให้บริการอย่างเหมาะสม อีกทั้ง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล มีคะแนนค่าเฉลี่ยของระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกล่าวได้ว่าปัจจัยด้านบุคคลเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา เจริญศรี (2560) ซึ่งผลการศึกษพบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภิตา รัตนสมโชค (2558) ผลการศึกษพบว่าปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และปัจจัยด้านการบริหารจัดการกระบวนการทำงานของรถไฟฟ้า มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิรณา สีนเจริญ (2550) ซึ่งพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ รถไฟฟ้ามหานครและสถานีให้บริการ อัตราค่าโดยสาร สถานที่จัดจำหน่าย และการจัดกิจกรรมส่งเสริมทางการตลาด มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคล รวมทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rasca, S., & Saeed, N. (2022) ซึ่งพบว่า ราคาค่าโดยสารมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ระบบขนส่งสาธารณะในการเดินทางประจำวันอย่างมีนัยสำคัญ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้โดยสารรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี แตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ และอาชีพ ซึ่งในอดีตผลการศึกษพบว่าไม่มีผลต่อการใช้บริการซ้ำ ขณะที่ผลการศึกษครั้งนี้พบว่ามีความสำคัญ นอกจากนี้ พฤติกรรมการเดินทางต่อเนื่องจากรถไฟฟ้าสู่จุดหมายปลายทางยังส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาในอดีตที่พบว่าพฤติกรรม

ไม่มีอิทธิพลต่อการใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส โดยองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ คือการให้ความสำคัญกับการออกแบบบริการที่ตอบ
โจทย์ความหลากหลายของประชากรและพฤติกรรมการเดินทาง รวมถึงการเชื่อมต่อกับระบบขนส่งรอง การกำหนดราคา
ที่เหมาะสม และกลยุทธ์การตลาดที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกแบบทวิจึงเป็นเครื่องมือที่สามารถ
นำไปประยุกต์ใช้กับรถไฟฟ้าสายอื่น เพื่อวางแผนพัฒนาระบบขนส่งและการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

ภาพที่ 2 ปัจจัยและแนวทางใหม่ในการส่งเสริมการใช้บริการซ้ำของรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ และด้านปัจจัย
ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้รถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี

ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ ตัวแปรด้านเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน
มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านพฤติกรรมการใช้บริการ
พบว่าตัวแปรทางเลือกในการเดินทางต่อจากรถไฟฟ้าสายสีชมพูจนถึงจุดหมายปลายทางอย่างมีผลต่อการตัดสินใจ
ใช้บริการซ้ำอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) คือ ด้านผลิตภัณฑ์
ในเรื่องของความรวดเร็วในการเดินทาง ความสะดวกสบายในการเดินทาง และระบบรถไฟฟ้าไม่มีปัญหาขัดข้อง ด้านราคา
ในเรื่องของความเหมาะสมของราคากันระยะทาง ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ในเรื่องของจำนวนห้องจำหน่ายตั๋วโดยสาร
ที่เพียงพอแก่ผู้ใช้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ในเรื่องของราคาโปรโมชั่นของการใช้บัตร EMV Contactless
มีความเหมาะสม และร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่นมีความเหมาะสม ด้านกระบวนการ ในเรื่องของบริการมีระบบช่วยเหลือคนพิการ
อย่างเหมาะสม และด้านลักษณะทางกายภาพ ในเรื่องของบริการมีร้านค้าและบริการต่าง ๆ ภายในสถานีที่เปิดให้บริการ
อย่างเหมาะสม มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากการศึกษาในปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่า เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ เป็นปัจจัยที่ส่งผล
ต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้รถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มผู้มี
รายได้ต่ำและกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา มีแนวโน้มไม่ใช้บริการซ้ำ ดังนั้นควรมีการกำหนดอัตราค่าโดยสารแบบ “Concession
Rate” สำหรับกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงระบบขนส่ง เพื่อเป็นการรักษาให้มีผู้ใช้บริการซ้ำมากขึ้นและเป็น
การจูงใจให้ผู้ที่ไม่ต้องการใช้บริการซ้ำกลับมาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

1.2 จากการศึกษาในปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี พบว่าทางเลือกในการเดินทางต่อจากรถไฟฟ้าสายสีชมพูจนไปยังจุดหมายปลายทาง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ควรพิจารณาให้มีการจัดรถบริการจากสถานีรถไฟฟ้าไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการ และดึงดูดให้มีผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น

1.3 จากการศึกษาในด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีชมพู ช่วงแคราย - มีนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ ควรเน้นความรวดเร็ว ความสะดวกสบาย และระบบที่มีเสถียรภาพเพื่อสร้างความมั่นใจและเพิ่มจำนวนผู้ใช้บริการ 2) ด้านราคา ควรตั้งอัตราค่าโดยสารให้เหมาะสมกับระยะทางเพื่อให้คุ้มค่าเมื่อเทียบกับขนส่งสาธารณะอื่น 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรเพิ่มจุดจำหน่ายตั๋วและพัฒนาระบบขายตั๋วที่หลากหลายเพื่อรองรับผู้โดยสารในชั่วโมงเร่งด่วน 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรให้ความสำคัญกับร้านค้าต่าง ๆ ที่ร่วมโปรโมชัน รวมถึงมอบสิทธิพิเศษให้กับผู้ใช้บัตรโดยสาร 5) ด้านกระบวนการ ควรรักษากระบวนการที่มีประสิทธิภาพและเป็นระเบียบเพื่อให้การดำเนินงานของระบบขนส่งมีความราบรื่น 6) ด้านลักษณะทางกายภาพ ควรมีร้านค้าและบริการต่าง ๆ ภายในสถานีที่เปิดให้บริการอย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้โดยสาร

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางในการวิจัยสำหรับผู้สนใจในการต่อยอดองค์ความรู้ ได้แก่ การศึกษาเพิ่มเติมสำหรับโครงการรถไฟฟ้าสายสีชมพูส่วนต่อขยาย ช่วงสถานีศรีรัช-เมืองทองธานี ซึ่งคาดว่าจะเปิดให้บริการในเดือนกรกฎาคม 2568 โดยได้ประมาณการว่าจะทำให้มีผู้โดยสารเพิ่มขึ้น 13,785 คนต่อวัน ดังนั้น ควรเก็บข้อมูลจากผู้ใช้บริการในเส้นทางนี้เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบบริการและกลยุทธ์ทางการตลาดให้ตรงกับความต้องการของผู้โดยสาร นอกจากนี้ ควรพิจารณาใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจทั้งในเชิงสถิติและเชิงลึกเกี่ยวกับแรงจูงใจ ทักษะคิด และประสบการณ์ของผู้ใช้บริการได้อย่างรอบด้าน หรือมีการติดตามข้อมูลเชิงพฤติกรรมของผู้โดยสารในลักษณะ Longitudinal Study เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการเดินทางและการใช้บริการในช่วงเวลาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถประเมินผลกระทบจากนโยบายหรือมาตรการใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรติดตามศึกษารูปแบบบริการและนโยบายราคาค่าโดยสารอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการดำเนินงานอยู่ภายใต้การกำกับของการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย และมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามนโยบาย เช่น มาตรการค่าบริการ 20 บาทตลอดสายหรือการให้บริการฟรีช่วงเทศกาล ซึ่งล้วนแต่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้บริการให้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และทำการเปรียบเทียบกับรถไฟฟ้าสายอื่น ๆ เช่น สายสีเขียว สายสีน้ำเงิน หรือสายสีแดง เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนหรือแตกต่างของลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการใช้บริการ รวมถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งจะช่วยให้สามารถประเมินศักยภาพของรถไฟฟ้าสายสีชมพูช่วงแคราย - มีนบุรี ในภาพรวม และสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สามารถแข่งขันหรือบูรณาการร่วมกับระบบขนส่งสาธารณะสายอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย. (2566ก). *รายงานประจำปี 2566*. สืบค้นจาก

<https://www.mrta.co.th/th/annual-report/18186>.

_____. (2566ข). *รายงานฉบับสมบูรณ์ผลการสำรวจ ครั้งที่ 1 (Final Report) ประจำปี 2566*. สืบค้นจาก

<https://www.mrta.co.th/th/satisfaction-survey-reports/14804>.

ภิรดา สินเจริญ. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์ของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคล*. (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

- ปองพล นิกรกิตติโกศล. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ยุวดี วรสิทธิ์ และ เอก ชุณหะวัณชัย. (2559). ปัจจัยด้านคุณภาพบริการ และพฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าแอร์พอร์ตเรลลิงก์ที่มีผลต่อทัศนคติของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร*, 13(1), 24-42.
- วรศรา เจริญศรี. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส. (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- โสภิตา รัตนสมโชค. (2558). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าเฉลิมพระเกียรติ (บีทีเอส) ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management*. (15th global ed.). Edinburgh: Pearson Education.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Payne, A. (1993). *The essence of service marketing*. London: Prentice Hall.
- Rasca, S., & Saeed, N. (2022). Exploring the factors influencing the use of public transport by commuters living in networks of small cities and towns. *Travel Behaviour and Society*, 28, 249–263.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (2nd ed.). New York: Harper & Row.

Approaches to Enhancing Educational Equity in Thailand: Collaboration Among Relevant Agencies and Policy Reform

Suwimon Hengpatana¹ Anchalee Srikolchan^{2*} Pimtawan Jantan² Cholvit Jearajit² Wilailak Langka³
 Sorasun Rungsiyanonte⁴ and Prapaporn Rojsiriruch²

¹ Faculty of Economic, Srinakharinwirot University, Thailand

² Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Thailand

³ Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand

⁴ Faculty of Social Dentistry, Srinakharinwirot University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: anchaleesu@swu.ac.th

ABSTRACT

This study aims to analyze the roles and collaborative patterns of agencies involved in enhancing educational equity and to explore approaches for improving educational equity in Thailand. Using qualitative research methodology, the study involved 63 key informants: 16 government representatives, 8 executives and practitioners from the Equitable Education Fund (EEF), 5 private sector executives, 4 scholars and education experts, 6 school administrators and teachers, and 25 representatives from civil society and local communities. Data were collected through semi-structured interviews and document analysis, analyzed using content analysis techniques and triangulation methods. The findings reveal that the main agencies with significant roles include the Ministry of Education, the Ministry of Social Development and Human Security, Local Administrative Organizations, the Equitable Education Fund, and the private sector. Each agency has complementary roles, but three common challenges were identified: lack of effective coordination mechanisms, unequal resource distribution between areas, and absence of joint monitoring and evaluation systems. The approaches for enhancing educational equity comprise three main dimensions: (1) multi-agency participation through policy and strategy integration, collaborative resource management, community-level support networks, and educational personnel development; (2) legal framework improvements to support equitable resource distribution and curriculum development that responds to diversity; and (3) tax measures to increase educational funding and create incentives for multi-sectoral participation. This research contributes new knowledge on multi-stakeholder partnership frameworks, resource sharing systems, and integrated teacher development programs to sustainably enhance educational equity in Thailand.

Keywords: Educational Equity, Inter-organizational Collaboration, Multi-stakeholder Partnership, Educational Policy Reform, Thailand Education System

แนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย: ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการปฏิรูปนโยบาย

สุวิมล เสงพัฒนา¹ อัญชลี ศรีกลชาญ^{2*} พิมพ์ตะวัน จันทัน² ชลวิทย์ เจียรจิตต์² วิไลลักษณ์ ลังกา³ สรสิทธิ์ รังสิยานนท์⁴
และ ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์²

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

³ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

⁴ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: anchaleesu@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและรูปแบบความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา และศึกษาแนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 63 คน ประกอบด้วย ผู้แทนจากภาครัฐ 16 คน ผู้บริหารและผู้บริหารงานจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา 8 คน ผู้บริหารจากภาคเอกชน 5 คน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา 4 คน ผู้บริหารสถานศึกษาและครู 6 คน และผู้แทนจากภาคสังคมและชุมชน 25 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และภาคเอกชน โดยแต่ละหน่วยงานมีบทบาทที่เสริมซึ่งกันและกัน แต่ยังพบความท้าทายร่วม 3 ประการ คือ การขาดกลไกประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ความไม่เท่าเทียมของทรัพยากรระหว่างพื้นที่ และการขาดระบบติดตามและประเมินผลร่วมกัน แนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาประกอบด้วย 3 มิติหลัก คือ (1) การมีส่วนร่วมของหน่วยงานผ่านการบูรณาการนโยบายและกลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน การสร้างเครือข่ายสนับสนุนระดับชุมชน และการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา (2) การปรับปรุงกรอบกฎหมายเพื่อสนับสนุนการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองความหลากหลาย และ (3) การใช้มาตรการทางภาษีเพื่อเพิ่มงบประมาณสนับสนุนการศึกษาและสร้างแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน งานวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่เรื่องโครงสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี ระบบการแบ่งปันทรัพยากร และโปรแกรมพัฒนาครูแบบบูรณาการ เพื่อยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความเสมอภาคทางการศึกษา, ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน, ความร่วมมือแบบพหุภาคี, การปฏิรูปนโยบายการศึกษา, ระบบการศึกษาไทย

บทนำ

ปรากฏการณ์ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยเป็นความท้าทายที่ซับซ้อน ที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก ซึ่งความแตกต่างในด้านคุณภาพการศึกษาและการเข้าถึงการศึกษาระหว่างเขตเมืองและเขตชนบทที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอและทั่วถึง การศึกษาของไทยเผชิญกับความไม่เสมอภาคที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมที่กว้างขึ้น ทั้งความไม่เสมอภาคกันของรายได้และการพัฒนาที่ไม่สมดุลในระดับภูมิภาค รวมถึงการกระจายทรัพยากรอย่างทั่วถึงด้วย (Durongkaveroj, 2022) ดังจะเห็นได้จากนักเรียนในเขตเมืองมีโอกาสเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางการศึกษาที่ดีกว่านักเรียนในเขตชนบท ซึ่งขาดการสนับสนุนทางการศึกษา ครูผู้สอนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และหลักสูตรที่น่าสนใจ รวมทั้งการประสบ

ปัญหาอุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนทางการศึกษา (Piyaman et al., 2017) ความไม่เสมอภาคนี้ยังทวีความรุนแรงมากขึ้นจากตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากครัวเรือนในเขตชนบทมักไม่มีศักยภาพทางการเงินในการลงทุนในแหล่งข้อมูลทางการศึกษาเพิ่มเติม ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงกลุ่มประชากรที่มีการศึกษาสูงมักจะจับคู่กัน ส่งผลต่อการเกิดช่องว่างของความไม่เสมอภาคกันของรายได้ และกลุ่มประชากรที่มีการศึกษาที่ต่ำกว่ามีโอกาสในการยกระดับทางสังคมได้น้อยลง (Liao & Paweenawat, 2022)

ในประเทศไทย แม้ว่าจะมีการลงทุนด้านการศึกษเป็นจำนวนมาก คุณภาพของการศึกษาโดยรวมกลับยังไม่น่าพอใจ ซึ่งสะท้อนถึงความขัดแย้งในระบบการศึกษาของไทย (Fry & Bi, 2013) ความไม่มีประสิทธิภาพของระบบและการขาดความสอดคล้องในนโยบายการศึกษาทำให้การแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาไม่เป็นผลสำเร็จอย่างที่ควร (Michel, 2015; Scott & Guan, 2022) นอกเหนือจากปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างภายในระบบการศึกษาเองแล้ว ปัจจัยทางวัฒนธรรมยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของความไม่เสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย โดยนักเรียนจากหลากหลายภูมิภาคหลังอาจพบกับความยากลำบากในการปรับตัวเข้ากับระบบการศึกษาที่มักถูกรอบรับโดยวัฒนธรรมหลักเพียงเดียว ส่งผลให้การบรรลุผลทางการศึกษาและการมีส่วนร่วมในสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มชนกลุ่มน้อยถูกขัดขวาง (Guo et al., 2020)

ผลกระทบของความไม่เสมอภาคทางการศึกษาไม่จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง มีการศึกษาพบว่าภูมิภาคที่มีการศึกษาสูงมักจะมีผลผลิตมวลรวมภายในประเทศที่ลดลงและมีผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่ดีขึ้น ในขณะที่พื้นที่ที่มีความไม่เสมอภาคทางการศึกษาที่ชัดเจนมักเผชิญกับปัญหาความยากจนและความไม่สงบทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างการศึกษ ความเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และความสามัคคีทางสังคม (Karim, 2021) การแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาจึงไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของความเท่าเทียมเท่านั้น แต่ยังจำเป็นต้องพัฒนาอย่างยั่งยืนและความสามัคคีทางสังคมในประเทศไทยด้วย

การยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยเป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยแนวทางแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขอุปสรรคเชิงโครงสร้างและความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และภูมิศาสตร์ อุปสรรคสำคัญคือความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรและคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ชนบท ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Fry & Bi, 2013) รัฐบาลได้ดำเนินการปฏิรูป เช่น การเพิ่มสัดส่วนนักศึกษาแพทย์จากพื้นที่ชนบท เพื่อเป็นต้นแบบในการกระจายโอกาสทางการศึกษา (Mei et al., 2022) นอกจากนี้ เด็กย้ายถิ่นและเด็กด้อยโอกาสยังเผชิญปัญหาการเข้าถึงการศึกษา แม้ว่าจะมีนโยบายสนับสนุน แต่ยังมีอุปสรรคด้านภาษา วัฒนธรรม และความพร้อมของครู (Peungcharoenkun, 2024) การพัฒนาศักยภาพครูด้านการสอนแบบพหุภาษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุม และบทบาทของผู้นำสถานศึกษาก็มีความสำคัญต่อการยกระดับความเสมอภาค โดยงานวิจัยระบุว่าภาวะผู้นำที่แท้จริงช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียน ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการศึกษา (Kulophas et al., 2018)

อุปสรรคทางเศรษฐกิจเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสมอภาค นักเรียนจากครอบครัวยากจนมักเผชิญข้อจำกัดด้านการเดินทาง การเข้าถึงเทคโนโลยี และทรัพยากรการเรียนรู้ ซึ่งสามารถแก้ไขได้ผ่านโครงการสนับสนุนทางการเงินและการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (Moonpanane et al., 2022; Pongjinda & Pathak, 2022) ในส่วนนักเรียนที่มีความพิการ ระบบการศึกษาปัจจุบันยังคงเน้นการแยกเรียนมากกว่าการศึกษาร่วม ซึ่งจำกัดโอกาสในการพัฒนา การส่งเสริมการศึกษาที่ครอบคลุมจึงเป็นสิ่งสำคัญ (Uttayotha & Scheef, 2021) ด้านการสร้างร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรไม่แสวงหากำไรช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษา โดย NGOs สามารถให้ทรัพยากรและการอบรมครูเพื่อรองรับนักเรียนที่มีความหลากหลาย (Peungcharoenkun, 2024) ด้านเทคโนโลยีนั้นมีศักยภาพในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แต่ยังคงมีปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึง การจัดสรรอุปกรณ์และการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีจึงมีความสำคัญ (Pongjinda & Pathak, 2022) การประเมินและปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน (Hallinger & Lee, 2011)

ในบริบทนานาชาติ โดยเฉพาะในภูมิภาค Asia-Pacific มีแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าความไม่เสมอภาคทางการศึกษาที่หลากหลายและน่าสนใจที่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทประเทศไทยได้ ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ได้ใช้กลไกการกระจายครูและการสนับสนุนโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลผ่านระบบการหมุนเวียนครูและการจัดตั้งโรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพสูง

(OECD, 2019) สิงคโปร์ได้พัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเหมาะสมกับบุคคล (personalized learning) ที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพสูง (Tan, 2021) ในขณะที่ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ได้เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาการศึกษาสำหรับกลุ่มชนพื้นเมืองและกลุ่มด้อยโอกาส โดยใช้กรอบการทำงานแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และชุมชนท้องถิ่น (Harrison & McLeod, 2022) การศึกษาจากประสบการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จในการลดความไม่เสมอภาคทางการศึกษาต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างนโยบายระดับชาติ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์

การวิจัยนี้ใช้แนวคิดการบูรณาการหน่วยงาน (Inter-organizational Collaboration) และแนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Multi-Stakeholder Participation) เป็นกรอบในการศึกษา โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา แนวคิดการบูรณาการหน่วยงานเน้นความสำคัญของการประสานงานและการแบ่งปันทรัพยากรระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ในขณะที่แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอธิบายความจำเป็นในการให้หน่วยงานหลากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทในการกำหนดและดำเนินนโยบายการศึกษา การศึกษานี้เป็นลักษณะเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ที่มุ่งเน้นการสำรวจและระบุแนวทางการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ และการปฏิรูปนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย รวมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม

การยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยต้องอาศัยนโยบายที่มุ่งเน้นการเข้าถึง ความครอบคลุม และการมีส่วนร่วม การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในทุกมิติจะช่วยให้ระบบการศึกษาของไทยก้าวไปสู่ความเสมอภาคอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการดำเนินงานดังกล่าวไม่เพียงแต่ต้องอาศัยการปฏิรูปนโยบายเท่านั้น แต่ยังต้องการความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนที่ครอบคลุมและยั่งยืน การขาดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานเหล่านี้อาจทำให้นโยบายที่ดีที่สุดที่ไม่สามารถเกิดผลในทางปฏิบัติได้ ดังนั้น การศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือที่เหมาะสมและการปฏิรูปนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเรียนรู้จากประสบการณ์ของประเทศอื่น ๆ และการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของสังคมไทย

ดังนั้น การแสวงหาแนวทางในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น หากมีการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง นโยบายที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาหรือรวมไปถึงกฎหมายที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม อาจเป็นแนวทางที่สามารถยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากรอบการทำงานเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และสร้างแนวทางการปฏิรูปนโยบายที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนในทุกพื้นที่และทุกกลุ่ม นอกจากนี้ แนวทางที่ได้จากการศึกษาความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ จะส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรและการลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บทบาท และรูปแบบความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) ซึ่งมุ่งเน้นการทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการดำเนินงานและความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาค

ทางการศึกษา ตลอดจนแนวทางในการเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา การเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเนื่องจากธรรมชาติของปัญหาวิจัยที่ต้องการความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับความซับซ้อนของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและการปฏิรูปนโยบาย ซึ่งไม่สามารถวัดผลได้ด้วยตัวเลขเพียงอย่างเดียว ผ่านกระบวนการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เอกสาร

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามเกณฑ์เฉพาะเพื่อให้สามารถรวบรวมข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับเทคนิค Snowball Sampling โดยเริ่มจากการระบุผู้ให้ข้อมูลหลักจากหน่วยงานสำคัญ จากนั้นขยายไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องตามคำแนะนำของผู้ให้ข้อมูลเริ่มแรก โดยผู้ให้ข้อมูลมีความหลากหลายทั้งในด้านภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา รวมทั้งสิ้น 63 ราย ซึ่งจำนวนนี้เป็นผลจากการรวบรวมข้อมูลจนถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) ที่ข้อมูลใหม่ที่ได้รับไม่เพิ่มความเข้าใจหรือมุมมองใหม่ ๆ อีก

หลักเกณฑ์การจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลใช้หลักการแบ่งตามภาคส่วนและบทบาทหน้าที่ในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อให้สามารถตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบมุมมองจากผู้มีบทบาทแตกต่างกันต่อประเด็นเดียวกัน

1.1 ผู้แทนจากภาครัฐ ผู้แทนจากภาครัฐจำนวน 16 คน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการกำหนดและดำเนินนโยบายระดับชาติและท้องถิ่น ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารที่ทำหน้าที่ในการวางแผนนโยบายการขับเคลื่อนการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 6 คน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการออกแบบและดำเนินนโยบายด้านความเสมอภาคทางการศึกษา และผู้ปฏิบัตินโยบายจากหน่วยงานข้างต้น 10 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.2 ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจำนวน 8 คน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทเฉพาะด้านการสนับสนุนทุนการศึกษาและการลดความเหลื่อมล้ำ โดยประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงจำนวน 3 คน ซึ่งมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในระดับนโยบาย และผู้ปฏิบัติงานนโยบายจำนวน 5 คน ซึ่งรับผิดชอบโครงการที่เกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับปฏิบัติ

1.3 ผู้แทนจากภาคเอกชนและนักวิชาการ ผู้บริหารจากภาคเอกชนจำนวน 5 คน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาผ่านกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นบุคคลที่รับผิดชอบต่อโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจำนวน 4 คน เป็นกลุ่มที่ให้มุมมองทางวิชาการและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับในประเทศไทยจากผลงานด้านการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา

1.4 ผู้แทนจากสถานศึกษาและชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูในสถานศึกษาจำนวน 6 คน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับโรงเรียน ซึ่งมีประสบการณ์ในการดำเนินนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่ส่งเสริมความเสมอภาคในโรงเรียน และผู้แทนจากภาคสังคมและชุมชนจำนวน 25 คน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานในระดับพื้นที่ คือ ผู้นำชุมชนและกลุ่มภาคประชาสังคมที่ทำงานเกี่ยวกับการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางการศึกษา เช่น พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๑ นโยบายและแผนเกี่ยวกับความเสมอภาคและการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาความมั่นคง

ของมนุษย์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

จากนั้นผู้วิจัยได้ร่างประเด็นคำถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา ส่วนที่ 2 ความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงาน และส่วนที่ 4 แนวทางและข้อเสนอแนะในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา โดยคำถามในแต่ละส่วนครอบคลุมบทบาทหน้าที่และการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา ข้อจำกัดในการดำเนินงาน ความต้องการจำเป็นต่อการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินนโยบาย ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน อุปสรรคทางนโยบาย โครงสร้าง และทรัพยากรในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจนแนวทางในการเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการลดความเหลื่อมล้ำ โดยคำถามสัมภาษณ์ได้ปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำร่างประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยการศึกษา ด้านความเสมอภาคทางการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ผลปรากฏว่าข้อคำถามมีความครอบคลุมต่อวัตถุประสงค์การวิจัยและเหมาะสมกับกลุ่มผู้ตอบแต่ละกลุ่ม จากนั้นจึงจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างฉบับสมบูรณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 วิธีหลัก เพื่อสนับสนุนการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นวิธีการหลักในการรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเริ่มจากการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และประสานงานไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอความอนุเคราะห์การเข้าสัมภาษณ์และนัดหมายการสัมภาษณ์ ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์และอธิบายแนวทางการปกปิดข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงการเขียนรายงานผลการวิจัยที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ให้ข้อมูลได้ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล การดำเนินการสัมภาษณ์เป็นแบบรายบุคคลและใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ระหว่าง 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง 30 นาที เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2 การวิเคราะห์เอกสาร เป็นวิธีการสนับสนุนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย นโยบายและแผนปฏิบัติการของหน่วยงานต่าง ๆ รายงานผลการดำเนินงาน รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนข้อมูลจากการสัมภาษณ์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยผสมผสานกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้สามารถสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสารได้อย่างเป็นระบบ ขั้นตอนแรกคือการถอดความข้อมูล (Transcription) โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดถูกถอดความเป็นลายลักษณ์อักษรและตรวจสอบความถูกต้อง ข้อมูลจากเอกสารถูกจัดระเบียบและจัดหมวดหมู่เบื้องต้น

ขั้นตอนที่สองคือการจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding and Categorization) โดย ข้อมูลถูกวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา) และตามประเด็นเนื้อหา เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบความเห็นที่สอดคล้องและขัดแย้งของแต่ละกลุ่มได้ ตามด้วยการระบุประเด็นสำคัญ (Thematic Analysis) การวิเคราะห์เพื่อค้นหารูปแบบและประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นจากข้อมูล โดยเน้นการระบุความสอดคล้องและความแตกต่างของมุมมองจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ

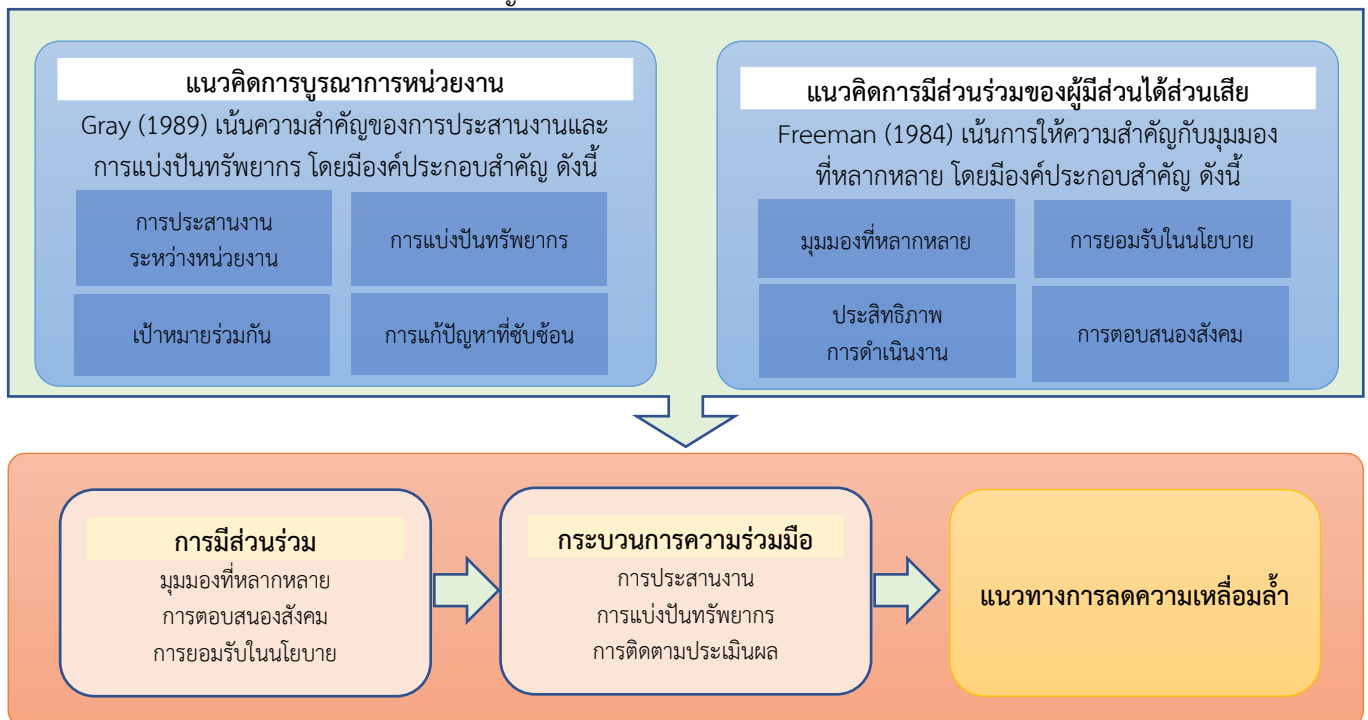
ขั้นตอนที่สำคัญคือการเปรียบเทียบและตรวจสอบข้อมูล (Triangulation and Verification) โดย การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าดำเนินการ 2 รูปแบบ คือ การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ (Data Triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสาร และการตรวจสอบจากผู้วิจัยหลายคน (Investigator Triangulation) มีผู้วิจัยร่วมอีก 2 คน ช่วยตรวจสอบการวิเคราะห์และการตีความข้อมูล ขั้นตอนสุดท้ายคือการสังเคราะห์และนำเสนอข้อมูล (Data Interpretation and Reporting) โดย ข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบแล้วถูกสังเคราะห์และนำเสนอโดยแสดงให้เห็นมุมมองที่หลากหลายของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ พร้อมทั้งระบุจุดที่มีความเห็นสอดคล้องกันและจุดที่มีความเห็นแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การบูรณาการระหว่างแนวคิดการบูรณาการหน่วยงาน (Inter-organizational Collaboration Theory) และแนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Multi-Stakeholder Participation Theory) เป็นกรอบในการศึกษา

แนวคิดการบูรณาการหน่วยงานของ Gray (1989) อธิบายกระบวนการที่องค์กรต่าง ๆ ที่มีความเป็นอิสระทางกฎหมายมาร่วมกันดำเนินการเพื่อจัดการกับปัญหาที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความร่วมมือ โดยเน้นความสำคัญของการประสานงานและการแบ่งปันทรัพยากรระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน เฉพาะในกรณีที่ปัญหานั้นไม่สามารถแก้ไขได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพัง (Huxham & Vangen, 2005) ในขณะที่แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่พัฒนามาจากทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) ของ Freeman (1984) อธิบายความจำเป็นในการให้หน่วยงานหลากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทในการกำหนดและดำเนินนโยบายการศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่ายช่วยให้เกิดมุมมองที่หลากหลายเพิ่มความยอมรับในนโยบาย และทำให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากขึ้น (OECD, 2023)

การบูรณาการทั้งสองแนวคิดนี้ช่วยให้เข้าใจได้ว่า การยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาต้องอาศัยทั้งความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน (การประสานงานและแบ่งปันทรัพยากร) และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย (การให้ความสำคัญกับมุมมองที่หลากหลาย) ไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะในบริบทการศึกษาที่การมีส่วนร่วมช่วยให้นโยบายตอบสนองความต้องการของสังคมและมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากขึ้น ขณะที่การบูรณาการหน่วยงานช่วยให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนได้ กรอบแนวคิดการวิจัยแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือและความท้าทายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา ส่วนที่ 2 แนวทางยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือและความท้าทายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 63 คน และการวิเคราะห์เอกสาร พบว่าหน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยประกอบด้วย 4 หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยแต่ละหน่วยงานมีรูปแบบการดำเนินงาน ความท้าทาย และโอกาสในความร่วมมือที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 สรุปบทบาทหลักและความท้าทายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงาน	บทบาทหลัก	ความท้าทายสำคัญ	โอกาสความร่วมมือ
กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.)	- การศึกษาฟรี 15 ปี ครอบคลุม 12 ล้านนักเรียน - การพัฒนาครูและหลักสูตร ผ่านโครงการผลิตครูท้องถิ่น - การใช้เทคโนโลยี DLTV, DLIT เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ - ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ ในหลักสูตรและการสอน	- ความเหลื่อมล้ำเมือง-ชนบท โรงเรียนในเมืองมีทรัพยากรมากกว่า 3-4 เท่า - ขาดแคลนครู ในพื้นที่ห่างไกลกว่า 15,000 ตำแหน่ง - ทรัพยากรจำกัด งบประมาณไม่เพียงพอ	ประสานกับ กสศ. และอปท. ในโครงการครูรักถิ่นและพัฒนาโรงเรียนชนบท
กระทรวงพัฒนาสังคมฯ (พม.)	- สนับสนุนกลุ่มเปราะบาง เด็กกำพร้า, เด็กพิการ, เด็กเร่ร่อน - สวัสดิการการศึกษาทุน, อาหาร, ค่าเดินทาง - การศึกษานอกระบบ สำหรับเด็กนอกระบบ - ดูแลเด็กไร้สัญชาติ และกลุ่มชาติพันธุ์	- งบประมาณจำกัด การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน - การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ห่างไกล	ทำงานร่วมกับ ศธ. ในการดูแลเด็กกลุ่มพิเศษและพัฒนาโครงการบูรณาการ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)	- การศึกษาระดับท้องถิ่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, โรงเรียนประถม - สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน อาคาร, ห้องสมุด, เทคโนโลยี - สวัสดิการนักเรียน อาหารกลางวัน, รถรับส่ง - ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การศึกษาตลอดชีวิต	- งบประมาณไม่เพียงพอ อปท.ในเมืองมีงบมากกว่า อปท.ชนบท 5-10 เท่า - ขาดแคลนครู และบุคลากรที่มีคุณภาพ - ความแตกต่างของพื้นที่ ทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ	เชื่อมโยงชุมชนกับนโยบายระดับชาติ ผ่านเครือข่ายและการประสานงาน
กองทุนฯ (กสศ.)	- ทุนการศึกษาเด็กด้อยโอกาส ให้ทุนกว่า 1.2 ล้านคน/ปี - ระบบข้อมูล iSEE ระบุกลุ่มเป้าหมายแม่นยำ - พัฒนาครู โครงการครูรักถิ่น - ประสานความร่วมมือ เครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ	- การขยายผลโครงการ ยังมีเด็กที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลืออีกหลายแสนคน - ความยั่งยืนของงบประมาณ ต้องพึ่งพาการจัดสรรจากภาครัฐ - การเข้าถึงเด็กทุกกลุ่ม โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร	เป็นศูนย์กลางประสานงาน ระหว่างหน่วยงานและใช้ข้อมูล iSEE สนับสนุนการวางแผนร่วม
ภาคเอกชน	- การสนับสนุนทรัพยากร ผ่านโครงการ CSR เช่น การให้ทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน และการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก - การพัฒนานวัตกรรมการศึกษา โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล - การสร้างโอกาสทางอาชีพ ผ่านโครงการฝึกงานและการจ้างงานนักเรียนจากกลุ่มด้อยโอกาส - การเป็นแหล่งเรียนรู้ ผ่านการเปิดโรงงานหรือองค์กรเป็นสถานที่เรียนรู้จริง	- การประสานงานระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐ ยังมีความท้าทายในเรื่องการบูรณาการและการติดตามผลอย่างเป็นระบบ - ความจำเป็นในการเติมเต็มช่องว่างที่รัฐทำไม่ทันหรือต้องการความยืดหยุ่น	ความได้เปรียบในความเร็วในการตัดสินใจและความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนโครงการ ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะหน้าได้ดี และเสริมขยายผลการดำเนินงานของภาครัฐ

1.1 การวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือของกระทรวงศึกษาธิการ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ศธ. มีบทบาทเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดทิศทางการศึกษา โดยเน้นการดำเนินงานใน 7 มิติหลัก ได้แก่ 1) การรับรองสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรี 15 ปี ครอบคลุมตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่าในสายอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 2) การจัดการศึกษาเพื่อกลุ่มเปราะบาง รวมถึงการมอบทุนการศึกษา อาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน และค่าเดินทางให้แก่เด็กยากจน การสนับสนุนการศึกษาพิเศษและการเรียนร่วมให้แก่เด็กพิการ และการส่งเสริมการเรียนการสอนแบบสองภาษาให้แก่เด็กในพื้นที่ห่างไกลและกลุ่มชาติพันธุ์ 3) การใช้เทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ผ่านโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) โครงการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) และการจัดหาอุปกรณ์การเรียนดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในโรงเรียน 4) การส่งเสริมคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ผ่านโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพครูให้สามารถสอนในห้องเรียนที่มีความหลากหลาย และการลดภาระงานเอกสารของครู 5) การปฏิรูปหลักสูตรและการประเมินผลเพื่อความเสมอภาค เช่น การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum) และการปรับปรุงแนวทางการวัดและประเมินผล 6) การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษา ผ่านการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ การอบรมครูให้สอนโดยไม่ใช้กรอบคิดแบบอคติทางเพศ และการส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในสายอาชีพที่เคยถูกมองว่าเป็นของผู้ชาย และ 7) ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น การทำงานร่วมกับ กสศ. ในการสนับสนุนทุนการศึกษา การประสานกับ อปท. ในการจัดการศึกษาท้องถิ่น และความร่วมมือกับภาคเอกชนในโครงการ CSR อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ศธ. ยังคงเผชิญกับความท้าทายสำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูลจากภาครัฐระบุว่า “ปัญหาใหญ่ที่เราเจอคือความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียนในเมืองกับชนบท โรงเรียนในเมืองมีทรัพยากรเยอะ แต่โรงเรียนชนบทขาดแคลนทั้งครูและอุปกรณ์การเรียน” ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงกลไกการกระจายทรัพยากร

ในด้านความร่วมมือ พบว่า ศธ. มีการทำงานร่วมกับ กสศ. ในการสนับสนุนทุนการศึกษา ร่วมกับ อปท. ในการจัดการศึกษาท้องถิ่น และประสานกับภาคเอกชนในโครงการ CSR อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาชี้ให้เห็นว่า “การประสานงานระหว่างหน่วยงานยังขาดความเป็นระบบ บางครั้งมีการทำงานซ้ำซ้อนกัน ควรมีกลไกการประสานงานที่ชัดเจนมากขึ้น”

1.2 การวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ผลการวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า พม. มีบทบาทเฉพาะด้านในการ “สนับสนุนกลุ่มเปราะบางที่ ศธ. อาจเข้าถึงได้ยาก” ตามที่ผู้บริหาร พม. กล่าว ซึ่งครอบคลุม 5 มิติหลัก ได้แก่ 1) การสนับสนุนการศึกษาและสวัสดิการสำหรับเด็กในกลุ่มเปราะบาง รวมถึงโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กกำพร้าและเด็กในสถานสงเคราะห์ และโครงการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนและเด็กไร้บ้าน 2) การสนับสนุนเด็กพิการและการศึกษาพิเศษ ผ่านการให้เงินช่วยเหลือเพื่อให้เด็กพิการเข้าถึงการศึกษาที่เหมาะสม การพัฒนาสถานศึกษาสำหรับเด็กพิการ และการฝึกอบรมครูและผู้ปกครอง 3) การส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กในกลุ่มชาติพันธุ์และผู้ลี้ภัย เช่น โครงการการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ และการทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ ผ่านโครงการฝึกอบรมทักษะอาชีพสำหรับเยาวชนที่ขาดโอกาส และศูนย์เรียนรู้ชุมชน และ 5) การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการจัดทำโครงการสนับสนุนเด็กด้อยโอกาส ซึ่งจุดแข็งของ พม. อยู่ที่การมีเครือข่ายในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ดังที่ผู้ปฏิบัติงาน พม. ระบุว่า “เรามีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็กกำพร้า เด็กพิการ และเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการความเข้าใจและแนวทางเฉพาะ”

1.3 การวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า “อปท. มีบทบาทเป็นหน่วยงานที่เข้าใจบริบทท้องถิ่นและสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะพื้นที่ได้ดีที่สุด” ตามที่ผู้บริหาร อปท. กล่าว การดำเนินงานครอบคลุม 5 มิติ 1) การจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่น รวมถึงการจัดตั้ง บริหาร และพัฒนาศูนย์พัฒนา

เด็กเล็ก โรงเรียนระดับปฐมวัยและประถมศึกษา ตลอดจนศูนย์การศึกษานอกระบบ 2) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา ผ่านการจัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างและบำรุงรักษาอาคารเรียน การจัดหาอุปกรณ์การเรียน และการจัดบริการสวัสดิการทางการศึกษา 3) การลดอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษา เช่น โครงการรถรับ-ส่งนักเรียน การสนับสนุนทุนการศึกษาและค่าใช้จ่ายในการเรียน และการสนับสนุนการศึกษาสำหรับกลุ่มเฉพาะ 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาทางเลือก ผ่านการจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการสนับสนุนการศึกษาทางเลือก และ 5) การประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหากำไร ซึ่งความท้าทายสำคัญของ อบต. คือความไม่เท่าเทียมกันของศักยภาพระหว่างพื้นที่ ผู้นำชุมชนระบุว่า “อบต. ในเมืองใหญ่มีงบประมาณเยอะ สามารถสนับสนุนโรงเรียนได้ดี แต่ อบต. ในพื้นที่ห่างไกลมีงบจำกัด ทำได้แค่พื้นฐาน”

1.4 การวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ผลการวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พบว่า กสศ. มีบทบาทเป็น “หน่วยงานเฉพาะทางที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำอย่างตรงจุด” ตามที่ผู้บริหาร กสศ. อธิบาย โดยดำเนินงานใน 5 มิติหลัก ได้แก่ 1) การให้ทุนสนับสนุนทางการศึกษาแก่เด็กยากจนและด้อยโอกาส ผ่านทุนเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งมุ่งช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 20 แรกของประเทศ โดยใช้ระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (iSEE) เพื่อระบุตัวเด็กกลุ่มเป้าหมายอย่างแม่นยำ 2) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ผ่านโครงการครูรักถิ่น ที่สนับสนุนการผลิตและพัฒนาครูในพื้นที่ชนบท และการฝึกอบรมครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความหลากหลาย 3) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาทางเลือก สำหรับเด็กนอกระบบและกลุ่มแรงงานที่ต้องการพัฒนาทักษะ 4) การพัฒนานโยบายและระบบข้อมูลเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ผ่านการใช้ฐานข้อมูล iSEE เพื่อประเมินสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำและกำหนดนโยบายสาธารณะ และ 5) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ผ่านแนวทางความร่วมมือแบบเครือข่าย (Network Collaboration) จุดแข็งของ กสศ. คือการมีระบบข้อมูล iSEE ที่สามารถระบุเด็กกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ ผู้ปฏิบัติงาน กสศ. ระบุว่า “เราใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งมาวิเคราะห์ ทำให้สามารถค้นหาเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือได้แม่นยำขึ้น และลดการรั่วไหลของทุนการศึกษา”

1.5 การสังเคราะห์ความท้าทายร่วมและโอกาสความร่วมมือ

ผลการสังเคราะห์ความท้าทายร่วมและโอกาสความร่วมมือ พบว่า จากการวิเคราะห์ข้ามหน่วยงาน พบความท้าทายร่วม 3 ประการหลัก คือ 1) การขาดกลไกประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลจากทุกภาคส่วนระบุปัญหานี้สอดคล้องกัน โดยผู้แทนภาคเอกชนกล่าวว่า “เวลาเราอยากช่วยเหลือด้านการศึกษา ไม่รู้จะติดต่อหน่วยงานไหนก่อน แต่ละหน่วยงานก็มีเงื่อนไขต่างกัน” 2) ความไม่เท่าเทียมของทรัพยากรระหว่างพื้นที่ ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของทุกหน่วยงาน ดังที่ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ชนบทระบุว่า “โรงเรียนเราได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานแต่ยังไม่พอเมื่อเทียบกับโรงเรียนในเมือง” และ 3) การขาดระบบติดตามและประเมินผลร่วมกัน ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า “แต่ละหน่วยงานมีระบบประเมินผลของตัวเอง แต่ไม่มีการประเมินผลผลลัพธ์รวมว่าความเสมอภาคทางการศึกษาดีขึ้นหรือไม่”

1.6 บทบาทและความร่วมมือจากภาคเอกชนในฐานะ ผู้สนับสนุนและขับเคลื่อนนวัตกรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้แทนภาคเอกชน พบว่า บทบาทของภาคเอกชนในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษามีลักษณะ “เสริมและขยายผล” การดำเนินงานของภาครัฐ ผู้บริหารบริษัทแห่งหนึ่งกล่าวว่า “เราไม่ได้แทนที่บทบาทของรัฐ แต่เติมเต็มช่องว่างที่รัฐอาจทำไม่ทันหรือต้องการความยืดหยุ่นในการดำเนินงาน” การวิเคราะห์พบว่า ภาคเอกชนมีส่วนร่วมผ่าน 4 รูปแบบหลัก คือ (1) การสนับสนุนทรัพยากร ผ่านโครงการ CSR เช่น การให้ทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน และการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก (2) การพัฒนานวัตกรรมการศึกษา โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล (3) การสร้างโอกาสทางอาชีพ ผ่านโครงการฝึกงานและการจ้างงานนักเรียนจากกลุ่มด้อยโอกาส และ (4) การเป็นแหล่งเรียนรู้ ผ่านการเปิดโรงงานหรือองค์กรเป็นสถานที่เรียนรู้จริง ผู้แทนจากมูลนิธิเอกชนแห่งหนึ่งชี้ให้เห็นว่า “ภาคเอกชนมีความได้เปรียบในเรื่องความรวดเร็วในการตัดสินใจและความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนโครงการ ทำให้

สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะหน้าได้ดี” อย่างไรก็ตาม การศึกษายังพบว่า การประสานงานระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐยังมีความท้าทายในเรื่องการบูรณาการและการติดตามผลอย่างเป็นระบบ

2. แนวทางยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร และประมวลผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกเป็น 3 ประเด็นคือ รูปแบบการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา แนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านกฎหมาย และแนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านการจัดเก็บภาษี สรุปได้ดังนี้

2.1 การยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตศึกษาจาก 5 ภาคส่วน ได้แก่ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชน การทำงานร่วมกันของหน่วยงานเหล่านี้จะช่วยสร้างระบบสนับสนุนที่ครอบคลุมและแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ดังนี้

1) การบูรณาการนโยบายและกลยุทธ์ร่วมกัน โดยการการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ร่วมกันระหว่าง กสศ. ศธ. พม. และ อปท. ควรมีคณะกรรมการร่วมระดับชาติ เพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาร่วมการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน เช่น การลดอัตราการออกกลางคันของเด็กยากจน การสนับสนุนเด็กพิการ และการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการสร้างกลไกการทำงานร่วมกันระดับพื้นที่ โดย อปท. และชุมชนมีบทบาทสำคัญในการบูรณาการโครงการในระดับท้องถิ่น ทำงานร่วมกับโรงเรียน กศน. และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และในส่วน พม. ทำหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวที่ต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้ กสศ. และ ศธ. นำไปใช้ในการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาต่อไป

2) การบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการการสนับสนุนงบประมาณจากหลายแหล่งและมอบหมายให้ กสศ. ควรเป็นศูนย์กลางในการจัดสรรงบประมาณสำหรับเด็กกลุ่มเปราะบาง โดยประสานงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ ในส่วนของ ศธ. ควรจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้เพียงพอโดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล และ อปท. สามารถสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในระดับท้องถิ่น เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการรถรับ-ส่งนักเรียน และทุนการศึกษาสำหรับเด็กยากจน นอกจากนี้สำหรับการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษานั้น ศธ. และ กสศ. ควรสนับสนุนแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ให้เด็กที่ขาดโอกาสสามารถเรียนจากที่บ้าน อปท. ควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ตฟรีสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล

3) การสร้างเครือข่ายสนับสนุนในระดับชุมชน ในส่วนของบทบาทของชุมชนและองค์กรภาคประชาสังคม โดยสมาชิกชุมชนมีบทบาทสำคัญในการติดตามเด็กที่เสี่ยงต่อการหลุดออกจากระบบการศึกษา และช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ อปท. ควรทำงานร่วมกับ ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษา และรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดย พม. และ กสศ. ควรจัดอบรมผู้ปกครองเกี่ยวกับ ความสำคัญของการศึกษาและแนวทางสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน ศธ. ควรมีโครงการให้คำปรึกษาและแนะแนวสำหรับครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ

4) การพัฒนาบุคลากรและครูให้มีความพร้อมในการสอนเด็กกลุ่มเปราะบาง ด้วยการอบรมครูให้มีความรู้ทักษะการสอนที่เหมาะสมกับเด็กกลุ่มเปราะบาง ศธ. และ กสศ. ควรร่วมมือกันในการจัดอบรมครูให้สามารถสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กพิการ เด็กไร้สัญชาติ และเด็กจากครอบครัวยากจน ควรมีการพัฒนา หลักสูตรการเรียนการสอนแบบเฉพาะทาง (Differentiated Instruction) เพื่อรองรับความหลากหลายของนักเรียน การสนับสนุนครูและบุคลากรการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล โดยการให้ อปท. และ กสศ. ร่วมมือกันในการสนับสนุนค่าตอบแทนครูในพื้นที่ชนบทเพื่อดึงดูดครูที่มี

คุณภาพ ศธ. ให้การสนับสนุนส่งเสริมโครงการครูรักถิ่น เพื่อให้เด็กจากชุมชนในพื้นที่ห่างไกลได้เรียนกับครูที่เข้าใจบริบทของท้องถิ่น

5) การติดตามและประเมินผลนโยบายและโครงการร่วมกัน ด้วยการติดตามเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษา กสศ. และ พม. จัดทำฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับเด็กที่มีความเสี่ยงในการหลุดออกจากระบบการศึกษาและมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันพร้อมใช้งาน อปท. และชุมชน ให้ร่วมกันติดตามนักเรียนที่ขาดเรียนบ่อยหรือออกกลางคัน และแจ้งให้ ศธ. และ กสศ. เข้าช่วยเหลือ นอกจากนี้ควรมีการวิจัยและประเมินผล โดยศึกษาวิจัยร่วมกันระหว่าง กสศ. ศธ. พม. อปท. และมหาวิทยาลัย เพื่อติดตามผลของโครงการและปรับปรุงแนวทางดำเนินงาน การประเมินผลควรใช้ ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงคุณภาพการศึกษาและความเสมอภาค เช่น อัตราการเข้าเรียน อัตราการสำเร็จการศึกษา และคุณภาพของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตารางที่ 2 สรุปแนวทางการร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

แนวทาง	หน่วยงานหลัก	กิจกรรมสำคัญ	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
การบูรณาการนโยบายและกลยุทธ์	ศธ., กสศ., พม., อปท., ภาคเอกชน	- จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระดับชาติ - กำหนดเป้าหมายร่วม - สร้างกลไกการทำงานระดับพื้นที่ - รวมภาคเอกชนในการวางแผนยุทธศาสตร์	ลดการทำงานซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพ
การบริหารทรัพยากรร่วมกัน	กสศ. (ศูนย์กลาง), ศธ., อปท., ภาคเอกชน	- จัดสรรงบประมาณแบบบูรณาการ - พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ - สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี - ภาคเอกชนสนับสนุนทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียน	การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เข้าถึงได้ทั่วถึง
การสร้างเครือข่ายชุมชน	อปท., ชุมชน, NGOs, ภาคเอกชน	- ติดตามเด็กเสี่ยง - อบรมผู้ปกครอง - ให้คำปรึกษาครอบครัว - ภาคเอกชนเป็นแหล่งเรียนรู้และพี่เลี้ยงชุมชน	เด็กทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษา
การพัฒนาบุคลากร	ศธ., กสศ., อปท., ภาคเอกชน	- อบรมครูแบบเฉพาะทาง - สนับสนุนค่าตอบแทนครูชนบท - โครงการครูรักถิ่น - ภาคเอกชนถ่ายทอดความรู้เฉพาะทางและทักษะอาชีพ	ครูมีความพร้อมสอนเด็กหลากหลาย
การพัฒนานวัตกรรมการศึกษา	ภาคเอกชน (หลัก), ศธ., กสศ., มหาวิทยาลัย	- พัฒนาเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล - สร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้เฉพาะทาง - ทดลองนำร่องนวัตกรรมการศึกษา - การวิจัยและพัฒนาาร่วมกัน	เกิดนวัตกรรมการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะ

2.2 แนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านกฎหมาย การเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในมิติด้านกฎหมายจำเป็นต้องปรับปรุง กรอบกฎหมายและนโยบาย ให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการลดความเหลื่อมล้ำ สรุปได้ดังนี้

1) การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณเพื่อความเสมอภาค ควรมีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดให้โรงเรียนในพื้นที่ด้อยโอกาสได้รับงบประมาณมากกว่าสถานศึกษาในพื้นที่ที่มีความพร้อม แม้ว่าการตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เป็นก้าวสำคัญ แต่ควรมีกฎหมายให้ กสศ. ได้รับงบประมาณต่อเนื่องและมีแหล่งทุนที่ยั่งยืน เพื่อลดการพึ่งพางบประมาณประจำปี รวมถึงการพัฒนากฎหมายให้โรงเรียนสามารถรับการสนับสนุนจากภาคเอกชน ได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อหลักความเสมอภาค เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาในระดับท้องถิ่น นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาการกระจายทรัพยากรทางการศึกษาควรบัญญัติให้มีกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำของโรงเรียนที่กำหนดให้ทุกโรงเรียนต้องมีครูเพียงพอ ห้องเรียนที่ได้มาตรฐาน และอุปกรณ์การเรียนที่ทันสมัย การแก้ปัญหาขาดแคลนครูในพื้นที่ห่างไกล ควรมีกฎหมายที่กำหนดให้รัฐสนับสนุนสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เหมาะสมสำหรับครูในพื้นที่ชนบท

2) การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหลักสูตรและระบบประเมินผลให้มีความเสมอภาค ด้วยการบัญญัติหลักสูตรการศึกษาให้ตอบสนองต่อความหลากหลาย ควรพิจารณาให้มีกฎหมายกำหนดให้หลักสูตรการศึกษาต้องคำนึงถึงบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้สองภาษาในพื้นที่ที่มีประชากรชาติพันธุ์ รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาทางเลือก ให้รองรับเด็กที่ไม่ได้เรียนในระบบโรงเรียนปกติ เช่น เด็กเร่ร่อน หรือเด็กในครอบครัวแรงงานข้ามชาติ นอกจากนี้การพัฒนาระบบประเมินผลที่คำนึงถึงความเสมอภาค ซึ่งปัจจุบันการสอบระดับชาติ เช่น O-NET และ GAT/PAT ยังคงสร้างความเหลื่อมล้ำสำหรับนักเรียนที่ขาดแคลนทรัพยากร ควรมีกฎหมายที่กำหนดให้การประเมินผลต้องสะท้อนความสามารถของนักเรียนโดยไม่พึ่งพาทรัพยากรภายนอก เช่น การเรียนพิเศษ สำหรับการสอบแข่งขันต้องมีมาตรการช่วยเหลือนักเรียนจากครอบครัวยากจน เช่น ค่าธรรมเนียมสอบที่แตกต่างกันตามระดับรายได้ของครอบครัว

2.3 แนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านการจัดเก็บภาษี การใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นแนวทางที่หลายประเทศนำมาใช้ โดยการออกแบบระบบจัดเก็บภาษีและมาตรการลดหย่อนภาษี ที่มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มงบประมาณสนับสนุนการศึกษาให้กับกลุ่มเปราะบางและกระตุ้นให้ภาคเอกชนและประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาได้มากขึ้น สรุปได้ดังนี้

1) การจัดเก็บภาษีเพื่อเพิ่มงบประมาณสำหรับการศึกษา โดยการการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ (Education Tax) ซึ่งควรมีการออกกฎหมายกำหนดภาษีเพื่อการศึกษาโดยตรง เช่น การกำหนดภาษีเพิ่มจากภาษีเงินได้นิติบุคคล หรือภาษีสรรพสามิตบางประเภทเพื่อนำไปใช้ในระบบการศึกษา รายได้จากภาษีนี้สามารถนำไปใช้สนับสนุนโครงการด้านทุนการศึกษา อาหารกลางวัน การจัดซื้ออุปกรณ์การเรียน และการพัฒนาคุณภาพครูในพื้นที่ห่างไกล ตัวอย่างในต่างประเทศ เช่น บราซิล ที่มีการจัดเก็บภาษีเพื่อสนับสนุนโครงการ FUNDEB ซึ่งเป็นกองทุนเฉพาะสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน หรือการจัดเก็บภาษีแบบก้าวหน้า (Progressive Taxation) สำหรับการศึกษา ด้วยการเพิ่มอัตราภาษีสำหรับบุคคลหรือองค์กรที่มีรายได้สูง และจัดสรรรายได้ส่วนนี้เข้าสู่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ซึ่งภาษีที่อาจปรับอัตราเพื่อใช้สนับสนุนการศึกษา ได้แก่ ภาษีเงินได้นิติบุคคลโดยกำหนดให้บริษัทขนาดใหญ่ที่มีกำไรมากต้องจ่ายภาษีเพิ่มเพื่อสนับสนุนการศึกษา ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ด้วยการนำรายได้ส่วนหนึ่งมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาระดับท้องถิ่น นอกจากนี้การใช้ภาษีสิ่งฟุ่มเฟือย (Luxury Tax) เพื่อสนับสนุนการศึกษา ด้วยการกำหนดภาษีจากสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น รถยนต์หรู เครื่องประดับ และสินค้าแบรนด์เนม หรือภาษีสรรพสามิต แล้วนำรายได้จากภาษีนี้ไปสนับสนุนการศึกษาในกลุ่มเปราะบาง รายได้จากภาษีนี้สามารถนำไปใช้ สร้างโรงเรียนใหม่ในพื้นที่ห่างไกล หรือจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนให้แก่เด็กยากจน

2) การลดหย่อนภาษีเพื่อส่งเสริมการสนับสนุนทางการศึกษา การลดหย่อนภาษีสำหรับบุคคลที่บริจาคเพื่อการศึกษา บุคคลธรรมดาที่บริจาคเงินเพื่อการศึกษาจะได้รับสิทธิหักลดหย่อนภาษีมากกว่าร้อยละ 100 ของเงินที่บริจาค เช่น ร้อยละ 200 หรือร้อยละ 300 เพื่อจูงใจให้มีการบริจาคมากขึ้น การลดหย่อนภาษีควรครอบคลุม ทุนการศึกษา การสร้างโรงเรียน หรือการสนับสนุนโครงการพัฒนาครู ตัวอย่างเช่น สิงคโปร์ที่อนุญาตให้ หักลดหย่อนภาษี ร้อยละ 250 ของจำนวนเงินบริจาคเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ การลดหย่อนภาษีสำหรับบริษัทเอกชนที่สนับสนุนการศึกษา บริษัทที่ลงทุนในโครงการพัฒนาการศึกษา เช่น การสร้างโรงเรียน สนับสนุนอุปกรณ์การเรียน หรือจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา ควรได้รับสิทธิ ลดหย่อนภาษีมากกว่าร้อยละ 100 เช่น บริษัทที่สนับสนุนทุนการศึกษาหรือฝึกอบรมครู สามารถนำค่าใช้จ่ายนั้นมาลดหย่อนภาษีได้ร้อยละ 200 บริษัทที่บริจาคอุปกรณ์การเรียน เทคโนโลยี หรือตำราเรียนให้แก่โรงเรียน สามารถขอคืนภาษีจากยอดบริจาค รวมถึงการลดหย่อนภาษีสำหรับผู้ปกครองที่สนับสนุนการศึกษา การให้สิทธิลดหย่อนภาษีสำหรับผู้ปกครองที่มีบุตรในวัยเรียน โดยเพิ่มวงเงินลดหย่อนภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษา เช่น ค่าเทอม ค่าหนังสือเรียน ค่าอินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา ในปัจจุบันการลดหย่อนภาษีเพื่อการศึกษาของไทยยังมีข้อจำกัด ควรเพิ่มวงเงินลดหย่อนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น

3) การปรับปรุงระบบภาษีเพื่อการกระจายทรัพยากรทางการศึกษา สำหรับการกระจายรายได้จากภาษีเพื่อสนับสนุนโรงเรียนในพื้นที่ด้อยโอกาสควรปรับปรุงระบบภาษีให้มีการกระจายงบประมาณไปยังโรงเรียนที่ขาดแคลนทรัพยากรมากกว่าสถานศึกษาที่มีความพร้อม รายได้จากภาษีเพื่อการศึกษาควรนำไปใช้สำหรับการเพิ่มอัตราเงินอุดหนุนราย

หัวสำหรับเด็กในครอบครัวยากจน การปรับปรุงอาคารเรียน และจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษาในพื้นที่ชนบท การใช้ภาษีเพื่อสนับสนุนการศึกษาทางเลือกและการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีการกำหนดภาษีสนับสนุน การศึกษานอกระบบ เช่น การฝึกอบรมอาชีพ หรือโครงการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มเปราะบางสามารถใช้เงินภาษีสนับสนุนโครงการ ฝึกอบรมอาชีพสำหรับเยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษา

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา พบว่า การยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยผ่านความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นกระบวนการที่มีหลายมิติ ครอบคลุมทั้งการบูรณาการนโยบายและกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากรร่วมกัน การสร้างเครือข่ายสนับสนุนในระดับชุมชน และการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งแนวทางแบบองค์รวมนี้นี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของหน่วยงานหลัก 5 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และภาคเอกชน มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันแต่สามารถเสริมซึ่งกันและกันได้ โดยผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 63 คน แสดงให้เห็นถึงความท้าทายร่วม 3 ประการหลัก คือ การขาดกลไกประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ความไม่เท่าเทียมของทรัพยากรระหว่างพื้นที่ และการขาดระบบติดตามและประเมินผลร่วมกัน (OECD, 2019)

1.1 การบูรณาการนโยบายและกลยุทธ์เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา งานวิจัยระบุว่าพัฒนาสมรรถนะของครูในระดับก่อนประถมศึกษา โดยเฉพาะด้านความสามารถในการจัดการกับห้องเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย (Choompunuch, 2024) ซึ่งแนวโน้มนี้สอดคล้องกับแนวทางระดับโลกที่ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างนโยบายการศึกษาเพื่อเน้นความครอบคลุมและความเสมอภาค (León, 2024) โดยเฉพาะแนวทางระดับโลกตามปฏิญญาอินซอน 2030 ที่เน้นการศึกษาที่ครอบคลุม (Miço, 2023) ได้กำหนดกรอบการทำงาน 5 มิติหลัก ได้แก่ 1) การสร้างนโยบายที่เป็นธรรมและครอบคลุม โดยการกำหนดเป้าหมายเฉพาะสำหรับกลุ่มด้อยโอกาส 2) การจัดสรรทรัพยากรแบบเป็นธรรม ที่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่ขาดแคลน 3) การพัฒนาหลักสูตรที่สะท้อนความหลากหลาย 4) การเสริมสร้างศักยภาพครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย และ 5) การสร้างระบบติดตามและประเมินผลที่คำนึงถึงความเสมอภาค (UNESCO, 2015; Burnett & Bermingham, 2010) ซึ่งกรอบการทำงานนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ศธ. มีบทบาทเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดทิศทางการศึกษา โดยเน้นการดำเนินงานใน 7 มิติหลัก รวมถึงการรับรองสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรี 15 ปี และการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Chudgar & Quin, 2012; Hanushek & Woessmann, 2020) นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำทางการศึกษายังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างระบบที่สนับสนุนบทบาทของครูในการมีส่วนร่วมและร่วมมือกันเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างแท้จริง (León, 2024)

1.2 การบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณร่วมกันเป็นองค์ประกอบสำคัญในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสามารถส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ขาดแคลนงบประมาณ งานวิจัยพบว่า การสนับสนุนนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมสามารถเพิ่มโอกาสทางการศึกษาได้ โดยเฉพาะในระดับปฐมวัย (Boongasem, S., Klongsutjai, S., Rungsinan, W. (2017) ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดนี้โดยพบว่า กสศ. มีบทบาทเป็น หน่วยงานเฉพาะทางที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำอย่างตรงจุด ผ่านการให้ทุนสนับสนุนทางการศึกษาแก่เด็กยากจนและด้อยโอกาสกว่า 1.2 ล้านคน/ปี และการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (iSEE) เพื่อระบุตัวเด็กกลุ่มเป้าหมายอย่างแม่นยำ (Alderman et al., 2018; Barrera-Osorio et al., 2011) ขณะที่ภาคเอกชนมีบทบาทเสริมและขยายผล การดำเนินงานของภาครัฐผ่าน 4 รูปแบบหลัก

คือ การสนับสนุนทรัพยากร การพัฒนานวัตกรรมการศึกษา การสร้างโอกาสทางอาชีพ และการเป็นแหล่งเรียนรู้ (Patrinos et al., 2009; LaRocque et al., 2011) ในบริบทของประเทศไทย การจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้นสำหรับนักเรียน (Vehachart et al., 2020) นอกจากนี้ การบูรณาการทรัพยากรของชุมชนเข้ากับแผนการศึกษาไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่ยังส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

1.3 การสร้างเครือข่ายสนับสนุนระดับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ครอบคลุมและสนับสนุนนักเรียนทุกคน งานวิจัยเน้นย้ำถึงความสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Communities) ที่ช่วยเสริมสร้างการทำงานร่วมกันของครู ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีและทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Vehachart et al., 2020) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อปท. มีบทบาทเป็นหน่วยงานที่เข้าใจบริบทท้องถิ่นและสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะพื้นที่ได้ดีที่สุด โดยดำเนินงานครอบคลุม 5 มิติ รวมถึงการจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่น การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา และการลดอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษา (Epstein, 2011; Henderson & Mapp, 2002) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญของ อปท. คือความไม่เท่าเทียมกันของศักยภาพระหว่างพื้นที่ โดย อปท. ในเมืองมีงบประมาณมากกว่า อปท. ชนบท 5-10 เท่า (Baker & Weber, 2016; Reardon & Owens, 2014) เครือข่ายดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถผลักดันแนวปฏิบัติที่เป็นธรรมในโรงเรียนและชุมชนของตน ซึ่งช่วยพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของครูในการจัดการศึกษา (Holincheck, 2024) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการด้านการศึกษายังช่วยเพิ่มความตระหนักรู้และสนับสนุนนโยบายที่เน้นความเสมอภาค เพราะทำให้สมาชิกในชุมชนมีความผูกพันกับผลลัพธ์ทางการศึกษาของบุตรหลานมากขึ้น (Cipollone et al., 2022)

1.4 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินโครงการเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ งานวิจัยพบว่าทัศนคติของครูที่มีต่อการศึกษาที่ครอบคลุมมีผลโดยตรงต่อความสามารถในการสนับสนุนความต้องการที่หลากหลายของนักเรียน (Boer et al., 2011) ผลการวิจัยเสริมสร้างแนวคิดนี้โดยพบว่า ศธ. เผชิญกับความท้าทายสำคัญในการขาดแคลนครูในพื้นที่ห่างไกลกว่า 15,000 ตำแหน่ง และความเหลื่อมล้ำเมือง-ชนบท โดยโรงเรียนในเมืองมีทรัพยากรมากกว่า 3-4 เท่า (Ingersoll & May, 2012) ขณะที่ กสศ. ดำเนินโครงการครูรักษาก้นเพื่อสนับสนุนการผลิตและพัฒนาครูในพื้นที่ชนบท และการฝึกอบรมครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความหลากหลาย (Darling-Hammond & Rothman, 2011) ดังนั้น การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมครูที่เน้นเรื่องความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมของนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ครูมีทักษะและความรู้ในการจัดการห้องเรียนที่มีความหลากหลาย (Andrews & Leonard, 2023) นอกจากนี้ การส่งเสริมวัฒนธรรมการสะท้อนคิดและการเป็นผู้สนับสนุนความเสมอภาคในหมู่ครูสามารถเพิ่มศักยภาพและความมุ่งมั่นของครูในการขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษา (Holincheck, 2024) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทย ที่ครูต้องเผชิญกับความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

2. บทบาทของกฎหมายและนโยบายในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับมิติทางกฎหมาย นโยบาย และเทคโนโลยี ทั้งในระดับประเทศและสากล ในประเทศไทย การปฏิรูปการศึกษามีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งเผยให้เห็นช่องว่างในการเข้าถึงการศึกษา (Poungjinda & Pathak, 2022) สถานการณ์นี้สอดคล้องกับเป้าหมายระดับโลก เช่น ปฏิญญาอินซอน 2030 ที่เน้นการศึกษาที่ครอบคลุม (Miço, 2023) มิติทางกฎหมายมีบทบาทสำคัญในการกำหนดโครงสร้างของระบบการศึกษา กฎหมายที่สนับสนุนสิทธิทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการขจัดอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษา โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส (Ma, 2024) นอกจากนี้ เทคโนโลยีมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการศึกษา แต่ยังคงมีความท้าทายในด้านกฎหมาย เช่น ความเป็นส่วนตัวของข้อมูลและการเข้าถึงที่เท่าเทียมกัน (Kronivets, 2024) ในระดับอุดมศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษามีความสำคัญยิ่งขึ้น เนื่องจากนักศึกษากลุ่มชนกลุ่มน้อยมักเผชิญอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม (MacLeod, 2024) การขจัดอคติทางเพศในระบบ

การศึกษาเป็นอีกประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่ผู้หญิงมักถูกกีดกันจากบางสาขาวิชา (Saeidzadeh et al., 2023) บทบาทของครูเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับความเสมอภาคในห้องเรียน ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมทางการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นในการขับเคลื่อนแนวปฏิบัติที่ครอบคลุม (Silva & Azevedo, 2023) การพัฒนาความรู้ด้านกฎหมายให้กับครูจะช่วยให้พวกเขาสามารถสนับสนุนสิทธิของนักเรียนและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ (Bon & Bigbee, 2011) การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยต้องอาศัยแนวทางแบบองค์รวมที่ผสมผสานนโยบายกฎหมาย และเทคโนโลยี การปรับปรุงกรอบกฎหมายและการพัฒนาวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมในสถาบันการศึกษาเป็นกุญแจสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างระบบการศึกษาที่ครอบคลุมและยั่งยืน

3. นโยบายภาษีในการสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษารัฐบาลไทยมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาทั้งในประเทศไทยและในระดับสากล ความเชื่อมโยงระหว่างรายได้จากภาษีกับการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาได้รับการศึกษามากมาย โดยนโยบายภาษีที่มีประสิทธิภาพถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและการให้บริการสาธารณะรวมถึงการศึกษา รัฐบาลไทยตระหนักถึงความสำคัญของรายได้จากภาษีในการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าระบบภาษีที่มีโครงสร้างดีสามารถช่วยเพิ่มคุณภาพและโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Iorlaha, M., Asema, T., Ijuwo, A., 2024) ในประเทศไทย พบว่าการให้ความรู้ด้านภาษีแก่ประชาชนช่วยเพิ่มอัตราการปฏิบัติตามภาษี ซึ่งนำไปสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้นและสามารถนำไปใช้สนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษา นอกจากนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการบริหารภาษีที่มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มความแม่นยำในการจัดเก็บภาษี และส่งผลให้รัฐมีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการลงทุนในด้านการศึกษา (Chansamut, 2023) แนวทางการบริหารจัดการเก็บภาษีตามหลักการบริหารห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ยังช่วยให้การจัดสรรงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Chansamut, 2023) ในระดับสากล มีหลักฐานสนับสนุนว่าการให้ความรู้ด้านภาษีช่วยเพิ่มอัตราการปฏิบัติตามภาษี (Ebimobowei, 2023; Hidayati, 2023; Ndubula & Matiku, 2021) ตัวอย่างจากอินโดนีเซียแสดงให้เห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับภาษีมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มการปฏิบัติตามภาษีในกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นแนวทางที่ประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้ได้ (Hidayati, 2023) นอกจากนี้ รายงานภาครัฐด้านการศึกษายังมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับรายได้จากภาษี ซึ่งตอกย้ำถึงความสำคัญของการลงทุนในการให้ความรู้ด้านภาษีเพื่อเพิ่มรายได้ของรัฐและนำไปสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษา (Ogoun & Ekpulu, 2020) นโยบายภาษียังส่งผลต่อการลงทุนด้านการศึกษาโดยตรง รัฐบาลสามารถใช้รายได้จากภาษีในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา รวมถึงจัดสรรทรัพยากรและสนับสนุนโครงการการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (Fang, 2024) ในประเทศไทย มีข้อเสนอให้รัฐบาลเพิ่มสัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น แนวทางขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพของระบบการศึกษาและเตรียมความพร้อมให้แรงงานมีทักษะที่จำเป็นต่อการแข่งขันในเศรษฐกิจโลก (Ogoun & Ekpulu, 2020) นอกจากการจัดเก็บรายได้ รัฐบาลยังสามารถใช้ระบบภาษีแบบก้าวหน้าเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสร้างโอกาสในการพัฒนาทุนมนุษย์ การออกแบบระบบภาษีที่เป็นธรรมสามารถช่วยให้ประชาชนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว (Fang, 2024) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของประเทศไทยคือการหาสมดุลระหว่างการจัดเก็บภาษีและการกระจายงบประมาณเพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้รับประโยชน์จากการศึกษาของรัฐบาล นอกจากนี้ ประสิทธิภาพของนโยบายภาษีในการสนับสนุนการศึกษายังขึ้นอยู่กับคุณภาพของการบริหารจัดการและประสิทธิภาพของระบบราชการ งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าคุณภาพของเจ้าหน้าที่รัฐและความสามารถในการบริหารภาษีมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการจัดเก็บภาษี ซึ่งมีผลกระทบต่อการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา (Bethencourt & Perera-Tallo, 2020)

ดังนั้น การเสริมสร้างศักยภาพของหน่วยงานภาษีผ่านการฝึกอบรมและการให้ความรู้ด้านภาษีจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเพิ่มรายได้ของรัฐและสนับสนุนระบบการศึกษา โดยสรุปแล้วความเชื่อมโยงระหว่างการจัดเก็บภาษีกับงบประมาณด้านการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญทั้งในประเทศไทยและระดับสากล นโยบายภาษีที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านภาษี สามารถช่วยเพิ่มอัตราการปฏิบัติตามภาษีและทำให้รัฐมีรายได้เพียงพอสำหรับการพัฒนาการศึกษา ประเทศที่

ต้องการปรับปรุงระบบการศึกษาจำเป็นต้องตระหนักถึงบทบาทของภาษีในการจัดสรรทรัพยากร และดำเนินการปฏิรูปนโยบายภาษีให้เอื้อต่อการพัฒนาทางการศึกษาและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบความร่วมมือเพื่อยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. โครงสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี (Multi-Stakeholder Partnership Framework)

1.1 คณะกรรมการยุทธศาสตร์ความเสมอภาคทางการศึกษาแห่งชาติ มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากหลากหลายภาคส่วน ได้แก่ ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักด้านการศึกษา ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ที่ดูแลสวัสดิการสังคม ผู้แทนกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ในฐานะหน่วยงานสนับสนุนทุนการศึกษา ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่เข้าใจบริบทพื้นที่ รวมถึงผู้แทนภาคเอกชนและนักวิชาการ ตลอดจนผู้แทนชุมชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลายและครอบคลุม สำหรับบทบาทหน้าที่ คือ กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษา ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการทำงานที่สอดคล้องและไม่ซ้ำซ้อน และติดตามประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแนวทางการทำงานอย่างต่อเนื่อง

1.2 ศูนย์ประสานงานความเสมอภาคทางการศึกษาระดับภูมิภาค มีโครงสร้าง คือ ศูนย์ประสานงานระดับภูมิภาคจัดตั้งขึ้นโดยมีศูนย์ประสานงานจากทุกเขตพื้นที่การศึกษาเข้าร่วม ทีมงานบูรณาการที่ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายชุมชนในพื้นที่ที่เข้าใจปัญหาและความต้องการเฉพาะถิ่น และกลไกการทำงานร่วมกันในทางปฏิบัติที่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการแบ่งปันทรัพยากร (Resource Sharing System)

2.1 โมเดลการจัดสรรงบประมาณแบบผสม โดยกำหนดให้กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการวิเคราะห์และจัดสรรทุนการศึกษาอย่างเป็นระบบ กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) รับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาครู องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและสวัสดิการสำหรับนักเรียน และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ดูแลกลุ่มเปราะบางเฉพาะที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ

2.2 การใช้เทคโนโลยีร่วมกัน โดยการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์กลางที่ทุกหน่วยงานสามารถใช้ร่วมกัน ระบบฐานข้อมูลนักเรียนเสี่ยงแบบเชื่อมโยงเพื่อการติดตามและช่วยเหลือที่รวดเร็ว และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสำหรับโรงเรียนห่างไกลเพื่อลดช่องว่างทางการศึกษา

3. โปรแกรมพัฒนาครูแบบบูรณาการ เป็นการแบ่งความรับผิดชอบตามความเชี่ยวชาญของแต่ละหน่วยงาน โดยกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) นำการพัฒนาครูด้านการสอนแบบเฉพาะบุคคล กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) นำการพัฒนาครูในด้านการดูแลเด็กเปราะบาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) นำการพัฒนาครูในด้านการเชื่อมโยงกับชุมชน และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) นำการพัฒนาครูในด้านการประเมินผลเพื่อความเสมอภาค

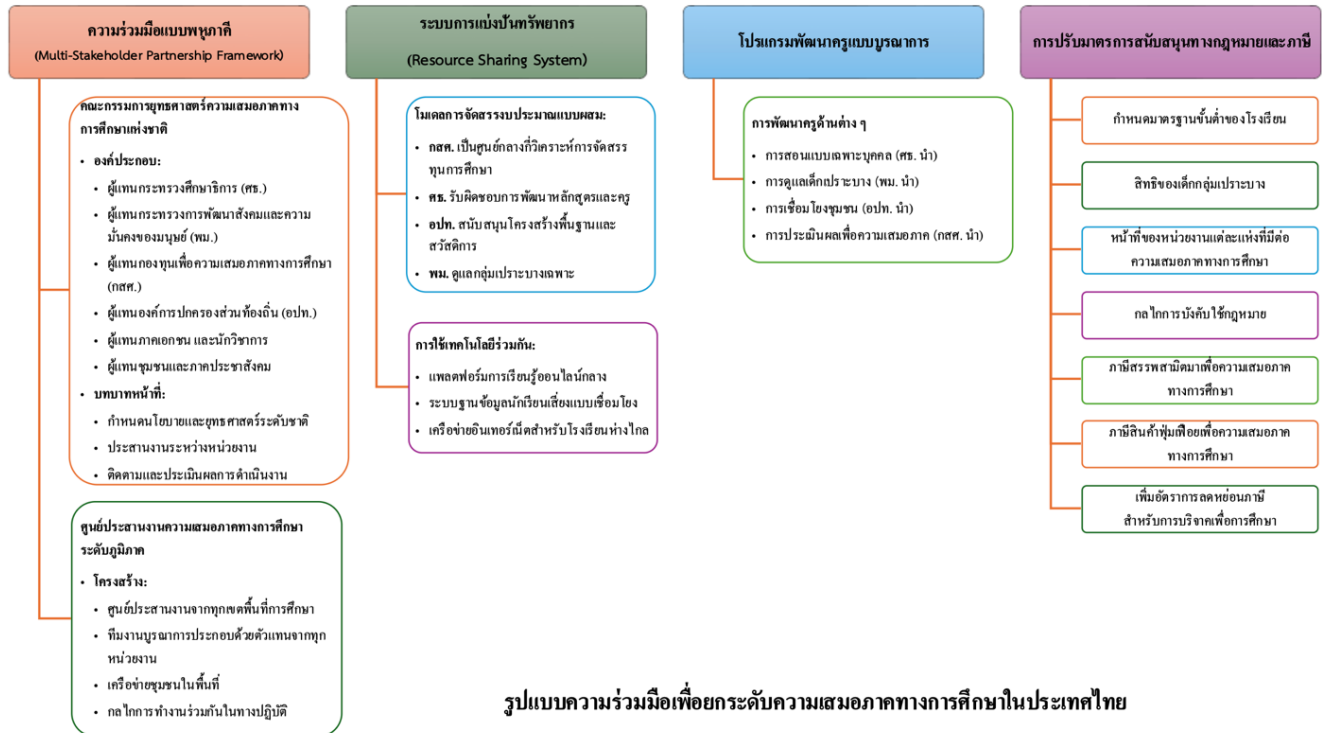
4. การปรับมาตรการสนับสนุนทางกฎหมายและภาษี

4.1 กรอบกฎหมายและมาตรฐาน เป็นการปรับกรอบกฎหมายครอบคลุมการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของโรงเรียนเพื่อให้ทุกสถานศึกษามีคุณภาพพื้นฐานที่เพียงพอ การคุ้มครองสิทธิของเด็กกลุ่มเปราะบางให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม การกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานแต่ละแห่งที่มีต่อความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างชัดเจน และการจัดให้มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ

4.2 การปรับมาตรการทางภาษี เพื่อสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษาประกอบด้วยการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตและภาษีสินค้าฟุ่มเฟือยเพื่อนำรายได้มาสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษา รวมถึงการเพิ่มอัตราการ

ลดหย่อนภาษีสำหรับการบริจาคเพื่อการศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนเข้าร่วมสนับสนุนการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

รูปแบบความร่วมมือนี้เป็นการบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งการจัดการ การใช้ทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และกรอบกฎหมาย เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยอย่างยั่งยืน แสดงดังภาพที่ 3

รูปแบบความร่วมมือเพื่อยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย

ภาพที่ 3 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งผลการศึกษาออกเป็นสองส่วนหลัก ได้แก่ (1) ภารกิจและบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา และ (2) แนวทางที่สามารถดำเนินการเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ภารกิจและบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางการศึกษา หน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย ได้แก่

1.1 กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยแต่ละหน่วยงานมีภารกิจที่แตกต่างกันไป คือ กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา โดยดำเนินโครงการต่าง ๆ การรับรองสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรี 15 ปี การจัดการศึกษาเพื่อกลุ่มเปราะบาง การใช้เทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาคุณภาพครู การปฏิรูปหลักสูตรและระบบการประเมินผล การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศ ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ

1.2 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางผ่านโครงการสวัสดิการสังคมและสนับสนุนการศึกษา เช่น การสนับสนุนเด็กจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย การสนับสนุนเด็กพิการ การสนับสนุนเด็กในกลุ่มชาติพันธุ์และผู้ลี้ภัย การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ

1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทในการสนับสนุนและพัฒนาศึกษาในระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา การลดอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ

1.4 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เป็นหน่วยงานหลักในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยการให้ทุนสนับสนุนทางการศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาทางเลือก การพัฒนานโยบายและระบบข้อมูล การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

2. แนวทางในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา จากการศึกษาบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ งานวิจัยนี้ได้นำเสนอแนวทางเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาใน 3 มิติหลัก ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมของหน่วยงาน โดยการบูรณาการนโยบายร่วมกันระหว่าง ศธ. กสศ. พม. และ อปท. การบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาเครือข่ายสนับสนุนในระดับชุมชน การพัฒนาบุคลากรและครูให้สามารถสอนเด็กกลุ่มเปราะบาง การติดตามและประเมินผลโครงการอย่างต่อเนื่อง

2.2 การพิจารณาบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยให้เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้โรงเรียนในพื้นที่ด้อยโอกาสได้รับงบประมาณมากขึ้น การพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับจัดทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับความหลากหลายของนักเรียน การปรับระบบการประเมินผลให้ยกระดับความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

2.3 การทบทวนการจัดเก็บภาษีเพื่อสนับสนุนด้านการศึกษา โดยการกำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะ การลดหย่อนภาษีสำหรับผู้สนับสนุนการศึกษา เช่น การบริจาคให้สถานศึกษา การใช้ภาษีเพื่อสนับสนุนโรงเรียนในพื้นที่ด้อยโอกาส เป็นต้นการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน การปรับปรุงกฎหมาย และการใช้มาตรการทางภาษีอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางเหล่านี้จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาสำหรับทุกคนในประเทศไทยอย่างยั่งยืน

ข้อจำกัดในการวิจัย

ข้อจำกัดด้านขอบเขตการศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาที่จำกัดเฉพาะหน่วยงานหลัก 5 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และภาคเอกชน ซึ่งแม้ว่าจะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา แต่อาจไม่ครอบคลุมหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงานที่มีบทบาทในการพัฒนาทักษะอาชีพหรือกระทรวงมหาดไทยที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายระดับภูมิภาค นอกจากนี้ การศึกษาในครั้งนี้เน้นบริบทของประเทศไทยเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทางสังคม วัฒนธรรม และระบบการปกครองที่แตกต่างจากประเทศอื่น จึงอาจจำกัดการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศอื่นที่มีสภาพแวดล้อมทางการศึกษาและโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างออกไป

ข้อจำกัดด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Study) ทำให้ไม่สามารถติดตามและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในระยะยาวได้ ซึ่งความร่วมมือระหว่างหน่วยงานมักมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ เนื่องจากประเด็นเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานมีความอ่อนไหวทางการเมืองและองค์กรในระดับหนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่านอาจไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญหรือมีความละเอียดอ่อนบางประการได้อย่างครบถ้วน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์และความลึกซึ้งของข้อมูลที่ได้รับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การพัฒนานโยบายและกฎหมายที่สนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษา ผลการวิจัยระบุว่าการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาต้องเริ่มต้นจากการปรับปรุงนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดงบประมาณเพื่อสนับสนุนโรงเรียนในพื้นที่ด้อยโอกาสให้มากขึ้น และการกำหนดหลักสูตรที่ครอบคลุมบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของนักเรียน

1.2 การบูรณาการและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และภาคประชาสังคม มีความสำคัญต่อการลดช่องว่างทางการศึกษา ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระดับชาติที่มีบทบาทกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษา

1.3 การบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ ควรจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล ควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน เทคโนโลยี และบุคลากร ควรมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ เช่น การจัดทำแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการเรียนรู้จากระบบ

1.4 การสนับสนุนและพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของนักเรียน ควรมีการฝึกอบรมครูให้สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น เด็กพิการ เด็กชาติพันธุ์ และเด็กจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย ควรส่งเสริมให้มีโครงการ “ครูรักถิ่น” ที่ช่วยให้ครูสามารถกลับไปสอนในท้องถิ่นของตนเองได้

1.5 การใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ควรมีการกำหนด ภาษีเพื่อการศึกษา (Education Tax) ที่นำรายได้ไปสนับสนุนโรงเรียนในพื้นที่ขาดแคลน เช่น การเพิ่มอัตราภาษีจากภาษีเงินได้นิติบุคคลหรือภาษีสรรพสามิตบางประเภท สนับสนุนการลดหย่อนภาษีสำหรับบุคคลและบริษัทที่บริจาคเงินเพื่อการศึกษา เช่น การให้สิทธิหักลดหย่อนภาษีร้อยละ 200 สำหรับเงินบริจาคที่ใช้สนับสนุนทุนการศึกษา การสร้างโรงเรียน หรือการพัฒนาครู

1.6 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ควรมีระบบติดตามนักเรียนที่เสี่ยงต่อการหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กสศ. และ พม. ทำงานร่วมกันในการพัฒนาฐานข้อมูลนักเรียนที่มีความเสี่ยง ควรมีการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของโครงการและนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำการศึกษา แนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดความเท่าเทียม โดยเปรียบเทียบโมเดลจากต่างประเทศควรวิจัยเกี่ยวกับ การกระจายอำนาจทางการศึกษา ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อสนับสนุนการศึกษาที่ตรงกับบริบทของพื้นที่ศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนา กฎหมายเฉพาะ เพื่อรองรับสิทธิทางการศึกษาของเด็กกลุ่มเปราะบาง

2.2 การศึกษาการสนับสนุนจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคมควรศึกษาแนวทางในการดึงภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษา เช่น การลดหย่อนภาษีสำหรับองค์กรที่สนับสนุนทุนการศึกษาศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้ง กองทุนการศึกษาในระดับท้องถิ่น ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนศึกษาบทบาทของ NGOs และชุมชนท้องถิ่น ในการสนับสนุนการศึกษาและการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการยกระดับศักยภาพการดำเนินงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช) เลขที่สัญญา N34A650991

เอกสารอ้างอิง

- Alderman, H., Gilligan, D. O., & Lehrer, K. (2018). The impact of food-for-education programs on school participation in northern Uganda. *Economic Development and Cultural Change*, 61(1), 187-218.
- Andrews, D. J., & Leonard, J. (2023). Teacher preparation for inclusive education: Building capacity for equity and social justice. *Teaching and Teacher Education*, 124, 104-118.
- Baker, B. D., & Weber, M. (2016). State school finance systems and the inequitable treatment of poor and minority students. *Educational Administration Quarterly*, 52(3), 441-469.
- Barrera-Osorio, F., Bertrand, M., Linden, L. L., & Perez-Calle, F. (2011). Improving the design of conditional transfer programs: Evidence from a randomized education experiment in Colombia. *American Economic Journal: Applied Economics*, 3(2), 167-195.
- Bethencourt, C., & Perera-Tallo, F. (2020). Human capital, income taxes and growth. *Macroeconomic Dynamics*, 24(8), 1995-2025.
- Boer, A., Pijl, S. J., & Minnaert, A. (2011). Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: A review of the literature. *International Journal of Inclusive Education*, 15(3), 331-353.
- Bon, S. C., & Bigbee, A. J. (2011). Special education teacher and general education teacher attitudes toward inclusion: Implications for school counselors. *Professional School Counseling*, 14(4), 230-240.
- Boongasem, S., Klongsutjai, S., & Rungsinan, W. (2017). Development of early childhood education management model in primary schools under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 3. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 237, 1319-1324.
- Burnett, N., & Bermingham, D. (2010). Innovative financing for education. *Journal of Education for International Development*, 4(2), 1-23.
- Chansamut, A. (2023). Tax management based on supply chain management principles: A case study of the Revenue Department of Thailand. *International Journal of Supply Chain Management*, 12(3), 45-62.
- Choompunuch, B. (2024). Developing multicultural competence in pre-service teachers: Challenges and opportunities in Thai teacher education. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 52(2), 178-195.
- Chudgar, A., & Quin, E. (2012). Relationship between private schooling and achievement: Results from rural and urban India. *Economics of Education Review*, 31(4), 376-390.
- Cipollone, K., Stich, A. E., & Bivona, K. (2022). Community engagement in education: Strategies for building equitable partnerships. *Community Development Journal*, 57(3), 442-461.
- Darling-Hammond, L., & Rothman, R. (2011). *Teacher and leader effectiveness in high-performing education systems*. Washington, D.C.: Alliance for Excellent Education.
- Durongkaveroj, W. (2022). Educational inequality in Thailand: Regional disparities and policy implications. *Southeast Asian Studies*, 11(2), 187-208.
- Ebimobowei, A. (2023). Tax education and tax compliance behavior: Evidence from developing countries. *International Journal of Taxation*, 18(4), 234-251.
- Epstein, J. L. (2011). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action*. (3rd ed.). Thousand Oaks, California: Corwin Press.

- Fang, H. (2024). Progressive taxation and human capital investment: Theory and evidence. *Journal of Public Economics*, 230, 105-121.
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. London: Pitman Publishing.
- Fry, G. W., & Bi, H. (2013). The evolution of educational reform in Thailand: The Thai educational paradox. *Journal of Educational Administration*, 51(3), 290-319.
- Gray, B. (1989). *Collaborating: Finding common ground for multiparty problems*. New Jersey: Jossey-Bass.
- Guo, S., Guan, Q., & Ling, J. (2020). Cultural diversity and educational inequality in Thailand: Challenges for ethnic minority students. *International Journal of Educational Development*, 75, 102-115.
- Hallinger, P., & Lee, M. (2011). A decade of education reform in Thailand: Broken promise or impossible dream?. *Cambridge Journal of Education*, 41(2), 139-158.
- Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2020). *The economic impacts of learning losses*. OECD Education Working Papers, No. 225. Paris: OECD Publishing.
- Harrison, N., & McLeod, J. (2022). Indigenous education policy in Australia and New Zealand: Comparative perspectives on equity and inclusion. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 52(4), 567-585.
- Henderson, A. T., & Mapp, K. L. (2002). *A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement*. Texas: Southwest Educational Development Laboratory.
- Hidayati, N. (2023). Tax education and compliance in multi-ethnic societies: Evidence from Indonesia. *Asian Journal of Public Administration*, 45(2), 123-140.
- Holincheck, N. (2024). Professional learning communities and teacher advocacy for educational equity. *Professional Development in Education*, 50(3), 445-462.
- Huxham, C., & Vangen, S. (2005). *Managing to collaborate: The theory and practice of collaborative advantage*. Oxfordshire: Routledge.
- Ingersoll, R., & May, H. (2012). The magnitude, destinations, and determinants of mathematics and science teacher turnover. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 34(4), 435-464.
- Iorlaha, M., Asema, T., & Ijuwo, A. (2024). Tax revenue and educational development in emerging economies. *Journal of Development Economics*, 167, 78-95.
- Karim, A. (2021). Educational inequality and social cohesion in Southeast Asia. *Asian Development Review*, 38(2), 45-72.
- Kronivets, V. (2024). Legal challenges in educational technology: Privacy, equity, and access in digital learning environments. *Computers & Education*, 210, 104-118.
- Kulophas, D., Hallinger, P., Ruengtrakul, A., & Wongwanich, S. (2018). Exploring the effects of authentic leadership on academic optimism and teacher engagement in Thailand. *International Journal of Educational Management*, 32(1), 27-45.
- LaRocque, M., Kleiman, I., & Darling, S. M. (2011). Parental involvement: The missing link in school achievement. *Preventing School Failure*, 55(3), 115-122.
- León, C. (2024). Educational leadership for equity: Challenges and opportunities in diverse school contexts. *Educational Management Administration & Leadership*, 52(2), 234-251.

- Liao, P., & Paweenawat, S. W. (2022). Educational assortative mating and income inequality: Evidence from Thailand. *World Development*, 151, 105-118.
- Ma, X. (2024). Legal frameworks for educational equity: International perspectives and best practices. *International Journal of Educational Law and Policy*, 20(1), 23-40.
- MacLeod, A. (2024). Minority student access in higher education: Legal and policy considerations. *Higher Education Policy*, 37(2), 178-195.
- Mei, W., Aunguroch, Y., & Zeng, W. (2022). The development of strategies to increase rural medical students in Thailand: A grounded theory study. *BMC Medical Education*, 22(1), 145-158.
- Michel, J. (2015). Educational policy inconsistencies and their impact on educational equity in Thailand. *Asian Studies Review*, 39(3), 421-438.
- Miço, A. (2023). Implementing inclusive education: Lessons from the Incheon Declaration 2030. *International Journal of Inclusive Education*, 27(8), 901-918.
- Moonpanane, K., Phuengcharoenkun, N., & Chantavanich, S. (2022). Digital divide and educational inequality during COVID-19 in Thailand. *Asian Social Science*, 18(4), 67-81.
- Ndubula, E. C., & Matiku, S. M. (2021). Tax education and voluntary tax compliance: A study of small business owners in Kenya. *African Journal of Economic and Management Studies*, 12(3), 456-473.
- OECD. (2019). *Education at a glance 2019: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing.
- _____. (2023). *Multi-stakeholder governance for education: Building partnerships for the future*. Paris: OECD Publishing.
- Ogoun, S., & Ekpulu, G. A. (2020). Tax revenue and government expenditure on education: Evidence from Nigeria. *Journal of Public Policy and Administration*, 10(2), 123-139.
- Patrinos, H. A., Barrera-Orsorio, F., & Guáqueta, J. (2009). *The role and impact of public-private partnerships in education*. Washington, D.C.: World Bank Publications.
- Peungcharoenkun, N. (2024). Educational challenges for migrant and disadvantaged children in Thailand: Policy responses and community partnerships. *International Migration Review*, 58(1), 234-258.
- Piyaman, P., Hallinger, P., & Viseshsiri, P. (2017). Addressing the achievement gap: Exploring principal leadership and teacher professional learning communities in high-performing, high-poverty schools in Thailand. *International Journal of Educational Management*, 31(6), 717-734.
- Poungjinda, A., & Pathak, R. D. (2022). Digital transformation in education post-COVID-19: Challenges and opportunities for educational equity in Thailand. *Education and Information Technologies*, 27(4), 4567-4589.
- Reardon, S. F., & Owens, A. (2014). 60 years after Brown: Trends and consequences of school segregation. *Annual Review of Sociology*, 40, 199-218.
- Saeidzadeh, Z., Chin, J., & Cui, L. (2023). Gender bias in higher education: Barriers and solutions for women in STEM fields. *Gender and Education*, 35(3), 289-307.
- Scott, I., & Guan, T. (2022). Educational policy implementation challenges in Thailand: A systematic review. *Educational Policy Analysis Archives*, 30(45), 1-28.
- Silva, M. R., & Azevedo, N. R. (2023). Legal literacy for educators: Understanding rights and ethics in inclusive education. *International Journal of Educational Ethics*, 19(2), 156-174.

- Tan, C. (2021). *Singapore's education system: Achievements and challenges in the 21st century*. Singapore: Routledge.
- UNESCO. (2015). *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4*. Paris: UNESCO Publishing.
- Uttayotha, P., & Scheef, A. R. (2021). Inclusive education in Thailand: Challenges and opportunities for students with disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 68(4), 512-528.
- Vehachart, R., Sroinam, R., & Kowutanond, S. (2020). Professional learning communities and collaborative resource management in Thai schools. *School Leadership & Management*, 40(3), 234-251.

Buddhadhamma Integration for Caring Elderly of Local Administration in Mae Yang Hor Sub-district at Rong Kwang District in Phrae Province

Pariwat Soparat^{1*} and Sayan Innunjai²

¹ Master's degree students, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus, Thailand

² Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: pariwatsoparat25@gmail.com

ABSTRACT

This research article aims to (1) study the level of quality of life care for the elderly by local administrators in Mae Yang Hor Subdistrict, (2) examine the relationship between the principles of Brahmvihara and the quality of life care for the elderly by local administrators in Mae Yang Hor Subdistrict, and (3) present the integration of the principles of Brahmvihara in the quality of life care for the elderly by local administrators in Mae Yang Hor Subdistrict, Rong Kwang District, Phrae Province. This study employs a mixed-methods research approach, consisting of (1) quantitative research, collecting data through questionnaires from a sample group of 249 people, and analyzing the data using descriptive statistics, including mean and standard deviation, and (2) qualitative research, using structured in-depth interviews to analyze the data descriptively. The results of the study found that: 1) the overall level of quality of life care for the elderly is high; 2) the relationship between the principles of Brahmvihara and the quality of life care for the elderly is positively correlated at a high level with statistical significance; and 3) the integration of the principles of Brahmvihara in the quality of life care for the elderly includes: (1) Metta (loving-kindness), (2) Karuna (compassion), (3) Mudita (sympathetic joy for the elderly in the community), and (4) Upekkha (equanimity), adhering to government regulations and demonstrating integrity in the duty of caring for the elderly.

Keywords: Brahmvihara Principles, Quality of Life for The Elderly, Integration

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่น ในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่

ปวีรรัต โสภารัตน์^{1*} และ สายัณห์ อินันใจ²

¹ นิสิตระดับปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ประเทศไทย

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pariwatsoparat25@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ (3) เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนี้ (1) การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 249 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ (2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนี้ (1) เมตตา ความรักใคร่ (2) กรุณา ความสงสาร (3) มุทิตา ความยินดีกับผู้สูงอายุในชุมชน และ (4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ยึดกฎระเบียบของทางราชการเป็นหลัก และมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: พรหมวิหารธรรม, คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, การบูรณาการ

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเข้าสู่สังคมสูงวัย ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และคาดว่าจะถึงระดับสูงสุดในปี พ.ศ. 2574 โดยประชากรสูงอายุจะมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากความก้าวหน้าทางการแพทย์และอัตราการเกิดที่ลดลง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะภาระของประชากรอายุ 40 ปีขึ้นไปที่ต้องดูแลตนเอง ครอบครัว และผู้สูงอายุในครัวเรือน รวมถึงภาระภาษีที่เพิ่มขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้วางรากฐานทางกฎหมายเพื่อรองรับการดูแลผู้สูงอายุอย่างครอบคลุม โดยกำหนดให้รัฐต้องจัดระบบสาธารณสุขที่จำเป็น รวมถึงการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุพัฒนาทักษะและความรู้จะช่วยให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีส่วนร่วมในสังคมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ รัฐยังต้องจัดสวัสดิการและบริการทางสังคมต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพ และการดูแลสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ที่ขาดแคลน สามารถมีชีวิตที่มีคุณค่าและไม่ถูกทอดทิ้ง (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560)

หลักพรหมวิหาร คือหลักธรรม 4 ประการที่ช่วยให้มีจิตใจที่เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข และมีความสุขที่แท้จริง ประกอบด้วย เมตตา คือความรัก ความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา คือความสงสาร อยากช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเห็นใครกำลังลำบากหรือประสบปัญหา ก็อยากเข้าไปช่วยเหลือหรือบรรเทาทุกข์นั้น มุทิตา คือความพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี มีความสุข หรือประสบความสำเร็จก็รู้สึกดีใจไปกับเขาด้วย ไม่มีความรู้สึกอิจฉาริษยา อุเบกขา คือการวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียง ไม่ยึดติดในผลลัพธ์ ไม่ว่าผู้อื่นจะทำดีหรือ

ทำไมดีก็ควรพิจารณาและทำความเข้าใจตามความเป็นจริง โดยไม่ปล่อยให้ความรู้สึกส่วนตัวมาครอบงำ หลักพรหมวิหารธรรมทั้ง 4 ประการนี้เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การฝึกฝนและนำมาใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้มีจิตใจที่เมตตา อ่อนโยน และเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุขที่ยั่งยืนทั้งต่อตัวเองและผู้อื่นในสังคม การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่ง หลักธรรมเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การดูแลผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นรากฐานที่ทำให้การพัฒนาและดูแลผู้สูงอายุเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพสูงสุด ความเมตตา จะจัดสรรสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกด้วยใจ ความกรุณา ผลักดันให้เข้าถึงบริการทางการแพทย์และแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน มุทิตา ช่วยสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในชุมชน และอุเบกขา นำมาซึ่งความยุติธรรมและความเสมอภาคในการบริหารจัดการ การนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ไม่เพียงแต่สร้างแรงจูงใจและความร่วมมือในการทำงานระหว่างบุคลากรและชุมชนเท่านั้น แต่ยังช่วยลดความขัดแย้งและยกระดับคุณค่าทั้งของผู้ให้ (ผู้บริหารท้องถิ่น) และผู้รับ (ผู้สูงอายุ) คือ หัวใจสำคัญของการสร้างสังคมที่เปี่ยมด้วยความสุข ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุในระยะยาว เป็นแนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างแท้จริงและยั่งยืนในทุกมิติ (กุลิสรา อินอัญชัย, 2566)

จากความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ การศึกษาหัวข้อนี้ในตำบลแม่ยางฮ่อ ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบทของประเทศไทยที่มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุสูงกว่าพื้นที่เมือง เป็นการตอบสนองต่อแนวโน้มที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุและกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ทำให้หลักธรรมคำสอนมีบทบาทในชีวิตประจำวัน การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) จะช่วยเพิ่มศักยภาพของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อเตรียมการรองรับสังคมสูงวัยอย่างเป็นระบบในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม สุขภาพ และสังคม เนื่องจากปัจจุบันยังขาดการดูแลและเอาใจใส่จากบุตรหลานและสมาชิกในครอบครัว ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุที่รู้สึกด้อยค่า ว่าเหงา และซึมเศร้า ดังนั้น การดูแลและช่วยเหลือผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ทุกภาคส่วน ทั้งครอบครัว องค์กรภาครัฐ สถานบริการสุขภาพ องค์กรศาสนา สถาบันการศึกษา และองค์กรชุมชน จะต้องให้ความสำคัญเพื่อให้การดูแลและช่วยเหลือผู้สูงอายุเป็นไปอย่างครบถ้วนในทุกมิติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ 6 หมู่บ้าน จำนวน 659 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ดังนั้น จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 249 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอนการสร้าง การตรวจสอบและการพัฒนาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.1.1 การสร้างเครื่องมือ

1) ศึกษาวรรณกรรม หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา และสร้างเครื่องมือเป็นแบบบันทึกเอกสาร เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ เก็บผลการวิเคราะห์ไว้ในแบบบันทึกเอกสาร

2) นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลผลเพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตเนื้อหา โดยการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ โดยนำข้อมูลมาสรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาจัดทำเป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม จำนวนตามตัวแปรทั้ง 10 ตัวแปร รวมข้อคำถามทั้งสิ้น 40 ข้อคำถาม ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน จากนั้น นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.60 ขึ้นไป

3) นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและผลการวิเคราะห์องค์ประกอบมาเป็นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพ ความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ

2.1.2 การพัฒนาคุณภาพเครื่องเชิงปริมาณ

โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1971) โดยเครื่องมือการวิจัยได้ค่าของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.907 ซึ่งมีความเหมาะสมในการนำแบบสอบถามไปใช้

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ดังนี้ กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป, กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน, กลุ่มผู้นำท้องที่ จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้บริหารและนักการเมืองท้องถิ่นท้องถิ่น จำนวน 2 คน

2.2.1 การสร้างเครื่องมือ

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

2.2.2 การพัฒนาคุณภาพเครื่องเชิงคุณภาพ

โดยการนำแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน

3. สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 หลักพรหมวิหารธรรมมีความสัมพันธ์กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

สมมุติฐานที่ 2 ด้านเมตตา ความรัก มีความสัมพันธ์กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

สมมุติฐานที่ 3 หลักกรุณา ความสงสาร มีความสัมพันธ์กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

สมมุติฐานที่ 4 หลักมูทิตา ความเห็นดี มีความสัมพันธ์กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

สมมุติฐานที่ 5 หลักอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง มีความสัมพันธ์กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงกำนันตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ และกำนันตำบลแม่ยางฮ่อ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

2) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามจำนวน 249 ฉบับ แจกกับประชาชนที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

3) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทาง สังคมศาสตร์

4.2 ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

2) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกเสียงและถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์

4) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

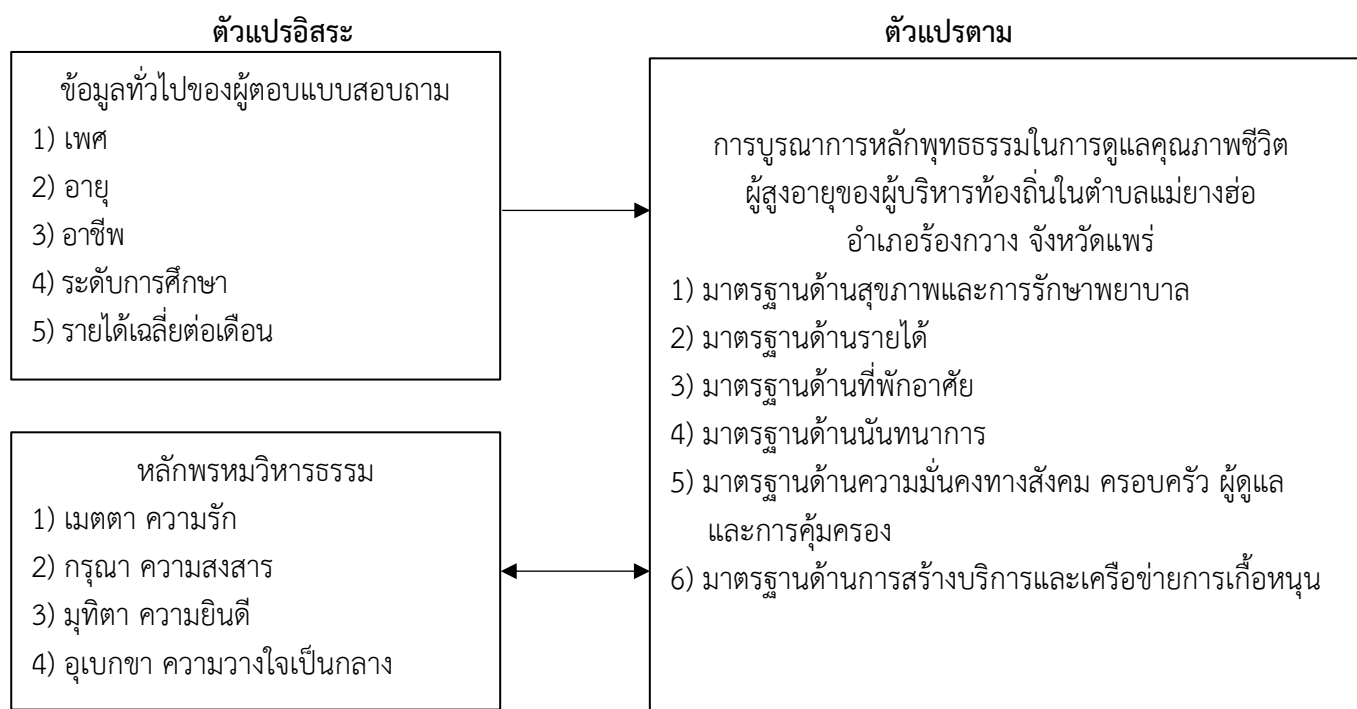
5.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การโยงเข้ากับกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความกว้างขึ้น และนำไปสู่การอ้างอิงกับข้อมูลอื่น ๆ ได้

5.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการทดสอบสมมุติฐาน โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ ว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ (Correlation Coefficient) วัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร และผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product

Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยทั่วไปนิยมใช้สัญลักษณ์ (r) แทนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของกลุ่มการบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ จะใช้ตัวเลขของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเข้าใกล้ -1 หรือ +1 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อย หรือไม่มีเลย

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open ended Question) ที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิดตามลำดับความสำคัญ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่

ผลวิเคราะห์ระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.42) รองลงมา คือ มาตรฐานด้านรายได้ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.51) มาตรฐานด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.59) และน้อยที่สุดคือ มาตรฐานด้านนันทนาการ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.49) ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

n = 249

การดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล	4.36	0.42	มาก
2. มาตรฐานด้านรายได้	4.32	0.51	มาก
3. มาตรฐานด้านนันทนาการ	4.23	0.49	มาก
4. มาตรฐานด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง	4.31	0.59	มาก
โดยภาพรวม	4.31	0.44	มาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรม กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ($R = 0.873^{**}$)

การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ตามหลักเมตตา ความรัก กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ($r = 0.891^{**}$)

การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ตามหลักกรุณา ความสงสาร กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($r = 0.741^{**}$)

การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ตามหลักมุทิตา ความยินดี กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ($r = 0.899^{**}$)

การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ตามหลักอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($r = 0.504^{**}$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมกับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม				
	การดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ				
ตัวแปรอิสระ	Y1	Y2	Y3	Y4	Y
X1	.584**	.566**	.557**	.498**	.891**
X2	.886**	.783**	.693**	.508**	.741**
X3	.767**	.914**	.841**	.862**	.899**
X4	.495**	.758**	.501**	.503**	.504**
X	.794**	.920**	.829**	.776**	.873**

3. การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่

ผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) และนำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสม

3.1 ตามหลักเมตตา ความรักใคร่ สรุปลงได้ว่า การบูรณาการตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารท้องถิ่น ความรักใคร่มีความปรารถนาให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการใช้ชีวิต โดยให้คำปรึกษาและดูแลอย่างใกล้ชิด ใช้หลักเหตุผลและมีความจริงใจกับทุก ๆ คน กำหนดแนวทางในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3.2 ตามหลักกรุณา ความสงสาร สรุปลงได้ว่า การบูรณาการตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารท้องถิ่น มีการจัดระเบียบและแนวทางการปฏิบัติงานในองค์การโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นที่ปรึกษาที่ดี และให้โอกาสผู้ที่ทำงานผิดพลาดได้ปรับปรุงตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานกุศลต่าง ๆ ในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อได้ใกล้ชิดกับประชาชนและรับทราบปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เพื่อที่จะได้นำมาแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

3.3 ตามหลักมูทิตา ความยินดี สรุปลงได้ว่า การบูรณาการตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารท้องถิ่น ต้องเป็นผู้ที่มีใจชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีจิตใจที่ปราศจากความอิจฉาริษยา ต้องรู้จักใช้เทคนิคในการสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความภาคภูมิใจในการทำงานที่ประสบความสำเร็จ มีความยินดีด้วยความจริงใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข สนับสนุนกิจกรรมของท้องถิ่น หมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนได้รับความสุขสะดวกสบายอย่างเต็มที่ มีจิตผ่องใส แสดงต่อผู้สูงอายุด้วยความสุภาพ นุ่มนวล เป็นแบบอย่างที่ดี

3.4 ตามหลักอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง สรุปลงได้ว่า การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ ผู้บริหารท้องถิ่นวางตัวเป็นกลางเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือในการปฏิบัติงานหรือการกระทำใด ๆ มีความเป็นกลาง รับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วน ยึดระเบียบกฎหมายของทางราชการเป็นหลัก และประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เหมาะสมกับการดูแลผู้สูงอายุ มีบูรณาการในงานดูแลความขัดแย้ง ไม่ให้อคติเข้าครอบงำจิตใจ

อภิปรายผล

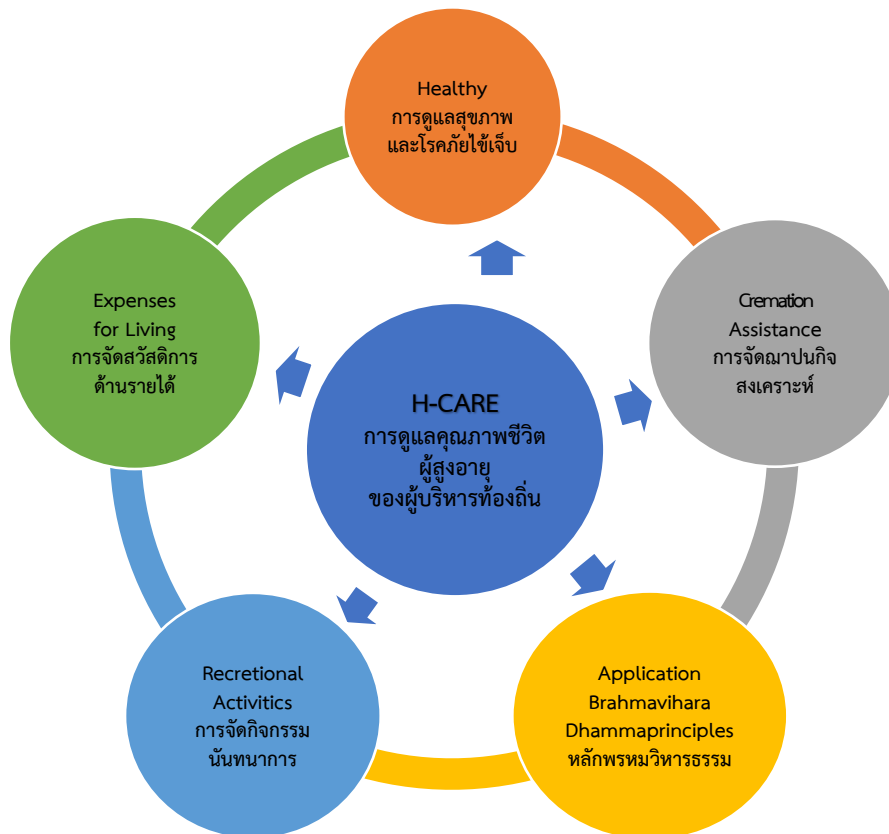
จากผลการวิเคราะห์ระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการดูแลสุขภาพและโรคร้ายไข้เจ็บของผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล สนับสนุนบริการทางการแพทย์และบริการสาธารณสุขของผู้สูงอายุที่จัดไว้ให้โดยสะดวก และมีบริการตรวจสุขภาพประจำปี มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพให้เหมาะสมกับวัย ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ คัดกรองสุขภาพเบื้องต้น และการป้องกันรักษา ยอมรับสภาพเสื่อมถอยของร่างกาย และปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสภาวะที่เป็นอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับ พระปลัดสุพจน์ สุเมโธ (วาริ๋บ่อ) (2565) พบว่า คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 4) ด้านสภาพแวดล้อม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ สมยา (2565) พบว่า ความต้องการคุณภาพชีวิตและสภาพร่างกายที่ดีของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับที่มาก

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับมาก ($R = 0.873^{**}$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งประกอบด้วย 1) เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข 2) กรุณาสงสาร มีความต้องการที่อยากช่วยให้พ้นทุกข์ 3) มุทิตา มีความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข มีจิตผ่องใส และ 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วย 1) มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล 2) มาตรฐานด้านรายได้ 3) มาตรฐานด้านนันทนาการ และ 4) มาตรฐานด้านความมั่นคงทาง

สังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับนัยสำคัญค่อนข้างสูง กล่าวคือ ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถนำหลักพรหมวิหารธรรม มาประยุกต์เพื่อการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ ปฏิบัติหน้าที่การดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามบทบาทได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ คมกริช สุขพัตร (2566) พบว่า การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากได้แก่ 1) ด้านเมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ผู้นำมีการกระทำดี เป็นกลางไม่มีอคติ ให้ความจริงใจต่อบุคลากร ให้คำปรึกษาการทำงาน 2) ด้านกรุณาความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ รู้จักการให้อภัย ให้กำลังใจการทำงาน มีความสงสารเห็นใจ เข้าใจข้อจำกัดของการทำงาน 3) ด้านมูทิตา มีความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีอย่างจริงใจ มีจิตใจผ่องใสทั้งทางกายวาจาใจ มีการสร้างขวัญกำลังใจ สร้างความสัมพันธ์อันดีและพิจารณาความชอบ 4) ด้านอุเบกขา การรู้จักวางเฉย ให้ความยุติธรรมในการบริหารงาน มีความซื่อสัตย์สุจริตวางตัวเป็นกลาง และทำให้คนในองค์กรเข้าใจกัน

จากผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบูรณาการตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารท้องถิ่น ตามหลักเมตตา ความรักใคร่ มีความปรารถนาให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการใช้ชีวิต โดยให้คำปรึกษาและดูแลอย่างใกล้ชิด ใช้หลักเหตุผลและมีความจริงใจกับทุก ๆ คน ตามหลักกรุณา ความสงสาร มีการจัดระเบียบและแนวทางการปฏิบัติงานในองค์กรโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ตามหลักมูทิตา ความยินดี ผู้บริหารท้องถิ่นต้องเป็นผู้ที่มีใจชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีจิตใจที่ปราศจากความอิจฉาริษยา มีความยินดีด้วยความจริงใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข และหลักอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ผู้บริหารท้องถิ่นวางตัวเป็นกลางเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูธรรมธรรมบุญเที่ยง พุทธสาวิโก (ลักษณะพลวงค์) (2564) พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า นักการเมืองมีการแต่งกายเหมาะสม ถูกต้องตามกาลเทศะ มีการพูดคุยกับบุคคลที่เห็นต่างทางการเมือง มีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อประชาชนทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน มีความประพฤติทางกาย ทางวาจา ทางใจ อย่างสุจริต รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่

องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. Healthy การดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ได้แก่ การดูแลสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บของผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล สนับสนุนบริการทางการแพทย์และบริการสาธารณสุขของผู้สูงอายุที่จัดไว้ให้โดยสะดวก และมีบริการตรวจสุขภาพประจำปี
2. Cremation Assistance การดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มาตรฐานด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว และการคุ้มครอง ได้แก่ มีการจัดการงานศพสงเคราะห์ ที่เหมาะสมและทั่วถึง
3. Application Brahmvihara Dhamma principles หลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งหลักธรรมที่กล่าวมานี้คือหลักพรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐ อันเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนในพื้นที่
4. Recreational Activities การดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มาตรฐานด้านนันทนาการ ได้แก่ มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ จัดตั้งศูนย์รวมของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกาย มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ และงานรื่นเริงต่าง ๆ
5. Expenses for living การดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มาตรฐานด้านรายได้ ได้แก่ มีการจัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจน มีการช่วยเหลือค่าครองชีพประจำวัน และมีกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

สรุปผลการวิจัย

ระดับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุก การดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรม กับการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ พบว่า 1) ผู้บริหารท้องถิ่นควรให้คำปรึกษาและดูแลอย่างใกล้ชิด กำหนดแนวทางในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีการจัดระเบียบและแนวทางการปฏิบัติงานในองค์การโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และรับทราบปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน 3) ผู้บริหารท้องถิ่นควรเป็นผู้ที่มีใจซื่อสัตย์เมื่อนักการเมืองได้มีจิตใจที่ปราศจากความอิจฉาริษยา มีความยินดีด้วยความจริงใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข 4) ผู้บริหารท้องถิ่นควรวางตัวเป็นกลางเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือในการปฏิบัติงานหรือการกระทำใด ๆ ยึดระเบียบกฎหมายของทางราชการเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บริหารท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเพิ่มมากขึ้น อันจะช่วยให้จิตใจของผู้สูงอายุสงบ ไม่เครียด ไม่หดหู่และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีเหตุผล

1.2 ผู้บริหารท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมภายในชุมชนมากขึ้น ยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่า ไม่โดดเดี่ยว และช่วยให้สภาพจิตใจดีขึ้นด้วย

1.3 ผู้บริหารท้องถิ่นควรจัดสภาพแวดล้อมที่ดีที่มีความปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ และเหมาะสม มีระบบสาธารณสุขปกคลุมเข้าถึง รวมถึงใกล้สถานพยาบาล ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมี คุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น

1.4 ผู้บริหารท้องถิ่นควรส่งเสริมให้คนในครอบครัวเข้าถึงข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.5 ผู้บริหารท้องถิ่นควรส่งเสริมให้หน่วยงานเอกชนและองค์กรการกุศลร่วมกันจัดสร้างที่อยู่อาศัยและบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างละเอียด เพื่อนำข้อมูลเชิงลึกมาปรับปรุงและต่อยอดงานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติเรื่องสังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรมีการศึกษากลยุทธ์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดยสัมภาษณ์และจัดสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุและครอบครัว และข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เหมาะสมและนำไปใช้ได้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ คอร์ปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน).

กุลิสรา อินอัญชัย. (2566). *การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองของผู้บริหาร เทศบาลตำบลสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

คมกริช สุขพัตร. (2566). *ภาวะผู้นำทางการเมืองของคณะผู้บริหารเทศบาลเมืองปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

พระครูธรรมธราชญ์พิทย พุทฺธสวโก (ลักษณะพลวงค์). (2564). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการ สื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

- พระปลัดสุพจน์ สุเมธ (วาริโป). (2565). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอย้าย*
ผิง จังหวัดกาฬสินธุ์. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560*. สืบค้นจาก
<https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>.
- เสาวลักษณ์ สมยา. (2565). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*.
(รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ. (2566). *ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ*. สืบค้นจาก
https://www.maeyanghor.go.th/view_upload.php?main=top_menu&id=1.
- Cronbach, L. J. (1971). *Essentials of psychological testing*. (4th Edition). New York: Harper & Row.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

Buddhist Political Leadership of Local Executives in Problem Solution of Community Waste in Hua Fai Sub-District Administrative Organization at Sungmen District in Phrae Province

Adisak Phisapan^{1*} Phrakru Soponkittibundit² and Sayan Innunjai²

¹ Master's degree students, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus, Thailand

² Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Freestyle_maner@hotmail.com

ABSTRACT

This research article aims to (1) study the level of political leadership of local executives in addressing community waste issues, (2) investigate the factors affecting the political leadership of local executives in solving community waste problems, and (3) present guidelines for promoting Sammappadhāna 4 principles to the Buddhist political leadership of local executives in addressing community waste issues in the Hua Fai Subdistrict Administrative Organization, Sung Men District, Phrae Province. This study employs a mixed-methods research approach as follows: (1) The quantitative research utilized a survey method with a sample population of 382 people and (2) the qualitative research involved in-depth interviews with 10 key informants. The study's results revealed that 1) the overall level of political leadership among local executives was high, and Sammappadhāna 4 principles to the political leadership of local executives in addressing community waste issues was also rated high overall. 2) The factors influencing the political leadership of local executives in solving community waste problems indicated that the Four Principles of Right Action significantly affected the political leadership of local executives in all four areas at a statistical significance level of 0.05. 3) Promoting Sammappadhāna 4 principles to the Buddhist political leadership of local executives in addressing community waste issues showed that (1) Samvara-padhāna, local executives created understanding among the public regarding community waste problems, (2) Pahāna-padhāna, there were campaigns for household waste separation based on the 3 Rs (Reduce, Reuse, Recycle), (3) Bhāvanā-padhāna, continuous public relations efforts were made to promote waste separation and proper waste disposal through various media, and (4) Anurak Khanā-padhāna, measures, rules, and regulations were established for community members to follow.

Keywords: Sammappadhāna 4 Principles, Political Leadership, Local Administrators

ภาวะผู้นำทางการเมืองวิฤตของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

อดิศักดิ์ พิศพันธ์^{1*} พระครูโสภณกิตติบัณฑิต² และ สายัณห์ อินันใจ²

¹ นิติระดับปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ประเทศไทย

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Freestyle_maner@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน (3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักสัมปธาน 4 กับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ดังนี้ (1) การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 382 คน และ (2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหลักสัมปธาน 4 กับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนพบว่า หลักสัมปธาน 4 ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน ทั้ง 4 ด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผลการส่งเสริมหลักสัมปธาน 4 กับภาวะผู้นำทางการเมืองวิฤตของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนพบว่า (1) ด้านสังวรปธาน ผู้บริหารท้องถิ่นได้สร้างความเข้าใจให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาขยะในชุมชน (2) ด้านปหานปธาน มีการรณรงค์การคัดแยกขยะในครัวเรือนตามหลัก 3 Rs (Reduce, Reuse, Recycle) (3) ด้านภวนาปธาน ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะ การกำจัดขยะที่ถูกต้อง ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (4) ด้านอนุรักษนาปธาน มีการออกมาตรการ กฎ ระเบียบ ให้คนในชุมชนปฏิบัติตาม

คำสำคัญ: สัมปธาน 4, ภาวะผู้นำทางการเมือง, ผู้บริหารท้องถิ่น

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบหนึ่งของหลักการปกครองแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560) ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น มีหน้าที่และอำนาจดูแล และจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนายั่งยืน โดยโครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล มีทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งประกอบไปด้วย 1) สภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนา 2) ฝ่ายบริหาร โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล มาจากการเลือกตั้งของประชาชนมีอำนาจหน้าที่บริหารราชการให้เป็นไปตามมติ ข้อบัญญัติ และแผนพัฒนาตำบล (โกวิทย์ พวงงาม, 2559)

ผู้บริหารท้องถิ่น เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญมากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการบริหารงาน โดยจะเป็นผู้ที่มีความอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายในการจัดทำบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญในการบริหารและขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถาบันพระปกเกล้า, 2564)

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย มีพื้นที่ครอบคลุม 13 หมู่บ้าน จำนวน 3,733 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 9,324 คน เป็นชุมชนใหญ่ที่มีการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ มีสถานที่ราชการและองค์กรภาคธุรกิจหลายหน่วยงาน จึงส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝายประสบปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย ทั้งงบประมาณในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาขยะ ที่ต้องใช้ต้นทุนที่สูง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย, 2566)

ฉะนั้น ปัญหาขยะมูลฝอยดังกล่าวข้างต้นจึงก่อให้เกิดปัญหาทางด้านมลพิษส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาขยะ ได้แก่ หลักสัมมปปธาน 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ หลักความพยายาม ประกอบด้วย ด้านสังวรปธาน (ความเพียรระวัง) ด้านปหานปธาน (ความเพียรละหรือเพียรกำจัด) ด้านภาวนาปธาน (ความเพียรส่งเสริม) ด้านอนุรักษนาปธาน (ความเพียรรักษา) เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะ และนำผลการศึกษาวิจัยนี้เป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักสัมมปปธาน 4 กับภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป อาศัยอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ จำนวน 8,084 คน (สำนักงานทะเบียนราษฎร์อำเภอสูงเม่น, 2567) โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายด้วยวิธีบังเอิญ จากสูตรของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane) (Yamane T, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 382 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน 2) กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 รูปหรือคน คน 3) กลุ่มผู้บริหาร พนักงาน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย จำนวน 3 คน และ 4) กลุ่มผู้ปกครองท้องที่ 3 คน รวมทั้งสิ้น 10 รูปหรือคน ผู้ศึกษาใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีกระบวนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือดังนี้

การสร้างเครื่องมือมีดังนี้ โดยศึกษาข้อมูลจากแหล่งในพื้นที่ศึกษา และเก็บรวบรวมเอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์รายงานการวิจัย หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ การสืบค้นจากสารสนเทศและข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงศึกษาการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการรวบรวมข้อมูล

ดังกล่าว นำมาประกอบในการสร้างเครื่องมือวิจัย เป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) แบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) โดยคำตอบเป็นแบบเลือกตอบตามระดับความคิดเห็น แบ่งเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด , 2560)

การพัฒนาเครื่องมือ ผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ของงานวิจัย หลังจากนั้นนำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นนำไปหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) (Cronbach, 1971) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.963

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยมีกระบวนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือดังนี้

การสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากแหล่งในพื้นที่ศึกษา และเก็บรวบรวมเอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์รายงานการวิจัย หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ การสืบค้นจากสารสนเทศและข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงศึกษาการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว นำมาประกอบในการสร้างเครื่องมือวิจัย เป็นลักษณะของแบบสัมภาษณ์

การพัฒนาเครื่องมือ ผู้ศึกษาขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ แล้วนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ของงานวิจัย แล้วปรับแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้ถูกต้องให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยหลักสัมมนา 4 ประกอบด้วย 1. ด้านสิ่งแวดล้อม (ความพึงพอใจ) 2. ด้านความปลอดภัย (ความพึงพอใจหรือพึงพอใจ) 3. ด้านการบริการ (ความพึงพอใจส่งเสริม) 4. ด้านการรักษาพยาบาล (ความพึงพอใจรักษา) อย่างน้อย 1 ด้านที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถาม จำนวน 382 ชุด เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ในเบื้องต้นผู้ศึกษาจะทำการสอบถามการให้ความยินยอมในการตอบข้อมูลของแบบสอบถามก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล หากกลุ่มตัวอย่างยินยอมที่จะให้ข้อมูล ผู้ศึกษาจึงจะสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ 2) แจกแบบสอบถามและชี้แจงพร้อมอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้องให้ตอบแบบสอบถามทราบ รวมถึงชี้แจงให้ทราบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ 3) ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยตนเองทั้งหมด เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับมาครบถ้วนตามวันเวลาที่กำหนด 4) ผู้ศึกษานำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ทุกฉบับและนับจำนวนให้เท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง กรณีแบบสอบถามไม่ครบถ้วนหรือไม่สมบูรณ์ ผู้ศึกษาจะดำเนินการแจกแบบสอบถามใหม่อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน 5) นำแบบสอบถามที่ได้ นำไปจัดทำและเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 10 ชุด เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ในเบื้องต้นผู้ศึกษาจะทำการสอบถามการให้ความยินยอมในการตอบข้อมูลของแบบสอบถามก่อนการสัมภาษณ์ 2) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตให้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ 3) นำข้อมูลที่ได้นำมารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

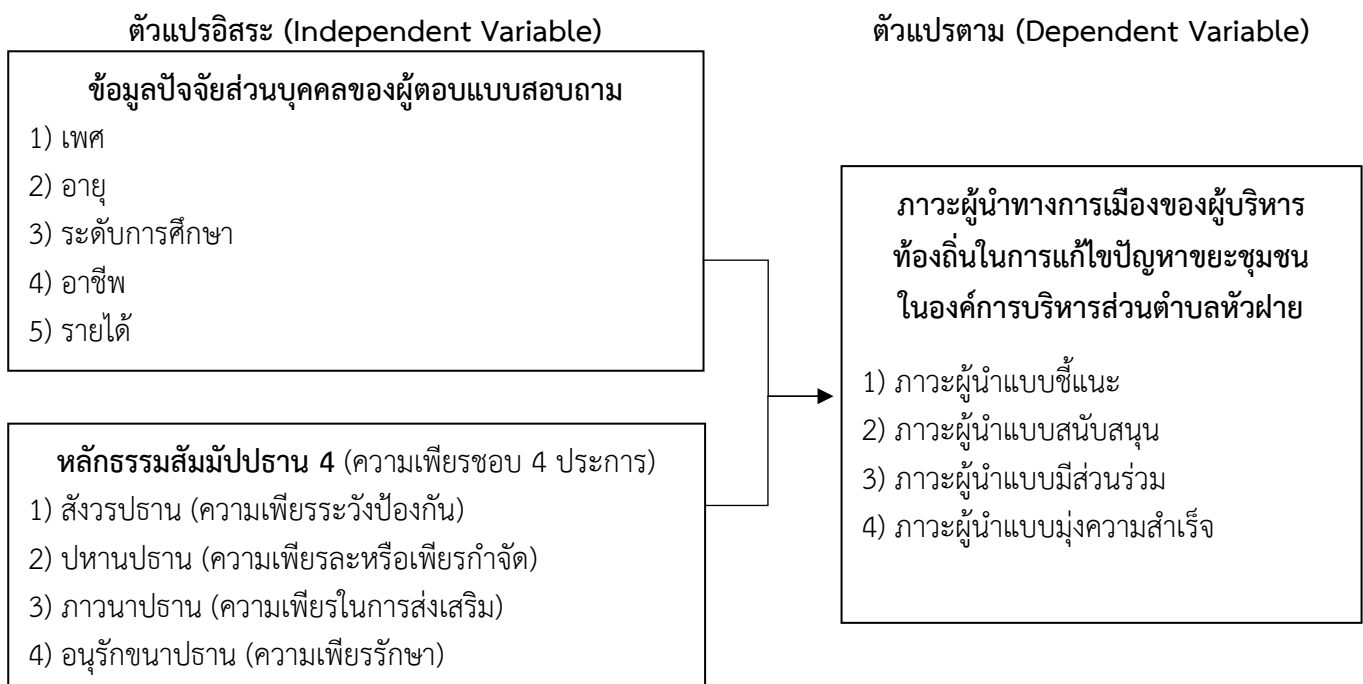
1) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย และระดับการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

2) การวิเคราะห์เชิงสถิติอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) เป็นสถิติที่ใช้วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป ซึ่งจำแนกตามหลักสัมพัทธ์ 4 โดยใช้ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 กลุ่ม โดยสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis: MRA) ด้วยวิธีการเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

- 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจัดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นตารางแจกแจงความถี่
- 3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

1.1 ระดับหลักสัมมัตปธาน 4 ของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติหลักสัมมัตปธาน 4 ของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

(n=382)

หลักสัมมัตปธาน 4	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านสังวรปธาน (ความเพียรระวัง)	3.88	0.64	มาก
2. ด้านปหานปธาน (ความเพียรละหรือเพียรกำจัด)	3.91	0.87	มาก
3. ด้านภาวนาปธาน (ความเพียรส่งเสริม)	3.72	0.73	มาก
4. ด้านอนุรักษนาปธาน (ความเพียรรักษา)	3.60	0.72	มาก
ภาพรวม	3.78	0.65	มาก

จากตารางที่ 1 จากผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติหลักสัมมัตปธาน 4 ของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D.= 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านปหานปธาน (ความเพียรละหรือเพียรกำจัด) ($\bar{X} = 3.91$, S.D.= 0.87) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังวรปธาน (ความเพียรระวัง) ($\bar{X} = 3.88$, S.D.= 0.64) ด้านภาวนาปธาน (ความเพียรส่งเสริม) ($\bar{X} = 3.72$, S.D.= 0.73) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านอนุรักษนาปธาน (ความเพียรรักษา) ($\bar{X} = 3.60$, S.D.= 0.72) ตามลำดับ

1.2 ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

(n=382)

ภาวะผู้นำทางการเมือง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ	3.77	0.68	มาก
2. ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน	3.66	0.75	มาก
3. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม	3.65	0.77	มาก
4. ภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ	3.66	0.74	มาก
รวม	3.68	0.68	มาก

จากตารางที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D.= 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านภาวะผู้นำแบบชี้แนะ ($\bar{X} = 3.77$, S.D.= 0.68) รองลงมา ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ ($\bar{X} = 3.66$, S.D.= 0.74) , ด้านภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ($\bar{X} = 3.66$ S.D.= 0.75) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.65$, S.D.= 0.77) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ตารางที่ 3 ปัจจัยหลักสัมพัทธ์ 4 ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ตัวแปรหลักสัมพัทธ์ 4	β	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.221	.089		2.474*	.014
ด้านสังวรปธาน	.116	.036	.109	3.204**	.001
ด้านปหานปธาน	.048	.022	.062	2.150*	.032
ด้านภาวนาปธาน	.229	.038	.246	6.058**	.000
ด้านอนรรักขนาปธาน	.547	.034	.579	16.212**	.000

Multiple R = .915^a R Square = .837 Adjusted R Square = .835 Std Error = .279

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 จากผลการวิเคราะห์หลักสัมพัทธ์ 4 ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองวิธีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ (Y) เป็นตัวแปรตาม โดยมีตัวพยากรณ์ที่สำคัญมีองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านสังวรปธาน (ความเพียรระวัง) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) = 0.116 ด้านปหานปธาน (ความเพียรละหรือเพียรกำจัด) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) = 0.048 ด้านภาวนาปธาน (ความเพียรส่งเสริม) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) = 0.229 และด้านอนรรักขนาปธาน (ความเพียรรักษา) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) = 0.547 หลักสัมพัทธ์ 4 ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเรียงลำดับตามสมการ ดังนี้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ด้านอนรรักขนาปธาน ด้านภาวนาปธานและด้านสังวรปธาน และมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 คือ ด้านปหานปธาน แสดงว่าหลักสัมพัทธ์ 4 ร่วมกันทำนายภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ได้ร้อยละ 83.7

3. แนวทางการส่งเสริมหลักสัมพัทธ์ 4 กับภาวะผู้นำทางการเมืองวิธีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมหลักสัมพัทธ์ 4 กับภาวะผู้นำทางการเมืองวิธีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านสังวรปธาน (ความเพียรระวัง) ผู้บริหารท้องถิ่นควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากปัญหาขยะให้แก่ประชาชน เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ผู้บริหารต้องเป็นต้นแบบในการปฏิบัติ ควรมีการวางนโยบายป้องกันปัญหาขยะ ให้ความรู้ในการคัดแยกขยะประเภทต่างๆ อย่างถูกวิธี และสอดส่องดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่สาธารณะ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่สะอาด 2) ด้านปหานปธาน (ความเพียรละหรือเพียรกำจัด) ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีการ

รณรงค์ให้ลดการใช้พลาสติกและกล่องโฟม ส่งเสริมการใช้วัสดุจากธรรมชาติ มีการรณรงค์ สาธิตอบรมให้ความรู้การคัดแยกขยะในครัวเรือนก่อนทิ้งตามหลัก 3Rs อย่างจริงจัง และจัดเตรียมจุดทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะอย่างเพียงพอ เน้นการจัดทำโครงการเพื่อการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชนอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ 3) ด้านภาวนาปธาน (ความเพียรส่งเสริม) ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมจัดการขยะโดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้วิธีคัดแยกขยะที่ถูกวิธีผ่านเสียงตามสาย สื่อโซเชียล กลุ่มไลน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมความรู้การจัดการขยะที่ถูกวิธี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมช่วยกันแก้ไขปัญหาขยะ ตามหลัก “บ ว ร” ควรสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ถึงขยะให้เพียงพอ พร้อมทั้งจัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำการคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรส่งเสริมการสร้างรายได้จากขยะผ่านโครงการธนาคารขยะและการแปรรูปขยะ ซึ่งการดำเนินการส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่องนั้นจะช่วยสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน 4) ด้านอนุรักษนาปธาน (ความเพียรรักษา) ผู้บริหารท้องถิ่นควรออกมาตรการและกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน พร้อมกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน มีการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นและหาแนวทางแก้ไขปัญหาพร้อมกัน มีการจัดประกวดหมู่บ้านสะอาด ปลอดขยะ มีการมอบรางวัล เพื่อสร้างแรงจูงใจในการรักษามาตรฐานการดำเนินการที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ระดับหลักสัมมัมปธาน 4 ของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยใช้หลักสัมมัมปธาน 4 ได้แก่ ด้านสังวรปธาน ด้านปหานปธาน ด้านภาวนาปธาน และด้านอนุรักษนาปธาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องปัญหาขยะในชุมชนและผลกระทบจากปัญหาขยะ การมีนโยบายที่ชัดเจนในการป้องกันปัญหาขยะในชุมชน การสนับสนุนให้ประชาชนลดปริมาณขยะ มีการจัดให้ประชาชนมีการกำจัดขยะที่ถูกวิธี มีการสนับสนุนให้มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน ตามหลัก 3R ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชยุต วงษาไฮ และคณะ (2566) พบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนในการนำนโยบายการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ไปปฏิบัติโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมสัมมัมปธาน 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นได้นำเอาหลักธรรมสัมมัมปธาน 4 มาประยุกต์ใช้ในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และมีการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

จากผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารท้องถิ่นมีภาวะผู้นำในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนอย่างจริงจัง จึงสามารถแก้ไขปัญหาขยะชุมชนได้อย่างดี ทั้งมีการชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะ การสนับสนุนการแก้ไขปัญหาขยะ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะและมีการตั้งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนอย่างจริงจัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเกรียงศักดิ์ กิตติธมโม (มีอาจ) (2564) พบว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลทุ่งไผ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านมิติมุ่งงาน ด้านมิติมุ่งสัมพันธ์ และด้านมิติมุ่งประสิทธิผล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพและสำเร็จผล

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยหลักสัมมัมปธาน 4 ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ (Y) ซึ่งประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านสังวรปธาน (ความเพียรระวัง) ด้านปหานปธาน (ความเพียรละหรือเพียรกำจัด) ด้านภาวนาปธาน (ความเพียรส่งเสริม) ด้านอนุรักษนาปธาน (ความเพียรรักษา) โดยหลัก หลักสัมมัมปธาน 4 ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนโดยมีความเพียรพยายามในการแก้ไขปัญหาขยะในชุมชนอย่างจริงจัง มีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนตระหนักถึงผลของปัญหาขยะ การรณรงค์การจัดการขยะที่ถูกวิธี ความเพียรในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้การจัดการขยะ และมีการออกมาตรการระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ ให้ชุมชนปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับ นรภัทร กอบก้า (2567) พบว่า ปัจจัยหลักพรหมวิหาร 4 ส่งผลต่อบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำคำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านกรรณา 2. ด้านมูทิตา และ 3. ด้านอุเบกขา มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 แสดงว่า หลักพรหมวิหาร 4 สามารถอธิบายการส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ (Y) ได้ร้อยละ 88.0 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีการใช้หลักความเพียรพยายามในการจัดการขยะมูลฝอยและมีความมุ่งมั่นในการทำงาน จึงส่งผลให้สามารถจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมหลักสัมมปปธาน 4 กับภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ ประกอบด้วย 1) ด้านสังวร ปธาน (ความเพียรระวัง) ผู้บริหารท้องถิ่นมีภาวะผู้นำทางการเมืองในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชน ตระหนัก ปัญหาขยะในชุมชนและปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนในการรักษาความสะอาด 2) ด้านปหานปธาน (ความเพียรละหรือเพียร กำจัด) ผู้บริหารท้องถิ่นมีการรณรงค์การคัดแยกขยะในครัวเรือนตามหลัก 3 Rs (Reduce, Reuse, Recycle) 3) ด้านภาวนา ปธาน (ความเพียรส่งเสริม) ผู้บริหารท้องถิ่นส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การคัดแยก การกำจัดขยะที่ถูกวิธี ผ่านสื่อต่าง ๆ 4) อนุรักษนาปธาน (ความเพียรรักษา) ผู้บริหารท้องถิ่นมีการออกมาตรการ กฎ ระเบียบ ให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริฐินิศา ธราสกุลปรกรณ์ (2567) ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นได้ใช้หลักธรรมมาเป็นแนวทางในการ จัดการแก้ไขปัญหาขยะ โดยได้ให้ความรู้ ความเข้าใจ จัดกิจกรรมรณรงค์ในขยะมูลฝอยในชุมชน จัดสถานที่แหล่งการเรียนรู้ คอยแนะนำให้คำปรึกษา สร้างเสริมรายได้จากขยะภายในชุมชน การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ และสร้างการรับรู้สอดแทรกด้วย ความรู้ด้านการจัดการขยะมูลฝอย

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหาร ส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ โดยการนำหลักสัมมปปธาน 4 ซึ่งเป็นหลักคุณธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติ ตามเป็นผู้มีความเพียรโดยชอบ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่น สอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ การยึดถือหลักธรรมดังกล่าวจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาขยะชุมชนได้ด้วยความสำเร็จ ผู้วิจัยสามารถ สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากการวิจัยได้ ADISAKP : MODEL คือ

1. A = Attitude (การมีทัศนคติที่ดี) ผู้บริหารท้องถิ่นที่มีทัศนคติที่ดี
2. D = Dhamma Application (การประยุกต์หลักธรรม) ผู้บริหารท้องถิ่นมีการประยุกต์หลักธรรมมาแก้ไขปัญหา ขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ
3. I = Information (ข้อมูลข่าวสาร) ผู้บริหารท้องถิ่นมีความรู้ด้านข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องและทันสมัย
4. S = Skills (มีทักษะ) ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีทักษะในการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ
5. A = Active Participation (การมีส่วนร่วม) ผู้บริหารท้องถิ่นเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมกันแก้ไข ปัญหา
6. K = Knowledge (มีความรู้) ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีความรู้ สามารถวางแผนจัดการขยะอย่างเป็นระบบ
7. P = Persistence (ความพากเพียร) ผู้บริหารท้องถิ่นที่มีความพากเพียรจะไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเมื่อต้องเผชิญกับ การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจากชุมชน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ระดับหลักสัมมปปธาน 4 กับ ภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนใน องค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ได้แก่ ด้านสังวรปธาน ด้านปหานปธาน ด้านภาวนาปธาน และด้านอนุรักษนาปธาน พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และ ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของ ผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยหลักสัมมปปธาน 4 ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหาร ท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ จำนวน 4 ด้าน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าหลักสัมมปปธาน 4 ร่วมกันทำนายภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นใน การแก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ (Y) ได้ร้อยละ 83.7 มีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนแนวทางการส่งเสริมหลักสัมมปปธาน 4 กับภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการ แก้ไขปัญหาขยะชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ 1) ด้านสังวรปธาน (ความเพียรระวัง) ผู้บริหารท้องถิ่นมีการสร้างความตระหนักถึงปัญหาขยะในชุมชนและปลูกจิตสำนึกในการรักษาความสะอาด 2) ด้านปหาน ปธาน (ความเพียรละหรือเพียรกำจัด) ผู้บริหารท้องถิ่นมีการรณรงค์การคัดแยกขยะในครัวเรือนตามหลัก 3 Rs (Reduce, Reuse, Recycle) 3) ด้านภาวนาปธาน (ความเพียรส่งเสริม) ผู้บริหารท้องถิ่นส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การคัดแยก การ กำจัดขยะที่ถูกวิธี ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง 4) อนุรักษนาปธาน (ความเพียรรักษา) ผู้บริหารท้องถิ่นมีการออกมาตรการ กฎ ระเบียบ ให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีนโยบายในการจัดอบรมหลักการจัดการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนที่ถูกต้อง ให้แก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการลงพื้นที่ในการสาธิต อบรมการจัดการขยะในแต่ละหมู่บ้านอย่างจริงจัง

1.2 ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีนโยบายในการสนับสนุนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานจัดการขยะชุมชนให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อจะได้มีอุปกรณ์ในการจัดการขยะในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีนโยบายในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ เช่น การจัดทำธนาคารขยะ ผ้าป่าขยะ หรือการแปรรูปขยะเพื่อสร้างรายได้ เพื่อกระตุ้นให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.4 ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีนโยบายในการส่งเสริมแก่ชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาขยะที่ประสบผลสำเร็จเป็นต้นแบบที่ดี เช่น เกียรติบัตร ป้ายแสดงบ้านคัดแยกขยะ เงินรางวัล เพื่อกระตุ้นและเป็นขวัญกำลังใจในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน สร้างแรงจูงใจในการรักษามาตรฐานการดำเนินการที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 .ควรศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนวิถีพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2559). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชยุต วงษาไฮ และ เวชสุวรรณ อาจิวชัย. (2566). บทบาทของผู้นำชุมชนในการนำนโยบายการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ไปปฏิบัติโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมสัมมปปธาน 4 ในเขตพื้นที่อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารรัฐศาสตร์สาส์น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 2(2), 49-60.
- นราภัทร กอบก่า. (2567). *พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำคำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระเกรียงศักดิ์ กิตติธมโม (มีอาจ). (2564). *ภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลทุ่งไหล่ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *กฎหมายเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานทะเบียนราษฎรอำเภอสูงเม่น. (2567). *ข้อมูลประชากร*.แพร่: สำนักงานทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง อำเภอสูงเม่น.
- สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่. (2566). *แบบคำของบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณโครงการบริหารจัดการขยะ ประจำปี 2566*.แพร่: กองสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยฝาย.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560*. สืบค้นจาก <https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>.

สิฏฐินิศา ธาราสกุลปกรณ. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการจัดการ
ขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

Cronbach, L. J. (1971). *Essentials of psychological testing*. (4th Edition). New York: Harper & Row.

Yamane T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis*. (3rd ed.) New York: Harper & Row.